

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
**«ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ, НАУКИ
ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

4 жовтня 2024 року

КИЇВ 2024

УДК [001+339.15]-0.44.27(100)(06)

М 34

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради факультету управління та бізнес-дизайну Київського національного університету технологій та дизайну (протокол № 3 від 20 вересня 2024 р.)

М34 Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»: тези доповідей, 4 жовтня 2024 р. Київ: КНУТД, 2024. 280 с.

ISBN 978-617-7763-29-0

У збірнику тез доповідей наведено матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації».

Матеріали публікуються в авторській редакції.

УДК [001+339.15]-0.44.27(100)(06)

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несуть автори.

ISBN 978-617-7763-29-0

© Київський національний
університет технологій та
дизайну, 2024

Зміст

Платформа 1. Стратегічні орієнтири управління розвитком освіти, науки та бізнесу в координатах повоєнного відновлення України	9
Касич А.О. Освітній та науковий фінансування як умова стійкого розвитку українських університетів у повоєнний період	9
Вдовенко Н. М., Шривастава П. Управління аграрним бізнесом у глобальному економічному просторі з використанням штучного інтелекту і робототехніки	11
Бондаренко С. М. Управління якістю на підприємствах в умовах післявоєнного відновлення України	13
Захарін С.В., Коваленко Д.І. Вплив воєнного стану на цифровізацію освітнього простору.....	15
Венгер В.В. Розвиток металургійної галузі України в умовах цифровізації	17
Кушніренко О.М. Розвиток інноваційних екосистем як технологічний пріоритет промислового розвитку України.....	19
Вартанова О.В. Вплив стресу та вигорання на економічну поведінку студентів під час війни	21
Биконя О.С. Розвиток сектору ікт в координатах повоєнного відновлення України	23
Кирилко Н.М. Управління розвитком освіти і науки України.....	24
Тарасенко І.О. Олефіренко К.С. Особливості формування інноваційної стратегії підприємства в контексті реалізації цілей сталого розвитку	26
Тарасенко О.С. Нефедова Т.М. Методичні положення формування конкурентної стратегії закладу вищої освіти.....	28
Бугас Н.В., Крикун О.В. Якість людського капіталу та ефективність його використання у післявоєнний період	30
Ольшанський Г.В. Актуальність стратегічного управління бізнес-структурами в умовах глобальних змін	32
Алієв Т.В. Виклики діджиталізації управління проектами на прикладі підприємств електронної промисловості.....	34
Корсуненко І.Г. Інноваційні підходи до управління бізнес-процесами в епоху цифрової трансформації	36
Кишакевич Б.Ю. Настьошин С.Є. Економічні механізми стимулювання розвитку відновлюваної енергетики в країнах Європи.....	38
Копя С.О. Управління розвитком суб'єктів господарювання	39
Камінський А.В. Особливості стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами	42
Повзун Д.І. Забезпечення резильєнтності персоналу в умовах військового стану	44
Бугас Н.В., Сердюк А.М. Запровадження екологічних ініціатив досягнення принципів сталого розвитку.....	46
Чернявська О.Д. Управління цифровими стратегіями бренду університетів як інструмент інтеграції в глобальний освітній простір	48
Бугас Н.В., Оніщук І.В. «Зелене відновлення» як основа майбутньої стратегії повоєнної відбудови України	50
Бугас Н.В. Поєднання потреб науки та бізнесу для повоєнного відновлення економіки України... ..	52
Пузирьова П. В. Ірнзаров Д. Т. Дослідження економічних ризиків при впровадженні штучного інтелекту в діяльність підприємств та стратегії їх оптимізації	55
Пузирьова П. В. , Синиця С.В. Діджиталізація як вектор інноваційного розвитку бізнес-процесів іт-сфери.....	57

Пузирьова П. В., Садовський Є. П. Цифровізація як стратегічний напрям формування інноваційних кластерів в умовах сталого розвитку	59
Шацька З. Я., Бірюков Є. В. Формування людського потенціалу в контексті інноваційного розвитку підприємств	61
Олешко А. А. Управління інклюзивним розвитком національної економіки	63
Оменюк В.Я. Модернізація українського аграрного сектору України у повоєнний період: виклики, інновації та шляхи відновлення	64
Лебедєв М.К. Потенціал використання сучасних електронних систем в контексті цифровізації системи управління закладами вищої освіти	66
Швагер А.В. Аудит звітності підприємств зі сталого розвитку: досвід Швейцарії	68
Квас В.О. Розвиток недержавних пенсійних фондів в умовах повоєнного відновлення України....	70
Сосновський Г.Ю. Стратегічні орієнтири в управлінні бізнесом в сфері ІКТ	72
Хаустова Є. Б., Свергун І.М., Сосновський Г.Ю. Вплив штучного інтелекту на трансформацію бізнес-процесів: нові виклики та можливості	73
Бабенко С.Е. Засади формування економічного механізму фондових ринків в контексті економічного зростання.....	75
Кучерява М.В. Інституціональне забезпечення просування принципів циркулярної економіки в Україні в умовах євроінтеграції	77
Мельник Л.С. , Воротніков О.В. Підприємницька освіта на сучасному етапі трансформації економіки України	78
Мельник Л.С., Наземцев Н.І. Поєднання потреб бізнесу та науки	80
Lisovyi S.M. Development of information support for decision-making in entities' business processes: strategic directions for development.....	82
Солнцев С. О., Костя С. Б. Актуальність діджиталізації бізнес-процесів підприємства.....	84
Сидоренко Д. Р. Управління бізнес-процесами підприємств у повоєнний період: орієнтири для відновлення та стійкого розвитку.....	85
Шевченко Я.С. Інституціоналізація розвитку авіаційної промисловості України	87
Шуман В. Ю. Бюджетні механізми забезпечення розвитку науки в координатах повоєнного відновлення України	89
Вартанова О.В., Маляренко І. С. Чинники комплексної діагностики корпоративного добробуту персоналу як ключовий фактор успішності організації	91
Вартанова О.В. Кузнецов Д.О. Логістична діяльність з надання гуманітарної допомоги постраждалим від військових дій місією міжнародного комітету червоного хреста в Україні – зміна тенденцій чи розвиток існуючих практик?.....	92
Рибка О.В. Стратегічні орієнтири управління розвитком державно-приватного партнерства в координатах повоєнного відновлення економіки України	95
Апацький В.В. Проблеми стратегічного фінансового менеджменту в умовах.....	97
Гнедіна К.В., Сорока А.В. Сучасний стан та перспективи розвитку інноваційного середовища Чернігівського регіону	99
Клименко А. Б. Співвідношення інтелектуального капіталу підприємства та об'єктів, створених за допомогою штучного інтелекту (ШІ)	101
Внукова Н.М. Європейська кластерна політика в умовах глобальних викликів.....	103
Хохич Д.Г., Пистогов Є. Стратегічні засади переходу до зеленої економіки в країнах Східного партнерства.....	105
Заєць Р.В., Швецов В.А. Сучасні інструменти державного стимулювання розвитку малого	

підприємництва в Україні	108
Кадиров Е.Е., Пакош О.О. Державне регулювання малого підприємництва: теоретичні основи та актуальні виклики	109
Вергун М. О. Проблематика інвестиційного забезпечення інфраструктури підприємницьких університетів під час війни	111
Хаустова В.В. Фіскальне регулювання – стратегічний важель управління розвитком відновлювальної енергетики	113
Кадиров Е.Е., Віжукткін Д.Г. Інструменти підвищення ефективності державного регулювання малого підприємництва в Україні	115
Buychik A., Tomanek A. Integration of education and science into the business environment: a set of directions for effective process.....	116
Дубіна І. М. Інноваційна діяльність в Україні в умовах війни.....	117
Платформа 2. Розвиток індустрії фінансових послуг у цифрову епоху	120
T. Iefymenko. Transformations of anticrisis public finances management	120
Тарасенко І.О., Козирєв О.О. Система показників оцінки діяльності компанії на засадах реалізації концепції управління вартістю.....	122
Нефедова Т.М., Попик В.С. Напрями забезпечення фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах.....	124
Русіна Ю.О. Фінансово-інвестиційний консалтинг в умовах глобалізації фінансової сфери	126
Батрак О. В. Інструменти стимулювання диджиталізації у фінансовій галузі: розбудова цифрової інфраструктури банків	127
Золковер А.О., Коваленко Д.І. Тіньова економіка в Україні: стан та шляхи подолання	130
Левченко В. П., Чернишов М. О. Інноваційні рішення в управлінні фінансовою безпекою банку.....	132
Шацька З.Я., Ткач Л. О. Е-гривня, як майбутнє фінансового сектору України в епоху цифровізації	134
Фонталін Д.В. Цифрова трансформація страхового сектору: проблеми та перспективи розвитку.....	136
Грищенко С.І. Аналіз динаміки податкових надходжень і туристичного збору в регіональному розрізі: сучасні українські реалії.....	138
Матюха М.М., Матюха А.М. Цільове фінансове інформаційне забезпечення в умовах цифровізації	140
Матюха М.М., Фесенко А. А. Значення організації обліку грошових коштів в умовах існування фінансових ризиків	141
Швець О.С. Цифровізація сільського господарства як основа для надання фінансових послуг	143
Бунда О.М., Тарновська О. О. Система преміювання працівників банківських установ в умовах цифровізації.....	145
Бунда О.М., Сілівончик А.В. Інформаційні технології фінансово-облікової системи підприємства	147
Бунда О.М., Гавриш А.В. Цифровізація сфери фінансів та обліку.....	149
Пузирьова П. В., Покальчук О.К. Оцінка ризиків впровадження інноваційних стратегій страхових компаній в умовах воєнного стану.....	151
Чумак В.П. Розвиток цифрового потенціалу фінансового сектора	153
Єременко А. В. Нематеріальні активи та диджиталізація.....	155
Матюха М.М., Чучкевич Д.Ю. Особливості обліку основних засобів під час воєнного стану.....	157
Березовик В.М. Банківська система: сучасний стан та перспективи розвитку	159
Слюсаренко Є. Р. Цифровізація як невід’ємний компонент управління проблемними активами	

державних банків	161
Шевченко В.Б. Перспективи застосування штучного інтелекту у прогнозуванні фінансових ризиків	163
Борщук О.С. Інклюзивні фінанси: як цифрові технології забезпечують доступ до фінансових послуг	164
Козиряцький А. П. Штучний інтелект у фінансових послугах: майбутнє освіти, науки та бізнесу	166
Воронін Д.В. Державне регулювання фінансових гарантій надання медичних послуг населенню України	168
Дергалюк Б. В., Середюк К.М. Інструменти управління ціновою політикою на підприємстві	170
Бартош С. В. Роль місцевих бюджетів у відновленні України	171
Зелінська Є. Ю. Application of lstm neural network for risk management in financial transactions to reduce the shadow economy.....	173
Артеменко Д.М. Моніторинг та оцінювання складових регуляторного впливу держави на банківську діяльність.....	174
Рябокін М.В., Котух Є.В. RWA-токенізація як інноваційний інструмент управління активами..	177
Куцовський О.В., Мякота Р.М. Сучасні реалії проведення боргової реструктуризації в Україні .	179
Буланцов І.В., Обертинський Л.В. Структура та динаміка страхового ринку України у цифрову епоху	181
Любіч О. О., Бортніков Г.П.Екологічні і соціальні аспекти у кредитуванні бізнесу	182
Дубас А.Б. Банківські кризи в орбіті фінансових криз	185
Віжуткін А.Г., Філіпов Д.В. Майнова нерівність як перешкода сталому розвитку	187
Золковер А.О., Обертинський Б.В. Використання банківських установ у тіньовій економіці.....	188
Левченко В. П., Тимкован В. І. Дослідження дефініції поняття.....	190
Григоревська О.О., Кардаш І.П. Оцінка точності розрахунку виробничої собівартості: основні орієнтири у підготовці аудиторів	192
Платформа 3. Передові практики підприємницької освіти та їх роль у повоєнному відновленні України	194
Белялов Т.Е. Бізнес-дизайн для соціальних стартапів: створення соціального впливу.....	194
Клещов А.Й. Соціальне підприємництво, як практика підприємницької освіти в екоіндустріальних парках.....	196
Пузирьова П. В., Лісняк С. І. Інвестиційний потенціал як основа розвитку національної економіки в умовах турбулентності.....	198
Гірник Я.С. Регіональні особливості фінансування стартапів в Україні	200
Белялов Т.Е., Аширов Е.С. Синергія освіти, науки та бізнесу: організаційно-економічні засади створення підприємницького університету	202
Белялов Т.Е., Люманов А.С. Вплив цифровізації на інноваційний розвиток малого підприємництва в Україні	204
Мудрий М.С. Інтеграційний вплив кросс-кластерної колаборації на вдосконалення навчальних програм.....	206
Шкода М.С., Бурка Б.О. Інформальна освіта як драйвер розвитку віртуального підприємництва в Україні в умовах нових викликів.....	208
Белялов Т.Е., Ахбаш А. С. Передові практики підприємницької освіти та їх роль у повоєнному відновленні України	210
Каспірович А.В. Підприємницька освіта як ключовий фактор відновлення ринку праці України	

після війни	212
Бондаренко Д.В. Передові практики підприємницької освіти та їх роль у повоєнному відновленні України	214
Бакученіте В.А., Мельник Л.С. Управління розвитком міжнародних корпорацій	216
Гусак Є.С. Застосування інформаційних технологій в системі контролю якості медичної допомоги	218
Шибкой Д.Є. Розвиток підприємницької освіти в умовах цифровізації економіки та міжнародного оподаткування.....	220
Микитин П. І. Мотивація створення інтеграційних підприємницьких структур в Україні	222
Губенко В. В. Підприємницька освіта як інструмент відновлення ринку нерухомості в умовах воєнного стану	224
Гнатенко І. А., Платонов С. М., Алексеєнко А. С. Підприємницькі технології підтримки інфраструктурних елементів малого бізнесу	226
Гнатенко І. А., Святецький В. В. Удосконалення інституціональної матриці інноваційного підприємництва в умовах кризи	228
Крахмальова Н. А., Кажан С. С. Інформатизація та цифровізація підприємництва в системі інформаційної економіки України	230
Крахмальова Н. А., Слонопас В. В. Управлінські технології регулювання підприємницького потенціалу інтегрованих структур бізнесу	232
Yacentyuk R. Strategic directions of development of innovation and investment potential of business in Ukraine in context of emerging challenges	235
Chernysh M. Implementation of smart specialization at the local community level: digital case of the program	237
Платформа 4. Маркетингова освіта в Україні в епоху цифрових технологій.....	240
Жигалкевич Ж. М. Інвестиційний маркетинг: сутність, переваги, показники ефективності.....	240
Євсейцева О.С., Толчійнін-Бурунський Є.С. Основні аспекти організації дуальної форми здобуття освіти в Україні.....	242
Квіта Г.М., Галстян М.А. Особливості розробки діджитал-стратегії інноваційних компаній в Україні	244
Скороходов І.М. Трансформація маркетингової освіти в контексті легкої промисловості в цифрову епоху: вимоги та перспективи.....	246
Ольшанська Я.О. Цифрові маркетингові технології як інноваційні вектор управління попитом ..	247
Євсейцева О.С., Шевчук П.Д. Сучасний абітурієнт: дослідження мотивацій та етапів вступу до закладів вищої освіти України за методом JTBD	249
Орел А.М. Ключові інструменти для підвищення продуктивності автоматизованих систем у digital маркетингу.....	251
Городецький Ю.Д. Роль гейміфікації у маркетинговій освіті: інноваційні підходи до викладання	253
Платформа 5. Технології віртуального обміну як дієвий інструмент забезпечення доступу до сучасної європейської бізнес-освіти у проєкті ERASMUS+ VEHUB4YOU.....	257
Ireneusz Żuchowski. Job planning in the learned profession and the demand for employees.....	257
Shkoda M., Esposito G., Ragaine A., Ahmadova S. Improving the quality of business education by providing access to modern european education in the erasmus + vehub4you project	259
Ганущак-Єфіменко Л. М., Пузирьова П. В. Віртуалізація навчання як ефективний елемент активізації європейської бізнес-освіти у просторі України	261

Shkoda D. Application of immersive technologies and their potential in Ukrainian higher education institutions in the conditions of war.....	263
Касич А.О. Програми обміну студентів як механізм інтеграції українських університетів у європейський освітній простір.....	265
Cherniavska O.V., Shmygol N.M., Bielov O.V., Olshanska O.V., Yarish O.V. Impact of virtual exchange technologies on higher education digital transformation and university ecosystems: vehub4you experience	267
Shkoda M. S. The role of interactive educational platforms as a tool for social and professional adaptation of war veterans.....	269
Невмержицька С.М., Цалко Т.Р. Технології віртуального обміну як складова підвищення кваліфікації сучасного викладача.....	271
Bebko S. V. Virtual reality as an efficient educational tool.....	272
Кипич І.В. Дистанційна форма освіти: переваги та недоліки застосування у воєнний час.....	274
Грицун В.В. Технології віртуального обміну як дієвий інструмент забезпечення доступу до сучасної європейської бізнес-освіти у проєкті ERASTMUS + VEHUB4YOU.....	276
Онофрійчук Я.І., Сльозкіна Д.В. Підприємницька освіта як драйвер економічного зростання та відновлення бізнесу в повоєнній Україні.....	278

Платформа 1. Стратегічні орієнтири управління розвитком освіти, науки та бізнесу в координатах повоєнного відновлення України

УДК 65.014

Касич А.О., д.е.н., професор

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВИЙ ФАНДРАЙЗИНГ ЯК УМОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вища освіта в Україні і до війни залишалась лише частково реформованою, а більшість змін були виключно декларативними та формальними. Війна певним чином погіршила ситуацію.

Університети значною мірою залежать від державного фінансування; мають низький рівень впливу на інноваційні процеси в економіці, оскільки зосереджують свою увагу на освітній діяльності; знаходяться на початкових стадіях інтеграції у глобальний освітній простір та потребують імплементації передового досвіду європейських університетів на основі співпраці.

Метою дослідження є аналіз фінансових передумов розширення форм залучення зацікавлених сторін до розвитку вищої освіти через механізми освітнього та фінансового фандрайзингу.

Питання управління фандрайзингом в закладах вищої освіти розкриваються в праці Гнатюк О.М., Краус К.М., Краус Н.М. [2]. Особливості безпосередньо освітнього та наукового фандрайзингу розкрито в статті Боголіба Т.М. [1].

Фінансування ЗВО в Україні відбувається за моделлю в якій переважає державне фінансування (в останні роки приблизно 57%). І хоча частка недержавних коштів зростає (складає приблизно 42,1 %), однак величина фінансування вищої освіти з державного бюджету суттєво не зменшилась, вона по роках складала: 18,3 млрд грн в 2021 році, 22,7 млрд грн в 2022 році, 18,4 млрд грн в 2023 році та 19,2 млрд грн в 2024 році. В структурі надходжень за спеціальним фондом переважають надходження за послуги за основною діяльністю (приблизно 75%), частка благодійних внесків та грантів не перевищує 4%. При цьому підприємства мали низький рівень залучення до розвитку вищої освіти [3].

Війна негативно вплинула на діяльність як безпосередньо університетів, так і системи вищої освіти в цілому. Мають місце:

знищення майна та переміщення університетів із зони бойових дій (кількість закладів, що перемістились у 2022 році – 44);

міграція українських викладачів та студентів за кордон (перспективна проблема - проблема з кількістю студентів через неповернення українських школярів для вступу до українських ЗВО);

зменшення кількості іноземних студентів (до війни ця цифра складала понад 70 тис, однак через війну велика кількість покинули країну, а для нових студентів загрози через війну зменшують привабливість вищої освіти);

зниження якості освітнього процесу під час обстрілів та блекаутів,

зменшення фінансування (вже в 2022 році відбуло скорочення витрат на вищу освіту на 10% порівняно з запланованими сумами; після війни очікується суттєве скорочення витрат на вищу освіту).

Це далеко не повний перелік негативних наслідків війни, які суттєво впливають на стійкість розвитку університетів.

Хоча, наприклад, адаптація українських студентів і викладачів за кордоном відкриває певні можливості, оскільки це: здобутий досвід міжкультурних комунікацій, своєрідні «містки зв'язку» (амбасадори), що вже є основою розширення співпраці між українськими та європейськими університетами.

Прогнозоване недостатнє фінансування вищої освіти в Україні після війни актуалізує завдання фінансового забезпечення сталого розвитку університетів у майбутньому. Стратегічне завдання Програми «Освіта 4.0», яка була розроблена в 2022 році спрямована на вирішення і питання фінансового забезпечення діяльності університетів, однак основний акцент зроблено на побудові системи освіти, що передбачає гармонізацію українського і європейського освітніх просторів. В Україні вища освіта в останні роки була частіше об'єктом критики, а не консолідації зусиль політики, громадянського сектора, бізнесу, які загалом зацікавлені у забезпечення системних перетворень. Основою цих процесів має стати збільшення обсягів фінансування, в тому числі за рахунок фандрайзингу.

Фандрайзинг – є формою залучення університетами додаткового фінансування шляхом взаємодії з різними категоріями зацікавлених сторін з метою розвитку партнерства, підвищення фінансової стійкості та інноваційної активності.

У багатьох країнах світу фандрайзинг має реальні приклади та суттєве поширення.

В Україні для впровадження механізму фандрайзингу необхідний перегляд базисних концепцій розуміння ролі вищої освіти у розвитку суспільства. Визнання у суспільстві визначальної ролі вищої освіти буде сприяти підвищенню рівня мотивації донорів та формуванню міцних форм взаємодії, в тому числі в частині розвитку наукового співробітництва.

З позицій університету фандрайзинг слід розглядати як командну та системну роботу, яка буде ефективною значною мірою на основі міжособистісних стосунків.

Як свідчать численні дослідження [4] ефективність фандрайзингу залежить від конкретної ситуації, тобто від культури, історії, традицій, місії, кількості випускників, потужності донорської бази, престижності, академічній якості, відданості, зусиллях, стилів управління президента та керівників розвитку, що у сукупності має вирішальну роль у результатах збору коштів. Використання донорських ресурсів для розширення освітньої та наукової співпраці дасть можливість підвищити рівень інтегрованості університетів у процеси формування національної інноваційної системи.

Список використаних джерел:

1. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні / Т. М. Боголіб // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Економічна : всеукр. наук. зб. / Донец. нац. техн. ун-т. Донецьк : ДонНТУ, 2014. № 51. С. 148-162.
2. Гнатюк О.М., Краус К.М., Краус Н.М. Управління фандрайзингом закладу освіти: розширення можливостей чи вимога часу? *European scientific journal of Economic and Financial innovation* №1(11) 2023, с. 4-19.
3. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інноваційно-інвестиційну активність підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 11 (65). С. 144–151.
4. Madeo E. Fundraising in the Higher Education Context: A Topical and Theoretical Literature Review. *Education, Society and Human Studies* ISSN 2690-3679 (Print) ISSN 2690-3687 (Online) Vol. 3, No. 2, 2022 www.scholink.org/ojs/index.php/eshs 1

Вдовенко Н. М., д. е. н., професор,
завідувач кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Шривастава П., професор
Національний технологічний інститут Мотілала Неру
Уттар-Прадеш, Аллахабад, Індія

УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ БІЗНЕСОМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І РОБОТОТЕХНІКИ

Дослідження підтверджує, що важливим нині є розуміння нових явищ, щоб визначити раціональну й ефективну стратегію поведінки держав на рівні управління аграрним бізнесом, який тісно пов'язаний з виробництвом харчових продуктів, і забезпеченням населення цінним білком тваринного походження. Тому важливо в таких умовах сконцентруватися на проблемах і можливостях управління аграрним бізнесом на прикладі галузі рибного господарства і аквакультури, а також розглянути можливості використання штучного інтелекту та робототехніки. Маючи достатню кількість природних і людських ресурсів, за допомогою штучного інтелекту Україна зможе побудувати новітні господарства, а також збільшити рибопродуктивність, знизити сукупні витрати на виготовлення рибної продукції, зберегти довкілля. Україна не стоїть на місці, розвивається. Щодня з'являються нові ідеї, нові технології, сучасні рибницькі господарства, що дозволяє країні розглядати питання участі у глобальній конкурентній боротьбі за ринки збуту агропродовольчої продукції.

Маємо всі підстави сказати, що для аквакультури або вирощування риби в ставках, рециркуляційних аквакультурних системах нині вже розроблено перший інтелектуальний сортувальний пристрій. Aqua Detector (Німеччина) - розумний пристрій для сортування риб. Пристрій складається з трьох блоків, які забезпечують точний аналіз і сортування риб усіх розмірів. Пристрій використовує штучний інтелект, розпізнавання зображень у реальному часі та хмарні обчислення для визначення розміру риби, деформації, статі, хвороб. Покращує управління запасами та підтримує прийняття управлінських рішень на основі зібраних даних.

Водночас вже можливий моніторинг рибальства на основі штучного інтелекту. OnDeck Fisheries (Канада) автоматизує промислове рибальство, створюючи систему моніторингу рибальства на основі штучного інтелекту, яка виявляє улов. Його модель відстеження на основі штучного інтелекту підраховує та ідентифікує, що саме виловлюється у морі в режимі реального часу. Це рішення для моніторингу автоматизує процес відеоперевірки та забезпечує економічно ефективно дотримання рибалками правил, що в результаті змінює спосіб управління й збереження морських ресурсів у всьому світі.

При розробці стратегій управління рибним бізнесом в глобальному конкурентному світі з використанням штучного інтелекту, можна запропонувати концептуальні засади за блоками: а) моніторинг і прогнозування рибного ринку: використання алгоритмів машинного навчання для аналізу ринкових тенденцій та прогнозу попиту на рибні продукти, розроблення систем, що автоматично адаптуються до змін у ринкових умовах; б) управління рибопромисловими процесами: використання ІТ-технологій та датчиків для моніторингу виробничих процесів в рибному господарстві, застосування систем автоматизації та аналізу даних для оптимізації рибогосподарського виробництва; в) сталість рибних запасів: використання технологій штучного інтелекту для прогнозування стану рибних запасів і визначення оптимальних квот на рибальство: розвиток систем моніторингу зон вилову для

запобігання перевищення перелову рибних ресурсів; г) вдосконалення ланцюгу постачання: впровадження блокчейн-технологій для створення децентралізованих і прозорих систем управління ланцюгом постачання рибних продуктів, використання штучного інтелекту для підвищення ефективності та точності управління інвентарем і запасами; д) безпека та якість продукції: впровадження систем відслідковування та контролю за якістю рибної продукції з використанням штучного інтелекту, розробка технологій для виявлення можливих загроз для безпеки рибної продукції та прийняття швидких заходів; е) оптимізація виробничих процесів за допомогою аналітики: використання аналітичних інструментів для вдосконалення виробничих процесів, включаючи обробку риби, упакування та зберігання, впровадження систем передбачення витрат ресурсів для оптимізації виробничих процесів; є) розвиток нових продуктів та ринкових стратегій: використання штучного інтелекту для аналізу даних щодо уподобань споживачів і ринкових тенденцій для розробки нових продуктів, застосування алгоритмів машинного навчання для прогнозу ефективності нових ринкових стратегій; ж) співпраця та партнерство в глобальному ланцюгу постачання: сприяння розвитку інтегрованих цифрових платформ для ефективного обміну даними та співпраці з партнерами в ланцюгу постачання, використання технологій блокчейну для створення довіри та відстеження продукції від сітки до споживача, від ставка до столу; з) взаємодія з глобальними стандартами: у процесі роботи з глобальними організаціями та в процесі застосування стандартів є можливість забезпечити відповідність управлінням рибним бізнесом відповідно до міжнародних норм через використання технологій для автоматичного відстеження їх виконання при використанні штучного інтелекту в рибному бізнесі.

Таким чином, є ще деякі рішення, над якими потрібно далі працювати, включаючи залучення роботів, які автоматизують рутинні завдання, такі як годівля, управління якістю води та видалення відходів, проведення економічних розрахунків. При цьому рішення на основі штучного інтелекту надаватимуть виробнику прогнозу аналітику та пропозиції щодо того, як діяти більш ефективно, зокрема і шляхом вдосконалення стратегій годівлі. Вказане забезпечить розвиток, підвищить добробут риб і надасть можливість приймати обґрунтовані рішення при управлінні аграрним бізнесом у глобальному економічному просторі.

Список використаних джерел:

1. Arsawan W. E., Koval V., Suhartanto D., Babachenko L., Kapranova L., Suryantini Ni P. S. Invigorating supply chain performance in small medium enterprises: exploring knowledge sharing as moderator. *Business, Management and Economics Engineering*. 2023. 21 (1). P. 1–18.
2. Schulak, Eugen-Maria; Unterköfler, Herbert (2011). *The Austrian School of Economics: A History of Its Ideas, Ambassadors, and Institutions*. Ludwig von Mises Institute. ISBN 9781610161343
3. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolraca Europejska*. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
4. Wang L., Tan H. Agricultural Economic Risk Forecast Based on Data Mining Technology. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1155/2022/3684736>

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Перемога у війні з Російською Федерацією не поверне Україну в довоєнний час. Після перемоги потрібно буде будувати нову економіку країни, яка має бути сильнішою і стабільнішою довоєнної. В умовах війни та післявоєнної розбудови забезпечення високої якості повинно стати національною ідеєю, що дозволить швидко відновити економіку України. Для цього якість бізнес-процесів та продукції повинна бути високою. Сучасна тенденція ринкової економіки: якісний товар повинен бути зроблений таким і тільки таким способом, який виправданий економічно, екологічно і соціально. Принципи Індустрії 5.0 є актуальними для України, які потрібно швидко та повсюдно впроваджувати, так як вивести економіку на рівень розвинутих країн за принципами Індустрії 3.0 чи навіть Індустрії 4.0 не вийде, адже в Україні внаслідок війни багато руйнувань, втрат людських та інших ресурсів.

У міжнародних стандартах ISO 9000: 2015 [2] наведено визначення якості як ступеня, до якого сукупність власних характеристик об'єкта задовольняє вимоги. Поняття «якість» має багато аспектів. У сучасних умовах науково-технічного прогресу роль технічного та технологічного аспекту поступово зменшується, тоді як економічного, соціального, екологічного, морального зростає.

У процесі дослідження розглянуто розвиток підходів до управління якістю в історичному аспекті в контексті промислових революцій та зведено до табл. 1. Інформація про перехід світу на принципи Індустрії 5.0 почала поширюватися у 2017 році. Європейська комісія розпочала роботу над відповідними документами у 2021 році. Індустрія 5.0 – це концепція, яка прагне поєднати людські здібності, передові технології та турботу про екологію. Індустрія 5.0 прагне повернути людські, соціальні та екологічні аспекти у виробництво. Індустрія 5.0 не заміняє Індустрію 4.0, а покращує і доповнює її, додаючи цілі сталого розвитку, стійкості та «зеленого переходу» [5].

Індустрія 5.0 дає можливість для підприємств стати стійкішими, гнучкішими та адаптованішими шляхом удосконалення ланцюгів постачань та підвищення корпоративної соціальної відповідальності. Цілі Індустрії 5.0: швидке реагування на соціальні та економічні виклики, як от пандемія чи воєнні дії; «зелене виробництво», шлях до циркулярної економіки; розширення корпоративної відповідальності до ланцюгів доданої вартості; зміцнення бази науково-технічних інновацій; вдосконалення системи освіти та впровадження нового економічного мислення [5].

В управлінні якістю відбувається етап екологізації та цифровізації всеосяжного управління якістю. Перемогу конкурентній боротьбі та сталий розвиток можуть мати підприємства, які забезпечили системне управління якістю, що дає змогу випускати якісні, екологічно безпечні вироби в етичний спосіб, а також змогли екологізувати, цифровізувати та гуманізувати процес проектування, виробництва та реалізації продукції, що випускається, або послуг, що надаються. Роль людського ресурсу в управлінні Якістю 5.0 є першорядною.

Якість 5.0 не відмінняє а доповнює Якість 4.0 і є поєднанням всеосяжного управління якістю з концепцією сталого розвитку, в основі якого знаходиться триєдинство економічної,

екологічної та соціальної сфер. Важливою також є цифровізація діяльності, так як це визначальна тенденція розвитку людської цивілізації. На сьогоднішній день цифрові технології є обов'язковою складовою бізнес-процесів та формують сучасні моделі та механізми управління підприємством.

Таблиця 1

Управління якістю в контексті промислових революцій

Промислові революції	Період	Особливості революції	Якість	Інструменти менеджменту якості
Індустрія 1.0	Друга половина 18 ст. - упродовж XIX ст.	Виробництво на основі механізації та використання енергії пари та води	Якість 1.0	Відбраковка продукції Використання прохідних і непрохідних калібрів, верхньої та нижньої межі допусків.
Індустрія 2.0	Кінець XIX - початок XX ст.	Використання електроенергії Потокове виробництво	Якість 2.0	Контроль якості продукції Контрольні карти В. Шухарта, статистичні методи управління якістю
Індустрія 3.0	З 1980-х - перші десятиліття XXI століття;	Виробництво на основі ІТ-технологій та автоматизації	Якість 3.0	Управління якістю з використанням міжнародних стандартів ISO 9000, всеосяжне управління якістю, премії з якості
Індустрія 4.0	2010 - 2021	Виробництво на основі кіберфізичних систем, роботизації, сталий розвиток	Якість 4.0	Всеосяжне управління якістю, сталий розвиток, система управління якістю бізнес-процесів на принципах сталого розвитку, екологізація якості
Індустрія 5.0	2021 і по теперішній час	Виробництво, яке поєднує людські здібності, передові технології та турботу про екологію.	Якість 5.0	Всеосяжне управління якістю у контексті сталого розвитку, екологізація якості, цифровізація діяльності, людиноцентричний підхід

Джерело: розроблено автором

Отже, для післявоєнного відновлення економіки України якість повинна стати національною ідеєю. Управління якістю в умовах Індустрії 5.0 має бути людиноцентричним та еколого-економічним. Проходить зрощування управління якістю з методами екологізації виробництва та цифровізації діяльності, що дає змогу виробити якісну продукцію в прозорий і етичний спосіб та задовольнити вимоги всіх стейкхолдерів.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С.М., Свиринюк О.В. *Аналіз сучасних стратегій конкуренції*. Збірник наукових праць. Київ: КНУТД, 2014. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Bondarenko2015060407.pdf (дата звернення 25.09.2024)
2. ДСТУ ISO 9000:2015 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. (ISO 9000:2015 IDT . Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 45 с.
3. Касич А.О., Бондаренко С.М. Рециклінг як сфера реалізації державного-приватного партнерства та інструмент забезпечення цілей сталого розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 76. URL: http://bses.in.ua/journals/2022/76_2022/27.pdf
4. Про Індустрію 5.0 – чому це стає актуальним для України URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/> (дата звернення 25.09.2024)
5. Що таке Індустрія 5.0 та як вона може допомогти у повоєнній відбудові URL: <https://gre4ka.info/novyny/74858-shcho-take-industriia-5-0-ta-iaak-vona-mozhe-dopomohty-u-povoienanii-vidbudovi/> (дата звернення 25.09.2024)

Захарін С.В., д.е.н., професор
Київський національний університет культури і мистецтв
Коваленко Д.І., к.е.н., доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЦИФРОВІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У результаті повномасштабної військової агресії російської федерації проти України, що почалася 24 лютого 2022 року, система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування. У таких умовах заклади освіти, зустрівшись з новітніми жорсткими викликами та обмеженнями (обумовленими, зокрема, воєнним станом), змушені змінювати підходи до своєї діяльності, у тому числі на рівні стратегічного управління, підтримки безпечного освітнього середовища, організації освітньої діяльності, впровадження та застосування дистанційних технологій навчання тощо.

Виявилась очевидною неможливість швидкого повернення здобувачів освіти усіх рівнів до стаціонарного навчання через несприятливу безпекову ситуацію, що ускладнювало широке використання технологій онлайн-навчання та викладання. Гостро проявилася недостатня забезпеченість технічними ІТ-засобами навчання здобувачів освіти та засобами викладання педагогів [1, с.7]. Сюди ж додається і рівень розвитку цифрової освітньої інфраструктури, зокрема недостатність забезпечення швидкісним Інтернетом закладів освіти, цілих регіонів України, обмежена можливість отримання онлайн-послуг та сервісів у сфері освіти внаслідок слабкої розвиненості електронних освітніх платформ [2, с.62]. В умовах, що склалися, був помітний брак достовірної, об'єктивної і актуальної інформації у сфері освіти, яка надходить у режимі реального часу.

Дослідження, проведені органами управління освітою, зафіксували відсутність необхідних цифрових пристроїв та інтернет-зв'язку [3, с.139]. За даними ДУ «Інститут освітньої аналітики», у початковій школі підтвердили повноту охоплення дистанційним навчанням: у селах 31% учителів та 33% учнів, у містах 56 % учителів та 60% учнів [3].

У 2022/2023 н. р. 42 % (1,6 млн) учнів навчались у дистанційному форматі, 30 % (1,2 млн) учнів – у змішаному. Водночас третина дітей не мали технічного доступу до освіти (девайсів), а 74% дітей навчались за допомогою смартфонів [4].

Серйозною перешкодою на шляху ефективного дистанційного навчання став недостатній рівень цифрових навичок учасників освітнього процесу, особливо гостро ця проблема проявилася в сільській місцевості. Значна частина учасників освітнього процесу (і вчителів, і учнів) не мають достатніх базових знань про сучасне програмне забезпечення. Керівники шкіл не мають достатніх знань про системи управління освітою, які можуть бути використані для оптимізації освітнього процесу [5, с.41].

Міністерство цифрової трансформації для відомчих інформаційних систем Міністерства освіти і науки надало низку інструментів (можливостей), спрямованих на посилення їх безперебійності, цілісності та збереження баз даних, гарантування захисту від несанкціонованого доступу. Серед реалізованих проєктів – системи резервування, реплікації в незалежні від екзогенного впливу сховища, посилені SSL-сертифікати, можливості професійних безпекових аудитів. Усе це, разом із оперативним реагуванням фахівців з цифровізації й технічних адміністраторів, забезпечило сталість роботи національних інформаційних освітніх систем в умовах війни [6].

Життєво необхідною та невід’ємною складовою для української освітньої системи виявилось застосування технологій дистанційного навчання. Нині вона містить тисячі відео уроків, тестів і матеріалів для самостійної роботи з основних предметів для учнів 5–11-го класів, серед яких: українська література, українська мова, біологія, біологія та екологія, географія, всесвітня історія, історія України, математика, алгебра, алгебра і початки аналізу, геометрія, мистецтво, основи правознавства, природознавство, фізика, хімія, англійська мова та зарубіжна література. Учні можуть користуватися платформою для навчання і для додаткового ознайомлення з пропущеною темою.

Не дивлячись на ресурсні обмеження, органами управління освітою ведеться робота стосовно розвитку цифрової освітньої інфраструктури України. Протягом 2022/2023 н. р. для учнів та вчителів забезпечувалося надання технічного доступу до засобів дистанційного й змішаного навчання. Надано майже 131 тис. комп’ютерних пристроїв різного типу, зокрема ноутбуків і планшетів. У 2022 р. пріоритетом у цій роботі було передання девайсів педагогічним працівникам (вчителі отримали 96 739 ноутбуків) [7, с.49].

Передане комп’ютерне обладнання оснащується відповідним програмним забезпеченням та цифровим освітнім контентом. Важливим елементом використання переданих ноутбуків є можливість їх підключення до централізованої системи менеджменту девайсів із метою надання МОН і обласним військово-цивільним адміністраціям доступу до оперативних даних стосовно статусу роботи кожного ноутбука чи планшета, відстеження ефективності його використання.

Для вчителів розроблено й постійно переглядаються рекомендації для проведення змішаного та дистанційного навчання за допомогою навчальних матеріалів платформи. Усі освітні матеріали відповідають чинним державним освітнім програмам.

Зважаючи на наявні виклики і завдання, держава в особі Міністерства освіти і науки України докладає максимум зусиль для забезпечення безперервності навчання, надання доступу до знань та можливості навчатися кожному. В умовах воєнного стану набула критичного значення можливість організувати дистанційне навчання за рахунок цифрових технологій і рішень [5]. Саме тому здійснюється активна робота до залучення якомога більшої кількості міжнародних партнерів, зацікавлених українських організацій та представників бізнес-сектору до підтримки цифрової освіти в Україні.

У межах вступних кампаній до закладів вищої освіти за підтримки Постійного представництва ЮНЕСКО в Україні розроблено прототип системи для проведення національного мультипредметного тесту. Технічне завдання на цю систему виконано за підтримки швейцарсько-українського проєкту «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». Незважаючи на обмежені терміни, паралельно проведено роботу разом з ЮНІСЕФ стосовно побудови нового модуля на основі Єдиної державної електронної бази з питань освіти для електронного вступу та електронного подання документів вступниками.

Список використаних джерел:

1. Чикалова М. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій / М.Чикалова, Н.Юхно // Український педагогічний журнал. – 2023. - № 3. – С. 13-22.
2. Гребенюк А. «Цифровий поворот» в освіті в контексті сталого розвитку суспільства / А.Гребенюк, І.Оксенюк // Інформаційні засоби і технології навчання. – 2024. - № 2 (100). – С. 1-15.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність. Науково-методичний збірник / В.Рогова, О.Єресько, Є.Баженов / за заг.редакцією С.Шкарлета. – К: Букрек, 2022. – 140 с.

4. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи [інформаційно-аналітичний збірник] / Київ: Інститут освітньої аналітики, 2023. - 64 с.
5. Лондар Л. Забезпечення дистанційної освіти під час війни: досвід України / Л.Лондар, Пітч М. // Інформаційні засоби і технології навчання. – 2023. - № 6 (99). – С. 31-51.
6. Кремень В.Г. Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2022 році та завдання на 2023 рік / В.Г.Кремень // Вісник Національної академії педагогічних наук України. – 2023. - № 1. Том 5. – [електронний ресурс; 2023]. – Доступний з: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/353/415>
7. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи [інформаційно-аналітичний збірник] / Київ: Інститут освітньої аналітики, 2023. - 64 с.

УДК 338.45: [334.754:621.774]

Венгер В.В., д.е.н., с.н.с.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

За останні декілька десятиліть світова металургійна промисловість зазнала суттєвих трансформацій. Проте сьогодні, щоб бути більш конкурентоспроможними в контексті глобалізації та дедалі суворіших екологічних норм [1], провідні виробники металургійної продукції переходять на цифрові технології. Застосування цифрових технологій дає можливість виробникам металургійної продукції впроваджувати нові процеси по всьому ланцюжку створення вартості – від виробництва та продажу до надання послуг. Саме тому світові лідери металургійної промисловості активно оцифровують основні функції всередині власних внутрішніх вертикальних ланцюгів створення вартості, інтегрують їх з горизонтальними партнерами за ланцюгами постачань, розширюють асортимент своїх продуктів за допомогою цифрових функцій і впроваджують інноваційні послуги на основі цифрових даних. Така тенденція вказує на те, що цифровізація – це не просто перехід від «аналогових» до цифрових даних і документів, а це мережа бізнес-процесів між створенням ефективних інтерфейсів, інтегрованим обміном даних та управлінням [2, р. 15].

В умовах глобальної цифрової трансформації, що відбувається в усьому світі, українська металургія також зазнає змін. Цифровізація відкриває нові можливості для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світових ринках металопродукції та сприяє їхній адаптації до сучасних економічних умов. Так, цифровізація стає важливим інструментом підвищення ефективності виробництва та зниження витрат. Впровадження автоматизованих систем управління, Інтернету речей (ІоТ) та технологій штучного інтелекту дає змогу значно оптимізувати виробничі процеси, зменшуючи енергоспоживання та підвищуючи якість продукції. Ці технології також сприяють зниженню впливу на навколишнє середовище, що є важливим аспектом розвитку індустрії в сучасних умовах екологічної кризи.

В Україні все більше підприємств використовують технології Інтернету речей для підвищення продуктивності та покращення моніторингу процесів. Завдяки ІоТ металургійні заводи можуть збирати та аналізувати великі обсяги даних про виробничі лінії, відстежуючи ключові показники в реальному часі. Це дозволяє не тільки зменшити витрати на

обслуговування обладнання, але й оперативно реагувати на можливі несправності, запобігаючи простоям і підвищуючи загальну продуктивність. Зокрема, Metinvest уже застосовує штучний інтелект для управління виробничими процесами та аналізу великих масивів даних, що дозволяє оптимізувати роботу виробництв навіть у періоди геополітичної нестабільності. Застосування доповненої реальності допомагає в технічному обслуговуванні, зменшуючи час простою обладнання, що особливо важливо в умовах воєнного часу. Незважаючи на брак спеціалістів у галузі ІТ, українські металургійні компанії активно інвестують у навчання нових кадрів, що дозволить продовжувати розвиток цифрових і зелених ініціатив [3].

Світовий досвід показує, що цифровізація сприяє зростанню ефективності та конкурентоспроможності металургійних підприємств, що має стратегічне значення для України в контексті її інтеграції в європейські та глобальні ринки. Водночас, інтеграція інноваційних технологій дозволяє знижувати енергоспоживання та скорочувати шкідливі викиди, що сприяє досягненню цілей сталого розвитку.

Дедалі популярнішими серед українських металургійних компаній стають цифрові платформи для торгівлі металургійною продукцією. Такі платформи дозволяють підприємствам отримувати доступ до глобальних ринків, знаходити нових клієнтів та оптимізувати логістичні процеси. Використання онлайн-інструментів для укладання угод і моніторингу ринкових цін сприяє підвищенню прозорості та ефективності роботи підприємств, особливо в умовах нестабільної економіки та постійних змін на світовому ринку.

Українські металургійні компанії стикаються з викликами, пов'язаними з логістикою, особливо у воєнний час та через інфраструктурні обмеження. Цифровізація логістичних процесів, таких як управління ланцюгами постачання, суттєво підвищує ефективність і скорочує витрати на транспортування продукції. Використання блокчейн-технології для контролю ланцюгів постачання підвищує прозорість і захищає від фальсифікацій, що є важливим чинником на міжнародних ринках.

Цифрові технології також сприяють персоналізації продукції, дозволяючи українським металургійним компаніям пропонувати рішення, адаптовані до потреб конкретних клієнтів. Це може бути особливо корисно для підприємств, що працюють у галузях з високими вимогами до якості металургійної продукції, таких як машинобудування, енергетика та будівництво. Використання 3D-моделювання та інших цифрових технологій дозволяє компаніям оптимізувати виробничі процеси та підвищити рівень задоволеності клієнтів.

Незважаючи на суттєві переваги, цифровізація в Україні стикається з низкою серйозних викликів. Перш за все, це недостатня кількість інвестицій у модернізацію виробництва, що обумовлено економічною нестабільністю та ризиками воєнного часу. Крім того, рівень кібербезпеки на багатьох підприємствах залишається недостатньо високим, що робить їх вразливими до кібератак. Навчання та перекваліфікація персоналу також є критичними завданнями, оскільки багато працівників не мають достатніх знань і навичок для роботи з новими технологіями.

Загалом, цифровізація є ключовим фактором успішного розвитку металургійної галузі в Україні, особливо в умовах глобальних економічних та екологічних змін. Впровадження новітніх технологій дозволяє українським підприємствам знижувати витрати, підвищувати ефективність і конкурувати на світових ринках. Проте для повноцінної цифрової трансформації необхідні значні інвестиції, підтримка держави та розвиток інфраструктури, а також увага до питань кібербезпеки та підвищення кваліфікації працівників.

Список використаних джерел:

1. Herzog K. From automation to digitalization. Metals Magazine. URL: <https://magazine.primetals.com/2022/04/22/from-automation-to-digitalization-in-the-steel-industry/>
2. Bogner E., Voelklein T., Schroedel O., Franke J. (2016). Study based analysis on the current digitalization degree in the manufacturing industry in Germany. Procedia CIRP, V. 57, Pp. 14–19. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221282711631157X>
3. Єрмоленко Г. Цифрові технології зроблять українську металургію екологічнішою – CEO «Метінвесту». ГМК-Центр. URL: <https://gmk.center/ua/news/cifrovi-tehnologii-zroblyat-ukrainsku-metalurgiju-ekologichnishuju-seo-metinvestu/>

УДК 339.97:338.246.2

Кушніренко О.М., д.е.н., доц.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ ЯК ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасному світі існує нова карта влади, яка більше не визначається географією, контролем над територією чи океанами, а визначається контролем над потоками людей, товарів, грошей і даних та використанням зв'язків, які створюють технології. Таким чином, будь-який зв'язок між державами – від енергетичних потоків до ІТ-стандартів – стає інструментом геополітики. Спостерігається фрагментація глобалізації, оскільки країни використовують державні субсидії, регулювання, експортний контроль, списки обмежень і локалізацію, щоб самим отримати доступ до критичних технологій, одночасно контролюючи доступ інших. Споживачі стикаються з вищими цінами. І держави, які опинились на технологічному узбіччі ризикують піддатися стагнації. Найбільше занепокоєння викликає небезпека ескалації цієї технологічної конкуренції з-під контролю та загрози глобальній безпеці [1].

Інноваційні процеси найуспішніше здійснюються у сприятливому середовищі – екосистемі, яка забезпечує необхідними ресурсами, встановлює зв'язки між окремими елементами і формується під впливом багатьох чинників. Інноваційні екосистеми складаються з таких елементів:

- суб'єкти, які створюють попит на інновації, зазвичай, це місцеві та іноземні споживачі, уряди та компанії;
- постачальники інновацій – компанії, бізнес або стартапи, урядові організації чи громадські організації;
- сприятливе бізнес-середовище та урядові політики включно з науковою та освітньою системою, які є задіяними у теоретичних і прикладних наукових дослідженнях та розробках. До цього елемента також належать посередники: технологічні й інноваційні брокери, які можуть, наприклад, надавати допомогу у комерціалізації результатів ДіР.

Будь-яка екосистема – це взаємозалежність і взаємопов'язаність структурних елементів. Зміна однієї частини інноваційної екосистеми призводить до змін в інших частинах інноваційної екосистеми. На цьому наголошує Д. Айзенберг, який окреслює структуру з шести ключових елементів інноваційної екосистеми: люди, ринки, політика, культура,

фінанси та підтримка інфраструктури. Кожен елемент включає кілька характеристик або умов, без яких екосистема не складається або не працює [2]. Екосистема полягає в тому, що вона формує мережу для забезпечення ефективної співпраці зацікавлених осіб [3]. Варто наголосити, що в успішних екосистемах державні структури є лише одним з елементів екосистеми. Законодавчо-правове поле у сфері науки, технологій та інновацій, так само як економічна політика загалом й бізнес-середовище у країні (зокрема, готовність компаній користуватися інформаційними технологіями) є критично важливою передумовою інноваційної діяльності та виступає каталізатором створення системи розвитку інновацій. Ключовою передумовою для успішної інноваційної екосистеми є наявність ефективного механізму, який спрощує координацію та співпрацю між її компонентами.

Це важливо і для нашої країни, адже реалізація інноваційного потенціалу допоможе забезпечити стійкість національної економіки. Сприяти розвитку українських інноваційних екосистем можуть такі заходи:

- інструменти державного управління (законодавче поле, державна підтримка тощо);
- інфраструктурна підтримка (інфраструктура, недержавні установи, що підтримують інноваційну діяльність);
- доступ до капіталу (різні типи фінансування і заохочення для інноваційної та підприємницької діяльності);
- людський капітал (соціальні норми щодо підприємницької культури, технічні та бізнес навички);
- наука (наукова і технічна компетентність, передові дослідження, наукова інфраструктура);
- доступ до ринків (доступ до ринків, ринковий попит та інновації, рівень конкуренції).

У цьому контексті важливим є налагодження системної роботи зі стратегічного планування потреб, оцінки наявних потужностей та сировини, розрахунку необхідних нових потужностей та сировини, формування набору стимулів і гарантій для інвесторів для відновлення існуючих та створення нових виробничих потужностей з виробництва продукції з високою доданою вартістю, що також забезпечить створення додаткових робочих місць в інших секторах економіки. Державні стимули розвитку інноваційних екосистем мають бути закладені у візії майбутнього, зокрема у стратегічних документах державного і регіонального управління, зокрема при оновленні стратегій розвитку.

Таким чином, включення європейських принципів формування інноваційної екосистеми в стратегії відновлення економіки України є важливим кроком для забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та зростання добробуту. Ці принципи сприяють створенню умов для інновацій та технологічних проривів, залучення інвестицій та розвитку підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Business ecosystems come of age. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/co/Documents/strategy/Business%20Transformation.pdf>
2. Daniel J. Isenberg. How to Start an Entrepreneurial Revolution. Harvard Business School Publishing. URL: <https://hbr.org/2010/06/the-big-idea-how-to-start-an-entrepreneurial-revolution>.
3. Крістенсен К. Парадокс процвітання. Як інновації можуть вивести нації з бідності. Вид-во: "Видавництво Старого Лева". 2024. 355 с.

**ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ВИГОРАННЯ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Сучасні умови навчання студентів в Україні в умовах війни характеризуються критичним впливом стресових факторів, хронічних перевантажень, втоми та вигорання, які спричиняють тривожність, психологічні розлади та соматичні захворювання. Дослідження вказують на те, що студентський вік має вирішальне значення з точки зору виникнення психічних захворювань. Виникнення психічних розладів часто відбувається в студентські роки (18-24 роки) – вражає не менше 10% цієї популяції, причому 75% психічних розладів починаються у віці до 24 років. Ці психічні розлади можуть мати виражений негативний вплив на освіту, соціальне життя та професійну траєкторію молодих людей, потенційно призводячи до інвалідності та, у важких випадках, до втрати життя. Тому профілактика психологічних проблем серед студентів ЗВО може значно підвищити якість освіти. Наше дослідження демонструє, що фактори стресу та емоційного вигорання суттєво впливають на якість освіти, економічну поведінку здобувачів освіти та прийняття рішень, що зумовлює необхідність формування системи психосоціальної підтримки як для студентів, так і для викладачів закладів вищої освіти.

Оцінка впливу стресу та вигорання на економічну поведінку та прийняття рішень студентами під час війни є частиною дослідження, проведеного в Україні в період з жовтня по грудень 2023 року в умовах конфлікту, що триває. У дослідженні взяли участь 216 студентів із закладів вищої освіти, які здобувають освіту в Україні офлайн або в гібридному форматі.

У гіпотезі дослідження було висунуто значний вплив стресу та професійного вигорання на українських студентів, які здобувають інженерну освіту в умовах війни, а також вплив цих факторів на економічну поведінку та прийняття рішень. Метою дослідження є створення системи психосоціального супроводу студентів у закладах вищої освіти.

Дослідження факторів стресу та вигорання та їх впливу на економічну поведінку студентів під час війни проводилося протягом 2023 р. Вибірка дослідження включала 214 осіб віком від 18 до 49 років і старше. У дослідженні також вивчався вплив таких факторів, як вік, рівень освіти, дохід, залишковий дохід. Переважаючий вік учасників опитування (78,2%) – 18-24 роки; 7,9% – "49 і більше"; 2,3% – 25-30 років; 1,9% – 31-36; 4,2% – 37-42; 5,6% – 43-38 років. Для вимірювання рівня стресу студентів використано методику "Діагностика рівня емоційного вигорання" (В. Бойко, 1999 [2]). Результати діагностики факторів емоційного вигорання студентів наведені в табл. 1.

Як видно з даних табл. 1, більшість студентів демонструють різні стадії емоційного вигорання. Наприклад, 33,6% студентів мають сформовану стадію напруги; 38,3% мають фазу резистенції на етапі формування; а 32,2% мають сформовану стадію виснаження. Прояви емоційного вигорання, які спостерігаються у студентів, є наслідком тривалого стресу, складної ситуації в країні, невизначеності майбутнього в умовах війни. Результати тривалого стресу і вигорання негативно позначаються на економічній поведінці студентів та прийнятті рішень.

Таблиця 1

Діагностика рівня емоційного вигорання студентів (Джерело: власні дослідження)

Стадії емоційного вигорання	Несформована фаза		Фаза в стадії формування		Сформована фаза	
	№	%	№	%	№	%
Стадія напруги	88	41,1	44	20,6	72	33,6
Стадія опору	62	29	82	38,3	73	34,2
Стадія виснаження	64	29,9	88	41,1	69	32,2
Підсумок	214	100	214	100	214	100

Результати діагностики економічної поведінки учнів представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати діагностики економічної поведінки студентів (Джерело: власні дослідження)

Рівень вираженості ознаки	Раціональний розподіл коштів		Орієнтація на думку оточуючих		Гнучкість		Купівля як засіб отримання бажаного	
	№	%	№	%	№	%	№	%
Низький	48	22,4	65	30,4	24	11,2	48	22,4
Середній	135	63,1	140	65,4	135	63,1	123	57,5
Високий	31	14,5	9	4,2	55	25,7	43	20,1
Разом	214	100	214	100	214	100	214	100

За результатами вивчення економічної поведінки учнів можна зробити висновок, що більшість студентів демонструють середні рівні всіх аспектів економічної поведінки. Найвищий рівень гнучкості має 25,7% студентів, що свідчить про те, що студенти адаптивні у своїх економічних рішеннях, що може бути позитивною рисою в мінливому економічному середовищі.

З'ясовано, що прояви професійного вигорання впливають на економічну поведінку студентів, що в подальшому впливає на професійну траєкторію їх розвитку, життєвий вибір та рівень доходів:

виявлено позитивну кореляцію між стадіями професійного вигорання («Напруга», «Опір», «Виснаження») та використанням студентами непродуктивних патернів прийняття рішень: «Уникнення», «Прокрастинація», «Гіперпильність», що вказує на вплив емоційного вигорання у студентів на неконструктивні моделі економічної поведінки та прийняття рішень;

виявлено позитивну кореляцію між стадіями вигорання «Напруга» та «Опір» та аспектом економічної поведінки «Орієнтація на думку інших» ($r=0,27485$, $p=0,001$; $r=0,244854$, $p=0,05$ відповідно), що свідчить про те, що ефекти стресу, тривоги та вигорання знижують здатність студентів ухвалювати раціональні рішення та змушують їх покладатися на думку інших.

Список використаних джерел:

1. Мירוшнік Н.В. Науковий підхід до професійного вигорання в управлінській діяльності керівника ЗНЗ. <http://eprints.zu.edu.ua/17466/1/Мирошник.pdf>

2. Савченко О.В., Хтей С. Методика діагностики аспектів споживацької поведінки студентів. Організаційна психологія. Економічна психологія. 2020. № 4(21). С. 96-109.

РОЗВИТОК СЕКТОРУ ІКТ В КООРДИНАТАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Перехід до цифрової економіки та цифровізація різних сфер неможливі без подальшого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Повоєнне відновлення економіки України та долучення до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу потребує відновлення та подальшого розвитку сектору ІКТ. Слід зазначити, що обсяг світового ринку ІКТ збільшується швидше, ніж традиційні ринки товарів та послуг [1].

Важливими напрямками сектору ІКТ є наступні: обладнання, програмне забезпечення, ІТ-послуги та телекомунікації. Передбачається, що нове покоління зв'язку 5G, штучний інтелект, Інтернет речей (ІоТ), хмарні обчислення, технології розширеної реальності (extended reality) будуть швидко розвиватися та відігравати важливу роль у цифровізації різних сфер та галузей економіки [2].

Передбачається, що сектор ІКТ буде розвиватися завдяки швидкозростаючим таким перспективним сегментам як штучний інтелект і технології розширеної реальності. Актуальним стає питання стосовно розробки нових інструментів регулювання ринку інформаційно-комунікаційних технологій у контексті швидкого зростання сегменту емерджентних технологій. Потрібно обґрунтувати організаційно-економічні заходи і практичні рекомендації стосовно відновлення сектору інформаційно-комунікаційних технологій та подальшої інтеграції до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу.

Вітчизняний сектор ІКТ мав значні темпи зростання обсягів реалізації продукції протягом останніх двадцяти років, особливо напрям, що пов'язаний з програмним забезпеченням. У сегменті виробництва апаратного забезпечення відбулося зменшення обсягів реалізації продукції. Це свідчить про значний потенціал розвитку сектору програмного забезпечення [3]. Проте, залишається певна технологічна залежність у секторі апаратного забезпечення. Враховуючи прогнози, тенденції розвитку технологій апаратного забезпечення, слід зазначити, що в Україні буде продовжуватися подальша залежність від іноземних комплектуючих та компонентів комп'ютерної техніки.

У сфері електронних комунікацій в Україні до 2022 року відбувалося зростання обсягів наданих послуг. Подальше стабільне функціонування телекомунікаційних підприємств залежить від воєнних дій та надійного електрозабезпечення.

Враховуючи вітчизняний потенціал сектору ІКТ, доцільно розвивати наступні напрями: технології нового покоління зв'язку, штучний інтелект, Інтернет речей (ІоТ), хмарні обчислення, технології віртуальної та розширеної реальності. Це потребуватиме відповідного кадрового забезпечення, залучення інвестицій та підтримки підприємств сектору на державному рівні. За умови вирішення проблем надійності електропостачання підприємства ІТ-сектору мають шанси підвищити експортний потенціал та конкурентоспроможність на європейському ринку.

При вирішенні проблем національної безпеки та оборони перспективи та можливості розвитку національного сектору ІКТ залежатимуть від підготовки кадрів, можливостей науково-технічного співробітництва з провідними країнами світу, інтеграції до європейського цифрового ринку.

Враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку про те, що розвиток сектору ІКТ у короткостроковій перспективі вимагатиме оперативного вирішення питань стосовно надійного енергозабезпечення, безпекового середовища, а також вирішення питань забезпечення кваліфікованими кадрами. У подальшій перспективі доцільним є налагодження та розвиток науково-технічного співробітництва стосовно розробки та впровадження нових перспективних технологій у сфері ІКТ, удосконалення нормативно-правової бази регулювання діяльності на даному ринку, гармонізація законодавства з нормами ЄС для інтеграції до європейського цифрового ринку.

Список використаних джерел:

1. Вдовиченко Ю. В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. Економіка та держава. 2015. №1/2018. С.79-82.
2. Technology and telecommunications. Statista. URL: <https://www.statista.com/markets/418/technology-telecommunications/> (дата звернення 25.09.2024).
3. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 25.09.2024).

УДК: 378.11

Кирилко Н.М., к.е.н., ст.викл.

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Виклики, які перед Україною поставила військова агресія Російської Федерації ще у лютому 2022 року - це руйнація і безпосереднє втручання у всі процеси розвитку економічного, господарського, промислового комплексів в тому числі і освітньої сфери нашої країни. Загалом регулювання освітньо-наукової діяльності в Україні відбувається в нормативно-правовому полі, яке було сформовано ще за часів незалежності України. Основними нормативно-правовими актами є Конституція України [1], Закони України «Про освіту» [2], «Про вищу освіту» [3], рядом указів Президента України, постанов Верховної Ради та Кабінету Міністрів. Зокрема в управлінні освітою і наукою необхідно дотримуватись наступних п'яти принципів: принципи державності, демократичності, гласності, відкритості та регіональності управління.

За останні три роки російсько-української війни негативне відображення спостерігається в тому числі і в управлінні розвитком освітнянської сфери. Значна кількість освітян-науковців і студентів від початку повномасштабного вторгнення РФ виїхали до країн ЄС, інші знаходяться на окупованих та деокупованих територіях. Частина ЗВО, щоб не втратити повноцінне функціонування вимушені були до здійснення релокації в більш безпечні регіони.

Повна відсутність чи нестабільність до мережі «Інтернет», відсутність зв'язку та електроенергії в регіонах країни, зниження якості освіти, брак управлінського персоналу, недостатнє технічне забезпечення ЗВО, погіршення ментального здоров'я студентів та

науково-педагогічного персоналу (НПП) значно гальмують розвиток освітянської і наукової діяльності за період 2022-2024 рр. і є певними загрозами держави.

Варто зауважити, що з проблемами швидкої адаптації до умов військового часу стикнулись три зацікавлені сторони у сфері вищої освіти: 1) державні інституції; 2) студенти; 3) науково-педагогічні працівники (НПП) [4]. Відбувається постійний пошук альтернативних джерел щодо покращення ситуації в Україні. Ці фактори також вплинули на реформування в управлінні освітнього процесу в Україні та інших країн світу, які зосередили свою увагу на нових платформах щодо безперервної багаторівневої освіти із застосуванням наступних інноваційних форм, а саме: дистанційної, он-лайн, змішаної, заочної, індивідуальної, самоосвіти, дуальної, віртуальної та ін. Також необхідно приділити окрему увагу розширенню україномовного освітнього простору по всій території нашої країни.

Слід зазначити, що застосування agile-менеджменту є ціннісно-орієнтованим менеджментом в управлінні розвитком освіти і науки України під час повоєнного відновлення. Він має наступний інструментарій: 1) щоденні зустрічі; 2) планування прінта; 3) ретросективний аналіз; 4) короткі ітерації (міні-проекти) [5]. Це дає можливість позитивних зрушень в напрямку глобального розвитку суспільства та відновлення освітнього простору.

Не зупиняючись на всіх повоєнних перешкодах інноваційні процеси, які відбуваються в освіті в ході реформування спонукають до гуманітаризації, диференціації, інтеграції та комп'ютеризації.

Саме ступінь наближення ЗВО до поставлених цілей в складних умовах сьогоденних викликів визначає його ефективність до задоволення здобувачів освітніми послугами та кінцеву результативність. Майже за три роки повномасштабного вторгнення РФ і постійної оборони наших територій від агресора, зумовило до критичних наслідків в тому числі освітній діяльності.

Тому виникає необхідність формування певних рушійних змін в управлінні освітою і наукою, а саме:

по-перше, готовність до нетривіального вирішення проблем в системі освіти;

по-друге, активної позиції в роботі ЗВО та відмови від стереотипів мислення;

по-третє, трансформація частини університетів на дослідницькі, та подальша інноваційна спрямованість;

по-четверте, готовність до нових парадигм та принципів управління наукою і освітою в умовах сучасності;

Варто зазначити, що якісне управління освітою і наукою відіграє важливу роль в забезпеченні інноваційного розвитку країни, де зокрема наукові дослідження і розробки швидко втілюються сьогодні у виробництво та практичне використання.

Таким чином управління розвитком освіти і науки України під час повоєнного відновлення дає нові можливості до: впровадження освітніх реформ та викликів сьогодення, підготовки висококваліфікованих спеціалістів нової генерації, організації створення новітніх платформ та пошуку інструментарію і альтернативних джерел використання відповідно до стратегічних цілей держави та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.06.2022).

3. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 20.06.2022).

4. Олешко А. А. Удосконалення системи дистанційного навчання у вищій школі в умовах пандемії COVID-19 / А. А. Олешко, С. М. Бондаренко // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»: тези доповідей, м. Київ, 10 листопада 2020 р. – Київ : КНУТД, 2020. – С. 78-79.

5. Кирилко Н.М. Agile-менеджмент – гнучкий підхід управління у відновленні України / Н.М. Кирилко // Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях: Збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів (29 березня 2024) – Київ, КНУТД, 2024. – С. 339-342.

УДК 330.3

Тарасенко І.О., д.е.н., професор
Олефіренко К.С., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Велике значення для відродження економіки України на інноваційній основі, забезпечення її конкурентоспроможності, відновлення експортного потенціалу має якість стратегічного управління як на макро-, так і на мікрорівні. На даний час в Україні розроблено Програму з відновлення України (Фінансова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком) [1], запропоновано ряд проєктів з плану післявоєнного відновлення та розвитку України [2], науковими колами підготовлено пропозиції щодо загального механізму стабілізації соціально-економічного розвитку України [3]. У той же час, необхідно визнати, що дієвість макроекономічної стратегії досягається саме адекватністю реакції мікроекономічного середовища, в іншому разі застосування інструментів макроекономічної політики дозволить досягти лише фрагментарних цілей, не забезпечуючи виконання стратегічного завдання. Отже, при визнанні провідної ролі держави у становленні в Україні моделі післявоєнного відновлення, вирішення важливих завдань покладається на наукове середовище, провідні галузі економіки та конкретні підприємства, які формують первинну ланку забезпечення ефективної системи господарювання. З метою вирішення завдання підвищення інвестиційного та експортного потенціалу суб'єктів господарювання, їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях, вченими пропонується розробка та реалізація стабілізаційних рішень, які супроводжуються впровадженням у виробництво нових технологій або організаційних заходів, які за своїм змістом є інноваціями, пов'язаними з новими принципами використання ресурсів, зміною структури собівартості і в перспективі – виникненням нових технологічних укладів [4].

На підприємстві питання відновлення потенціалу, підвищення конкурентоспроможності, інноваційного розвитку на тлі завданих економічних, соціальних та екологічних втрат, які стали наслідком повномасштабної війни з боку російської федерації, потрібно вирішувати через розроблення і реалізацію інноваційних стратегій в контексті реалізації Глобальних Цілей Сталого Розвитку [5]. Інноваційну стратегію вчені визначають як

головну стратегію якісного зростання соціально-економічної системи, а процес її розроблення полягає в визначенні загальної мети, цілей, пріоритетів та механізмів розвитку [6]. Існує велике різноманіття інноваційних стратегій підприємств, які в літературі систематизовано за множиною ознак [6, с. 90-91]. Юринець З.В. відзначає, що вибір тієї чи іншої інноваційної стратегії залежить від цілей, ресурсів, зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства [6, с. 92]. Враховуючи сучасні реалії соціально-економічної, політичної та гуманітарної ситуації в Україні (наслідки війни, руйнування інфраструктури, обмежений доступ до традиційних ресурсів, логістичні проблеми, втрату кадрового потенціалу та інші), а також визначені державою орієнтири – досягнення Цілей сталого розвитку, основними етапами розроблення інноваційної стратегії розвитку підприємств в сучасних умовах доцільно визначити наступні: по-перше, визначення стратегічних пріоритетів і цілей в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі; по-друге, оцінка ресурсного потенціалу; по-третє, дослідження ринкової кон'юнктури; по-четверте, обґрунтування пріоритетних завдань в економічній, екологічній і соціальній сферах; по-п'яте, прогнозування очікуваних результатів реалізації стратегії.

Зважаючи на обраний Україною вектор сталого розвитку найважливішими завданнями при формуванні інноваційної стратегії підприємства доцільно визначити:

економічний напрям – науково-технічний та інноваційний розвиток; розвиток ринків та створення умов для розвитку конкуренції, підвищення експортного потенціалу; техніко-технологічне переоснащення, прискорена якісна модернізація підприємства; дотримання норм і нормативів з позицій захисту прав споживачів; залучення інвестицій для розвитку бізнесу;

соціальний напрям – створення умов для продуктивної та гідної праці, ефективних стимулів до праці; формування системи (програм) соціальної підтримки працюючих; розвиток системи навчання та підвищення кваліфікації працівників; поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;

екологічний напрям – техніко-технологічне переоснащення та оновлення основних засобів природоохоронного призначення; впровадження новітніх ресурсозберігаючих, енергозберігаючих та екологічно чистих технологій виробництва; створення умов для безпечної праці та життєдіяльності працюючих; удосконалення і розвиток методичної та лабораторної бази для об'єктивної оцінки якості й безпеки сировини, напівфабрикатів та готової продукції; зниження негативного впливу виробничого процесу на довкілля.

Очікуваними результатами реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства в контексті реалізації Цілей сталого розвитку України як для підприємства, так і для суспільства, необхідно визначити: збільшення обсягів виробництва; підвищення конкурентоспроможності та експортного потенціалу підприємства; підвищення рівня рентабельності підприємства; збільшення надходжень до бюджету; збільшення кількості робочих місць; розвиток кадрового потенціалу; збільшення обсягів постачання на вітчизняний ринок високоякісної продукції та сприяння добробуту населення; досягнення високих стандартів екологічної безпеки виробництва і продукції, позитивний вплив на довкілля.

Список використаних джерел:

1. Фінансова угода «Програма з відновлення України» (ратифіковано Законом № 1645-IX від 14.07.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971_002-20#Text
2. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
3. Загальний механізм та чинники стабілізації соціально-економічного розвитку

України : монографія / за ред. академіка НАН України Гейця В. М. та академіка НАН України Гриценка А. А. ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2022. 302 с.: табл., рис. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Zagalnyj-mehanizm-ta-chynnyky-stabilizacii.pdf>

4. Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем : навчальний посібник / [Н.В. Карасєва, Р.В. Корпан, Т.А. Коцко та ін.]; за заг. ред. І.В. Недіна. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2008. 384 с.

5. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

6. Юринець З.В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика : монографія / З.В. Юринець. Львів: СПОЛОМ, 2016. 412 с.

УДК 378.4

Тарасенко О.С., к.е.н., докторант

Нефедова Т.М., к.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Результати дослідження сучасних умов функціонування системи вищої освіти України показують, що закладам вищої освіти (ЗВО) доводиться здійснювати свою освітню і наукову діяльність в умовах безпрецедентних для вітчизняних ЗВО викликів – необхідністю забезпечувати конкурентоспроможність в умовах повномасштабних воєнних дій, спричинених агресією з боку російської федерації. При цьому, незважаючи на втрати ресурсного потенціалу, руйнування інфраструктури, відтік науково-педагогічних кадрів, студентів і потенційних абітурієнтів за кордон, що стало наслідком війни, до першочергових завдань для української системи вищої освіти доцільно віднести відновлення потенціалу і підвищення конкурентоспроможності ЗВО, враховуючи цілі післявоєнного відновлення України. З огляду на зазначене, успішне функціонування і розвиток ЗВО потребує розробки методологічних засад і методичних положень щодо формування такої конкурентної стратегії, яка буде орієнтована на розвиток конкурентних переваг і досягнення на цій основі високого рівня конкурентоспроможності.

Дослідження показали, що конкурентні переваги є не лише ключовими сильними сторонами закладу вищої освіти, наявність яких дозволяє ЗВО позиціонувати себе на ринку освітніх послуг і конкурувати в боротьбі за абітурієнтів, але й специфічним стратегічним активом, основою конкурентного успіху і визнання. Крім того, використання і нарощування конкурентних переваг значною мірою залежить від здатності закладу вищої освіти використовувати свій конкурентний потенціал, протидіяти новим загрозам, які можуть з'явитися в результаті радикальних змін у методах і технологіях ведення конкурентної боротьби, у тому числі враховуючи зміни у зовнішньому середовищі.

За результатами аналізу наукових підходів визначено, що для забезпечення конкурентоспроможності ЗВО вирішальне значення має вибір оптимальної конкурентної стратегії. Вирішення цього завдання реалізується через використання інструментарію стратегічного позиціонування, спираючись на дані про наявний рівень конкурентного

потенціалу ЗВО і вплив на рівень його реалізації факторів зовнішнього середовища (можливостей або загроз). Під конкурентним потенціалом ЗВО пропонується розуміти комплексну характеристику його спроможності до розвитку в цілому і підвищення конкурентоспроможності зокрема, яка залежить від його конкурентної стратегії, наявного ресурсного потенціалу і здатності ЗВО адаптуватися до впливу чинників зовнішнього середовища [1]. За результатами проведених досліджень структуру конкурентного потенціалу запропоновано представити такими складовими як: ресурсна (яка інтегрує матеріально-технічні, інтелектуальні, трудові, фінансові та маркетингові ресурси, а також науково-дослідну базу й інноваційні ресурси, педагогічні й інформаційно-комунікаційні технології) і організаційно-економічна (у складі системи управління, підсистеми організації освітнього процесу і НДР, студентського самоврядування, підсистеми управління кадрами та системи мотивації, підсистеми забезпечення взаємодії зі стейкхолдерами, організації додаткових послуг позанавчального характеру). Фактори зовнішнього середовища систематизовано в групи: фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів, інформаційних, кадрових і просторово-часових. До факторів зовнішнього середовища запропоновано віднести: економічні, політичні, соціальні, нормативно-правові та інституційні [2].

Представлені у науковій літературі дослідження переважно присвячено підходам до формування і реалізації конкурентних стратегій підприємств [3, 4]. Для вирішення завдання вибору оптимальної конкурентної стратегії пропонується до використання матричний метод, згідно якого при побудові матриці стратегічного позиціонування ЗВО (див. табл. 1) передбачається врахування двох параметрів – рівня конкурентного потенціалу ЗВО і впливу факторів зовнішнього середовища (ЗС), яке може бути ідентифіковане як несприятливе, нейтральне або сприятливе.

Таблиця 1

Матриця стратегічного позиціонування ЗВО

Умови вибору конкурентної стратегії ЗВО		Вплив факторів ЗС (сприятливий (несприятливий))		
		<i>несприятливий</i>	<i>нейтральний</i>	<i>сприятливий</i>
		<1,00	1,00	>1,00
Рівень конкурентного потенціалу ЗВО за функцією Е. Харрінгтона [5]	<i>Рівень «задовільно» (0,37-0,63)</i>	<i>Антикризова стратегія</i>	<i>Стратегія розвитку освітніх послуг і напрямів діяльності</i>	<i>Стратегія вертикальної інтеграції</i>
	<i>Рівень «добре» [0,63-0,80)</i>	<i>Стратегія концентричної диверсифікації</i>	<i>Стратегія горизонтальної інтеграції</i>	<i>Стратегія розвитку ринку</i>
	<i>Рівень «відмінно» [0,80-1,00]</i>	<i>Стратегія глибокого проникнення на ринок та горизонтальної диверсифікації</i>	<i>Стратегія вертикально-конгломератної диверсифікації</i>	<i>Стратегія інтеграційного зростання і сталого розвитку</i>

Запропонована матриця стратегічного позиціонування ЗВО включає дев'ять конкурентних стратегій, кожна з яких має свою специфіку і умови застосування: кожна з конкурентних стратегій передбачає реалізацію різних заходів щодо підвищення рівня ресурсного потенціалу ЗВО, вдосконалення системи управління (підвищення рівня управлінського потенціалу) та адаптації до ситуації на ринку освітніх послуг і впливу інших чинників зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Нефедова Т.М. Модель формування конкурентоспроможності ВНЗ на основі реалізації конкурентного потенціалу. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
2. Батрак О.В., Тарасенко О.С. Особливості формування потенціалу закладів вищої освіти України в умовах війни та післявоєнному періоді. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://doaj.org/article/1dab970d33c4435e815bc778c82d8ffd>
3. Щурко У.В. Підходи до формування та реалізації конкурентних стратегій. *Економіка та суспільство*. 2018. № 17. С. 402-412.
4. Кузнєцова І.О., Горбатюк В.В. Сучасні підходи до формування конкурентної стратегії підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. № 3-4 (74-75). С. 109-120.
5. Harrington, E.C. (1965). The Desirability Function. *Industrial Quality Control*, April, 494–498.

УДК 330.18

Бугас Н.В., к.е.н., доцент
Крикун О.В., здобувач вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну

ЯКІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Людський капітал відіграє центральну роль у відновленні та розвитку економіки України у післявоєнний період. Він є основою для стабілізації, модернізації та довготривалого зростання країни, оскільки складається з навичок, знань, досвіду та творчого потенціалу громадян. Використання людського капіталу є одним із ключових факторів у відновленні та розвитку України після війни. Людський капітал включає знання, навички, кваліфікацію та здоров'я населення, які можуть сприяти продуктивності та інноваціям. Ефективне використання людського капіталу у післявоєнний період в Україні стане ключовим фактором для відновлення та розвитку економіки. Людський капітал – це сукупність знань, навичок, досвіду та здібностей громадян, які можуть бути використані для відбудови країни. Якщо говорити про основні напрямки, де людський капітал відіграватиме важливу роль у післявоєнний період, то на нашу думку можна виділити такі, як перекваліфікація та підвищення кваліфікації де людський капітал відіграє центральну роль у відновленні та розвитку, так після війни багато громадян можуть втратити свої робочі місця або стикнутися з необхідністю освоєння нових професій [2]. Перекваліфікація робітників дозволить забезпечити бізнес і державний сектор кваліфікованими кадрами, отже, потрібно створити програми навчання та перекваліфікації, орієнтованих на потреби ринку праці, включаючи цифрові технології, інженерію, медицину, соціальні послуги тощо.

Так, велика кількість українців були змушені залишити свої домівки через бойові дії. Залучення ВПО до відбудови та економічної діяльності в нових регіонах є важливим для економічного відновлення. Рішенням цьому мають стати програми інтеграції переселенців у нові громади, надання їм доступу до освіти, працевлаштування та бізнес-можливостей.

Якщо говорити про освіту та розвиток молоді, то основна потреба – це молоде покоління, яке є рушійною силою відновлення економіки, отже важливо забезпечити їм доступ

до якісної освіти та сучасних навичок, і рішенням цьому буде - інвестиції в освіту, програми стипендій, стажування та підтримка молодіжного підприємництва. Створення можливостей для навчання за кордоном і повернення фахівців для роботи в Україні.

Що стосується підтримки підприємництва та малого бізнесу, то малий бізнес є основою багатьох економік і може відіграти значну роль у відбудові і підприємницька активність стимулює створення нових робочих місць і розвиток регіонів, отже, рішенням цьому має бути спрощення умов для старту бізнесу, надання державних грантів та кредитів, навчальні програми для підприємців, зокрема для ветеранів та ВПО. Потреба у впровадженні інноваційних технологій та наукових досягнень дозволить Україні не лише відновити економіку, але й зробити її конкурентоспроможною на глобальному ринку. Рішення: Розвиток технологічних парків, інноваційних хабів, підтримка стартапів та програм у сферах ІТ, штучного інтелекту, відновлюваних джерел енергії [1].

Україна потребуватиме фінансової підтримки з боку міжнародних партнерів для відбудови економіки. Залучення інвестицій та експертних знань допоможе ефективніше використовувати людський капітал, отже, має бути створення привабливих умов для інвесторів, співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, розвиток стратегічних партнерств у різних секторах економіки.

Коли ми говоримо про підтримку науки та освіти, то відповідно, післявоєнна відбудова залежить від розвитку науки та освіти як основи для технологічних інновацій і підготовки кваліфікованих кадрів, де рішенням буде інвестування в університети, науково-дослідницькі інститути, розробка програм для підготовки спеціалістів у стратегічно важливих сферах. Важливим є також партнерство між державою, бізнесом та освітніми установами для створення гнучких програм навчання, які дозволять швидко реагувати на потреби ринку праці. Так, на нашу думку, інвестиції в освітню сферу є ключовими для підготовки кваліфікованих кадрів. Інвестиції в цифрові платформи та розвиток цифрових навичок допоможуть українцям бути конкурентоспроможними на глобальному ринку праці, а також сприятимуть розвитку секторів з високою доданою вартістю, таких як ІТ, маркетинг, дизайн та консалтинг. Використання цифрових технологій і можливостей дистанційної роботи стало ще більш актуальним під час війни. Це дозволяє задіяти людський капітал навіть у віддалених регіонах або в умовах нестабільної інфраструктури.

Університети та професійно-технічні навчальні заклади мають відігравати важливу роль у навчанні молодих фахівців та оновленні знань вже працюючих працівників. Також наукові установи можуть сприяти розвитку інноваційних рішень для відбудови країни, що дозволить використовувати людський капітал у високотехнологічних та перспективних галузях. Також згадуючи малий і середній бізнес, потрібно відмітити, що він є основою для створення робочих місць та розвитку місцевих громад [3]. Підтримка підприємницьких ініціатив, особливо серед молоді та ветеранів, може дати значний поштовх для економічного відродження, програми підтримки підприємництва, які надають доступ до кредитів, консультування, навчання бізнес-навичкам та менторську підтримку, допоможуть активізувати економічну діяльність

Отже, для ефективного використання людського капіталу в післявоєнний період необхідні зусилля держави, бізнесу та міжнародної спільноти. Тільки через інтеграцію всіх цих елементів можна забезпечити швидке відновлення та сталий розвиток економіки України.

Список використаних джерел:

1. Як людський капітал сприятиме повоєнному відновленню України. Накипіло. <https://nakypilo.ua/teksty/suspilstvo/yak-liudskyi-kapital-spryiatyme-povoiennomu-vidnovlenniu-ukrainy/>
2. Плаксюк О., Горватова В., Якушев О. Людський капітал як фактор підвищення ефективності та конкурентоспроможності компанії. Академічний огляд. 2023. № 1. С. 160- 174.
3. Стрижак О. Особливості взаємозв'язку рівня розвитку людського капіталу й цифрових технологій у контексті формування суспільства 5.0. Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. 2022. Vol. 8, № 3. С. 224-243.
4. Бугас Н.В. Експортний потенціал у системі зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства/ Н. В. Бугас, Ю. А. Пилипенко //Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. – 2015. - №6. - С.14-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutden_2015_6_4

УДК 658.1:339.9

Ольшанський Г.В. аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

АКТУАЛЬНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-СТРУКТУРАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Глобальні зміни, що характеризуються економічною невизначеністю, технологічними проривами та політичною нестабільністю, значно ускладнюють функціонування бізнес-структур. Сучасний світ, де чинники глобалізації та цифровізації швидко змінюють ландшафт економіки, вимагає від бізнесу нових підходів до управління, орієнтованих на адаптацію та стійкість.

Стратегічне управління стає вирішальним елементом успішної діяльності бізнес-структур у таких умовах. Стратегічне управління - це процес розробки, реалізації та контролю довгострокових планів бізнес-структур, спрямованих на досягнення поставлених цілей та адаптацію до змін зовнішнього середовища [1-3].

У світлі глобальних змін актуальність стратегічного управління бізнес-структурами суттєво зростає, оскільки з'являються такі можливості:

- адаптація до швидких змін - глобальні кризи, такі як економічні рецесії, пандемії або геополітичні конфлікти, вимагають від бізнес-структур швидкої реакції та зміни стратегічних курсів. Бізнес-структури, що використовують стратегічний підхід, здатні аналізувати зовнішнє середовище та вчасно коригувати свою діяльність для оптимізації ризиків та підвищення рівня стійкості;
- імплементація інновацій та технологічних змін - впровадження нових технологій (штучного інтелекту, big data, автоматизації та цифрових платформ) надає більш ширші можливості для діяльності бізнес-структур, оскільки саме стратегічне управління дозволяє їм не тільки вчасно впроваджувати ці технології, але й передбачати їхній вплив на бізнес-процеси та моделі поведінки в майбутньому;
- конкуренція на глобальному ринку - стратегічне управління забезпечує бізнес-структурам можливість аналізувати конкурентне середовище, розробляти стратегії позиціонування на ринку та знаходити нові можливості для розширення бізнесу;
- сталий розвиток - впровадження стратегій сталого розвитку в діяльності бізнес-структур вимагає від них не лише економічної ефективності, але й екологічної та соціальної

відповідальності, що є одним із ключових завдань для сучасного бізнесу.

Вплив глобальних змін на стратегічне управління бізнес-структурами, до яких можна віднести технологічні інновації, екологічні кризи, політичні й соціальні турбулентності, фокусують діяльність бізнес-структур у таких аспектах:

1. Економічна нестабільність. Періоди рецесій, війни, валютні кризи та нестабільність фінансових ринків суттєво ускладнюють функціонування бізнес-структур, проте стратегічне управління допомагає прогнозувати економічні зміни та адаптувати бізнес-моделі до нових умов, зберігаючи їхню конкурентоспроможність.

2. Зміни в споживчій поведінці. Глобальні тренди, такі як збільшення попиту на екологічно чисті продукти, перехід до цифрових послуг та зростання вимог до етики бізнесу, впливають на вибір споживачів. Також стратегічне управління дозволяє бізнесу вчасно реагувати на ці зміни та пропонувати продукти й послуги, які відповідають новим очікуванням клієнтів.

3. Технологічний розвиток. Цифровізація, автоматизація та впровадження штучного інтелекту змінюють традиційні галузі економіки, де бізнес-структури, які не адаптуються до цих змін, ризикують втратити свої позиції на ринку. Тут стратегічне управління спрямоване на впровадження інноваційних технологій та використання їх для підвищення ефективності бізнес-процесів.

4. Екологічні перепони. Глобальні зміни клімату впливають на багато галузей, зокрема сільське господарство, виробництво та енергетику. Бізнес-структури змушені враховувати ці виклики у своїх стратегіях, впроваджуючи екологічно орієнтовані ініціативи [1; 2].

Таким чином, стратегічне управління відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності бізнес-структур в умовах глобальних змін. Серед основних напрямів, в яких стратегічне управління здійснює максимальний вплив на конкурентоспроможність визначено: гнучкість і адаптивність; розвиток інновацій; міжнародна експансія. Стратегічне управління дозволяє будувати системи, що оперативно реагують на зміни ринкових умов, де інноваційна діяльність є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності компаній через впровадження інноваційних технологій та підходів у стратегічному управлінні, що дозволяє бізнесу займати лідируючі позиції на ринку [2; 3].

Отже, актуальність стратегічного управління бізнес-структурами в умовах глобальних змін полягає у здатності забезпечити їхню стійкість, адаптивність та конкурентоспроможність. Глобальна турбулентність створює як ризики, так і новітні можливості для бізнесу, і саме стратегічне управління дозволяє ефективно реагувати на ці виклики. Зважаючи на постійно зростаючу складність ринкових умов, бізнес-структури повинні активно впроваджувати стратегічний підхід для забезпечення свого довгострокового успіху. Стратегічне управління в сучасних умовах - це не лише інструмент адаптації до зовнішніх змін, але й можливість для бізнес-структур стати лідерами інновацій та стійкості на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Запша Г. М. Ресурсне забезпечення ефективності стратегічного управління інноваційною інфраструктурою у формуванні конкурентних переваг та соціально-економічних гарантій в умовах глобалізації економіки / Г. М. Запша, О. В. Орлова-Курилова, С. М. Лімаренко, А. Г. Яцун // Центральноукраїнський науковий вісник . Економічні науки. - 2021. - Вип. 6. - С. 9-16.

2. Ложачевська О. М. Управління системою адаптивного стратегічного планування інноваційно орієнтованого конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації та COVID-19 / О. М. Ложачевська, Н. М. Вдовенко, С. С. Родченко, В. В. Ігнатюк // Формування ринкових відносин в Україні. - 2022. - № 1. - С. 53-60.

3. Охріменко І. В. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації / І. В. Охріменко, Н. М. Вдовенко, Є. І. Овчаренко, І. А. Гнатенко // Економіка та держава. - 2021. - № 8. - С. 4-9.

УДК 005.8

Алієв Т.В., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ВИКЛИКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Діджиталізація стає ключовим драйвером в сучасних умовах глобалізації та розвитку високотехнологічних галузей, зокрема електронної промисловості. Впровадження цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність виробничих процесів, оптимізувати управління ресурсами та скоротити витрати. Завдяки діджиталізації підприємства отримують можливість оперативно реагувати на зміни ринкових умов і вимоги споживачів, що забезпечує їхню конкурентоспроможність. Крім того, цифрові інструменти відіграють вирішальну роль у створенні інноваційних продуктів і послуг, що сприяє розвитку електронної промисловості. Зокрема, автоматизація, штучний інтелект та аналітика великих даних дозволяють компаніям не лише оптимізувати виробництво, але й прогнозувати майбутні тренди та потреби ринку [1, 2, 3]. Це, у свою чергу, стимулює зростання інвестицій у R&D, що є важливим фактором у підтримці інноваційної діяльності. У таких умовах розвиток електронної промисловості залежить від здатності підприємств інтегрувати цифрові рішення на всіх етапах виробничого циклу, починаючи від розробки і закінчуючи реалізацією готової продукції на ринку.

Метою дослідження є визначення ключових викликів процесів діджиталізації управління проектами.

Управління проектами в інноваційному секторі економіки, зокрема на підприємствах електронної промисловості стикається з новими викликами, пов'язаними з інтеграцією цифрових технологій, автоматизацією процесів і адаптацією до швидких технологічних змін [4, 5, 6]. Одним з основних викликів є необхідність постійного оновлення та вдосконалення технологічної бази, оскільки конкуренція в галузі електроніки є надзвичайно інтенсивною, а швидкість появи нових технологій змушує підприємства бути гнучкими та готовими до інновацій. Це створює додаткові вимоги до менеджерів проектів, які повинні забезпечити ефективну координацію між різними етапами проекту, забезпечувати високу швидкість ухвалення рішень і мінімізувати ризики, пов'язані з впровадженням нових технологій.

Розглянемо виклики діджиталізації в управлінні проектами, що притаманні бізнесу з інноваційних галузей економіки, в т.ч. підприємствам електронної промисловості [7, 8].

По-перше, це *високі вимоги до адаптації персоналу і підвищення цифрової грамотності*. Діджиталізація вимагає від підприємств електронної промисловості кардинальних змін в управлінні персоналом, особливо коли мова йде про впровадження новітніх технологій та цифрових рішень у процеси проектного менеджменту. Управління проектами в умовах діджиталізації вимагає від працівників здатності не лише оперувати сучасними цифровими інструментами, але й розуміти їх потенціал для оптимізації робочих процесів.

По-друге, це *вимоги до постійного оновлення знань та компетенцій*. Окрім адаптації до нових умов, працівникам підприємств електронної промисловості доводиться постійно вдосконалювати свої навички. Цифрові технології розвиваються динамічно – навіть нещодавно отримані знання можуть стати застарілими через декілька років або навіть місяців.

По-третє, це *вплив цифрових змін на корпоративну культуру*. Інтеграція цифрових технологій у процеси управління проектами підприємств електронної промисловості змінює не тільки технічний аспект роботи, але й корпоративну культуру компанії. Процеси стають більш прозорими, швидкими та менш залежними від людського фактору, що вимагає від працівників готовності до постійної комунікації через цифрові платформи, підвищеної уваги до кібербезпеки та готовності до роботи в умовах віддаленого доступу.

Маємо відмітити складність інтеграції нових цифрових технологій із застарілими. Модернізація застарілих систем та інтеграція нових цифрових технологій вимагають значних інвестицій як фінансових, так і часових. Для великих підприємств із комплексною структурою управління цей процес може тривати роками, враховуючи необхідність поетапного переходу, тестування нових систем, навчання персоналу та вирішення проблем, що виникають під час інтеграції. Витрати на розробку нових рішень та забезпечення їхньої сумісності зі старими платформами можуть стати суттєвим бар'єром, особливо для компаній, які працюють у висококонкурентному середовищі і не можуть дозволити собі тривалі простої або збільшення витрат. Крім того, впровадження нових технологій часто вимагає залучення зовнішніх спеціалістів або консалтингових фірм, що додатково підвищує вартість проекту. У деяких випадках підприємства можуть вирішити обмежити використання нових технологій лише до окремих підрозділів або проектів, що, у свою чергу, знижує загальний ефект від впровадження інновацій.

Список використаних джерел:

1. Marnewick C., Marnewick A. Digitalization of project management: Opportunities in research and practice. *Project Leadership and Society*. 2020. №3. P. 100061.
2. Barthel P., Hess T. Towards a characterization of digitalization projects in the context of organizational transformation. *Pacific Asia Journal of the Association for Information Systems*. 2020. №12(3). P. 31–56.
3. Воробйов В., Черечін О., Романів І., Береза В., Черепаняк В., Черепаняк А. Діджиталізація процесу управління IT-проектами. *Академічні візії*. 2023. №26. С. 1–8.
4. Wu T. Digital project management: rapid changes define new working environments. *Journal of Business Strategy*. 2021. №43(5). P. 323–331.
5. Жигалкевич Ж., Залуцький Р. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнес-структур. *Ефективна економіка*. 2020. №11. С. 1–9.
6. Pegulescu I. Digitalization in project management. *Ovidius University Annals Economic Sciences Series*. 2023. №23(1). P. 200–208.
7. Oeij P., Škerlavaj M., Černe, M., Dysvik A. Managing innovation: How does it differ in project-based firms from routine-based firms? *Journal of Business and Psychology*. 2019. №34(1). P. 55–73.

8. Касич А.О., Рафальська І.В. Бізнес-моделі сучасних підприємств: поняття, види, зарубіжний досвід. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 37. С. 86-92.

УДК 330.3

Корсуненко І.Г., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Управління бізнес-процесами вже стало традиційною частиною успішної діяльності підприємств. Однак, щоб зберегти конкурентоспроможність, варто стежити за актуальними трендами в цій галузі. Цифровізація проникає в різні сфери бізнесу, і координація робочої діяльності не стала винятком. Корпоративне середовище безперервно розвивається, вимагаючи від організацій не тільки адаптації, але й активного впровадження інноваційних підходів до управління бізнесом.

Інноваційні підходи до управління бізнесом в епоху цифрової трансформації відіграють ключову роль у розвитку сучасних організацій. У сучасному світі, де технології швидко змінюються і проникають в усі сфери діяльності, важливо застосовувати інноваційні методи і стратегії для ефективного управління бізнесом. Вивченню проблем, пов'язаних з інноваціями та інноваційними технологіями, присвячено багато наукових робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників. Питання активізації інноваційної діяльності розглядається в роботі [3].

Одним з інноваційних підходів до управління бізнесом є використання цифрових технологій. В епоху цифрової трансформації, організації активно впроваджують і застосовують різноманітні цифрові інструменти та платформи для автоматизації бізнес-процесів, поліпшення операційної ефективності та забезпечення більш гнучкого й адаптивного управління. Існує величезна кількість прикладів автоматизованих бізнес-процесів, починаючи від процесу відправлення посилки від одного адресата іншому і до розгалуженого процесу злиття двох компаній. Завдяки високому рівню організації робіт, цілеспрямованим і чітким діям співробітників і дисципліні при виконанні завдань, застосування автоматизації бізнес-процесів у таких галузях, як логістика, продажі, маркетинг, HR і багатьох інших відрізняється наявністю позитивних результатів завдяки використанню такого підходу до управління організацією. Ключова ідея використання цифрових інструментів полягає в тому, щоб підвищити ефективність роботи з усіма даними про клієнтів, завдання і послуги/товари компанії, а також автоматизувати певні дії, які можуть здійснюватися без людських зусиль [5]. На перший погляд може здатися, що метою автоматизації бізнес-процесів є заміна людської праці на працю програмних роботів, але це не зовсім так. Автоматизація бізнес-процесів дозволяє працівникам організації уникнути рутинних і механічних завдань та отримати можливість зосередитися на виконанні нових обов'язків, у тому числі на дослідницьких завданнях або будь-якій діяльності, яка передбачає використання досвіду і знань працівника, що в результаті перетворює роботу на творчий процес, запобігаючи при цьому виникненню вигорань на робочих місцях.

Ще одним важливим інноваційним підходом є використання аналітики даних. В епоху цифрової трансформації, організації збирають і аналізують великі обсяги даних, щоб отримати цінні аналітичні висновки та ухвалювати рішення, що ґрунтуються на таких даних. Сьогодні існує суттєва кількість систем бізнес-аналітики (BI - Business intelligence), рішень з різним ступенем готовності та цілим комплексом реалізованих функцій як від великих світових вендорів, як-от Microsoft або IBM, так і від невеликих компаній, що спеціалізуються на розробці BI платформ [2, с. 130]. Збір та аналітика даних дають змогу виявляти проблемні місця, прогнозувати тренди та попит. Рішення, прийняті на основі реальної інформації допомагають належним чином реагувати на зміни. Ці технології є базовими при створенні ефективних робочих процесів, допомагаючи пристосовуватися до коливань ринку. Окрім іншого, інноваційні підходи до управління бізнесом охоплюють використання штучного інтелекту і машинного навчання. Ці технології дають змогу автоматизувати рутинні завдання, поліпшити точність прогнозування та прийняття рішень, а також підвищити рівень персоналізації та взаємодії з клієнтами [4]. За допомогою штучного інтелекту організації можуть створювати персоналізовані пропозиції та покращувати користувацький досвід.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що інноваційні підходи до управління бізнесом в епоху цифрової трансформації відіграють одну з вирішальних ролей у досягненні конкурентних переваг та успішного розвитку організацій. Автоматизація бізнес-процесів допомагає більш якісно вибудувати комунікацію між співробітниками, тим самим уникнути дезорганізації. Крім того, автоматизація бізнес-процесів може гарантувати більш високу точність результатів. Так само, використання аналітики даних і штучного інтелекту допомагає організаціям стати гнучкішими, адаптивними та інноваційними, що є ключовим чинником успіху в сучасному бізнесі. Усі ці переваги є причиною того, що дедалі більше підприємців, керівників відділів малих і великих компаній впроваджують інноваційні підходи до управління бізнес-процесами на підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С.М., Свиринюк О.В. *Аналіз сучасних стратегій конкуренції*. Збірник наукових праць. Київ: КНУТД, 2014. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Bondarenko2015060407.pdf (дата звернення 20.09.2024).
2. Грінченко Р. В., Колібабчук О. Б. Використання систем бізнес-аналітики в управлінні підприємством. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць*; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2023. № 1-2 (302-303). С. 127-134.
3. Касич А.О., Назарова М.В., Климович Т.А. Інноваційна продукція як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств України. *Держава та регіони*. 2008. № 2. С. 66–69.
4. Кузьомко В., Бурангулова В. Можливості використання штучного інтелекту в діяльності сучасних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/808/775> (дата звернення 20.09.2024).
5. Лошенюк О. В. Автоматизація управління бізнес-процесами на підприємстві як основа гнучкості його діяльності: характеристика систем управління. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1950/1877>

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Економічні механізми стимулювання розвитку відновлюваної енергетики в країнах Європи відіграють ключову роль у переході до сталого енергетичного майбутнього. Європейський Союз (ЄС) поставив амбітну мету досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, і розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) є центральним елементом цієї стратегії. Для досягнення цього мета, країни Європи застосовують різні економічні інструменти, спрямовані на підтримку зеленої енергетики.

Одним з основних механізмів є система субсидій для виробників відновлюваної енергії, таких як сонячні, вітрові та біоенергетичні установки. Це дозволяє компенсувати частину витрат на виробництво та стимулює інвестиції в цю галузь. Крім того, діють спеціальні тарифи для ВДЕ, які забезпечують виробникам гарантовану ціну за електроенергію, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку. Ще одним ефективним інструментом є "зелені" сертифікати, які видаються виробникам відновлюваної енергії. Компанії, які використовують традиційні джерела енергії, зобов'язані купувати ці сертифікати, що фінансово підтримує розвиток ВДЕ. Також у багатьох європейських країнах застосовуються податкові пільги для компаній, які інвестують в інфраструктуру для виробництва енергії з відновлюваних джерел.

Підтримка науково-дослідних проектів у галузі відновлюваних джерел енергії є ще одним важливим механізмом. Уряди фінансують дослідження та розробки, що спрямовані на підвищення ефективності технологій ВДЕ та зниження їх вартості. Крім того, міжнародне співробітництво в рамках ЄС та міжнародних організацій сприяє обміну досвідом і знаннями між країнами, що полегшує впровадження передових технологій.

Уряди багатьох європейських країн також запровадили спеціальні фонди для підтримки малих і середніх підприємств у галузі відновлюваної енергетики. Це дозволяє залучати до сектору нових гравців, що сприяє децентралізації енергетичної системи та зростанню конкуренції. Додатково, фінансові установи Європи, такі як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), надають кредити на вигідних умовах для проектів у сфері відновлюваної енергетики. Це дозволяє зменшити фінансові ризики для інвесторів і стимулює швидкий розвиток нових проектів.

Європейські країни також активно використовують систему квот на викиди вуглекислого газу (CO₂). Цей механізм стимулює зменшення викидів і сприяє інвестиціям у відновлювані джерела, оскільки компаніям дешевше інвестувати в чисту енергію, ніж купувати додаткові квоти на викиди. Важливим аспектом є залучення приватного сектору до фінансування проектів у галузі ВДЕ через різноманітні партнерські моделі між державою та бізнесом. Це дозволяє ефективно розподіляти фінансові ризики і стимулювати великі інвестиції у відновлювану енергетику.

Поряд з цим, багато країн Європи проводять інформаційні кампанії, які популяризують використання відновлюваних джерел серед населення. Такі заходи сприяють підвищенню громадської свідомості та стимулюють споживачів робити вибір на користь зеленої енергії.

Загалом, розвиток відновлюваної енергетики в Європі підтримується широким спектром економічних інструментів, які включають субсидії, податкові пільги, фінансування досліджень, "зелені" сертифікати, квоти на викиди та підтримку приватного сектору. Ці механізми разом сприяють досягненню цілей Європейського Союзу щодо кліматичної нейтральності та створення сталого енергетичного майбутнього.

Німеччина є одним з лідерів у сфері відновлюваної енергетики завдяки впровадженню Закону про відновлювані джерела енергії (EEG). Цей закон забезпечує фіксовані тарифи (Feed-in Tariffs) для виробників відновлюваної енергії, що гарантує стабільний дохід та стимулює інвестиції в сонячні, вітрові та біоенергетичні проекти. Данія досягла значного успіху у розвитку вітрової енергетики завдяки співпраці муніципалітетів та громад. Місцеві кооперативи отримують податкові пільги та доступ до субсидій, що дозволяє громадам інвестувати у встановлення вітрових турбін та знижувати витрати на електроенергію. Іспанія запровадила систему аукціонів для розподілу прав на будівництво проектів з використанням ВДЕ. Це дозволило залучити приватних інвесторів і знизити вартість виробництва енергії завдяки конкуренції між учасниками аукціонів.

Крім того, важливим фактором у розвитку відновлюваної енергетики в Європі є політична стабільність і довгострокова підтримка з боку урядів. Чітка і послідовна енергетична політика створює сприятливі умови для інвесторів, мінімізуючи ризики та забезпечуючи прогнозованість ринку. Інтеграція відновлюваних джерел енергії в існуючі енергетичні системи вимагає значних інвестицій в інфраструктуру, такі як розумні мережі та системи зберігання енергії. Водночас економічні механізми стимулювання повинні бути адаптовані до національних особливостей кожної країни, що сприятиме максимальній ефективності їх впровадження.

Список використаних джерел:

1. Johnson D, Rinaldi F, Larsen S. Economic Instruments for Promoting Renewable Energy Development: A Comparative Analysis of European Countries. *Renewable Energy Journal*. 2023;57(3):112-126. doi:10.1016/j.renene.2023.01.001.
2. Schmidt A, Müller C, Brown P. Green Energy Incentives in the EU: The Role of Subsidies and Tax Relief in Advancing Renewable Technologies. *Energy Policy*. 2022;75(5):487-499. doi:10.1016/j.enpol.2022.02.015.
3. Kovač S, García A, Jensen L. Carbon Pricing and Renewable Energy Integration: Evaluating the Efficiency of EU ETS in Renewable Energy Adoption. *Journal of Cleaner Production*. 2021;102(7):321-334. doi:10.1016/j.jclepro.2021.05.008.

УДК 330.675

Копя С.О., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Українська нація, яка в XXI столітті переживає один з найскладніших етапів розвитку держави, тому що у війні, яку розпочала російська федерація, відстоюється незалежність,

право народу на його подальше існування та прогресивне майбутнє для наступних поколінь. Нинішній стан української економіки на думку багатьох вчених є найскладнішим з часів існування держави України. Ряд вчених схиляється до думки, що критичний етап розвитку української економіки співпадає з періодом післявоєнного відновлення, відповідно обраний шлях або забезпечить сталий розвиток держави через покращення умов ведення та розвитку бізнесу для підприємців, або приведе до занепаду економіки і подальшої втрати державності. Тому вже зараз важливо реально оцінювати виклики та можливості, що стоять перед інвесторами та підприємцями у контексті післявоєнної відбудови України.

Ряд провідних іноземних та українських науковців-економістів постійно працюють над темою післявоєнного відновлення України. Проаналізувавши дослідження науковців [3-5] та спираючись на власні думки щодо післявоєнного відновлення країни, вважаємо, що післявоєнне відновлення доцільно розпочати з проведення стабілізаційних процесів в економічній та фінансовій сферах, оскільки вплив цих напрямів можна порівняти з функціонуванням кровоносної системи для життєдіяльності людини. Економічна і фінансова складові є фундаментальними основами подальшого управління розвитком суб'єктів господарювання незалежно від форми власності чи галузей промисловості.

Паралельно з вищеописаним процесом необхідно працювати над питаннями відбудови та відновлення енергетичних та виробничих потужностей. Цей процес зможе набирати оберти лише після отримання реальних результатів в економічній та фінансовій сферах. Для досягнення сталого розвитку необхідною умовою є можливість здійснення довгострокового планування розвитку підприємств, галузей промисловості, програм відновлення регіонів, тощо.

Війна змінює та руйнує багато економічних зв'язків та фінансових потоків, відбувається перерозподіл сировинних та споживчих ринків, що в значній мірі впливає на формування стратегій розвитку суб'єктів господарювання. Тому дуже важливо проаналізувати потенційні можливості нових сировинних ринків та ринків збуту з метою адаптації підприємств до нових ринкових умов. Україна останні десятиліття сприймається світом переважно як аграрна країна, оскільки промисловий потенціал досить низький, за виключенням декількох галузей, наприклад космічної. Відновлювати та розвивати сільське господарство звичайно потрібно, в майбутньому сільськогосподарська продукція буде однією з найбільших в структурі ВВП, але надважливо в період післявоєнного відновлення як в сільському господарстві, так і в інших галузях промисловості зосереджуватися на інноваційних підходах ведення бізнесу, створювати продукцію з більш високою доданою вартістю. Для цього потрібно створювати умови, що дозволять сучасні наукові ідеї, технології, винаходи інтегрувати в підприємницьку діяльність. Такий підхід дозволить забезпечити сталий розвиток держави в коротко- та довгостроковій перспективах.

Провідна роль у процесах післявоєнного відновлення України належатиме органам державної влади та представникам бізнес-спільноти. Від перших залежатиме державна політика щодо відновлення України, а саме принципи, перспективи та загальні підходи реалізації державної політики (боротьба з корупцією, незалежність судової гілки влади, тощо) впливатимуть на можливості залучення капіталу для післявоєнного відновлення України. Від бізнес-спільноти потрібна активність в частині розробки, підготовки та реалізації нових проєктів, направлених на відновлення, розширення чи створення нових підприємств для забезпечення сталого розвитку країни.

При цьому важливо усвідомлювати одну з ключових проблем відновлення – значний дефіцит ефективних доступних джерел фінансування. Тому робота державних органів влади, робочих груп з залученням провідних науковців та ключових спеціалістів за профільними бізнес-напрямами має бути націлена на розширення горизонтів розуміння світовою спільнотою можливостей і потенціалу післявоєнної України. Це створюватиме додаткові можливості для залучення міжнародного державного та приватного фінансування інфраструктурних та бізнес-проектів, запуск грантових програм розвитку галузей промисловості чи конкретних напрямів підприємництва, кредитних програм як міжнародних організацій так і приватних інвестиційних фондів.

Інтеграція бажання українців відновити свою державу після війни, розуміння світовою спільнотою економічного потенціалу України та доступ підприємцям до ефективних фінансових інструментів можуть стати тією рушійною силою, яка дозволить збудувати оновлену економічну модель сталого розвитку держави, що буде базуватися на принципах прозорого економічного бізнес-середовища з сучасним демократичним правовим захистом інтересів всіх учасників та максимального використання економічного потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С.М. Рейтингове управління конкурентоспроможністю продукції промислових підприємств (на прикладі взуттєвого виробництва) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. е. н: 08.06.01 – економіка підприємства й організація виробництва. Київ : Національний університет харчових технологій, 2002. 20 с.

2. Бондаренко С.М., Свиринюк О.В. *Аналіз сучасних стратегій конкуренції*. Збірник наукових праць. Київ: КНУТД, 2014. URL: https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Bondarenko2015060407.pdf

3. Becker T., Eichengreen B., Gorodnichenko Y., Guriev S., Johnson S., Mylovanov T., Rogoff K. and Weder di Mauro B. (eds) (2022), “A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine”, CEPR Press, Paris & London. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/blueprint-reconstruction-ukraine>.

4. Gorodnichenko Yuriy, Sologoub Iona, Weder di Mauro Beatrice (eds) (2022), “Rebuilding Ukraine: Principles and policies” Paris Report 1. http://www.ier.com.ua/files/Projects/2022/178114_paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf

5. Carletti, E, Y Gorodnichenko, H James, J Krahnert, V Rashkovan, A Rodnyansky and I Sologoub (2024), ‘Ukraine’s Reconstruction: Policy Options for Building an Effective Financial Architecture’, CEPR Press, Paris & London. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/ukraines-reconstruction-policy-options-building-effective-financial>.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Управління відіграє особливу роль у будь-якій спільній праці у відносно великому масштабі. При цьому продуктивною визнається та управлінська праця, яка задовольняє справжні потреби самого виробництва, забезпечує розвиток його організаційних форм, структур і самого механізму управління. Раніше багато компаній успішно функціонували, зосереджуючи свої зусилля переважно на щоденних операціях та внутрішніх питаннях, пов'язаних із підвищенням ефективності використання ресурсів у своїй поточній діяльності. Однак нині, в умовах глобалізації економіки винятково важливим стає здійснення такого управління, що забезпечує адаптацію товаровиробників до мінливого довкілля, що швидко змінюється, тобто стратегічного управління.

Варто зазначити, що такі поняття, як «стратегія», «стратегічне управління», сьогодні вже міцно увійшли до лексики бізнес середовища, проте однозначної позиції з приводу їхнього змісту немає. У даному контексті, ми дотримуємося думки про те, що стратегія і стратегічне управління як поняття є багатограними, різноманітними за змістом і тому не можуть мати одне визначення. В економічному середовищі під стратегією прийнято розуміти розраховану на перспективу систему заходів, спрямовану на забезпечення організації довгострокової конкурентної переваги. У свою чергу, стратегічне управління слід розглядати як свідомий і планомірний вплив на виробничу та іншу діяльність суб'єкта господарювання задля якісного задоволення наявних і потенційних запитів споживачів, який підкріплено своєчасною діагностикою зовнішнього середовища та відповідними змінами в системі управління, що дає змогу досягати конкурентних переваг і поставлених цілей розвитку [4].

Розвиток аграрного сектора економіки в умовах посилення конкуренції та глобалізації ринків зумовлює зростання ролі стратегічного управління суб'єктами господарювання в агропромисловому комплексі держави. Значущість формування стратегії розвитку як агропромислового комплексу загалом, так і окремих його складових, не викликає сумнівів у теоретиків і практиків, які досліджують численні аграрні проблеми. Питанням розроблення стратегії присвячено праці основоположників теорії стратегії управління Р. Акоффа, Б. Карлофа, Ф. Котлера, М. Мінцберга, Дж. Стрікланда та інших, основний акцент у яких робиться на великі, розвинуті компанії, а також на стабільні зовнішні умови [5]. Питання розроблення стратегії управління знаннями у контексті формування компетенції підприємства було розкрито у праці О.В. Вартанової [2].

Стратегічне управління є інструментом, за допомогою якого підприємство досягає своєї мети діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Аспекти формування виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств і визначення оптимальних базових його елементів (земля, праця, капітал і управління) входять до компетенції завдань стратегічного менеджменту і мають розглядатися в комплексі заходів, що забезпечують стійкий виробничий процес.

Основне завдання стратегічного управління полягає в тому, щоб розвивати внутрішні ресурси компанії. У різних сферах економіки вони різняться як за обсягом, так і за змістом.

Саме нестача ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, інформаційних, інтелектуальних) не дає змоги суб'єктам господарювання успішно розробляти та реалізовувати стратегію навіть у найсприятливіших зовнішніх умовах. Особливого значення набуває ресурсний потенціал на сільськогосподарських підприємствах з урахуванням галузевих особливостей. Підприємство, що має достатній обсяг ресурсів, може в повному обсязі застрахувати посіви, обходитися без державних субсидій тощо. Отже, відновлення та нарощування виробничого потенціалу в період економічних реформ є найважливішим орієнтиром більшості сільськогосподарських підприємств.

Визначенню базової стратегії сільськогосподарського підприємства як комплексу стратегічних напрямів мають передувати стратегічний аналіз (що включає аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища об'єкта) і визначення мети (визначення місії та стратегічних цілей підприємства). Стосовно підприємств аграрної сфери необхідно виокремити основні чинники зовнішнього середовища: аграрну політику, яку проводять у регіоні; кредитну, податкову, митну та інвестиційну політику держави; паритет цін на продукти сільського господарства і промисловості; наявність постійного платоспроможного попиту; природні умови; кон'юнктуру агропродовольчого ринку; стан ринку виробничих ресурсів і соціальну інфраструктуру села [3].

Стратегічний аналіз внутрішнього середовища сільськогосподарського підприємства насамперед включає оцінку елементів виробничого потенціалу та визначення рівня ефективності його використання, виявлення сильних і слабких сторін виробничої системи. Якісний стратегічний аналіз дає змогу перейти до етапу визначення мети. Для більшості сільськогосподарських організацій у сучасних умовах стратегічні цілі мають бути такими: зміцнення фінансового становища підприємства; відновлення та нарощування виробничого потенціалу; підвищення ефективності використання виробничих ресурсів; оптимізація поєднання галузей [1].

На етапі вибору базової стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства необхідно враховувати особливості аграрного сектору. У зв'язку з особливостями агропродовольчого ринку виробники товарів сільського господарства обмежені у формуванні цінової стратегії та впливі на попит; природні умови впливають на вибір напрямів діяльності та поєднання галузей; виробничий цикл знижує реакції на будь-які зміни в зовнішньому середовищі. Для економічно самостійних аграрних підприємств найважливішими умовами при виборі виробничої стратегії є фактичний рівень забезпеченості ресурсами та його збільшення на перспективу. В умовах дефіцитності ресурсів насамперед необхідно розробляти та реалізовувати маловитратні заходи залежно від ресурсних можливостей та інвестиційної привабливості аграрного виробництва.

Таким чином, без стратегічного управління суб'єкт господарювання здатний ухвалювати лише короткострокові рішення, а положення погіршується ще й тим, що для ринкової економіки характерною є нестабільність зовнішнього середовища, підвищуються темпи змін, які значно перевершують швидкість відповідних реакцій сільськогосподарських виробників. Водночас впровадження стратегічного управління дає змогу передбачити пріоритети напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва і досягти своїх цілей діяльності в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Бойківська Г. Напрями підвищення ефективності використання виробничого потенціалу переробних підприємств системи АПК : [монографія]. Г. Бойківська. Тернопіль : Крок. 2012. 238 с.
2. Вартанова О.В. Компетенція підприємства у стратегічному управлінні підприємством: формування і розвиток : [монографія]. О.В. Вартанова. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2012. 340 с.
3. Дудар, Т. Г. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції : теорія, методика, перспективи : [монографія] Т. Г. Дудар, В. Т. Дудар. Тернопіль : Економічна думка. 2009. 246 с.
4. Латинін М. А., Лозинська Т. М., Дунаєв І. В. Стратегічне планування : навч. посіб. / за заг. ред. О. Ю. Амосова. Харків. 2013. 248 с.
5. Ортіна Г.В. Методологічні концепції визначення стратегічного управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2010. № 4.

УДК 330.1

Повзун Д.І., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

За останні роки концепція резильєнтності персоналу набула більш глобального характеру. Фокус досліджень змістився з простого опису та вивчення факторів резильєнтності на аналіз позитивного впливу цих факторів на особистість, тобто на вивчення процесу, за допомогою якого індивід здатний подолати труднощі. Термін «резилієнс» (resilience), або стійкість, досить широко використовувався протягом століть і з часом набув різноманітних значень. В україномовній літературі термін «resilience» перекладають як «стресостійкість», «життєстійкість», «життєздатність», «стійкість до травми», «психологічна пружність», «психологічна стійкість», що призводить до певної термінологічної плутанини [1]. У перекладі з англійської resilience – стійкість, це динамічний процес адаптації до складних та мінливих умов, здатність долати труднощі та зберігати психологічне благополуччя. Отже, враховуючи все вищевикладене, резильєнтність – це здатність особистості протистояти складним життєвим обставинам та знаходити ресурси для відновлення після травмуючої або стресової події. В психології він означає стійкість, пластичність, пружність.

Особливо актуальною проблема резильєнтності персоналу постала в ситуації, коли більшість людей не має досвіду переживання трагедії війни, що принесла на нашу землю страждання (тривоги, смерть, каліцтва) та втрати перспективи життя для багатьох людей. Саме тому перед психологами та соціальними працівниками поставлено важливе завдання – вивчення умов збереження психологічної стабільності та резильєнтності дітей, дорослих та суспільства загалом. Розуміння сутності резильєнтності, на нашу думку, потребує глибшого методологічного й теоретичного аналізу та емпіричного вивчення, оскільки вчені різних напрямів у психології по-різному трактують даний феномен, що не дає можливості вийти на системне розуміння й дослідження винятково актуального завдання – покращення життєдіяльності людини в складних обставинах, з'ясування її закономірностей та механізмів,

умов і факторів досягнення бажаного позитивного результату в подоланні тілесних, психічних, соціально-психологічних, моральних та духовних травм [2].

Г. П. Лазос зазначає, що типовим прикладом визначення резильєнтності персоналу є визначення Ф. Лозеля: резильєнтність – це здатність людини або соціальної системи вибудувати нормальне, повноцінне життя в складних умовах. Науковець підкреслює, що незважаючи на простоту визначення цього поняття, концепція резильєнтності є набагато ширшою, ніж просто поняття «подолання». Ця концепція передбачає й позитивний результат, який досягається попри високий ризик (наприклад, коли людині доводиться долати багато факторів, що викликають стрес та напругу), і збереження основних властивостей особистості під час небезпеки, і повне відновлення після травмування та досягнення успіху згодом [3]. На його думку, багато науковців розглядають процес резильєнтності саме з цієї точки зору: не лише досягнення гомеостатичної рівноваги після травмівних подій, а й вихід із певним «приростом» – вивіщенням функціональних компетенцій (посттравматичне зростання).

Визначимо основні фактори, що впливають на резильєнтність працівника.

Умовно їх можна поділити на три групи:

1) Особистісні фактори:

- Внутрішній контроль/самоконтроль: Люди, які вірять у свою здатність впливати на події та результати, краще справляються з труднощами.
- Гнучкість: Вміння адаптуватися до змін, знаходити альтернативні шляхи та рішення робить людей більш стійкими.
- Оптимізм: Позитивне ставлення до життя та віра у краще майбутнє допомагають долати труднощі.
- Самодопомога та самопідтримка: Вміння піклуватися про себе, відпочивати та відновлювати сили є ключовим для резильєнтності.
- Емоційний інтелект: Розуміння та регулювання власних емоцій, а також емоцій інших людей, допомагає педагогам краще справлятися з конфліктами та стресом.

2) Професійні фактори:

- Відчуття сенсу та цінності роботи: розуміння того, що робота має значний вплив на життя.
- Підтримка з боку адміністрації та колег: позитивний клімат, наявність можливостей для професійного зросту, розвитку та спілкування з колегами. [4]

Отож, аналіз резильєнтності персоналу показав, що сьогодні вона є одним з найкращих способів збереження держави в складних життєвих ситуаціях, зокрема в умовах військового стану. Резильєнтність – багатогранне явище, яке, в складних умовах життєдіяльності (війни), є психологічною опорою для різних верств населення. Вироблення навичок резильєнтності допомагає людині краще справитися з труднощами, проблемами протистояти дистресу, відновлення нормального життя, збереження психічного здоров'я. Перевагами дії резильєнтності є висока адаптивність, психологічне благополуччя та успішність у діяльності.

Список використаних джерел:

1. Балахтар К. С. Резильєнтність викладача ЗВО в умовах військового стану. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. Київ : Національний авіаційний університет, 2022. Вип. 1 (20). С. 55–62.

2. Джерело сили. Що таке психологічна стійкість та як її досягти. URL: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/dzherelo-sili-shcho-take-psiologichnastykist-ta-yak-jiji-dosyagti-50072053.html> (дата звернення: 10.05.23).

3. Резильєнтність та практики психологічного відновлення в умовах довготривалої військової агресії: інформаційно-практичний poradnik. Освіта і наука в умовах війни. Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [офіц. сайт] упорядн. О. Мерзлякова. Київ, 2023. 20 с.

4. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: Метод. рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.

УДК 502.11:330.34:502.131.1

Бугас Н.В., к.е.н., доцент
Сердюк А.М., здобувач вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ ДОСЯГНЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Запровадження екологічних ініціатив в Україні є ключовим елементом для досягнення сталого розвитку, що включає економічний ріст, соціальну справедливість та охорону навколишнього середовища. Так, досягнення принципів сталого розвитку на основі екологічних ініціатив вимагає системного підходу, що поєднує економічні, екологічні та соціальні аспекти. Іншими словами, реалізація принципів екологічних ініціатив на практиці потребує конкретних кроків на рівні держави, бізнесу, громад та індивідуальних дій, які допоможуть впроваджувати ці ініціативи в реальне життя. Нижче нами описано, як реалізувати ці принципи на практиці:

1. Економічна стійкість.

- Енергоефективність і використання відновлюваних джерел енергії: Інвестиції в технології енергозбереження, розвиток сонячної, вітрової та гідроенергетики. Це зменшить залежність від викопних палив і сприятиме зменшенню викидів парникових газів.

- Економічні стимули для зелених інвестицій: Уряди можуть надавати податкові пільги або субсидії для бізнесу, що впроваджує екологічні практики, такі як переробка, енергозбереження чи впровадження чистих технологій.

2. Соціальна рівність.

- Екологічна освіта та інформування: Підвищення рівня обізнаності громадян про важливість захисту довкілля. Це можна досягти через навчальні програми в школах, публічні кампанії та екологічні ініціативи на місцевому рівні.

- Залучення громадян до прийняття рішень: Залучення місцевих громад до екологічних проєктів сприяє їхньому активному участі в сталому розвитку. Місцеві громади мають брати участь у формуванні рішень, які стосуються їхнього середовища.

3. Екологічна стійкість.

- Збереження природних ресурсів: Розробка та впровадження програм, спрямованих на раціональне використання водних ресурсів, збереження лісів та охорону ґрунтів. Це включає в себе захист біорізноманіття, охорону заповідників та розвиток природоохоронних територій.

- Управління відходами: Впровадження сучасних систем сортування, переробки та утилізації відходів. Це зменшить забруднення та сприятиме повторному використанню ресурсів.

4. Підтримка інновацій та наукових досліджень.

- Розробка екологічних технологій: Підтримка інновацій у сфері екотехнологій, таких як очищення води, виробництво біопалива чи нові методи сільськогосподарського виробництва, що мінімізують шкоду для довкілля.

- Дослідження в галузі зміни клімату: Наукові дослідження мають на меті краще розуміння впливу зміни клімату та розробку адаптаційних стратегій для різних регіонів країни.

5. Співпраця між урядом, бізнесом і суспільством.

- Міжсекторальне партнерство: Уряди, приватний сектор та неурядові організації повинні співпрацювати для розробки та впровадження екологічних ініціатив. Наприклад, компанії можуть інвестувати в проєкти з відновлення природних ресурсів або зменшення впливу на довкілля.

- Міжнародна співпраця: Участь у глобальних екологічних ініціативах, таких як Паризька угода, і партнерство з іншими країнами для отримання знань та технологій, які допомагають досягати сталого розвитку.

6. Контроль і моніторинг екологічних ініціатив.

- Впровадження екологічних стандартів: Створення національних стандартів щодо охорони природи, якості води, повітря, управління відходами тощо. Контроль за дотриманням екологічних норм на підприємствах та в громадах сприятиме зменшенню шкоди для довкілля.

- Моніторинг екологічних показників: Використання систем моніторингу для відстеження екологічного стану довкілля та оцінки ефективності впроваджених ініціатив. Це допоможе своєчасно коригувати політику та практики.

Запровадження екологічних ініціатив в Україні є ключовим елементом для досягнення сталого розвитку, що включає економічний ріст, соціальну справедливість та охорону навколишнього середовища. Суть таких ініціатив полягає в наступному:

1. Зменшення екологічного навантаження: Забруднення повітря, води та ґрунтів є серйозними проблемами в Україні. Впровадження екологічних стандартів, таких як зниження викидів вуглекислого газу та інших шкідливих речовин, допомагає покращити якість життя та здоров'я людей.

2. Раціональне використання ресурсів: Сталий розвиток передбачає ефективне використання природних ресурсів, таких як енергія, вода, ліси та мінеральні ресурси. Перехід до відновлюваних джерел енергії та заохочення до енергозбереження сприяють зниженню залежності від викопного палива та скороченню екологічних ризиків.

3. Боротьба зі зміною клімату: Україна є учасником міжнародних угод, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату, таких як Паризька угода. Впровадження екологічних ініціатив спрямоване на скорочення викидів парникових газів і адаптацію до кліматичних змін, що є важливим кроком для збереження навколишнього середовища та зниження ризику природних катастроф.

4. Розвиток зеленої економіки: Збільшення інвестицій у «зелені» технології та екологічно чисті виробничі процеси дозволяє створювати нові робочі місця, підвищувати конкурентоспроможність економіки та зменшувати негативний вплив на довкілля.

5. Підвищення екологічної свідомості населення: Важливим аспектом є освіта та підвищення обізнаності громадян щодо екологічних питань. Кампанії, спрямовані на популяризацію сортування сміття, переробки, збереження водних ресурсів та інші екологічні ініціативи, сприяють формуванню екологічно відповідальної поведінки.

6. Охорона біорізноманіття: Захист природних екосистем і видів тварин є невід'ємною частиною сталого розвитку. В Україні реалізуються ініціативи зі створення національних парків, природоохоронних зон та проєктів з охорони рідкісних видів флори та фауни.

Таким чином, інтеграція екологічних ініціатив у всі сфери життя – від економіки до соціальної політики – дозволяє забезпечити довготривалий сталий розвиток, який буде спрямований на збереження ресурсів і покращення якості життя для майбутніх поколінь. Отже, впровадження екологічних ініціатив в Україні спрямоване на забезпечення довготривалого балансу між економічним розвитком, соціальними потребами та збереженням навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Бугас, Н.В., Гайова Д. Сучасні концепції оцінювання конкурентоспроможності високотехнологічного сектору України та країн світу. Економіка та суспільство. 2023. №55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-108>

2. Касич А.О., Рафальська І.В. Бізнес-моделі сучасних підприємств: поняття, види, зарубіжний досвід. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 37. С. 86-92

3. Relief, Recovery and Resilient Reconstruction : Supporting Ukraine`s Immediate and Medium-Term Economic Needs. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099608405122216371/idu08c704e400de7a048930b8330494a329ab3ca>

4. Бугас Н. В., Дякович З.Р. Концептуальні засади стратегічного управління інноваційною активністю підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 67–71. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5211&i=13>

УДК 339.138:004

Чернявська О.Д., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМИ СТРАТЕГІЯМИ БРЕНДУ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ В ГЛОБАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Управління цифровими стратегіями бренду університетів сьогодні виступає однією з фундаментальних складових процесу їх інтеграції в глобальний освітній простір. В умовах, коли освітні заклади конкурують не лише в національних межах, але й на світовій арені, саме ефективні цифрові стратегії визначають їх здатність залучати студентів, налагоджувати міжнародну співпрацю та зміцнювати репутацію. Ця тема набуває особливої актуальності в контексті стрімкого розвитку цифрових технологій, що змінюють правила гри в освітньому середовищі [1, с. 3173; 2, с. 191; 5, с. 97].

Перш за все, цифрові платформи, такі як вебсайти університетів, соціальні мережі та онлайн-платформи для навчання, стають ключовими інструментами комунікації з аудиторією. Від ефективності їх використання залежить здатність університету досягати своїх стратегічних цілей на міжнародному рівні. Регулярний аналіз показників відвідуваності, частоти оновлення контенту, рівня залученості користувачів та охоплення аудиторії дозволяє не лише підтримувати високу видимість університету, але й активно впливати на конверсію

абітурієнтів та залучення нових міжнародних партнерів [3, с. 8; 5, с. 99]. Важливою складовою є також оптимізація користувацького досвіду (UX), яка включає не лише зручність інтерфейсу, але й здатність адаптуватися до сучасних запитів користувачів, що підвищує їх залученість і сприяє формуванню стійкого позитивного іміджу закладу (Таблиця 1).

Таблиця 1

Крок	Опис	Інструменти
Аналіз ефективності існуючих цифрових стратегій	Оцінка показників ефективності (KPI), таких як взаємодія, відвідуваність та активність	Google Analytics, опитування, аналітика соціальних мереж
Персоналізація контенту і комунікацій	Створення персоналізованого контенту на основі аналізу великих даних (Big Data) та використання AI	AI-рішення для персоналізації, автоматизація комунікацій
Мультимедійний підхід до контенту	Використання відео, подкастів, інфографіки та віртуальних турів для різноманітного контенту	YouTube, подкасти, інтерактивні платформи
Оптимізація користувацького досвіду (UX)	Поліпшення навігації та дизайну вебсайту та додатків для зручності користувачів	A/B-тестування, аналітика поведінки користувачів
Інтеграція соціальних мереж у стратегію бренду	Регулярне створення контенту для кожної соціальної мережі з урахуванням аудиторії	Hootsuite, Sprout Social, планери соціальних медіа
Моніторинг репутації університету	Регулярний моніторинг згадок у медіа та соціальних мережах для швидкої реакції	Meltwater, Mention, системи опитування студентів
Оцінка ефективності та постійне вдосконалення	Постійне вдосконалення стратегії на основі аналітики та відгуків користувачів	Регулярні звіти, фокус-групи, аналітика показників

Джерело: розробка автора

Контент-маркетинг через відео, подкасти, блоги та вебінари створює емоційний зв'язок із аудиторією, роблячи комунікації університету більш адресними. Важливим аспектом є персоналізація повідомлень, що забезпечується за допомогою аналізу великих даних (Big Data) та штучного інтелекту (AI) [2, с. 195]. Цей підхід трансформує взаємодію університетів з аудиторією та робить комунікації більш релевантними.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною стратегії бренду університетів. Ефективне стратегічне планування контенту для платформ, таких як Instagram, Facebook і YouTube, дозволяє університетам розширювати охоплення аудиторії [5, с. 99]. Регулярне створення унікального контенту підвищує впізнаваність бренду та сприяє зміцненню міжнародної співпраці.

Моніторинг репутації університету в цифровому просторі також відіграє важливу роль. Використання інструментів для моніторингу дозволяє швидко реагувати на відгуки, згадки в медіа та потенційні репутаційні ризики [3, с. 14].

Цифрові стратегії значно впливають на міжнародну співпрацю університетів. Вони спрощують організацію наукових проєктів, конференцій і партнерств, сприяючи залученню грантів та розвитку нових дослідницьких ініціатив [1, с. 3185]. Оптимізація комунікацій через цифрові інструменти підвищує продуктивність міжнародних проєктів.

Таким чином, управління цифровими стратегіями бренду університетів стає не лише інструментом їхньої інтеграції у глобальний освітній простір, але й визначальним фактором їхньої конкурентоспроможності на міжнародній арені. Ефективність цих стратегій залежить від комплексного підходу, що включає аналіз, персоналізацію, постійну взаємодію з аудиторією та адаптацію до зовнішніх змін. Успішно реалізовані цифрові стратегії дозволять університетам не лише забезпечити своє стійке зростання, але й зміцнити свою роль як глобальних лідерів у сфері освіти та науки.

Список використаних джерел:

1. Mohamed Hashim, M. A., Tlemsani, I., & Matthews, R. (2022). Higher education strategy in digital transformation. *Education and Information Technologies*, 27(3), 3171-3195.
2. Bratukhina, E. A., Lysova, E. A., Lapteva, I. P., & Malysheva, N. V. (2020). Marketing management of education quality in the process of university reorganization in industry 4.0: goals of application and new tools. *International Journal for Quality Research*, 14(2), 189-203.
3. Karadağ, H., Tosun, P., & Ayan, B. (2022). User-generated and brand-generated content as indicators of university brand personality and business strategy. *Journal of Marketing for Higher Education*, 1-23.
4. Pinar, M., Trapp, P., Girard, T., & Boyt, T. E. (2011). Utilizing the brand ecosystem framework in designing branding strategies for higher education. *International Journal of Educational Management*, 25(7), 724-739.
5. Чернявська О. Д. Методологія цілей-завдань управління брендом в цифровому середовищі. Вплив глобалізаційних процесів та цифрової трансформації на формування міжнародного економічного клімату та фінансової екосистеми. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 28 березня 2024 року). С. 97-100.

УДК 330

Бугас Н.В., к.е.н., доцент
Оніщук І.В., здобувач вищої освіти
Київський національний університет технологій та дизайну

«ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ» ЯК ОСНОВА МАЙБУТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

«Зелене відновлення» в контексті повоєнної відбудови України стає критично важливою стратегією для створення стійкої та інноваційної економіки. Враховуючи масштаби руйнувань інфраструктури, економіки та екології через війну, цей підхід пропонує можливість не лише відновити країну, а й зробити її більш екологічно чистою та економічно стабільною. «Зелене відновлення» - це стратегія, спрямована на економічне відновлення після криз, з акцентом на екологічну стійкість, декарбонізацію економіки та розвиток відновлюваних джерел енергії, це підхід, що має на меті не лише створення нових робочих місць і

стимулювання економічного зростання, але й захист довкілля та боротьбу зі зміною клімату. Повоєнне відновлення України матиме значний вплив на розвиток країни у середньо- та довгостроковій перспективах. Тому, засади, на яких таке відновлення буде побудоване, та цілі окремих компонентів плану відновлення по-суті визначатимуть напрямки розвитку нашої країни на багато років. Інвестиції, зроблені в відбудову енергетичної, житлової, соціальної, освітньої чи транспортної інфраструктури, працюватимуть десятки років. Виходячи із використання понять післявоєнне «відновлення» та «розвиток», а також поділу на «воєнний» та «післявоєнний» періоди можна зробити висновок, що наразі держава розуміє під відновленням як власне подолання наслідків війни (включаючи післявоєнне відновлення), так і стратегічний розвиток після війни [1].

Україна та її міжнародні партнери вже почали формувати бачення повоєнного відновлення України. Відбувається активний діалог як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Масштаб заходів з повоєнного відновлення є безпрецедентним з часів II Світової війни, а їх реалізація матиме значний вплив на середньо- та довгостроковий розвиток України та всього регіону. Так, стратегічні «проекти» чи «ініціативи», які ймовірно будуть включені до плану повоєнного відновлення, в сукупності слід розглядати як особливий інструмент досягнення загальних чи секторальних цілей повоєнного відновлення. Важливим є не лише зміст таких проєктів чи ініціатив, але й сам механізм їх реалізації. Такий механізм реалізації стратегічних проєктів може мати (або не мати) екологічних запобіжників, і це слід також брати до уваги [2]. Наприклад, будівництво низки ядерних реакторів чи об'єктів з виробництва водню може відбуватись за умовами “мирного часу” (включаючи оцінку впливу на довкілля, транскордонні консультації, тощо) або за особливими умовами, які не передбачатимуть жодних механізмів врахування екологічних міркувань (наприклад, в умовах скасованої або суттєво спрощеної оцінки впливу на довкілля). Це залежатиме як від часу реалізації таких ініціатив (періоду відновлення), так і від тих механізмів прийняття рішень, які будуть діяти на початок їх реалізації [3].

Отже, на нашу думку, ключові аспекти зеленого відновлення України після війни можуть включати:

1. Відновлення енергетичної інфраструктури на засадах екологічної сталості: Україна має шанс відмовитися від застарілих енергетичних потужностей, що базуються на викопному паливі, і створити нову інфраструктуру, орієнтовану на відновлювані джерела енергії — сонячну, вітрову та гідроенергію. Це може не лише зміцнити енергетичну безпеку країни, але й сприяти зменшенню викидів вуглецю.

2. Розвиток енергоефективного будівництва: Під час відбудови зруйнованих міст і сіл важливо впроваджувати сучасні будівельні технології та матеріали, які дозволяють значно знизити споживання енергії. Це також стосується реконструкції житлових будинків, адміністративних споруд і промислових підприємств.

3. Очищення та відновлення забруднених територій: Війна спричинила значні екологічні проблеми, зокрема забруднення ґрунтів, водойм і повітря. Зелене відновлення повинно включати програми з очищення забруднених земель та водних ресурсів, відновлення лісів і захисту біорізноманіття.

4. Інтеграція принципів циркулярної економіки: Використання циркулярної економіки в процесі відбудови дозволить мінімізувати відходи та підвищити ефективність використання ресурсів. Це передбачає переробку матеріалів зруйнованої інфраструктури та мінімізацію залежності від нових ресурсів.

5. Залучення міжнародних інвестицій та технологій: Відбудова України на засадах зеленого відновлення може бути привабливою для міжнародних інвесторів, які шукають екологічно чисті проекти. Водночас це відкриє шлях для новітніх технологій, що допоможуть Україні інтегруватися в глобальні екологічні тренди.

6. Створення зелених робочих місць: Відбудова країни за принципами сталого розвитку сприятиме створенню нових робочих місць у таких секторах, як відновлювана енергетика, управління відходами, екологічний інжиніринг тощо.

У цілому, можна зробити висновок, що і влада України, і міжнародні партнери мають доволі спільне бачення повоєнного відновлення України, яке включає не лише подолання прямих наслідків війни (наприклад, відбудову мостів чи будівель), але й комплексний план (стратегію) розвитку держави в середньостроковій перспективі. Загалом, зелене відновлення може стати основою стратегії відбудови України після війни, що дозволить не лише вирішити екологічні проблеми, спричинені конфліктом, але й допоможе побудувати сучасну економіку, орієнтовану на довгострокову стійкість та процвітання.

Список використаних джерел:

1. План відновлення України. Національна рада з відновлень. липень 2022. [https://uploads-](https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf?fbclid=IwAR3awrbnF8LsJnwQFMdWnIyzKLzXxUEoKoNmGK0u5_kEZYCqJqLS8vOVR0I)

[ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf?fbclid=IwAR3awrbnF8LsJnwQFMdWnIyzKLzXxUEoKoNmGK0u5_kEZYCqJqLS8vOVR0I](https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf?fbclid=IwAR3awrbnF8LsJnwQFMdWnIyzKLzXxUEoKoNmGK0u5_kEZYCqJqLS8vOVR0I)

2. Relief, Recovery and Resilient Reconstruction : Supporting Ukraine`s Immediate and Medium-Term Economic Needs. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099608405122216371/idu08c704e400de7a048930b8330494a329ab3ca>

3. Лукашов О.О. Механізми державного регулювання стратегічного розвитку регіону, Public Administration and Local Government, 2017, issue 2(33).

УДК 338

Бугас Н.В., к.е.н., доцент,

Київський національний університет технологій та дизайну

ПОЄДНАННЯ ПОТРЕБ НАУКИ ТА БІЗНЕСУ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Наука у поєднанні з бізнесом відіграють ключову роль у повоєнному відновленні економіки України. Так, поєднання потреб бізнесу з процесами повоєнного відновлення економіки України є критичним для швидкої стабілізації та сталого розвитку. Бізнес і наукові інституції повинні працювати синхронно для досягнення найбільш ефективних результатів [2]. Ось кілька основних напрямків, де потреби науки та бізнесу можуть бути критичними та впливають на об'єднання своїх зусиль у повоєнному відновленні нашої держави (табл. 1.).

Таблиця 1

Основні напрями, що мають важливий вплив на об'єднання зусиль у повоєнному відновленні України

№п/п	Напрямки	Потреби/внесок
1	Інновації у виробничих процесах	- <i>Потреби бізнесу</i> : Швидке відновлення промислових потужностей і підвищення продуктивності є першочерговими завданнями для підприємств. - <i>Внесок науки</i> : Спільні проекти з науковими установами дозволять впровадити нові технології автоматизації, цифровізації виробничих процесів та застосування інноваційних матеріалів.
2	Відновлення логістичних мереж	- <i>Потреби бізнесу</i> : Війна призвела до руйнування інфраструктури та ланцюгів постачання, що ускладнює логістику. - <i>Внесок науки</i> : Науковці можуть розробляти ефективні рішення для відновлення логістичних мереж, використовуючи моделювання транспортних потоків та інноваційні логістичні рішення для оптимізації переміщення товарів.
3	Фінансові технології та доступ до капіталу	- <i>Потреби бізнесу</i> : Бізнес потребує фінансових інструментів для доступу до інвестицій, кредитів та інших фінансових ресурсів. - <i>Внесок науки</i> : Дослідження у сфері фінансових технологій (FinTech) можуть допомогти створити нові моделі доступу до фінансів, включаючи блокчейн-рішення, онлайн-банкінг, нові форми венчурного капіталу та краудфандингу.
4	Енергоефективність та відновлювані джерела енергії	- <i>Потреби бізнесу</i> : Зниження витрат на енергоспоживання та диверсифікація джерел енергії є критичними для стабільного функціонування підприємств. - <i>Внесок науки</i> : Спільно з бізнесом науковці можуть розробляти енергоефективні рішення та впроваджувати новітні технології використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні та вітрові станції, що допоможе знизити енергозалежність.
5	Відбудова та модернізація інфраструктури	- <i>Потреби бізнесу</i> : Відновлення інфраструктури (транспортної, енергетичної, комунікаційної) є необхідною умовою для відновлення ділової активності. - <i>Внесок науки</i> : Інженерні та архітектурні дослідження допоможуть створити більш стійку та інноваційну інфраструктуру, яка зможе швидше відновитися та бути менш уразливою до зовнішніх впливів.
6	Зелена економіка та стійке виробництво	- <i>Потреби бізнесу</i> : Зменшення негативного впливу на довкілля та підвищення соціальної відповідальності. - <i>Внесок науки</i> : Наукові дослідження у сфері зеленої економіки допоможуть бізнесу впроваджувати екологічно чисті технології та практики, що сприятиме не лише економічному зростанню, але й сталому розвитку.

Як і бізнес, наука також відіграє ключову роль у повоєнному відновленні економіки України [1]. Ось кілька основних напрямків, де потреби науки можуть бути критичними:

1. Технологічні інновації - впровадження нових технологій у промисловість та інфраструктуру є необхідністю для швидкого відновлення. Це включає розвиток ІТ-сектору, індустрії 4.0, автоматизації та цифровізації виробництва. Наука може сприяти створенню інноваційних продуктів та послуг, які мають конкурентні переваги на світовому ринку.

2. Екологічна реставрація та сталий розвиток - важливою потребою є розробка екологічно чистих технологій для відновлення територій, пошкоджених під час бойових дій, таких як забруднення ґрунтів, водних ресурсів, атмосферного повітря. Наукові дослідження допоможуть знайти шляхи відновлення біорізноманіття та відродження природних екосистем.

3. Відновлення критичної інфраструктури - науковці можуть сприяти розвитку нових матеріалів і технологій для швидкого та ефективного відновлення транспортних мереж,

енергетичної інфраструктури та комунальних послуг. Це також включає впровадження більш стійких до впливу зовнішніх факторів систем.

4. Сільське господарство та продовольча безпека - наукові дослідження необхідні для розробки нових методів вирощування сільськогосподарських культур в умовах змін клімату, а також для відновлення сільськогосподарських земель, постраждалих під час війни. Генетика, біотехнології, агроінновації допоможуть підвищити продуктивність і стійкість аграрного сектору.

5. Енергетика та відновлювані джерела енергії - перехід на відновлювані джерела енергії, такі як сонячна та вітрова енергетика, потребує наукових досліджень і розробок у галузі енергетичних систем. Наука може сприяти зниженню енергетичної залежності від імпорту та підвищенню енергоефективності.

6. Соціальні та економічні дослідження - аналітичні центри та науковці в галузі економіки та соціальних наук можуть розробити стратегії відновлення економіки, підтримки бізнесу та залучення інвестицій. Також важливо вивчати суспільні настрої, демографічні зміни та вплив війни на соціальну структуру країни для планування соціально-економічного відродження.

7. Медичні та психологічні дослідження - війна значно впливає на фізичне та психічне здоров'я населення. Потреби у відновленні охорони здоров'я та реабілітації, а також дослідження у сфері психології та медицини є критично важливими [3].

Таким чином, наукові дослідження та інновації є невід'ємною частиною будь-якої стратегії повоєнного відновлення економіки України, забезпечуючи її конкурентоспроможність і сталий розвиток. Отже, ефективне поєднання наукових знань і бізнесових потреб стане фундаментом для відновлення та модернізації економіки України після війни.

Список використаних джерел:

1. Експертна дискусія «Стратегія повоєнного відновлення України».

<https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/ekspertna-dyskusiya-stratehiya-povoyennoho-vidnovlennya-ukrayiny>

2. Національний інститут стратегічних досліджень. План відновлення України.

Національна рада з відновлень. липень 2022. https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf?fbclid=IwAR3awrbnF8LsjnwQFMdWnIyzKLzXxUEoKoNmGK0u5_kEZYCqJqLS8vOVR0I

3. Як трансформувати науково-інноваційну систему для повоєнного відновлення.

Проект «Наука в небезпеці».

<https://scienceatrisk.org/storage/lp/124/a28bc615de6c667f15a942a6d6f40ba1bda58a40.pdf>

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Штучний інтелект (ШІ) є однією з найзначніших інноваційних технологій сучасності, яка кардинально змінює бізнес-пейзаж. Впровадження ШІ в діяльність національних підприємств може сприяти підвищенню продуктивності, оптимізації процесів і створенню нових можливостей для зростання. Однак разом із значними перевагами, ШІ також приносить з собою певні економічні ризики, які можуть вплинути на фінансову стабільність і стратегічний розвиток підприємств [1; 2; 3]. Основними економічними ризиками впровадження штучного інтелекту є:

1. Фінансові ризики: високі витрати на впровадження (інвестиції в розробку та інтеграцію ШІ можуть бути значними, що створює фінансовий тиск на підприємства, особливо на тих, що мають обмежені ресурси); непередбачені витрати (проекти ШІ можуть супроводжуватися непередбаченими витратами, такими як додаткові витрати на навчання персоналу, підтримку систем або оновлення технологій).

2. Ризики, пов'язані з технологічною невизначеністю: швидкий розвиток технологій (ШІ швидко розвивається, і нові технології можуть швидко знецінювати інвестиції в існуючі системи); інтеграційні складнощі (впровадження ШІ може вимагати інтеграції з існуючими системами, що може бути складним і витратним процесом).

3. Операційні ризики: залежність від технологій (підвищена залежність від ШІ може створити ризики, пов'язані з можливими порушеннями в роботі систем або їх кібератаками); зміни в робочих процесах (впровадження ШІ може вимагати змін в існуючих бізнес-процесах, що може вплинути на продуктивність і моральний стан співробітників).

4. Ризики в області даних і безпеки: конфіденційність даних (обробка великої кількості чутливої інформації може створити ризики порушення конфіденційності даних); кіберзагрози (поява хакерських атак, які можуть спричинити фінансові та репутаційні втрати).

5. Регуляторні та правові ризики: відповідність нормативним вимогам (залежно від юрисдикції, впровадження ШІ може вимагати дотримання специфічних регуляторних норм, що може бути складним і витратним процесом); правові наслідки (використання ШІ може створювати правові ризики, включаючи питання авторських прав, відповідальності за помилки або порушення етичних стандартів) [4; 5].

Для врегулювання, аналізу та оцінки економічних ризиків при впровадженні штучного інтелекту використовують певні стратегії їх мінімізації, а саме:

– проведення детального аналізу витрат і доходу - перед впровадженням ШІ підприємствам слід проводити всебічний аналіз потенційних витрат і доходів, що допоможе виявити фінансові ризики та розробити план для їх оптимізації;

– розробка плану інтеграції та управління ризиками - важливо мати чіткий план інтеграції ШІ в існуючі системи та процеси, що включає стратегії для управління потенційними операційними і технологічними ризиками;

- навчання і розвиток персоналу - інвестиції в навчання та розвиток персоналу є ключовими для успішного впровадження ШІ, які дозволяють зменшити ризики, пов'язані з змінами в робочих процесах та підвищити ефективність використання нових технологій;
- забезпечення безпеки даних та кіберзахисту - сучасні системи безпеки для захисту даних і запобігання кіберзагрозам включають використання шифрування, систем моніторингу і регулярних аудиторських перевірок;
- моніторинг і адаптація до змін - допоможе уникнути негативних наслідків і підтримувати конкурентоспроможність підприємств;
- взаємодія з регуляторами і правовими експертами - підприємствам слід активно взаємодіяти з регуляторними органами та правовими експертами для забезпечення відповідності нормативним вимогам та уникнення правових ризиків [1-5].

Отже, впровадження штучного інтелекту в діяльність підприємств приносить значні переваги, включаючи підвищення продуктивності та ефективності бізнес-процесів. Однак цей процес супроводжується певними економічними ризиками, такими як високі витрати, технологічна невизначеність, операційні складнощі, ризики в області даних і безпеки, а також регуляторні і правові виклики. Для мінімізації цих ризиків підприємствам слід використовувати стратегії мінімізації ризиків: ретельно планувати впровадження ШІ; забезпечувати безпеку даних; навчати персонал; взаємодіяти з регуляторами; адаптуватися до змін. Успішне управління економічними ризиками дозволить підприємствам максимально ефективно використовувати потенціал штучного інтелекту для досягнення своїх стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Великанова М. М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики / М. М. Великанова // Вісник Національної академії правових наук України. - 2020. - Т. 27, № 4. - С. 220-238.
2. Ірнараров Д. Т. Імплементация штучного інтелекту у фінансово-економічну систему діяльності підприємства / Д. Т. Ірнараров, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 115-119.
3. Симонов В. В. Вплив використання штучного інтелекту на управління ризиками в проєктах: можливості та виклики / В. В. Симонов // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. - 2024. - № 54. - С. 268-277.
4. Шацька З. Я. Особливості використання штучного інтелекту у системі управління міжнародними компаніями / З. Я. Шацька, Г. В. Ольшанський, Д. Ірнараров // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 року / ред. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 70-71.
5. Яненко І. Г. Переваги та ризики використання штучного інтелекту в Україні та світі / І. Г. Яненко. // Ефективна економіка. - 2020. - № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_4_21.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ВЕКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ІТ-СФЕРИ

У сучасних умовах швидкого технологічного прогресу діджиталізація стає ключовим чинником інноваційного розвитку бізнес-процесів у ІТ-сфері. Впровадження цифрових технологій не лише трансформує традиційні бізнес-моделі, але й створює нові можливості для оптимізації, ефективності та масштабування бізнес-процесів в усіх сферах.

Актуальність імплементації діджиталізації полягає в тому, що цифрові інструменти та технології значно полегшують та прискорюють багато процесів, що раніше вимагали більше часу і ресурсів. Наприклад, в бізнесі діджиталізація дозволяє автоматизувати виробничі процеси, оптимізувати логістику і зменшувати витрати, що є ключовими чинниками конкурентоспроможності. У сфері освіти цифрові технології роблять навчання доступнішим і ефективнішим, дозволяючи здобувачам освіти і викладачам отримувати доступ до знань з будь-якої точки світу. Також варто зазначити, що діджиталізація сприяє зростанню інновацій у суспільстві, створюючи нові можливості для розвитку стартапів і нових бізнес-моделей, що базуються на використанні цифрових технологій. Крім того, діджиталізація є ключовим драйвером для забезпечення урбанізації та сталого розвитку, оскільки дозволяє краще управляти ресурсами та інфраструктурою міст [1; 2; 5].

У ІТ-сфері діджиталізація особливо актуальна, оскільки ця галузь безпосередньо пов'язана з розробкою та застосуванням цифрових рішень. Основні компоненти діджиталізації в ІТ-сфері включають: автоматизацію бізнес-процесів (впровадження програмного забезпечення для автоматизації рутинних завдань та процесів); інтеграцію інформаційних систем (забезпечення взаємодії різних ІТ-систем та платформ для покращення ефективної діяльності); аналіз великих даних (використання аналітики для отримання цінної інформації про ринок, клієнтів і операції, тощо) [3; 4].

Діджиталізація дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань, що зменшує час і ресурси, витрачені на їх виконання. Наприклад, системи автоматизації бізнес-процесів (BPA) допомагають знизити операційні витрати та покращити точність виконання завдань. Завдяки інтеграції інструментів аналітики та звітності, компанії можуть отримувати актуальні дані про ефективність своїх процесів і приймати більш обґрунтовані рішення. Системи Business Intelligence (BI) та аналітики великих даних допомагають виявляти тренди та оптимізувати стратегії.

Також діджиталізація відкриває можливості для створення нових бізнес-моделей, таких як платформи як послуга (PaaS), програмне забезпечення як послуга (SaaS), та інші інноваційні рішення, що змінюють традиційні підходи до ведення бізнесу. Впровадження гнучких ІТ-рішень, таких як хмарні технології, дозволяють компаніям швидше реагувати на зміни в ринкових умовах та впроваджувати нові продукти і послуги [1-3].

Серед основних інноваційних тенденцій в діджиталізації ІТ-сфери варто виокремити наступні: штучний інтелект та машинне навчання; інтернет речей; блокчейн технології; хмарні обчислення. Таким чином, діджиталізація продовжує розвиватися, відкриваючи нові

горизонти для інноваційних процесів у ІТ-сфері. Перспективними напрямками розвитку в цій сфері залишаються: розвиток інтеграційних платформ; еволюція технологій штучного інтелекту і машинного навчання; зростання значення кібербезпеки; упровадження нових стандартів і регуляцій [3-5].

Отже, діджиталізація є ключовим вектором інноваційного розвитку бізнес-процесів у ІТ-сфері, де впровадження цифрових технологій дозволяє суттєво підвищити ефективність бізнес-процесів, оптимізувати управлінські рішення і створити нові бізнес-моделі. Основні тенденції діджиталізації, такі як штучний інтелект, Інтернет речей, блокчейн і хмарні обчислення, формують майбутнє ІТ-сфери, надаючи нові можливості для інновацій та розвитку. Однак, для успішної реалізації цих технологій необхідно враховувати потенційні ризики, такі як кібербезпека та зміни в регуляторному середовищі. В цілому, діджиталізація має значний потенціал стати потужним драйвером для інновацій і сталого розвитку в ІТ-сфері.

Список використаних джерел:

1. Мігус І. П. Інноваційний розвиток підприємств в умовах діджиталізації економіки / І. П. Мігус, Я. С. Коваль // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. - 2021. - Вип. 2. - С. 159-165.

2. Ольшанська О. В. Діджиталізація економіки: застосування цифрових технологій в економічній політиці / О. В. Ольшанська, П. В. Пузирьова // Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій : збірник наукових праць за результатами Всеукраїнської конференції, м. Київ, 10 травня 2022 р. / за ред. А. М. Вергун та ін. – Київ : КНУТД, 2022. – С. 251-253.

3. Садовський Є. П. Інноваційні кластери: особливості в контексті діджиталізації / Є. П. Садовський, П. В. Пузирьова // Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти = The scientific dimension of understanding and research optimal models of the development of ukraine: marketing, economic, financial and management aspects : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. – Київ : АПСВТ, 2024. – С. 245-246.

4. Синиця С. В. Інноваційний розвиток бізнес-процесів у векторі діджиталізації / С. В. Синиця, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 246-251.

5. Устенко М. О. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки / М. О. Устенко, А. О. Руських // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2019. - № 68. - С. 181- 192.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобальних змін і сталого розвитку цифровізація стає ключовим драйвером трансформації економічних систем та організаційних процесів. Інноваційні кластери, які є важливими інститутами для генерації та впровадження нових технологій, знаходяться в центрі цієї трансформації. У сучасному світі, цифровізація не лише змінює традиційні моделі бізнесу, але й стає стратегічним напрямом у формуванні та розвитку інноваційних кластерів. Цифровізація включає інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти організаційної діяльності, що має значний вплив на інноваційні процеси. Інноваційні кластери, які об'єднують підприємства, наукові установи та урядові організації, можуть суттєво виграти від впровадження цифрових рішень [1; 2; 3]. Основні аспекти впливу цифровізації на інноваційні кластери включають:

- оптимізація управлінських процесів - цифрові інструменти, такі як системи управління знаннями та автоматизації процесів, дозволяють кластерним організаціям ефективніше координувати свою діяльність, що знижує витрати, покращує взаємодію між учасниками і прискорює реалізацію інноваційних проєктів;
- підвищення інноваційного потенціалу - інноваційні кластери можуть використовувати великі дані і аналітику для виявлення нових можливостей і тенденцій, де цифрові платформи для спільної роботи та розробки нових продуктів забезпечують швидший доступ до необхідної інформації та технологій;
- адаптація до глобальних перетворень - цифровізація сприяє інтеграції кластерів у глобальні економічні системи, що дозволяє отримати доступ до нових ринків, фінансових ресурсів і міжнародних партнерств, які у своїй синергії підвищують конкурентоспроможність кластерів.

Для ефективного формування інноваційних кластерів у умовах цифровізації необхідно імплементувати такі стратегії:

1. Інтеграція цифрових платформ - використання цифрових платформ для управління проєктами та комунікації між учасниками кластеру допомагає знижувати витрати і підвищувати ефективність. Платформи для обміну знаннями та спільної роботи можуть значно полегшити процеси розробки та впровадження інновацій.
2. Впровадження технологій Індустрії 4.0 - інтеграція автоматизованих систем, кіберфізичних систем та Інтернету речей дозволяє інноваційним кластерам покращити виробничі процеси, знизити витрати і підвищити якість продукції.
3. Розвиток аналітики даних - використання великих даних для аналізу ринкових тенденцій, поведінки споживачів і результатів діяльності кластерів дозволяє отримувати цінні інсайти для стратегічного управління і адаптації до динамічного середовища.
4. Підвищення кваліфікації кадрів - для успішної цифровізації необхідно забезпечити навчання і розвиток кадрів, що включає підготовку спеціалістів з навичками роботи з новими технологіями та управлінських компетенцій для роботи в цифровому середовищі [1-3].

Також цифровізація сприяє сталому розвитку інноваційних кластерів через кілька ключових аспектів: екологічна стійкість (технології цифровізації можуть допомогти знизити негативний вплив на навколишнє середовище, забезпечуючи ефективніше використання ресурсів та зменшуючи відходи); соціальна відповідальність (інноваційні кластери, що впроваджують цифрові рішення, можуть сприяти розвитку локальних громад, створюючи нові робочі місця та забезпечуючи соціальну підтримку через інноваційні програми і проекти); економічна ефективність (цифровізація дозволяє кластерним організаціям підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку, що сприяє економічному зростанню і стабільності). Незважаючи на численні переваги, цифровізація також ставить перед інноваційними кластерами певні ускладнення: кібербезпека (зростання залежності від цифрових технологій підвищує ризики кіберзагроз, де захист даних і забезпечення безпеки стають критично важливими для успіху цифровізації); нерівний доступ до технологій (малим і середнім підприємствам може бути важко впроваджувати нові технології через обмежені ресурси, що може створювати бар'єри для їх участі в інноваційних кластерах); зміни на ринку праці (цифровізація веде до змін у вимогах до навичок працівників, де наявність кваліфікованих спеціалістів стає важливою умовою для реалізації стратегій цифровізації) [2-3]. Отже, цифровізація є стратегічним напрямом формування і розвитку інноваційних кластерів в умовах сталого розвитку, де впровадження цифрових технологій забезпечує значні переваги, включаючи оптимізацію управлінських процесів, підвищення інноваційного потенціалу та адаптацію до глобальних змін. Однак, для успішної реалізації стратегій цифровізації необхідно враховувати перешкоди, які пов'язані з кібербезпекою, доступом до технологій та змінами на ринку праці. В цілому, цифровізація має потенціал стати рушійною силою для сталого розвитку інноваційних кластерів, сприяючи їх зростанню та підвищенню економічної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Стратегічний інструментарій інноваційного розвитку інтегрованих структур бізнесу в умовах цифровізації / Н. М. Заріцька, М. Г. Саттаров, В. В. Левченко, Д. Р. Хорошко // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку : матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2024 року. – Київ : КНУТД, 2024. – С. 174-176.
2. Садовський Є. П. Цифровізація бізнес-структур як феномен інноваційного розвитку / Є. П. Садовський, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 214-218.
3. Фрідман О. А. Особливості інноваційного розвитку у світовому господарстві в умовах цифровізації економіки. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2020. Вип. 11. С. 89-93.

ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному світі, де інновації стають ключовим чинником успіху, людський потенціал набуває виняткового значення. Це основний ресурс, який дає змогу малому і середньому бізнесу конкурувати з великими компаніями та досягати конкурентоспроможності, стійкого розвитку. На формування людського потенціалу все більший вплив має зростання інтернаціоналізації життя людства [3]. Розвиток ринкових відносин в Україні та деяка активізація економічних процесів обумовлюють зростання вимог до рівня людського потенціалу, який є її стратегічним ресурсом [1]. Формування трудового потенціалу підприємства являє собою процес реалізації заходів щодо забезпечення ринкових можливостей підприємства шляхом зміни його характеристик і властивостей до необхідного рівня відповідно до поставлених цілей [2]. Саме тому традиційні методи розвитку людського потенціалу, такі як навчання та підвищення кваліфікації, вже не є достатніми для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Потрібне застосування інноваційного підходу, який би підштовхував, мотивував і заохочував до генерації нових ідей, створював умови для впровадження інновацій, нових рішень.

Інноваційний розвиток підприємств потребує формування людського потенціалу на інноваційній основі, якій здійснюється поетапно:

1. Формулювання стратегічних цілей і пріоритетів розвитку людського потенціалу та визначення інноваційних технологій, методів для їх досягнення.
2. Аналіз та оцінка наявного людського потенціалу на підприємстві шляхом:
 - створення системи оцінювання для визначення сильних та слабких сторін людського потенціалу підприємства;
 - оцінка поточних компетенцій і навичок, визначення рівня знань, вмінь наявних працівників;
 - виявлення прогалин у компетенціях, ідентифікація сфер, де необхідно підвищити рівень знань або навичок для вдосконалення діяльності персоналу.
3. Розробка стратегії розвитку людського потенціалу підприємства:
 - узгодження стратегічних цілей підприємства із короткостроковими цілями в контексті розвитку людського потенціалу;
 - планування навчальних програм та тренінгів. Розробка програм розвитку (навчання та підвищення кваліфікації), що спрямовані на формування компетенцій, які б мотивували і заохочували персонал до генерації нових ідей, сприяли створенню умов для впровадження інновацій, нових рішень та відповідали сучасним потребам розвитку, вели до зростання конкурентоспроможності бізнесу;
 - створення умов для постійного розвитку, забезпечення можливості безперервного навчання та професійного зростання персоналу із застосуванням інноваційних технологій.
 - впровадження інформаційних систем для збереження, обміну та передачі знань на підприємстві.

4. Забезпечення співробітників усіма необхідними ресурсами та підтримкою для успішного розвитку їхнього людського потенціалу, надання доступу до сучасних навчальних матеріалів, інноваційних технологій (інтеграція сучасних технологій в навчальний процес та робоче середовище), навчання використанню інноваційних технологій, підготовка до роботи з новими технологічними рішеннями.

5. Мотивування діяльності працівників підприємства шляхом:

– розроблення та впровадження системи мотивації (системи винагород та заохочень) для активізації діяльності працівників до генерування нових ідей та їх впровадження, яка підтримує та заохочує інноваційні ініціативи, винагородження за успішні ідеї, інновації, заохочення співробітників до ухвалення рішень та відповідальності;

– формування інноваційної культури персоналу, що передбачає створення середовища, яке стимулює інноваційність, ризик та створення нових ідей, атмосфери відкритості та співпраці, відчуття задоволеності заохоченням до генерування нових ідей та їх впровадження, розвиток командного духу та співпраці через командні проєкти та інтерактивні сесії.

6. Моніторинг і контроль. Проведення систематичної оцінки рівня розвитку людського потенціалу, виявлення проблемних зон на основі розробленої системи оцінювання із використанням індикаторів.

7. Внесення коректив шляхом:

– проведення аналізу даних під час моніторингу та визначення, які корективи потрібно внести до стратегії розвитку людського потенціалу.

– вдосконалення програми розвитку людського потенціалу підприємства з метою вирішення виявлених проблем та досягнення поставлених цілей. У деяких випадках може знадобитися змінити пріоритети в стратегії розвитку людського потенціалу підприємства, щоб адаптуватися до нових умов та вимог ринку. Логічним завершенням зазначеного процесу є проведення регулярної оцінки ефективності програм і заходів з інноваційного розвитку людського потенціалу, внесення змін до стратегії розвитку людського потенціалу підприємства на основі отриманих даних та адаптація програм і заходів для виконання нових цілей. Запропоновані етапи послідовності формування людського потенціалу на інноваційній основі забезпечують підвищення конкурентоспроможності та сталий розвиток підприємства, його здатність адаптації до швидких ринкових змін.

Список використаних джерел:

1. Бузецький І. Г. Ключові риси та закономірності формування людського потенціалу регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 5. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_5_1/pdf/264-267.pdf 2009 / Т. 1.

2. Дубінський С. В. Проблеми формування трудового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2978>

3. Непрядкіна Н. В. Формування людського потенціалу в сучасних умовах розвитку держав. *Вісник ХНУ імені Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. Вип.10. с.160-166. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/15566/14552>.

УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інклюзивний розвиток національної економіки передбачає позитивні зміни щодо свідомої політики територіальних громад, екологічної стійкості, боротьбі зі змінами клімату та забрудненням навколишнього середовища, усунення проблеми обмеженості енергоресурсів, зростання доходів населення. Інклюзивний розвиток означає залученість громадян у процеси суспільного життя в освіті, економіці, екології, фінансах і має економічний, соціальний та інституційний аспекти.

Загалом, інклюзивний розвиток – це багатовимірний розвиток у межах середовища, сформованого державою, суспільством та бізнесом, інтеграція і взаємодія яких створює пов'язані між собою інститути; діяльність цих інститутів орієнтована на довгострокову перспективу, забезпечення збалансованого розподілу матеріальних і нематеріальних благ між членами соціуму, враховуючи потреби майбутніх поколінь [1, с. 20].

Управління інклюзивним розвитком національної економіки реалізовується у межах концепції сталого розвитку і, відповідно, Глобальних цілей сталого розвитку та Європейського зеленого курсу. У межах глобального та європейського зеленого курсу формуються такі новітні сфери, покликані стимулювати інклюзивний розвиток економіки:

1) smart-економіка – розумна економіка, заснована на моделі цифровізації виробництва, розподілу та споживання із використанням smart-технологій, що передбачає досягнення цілей SMART: S – Specific (конкретність/специфічність), M – Measurable (вимірюваність), A – Achievable (досяжність), R – Relevant (релевантність/доречність), T – Time-bound (обмеженість у часі);

2) біоекономіка – охоплює всі сектори та системи, які залежать від біологічних ресурсів (тварин, рослин, мікроорганізмів і похідної біомаси, включаючи органічні відходи), їхні функції та принципи; повертає ресурси в реальний сектор, створює робочі місця, сприяє підвищенню рівня екологічності виробництва та споживання, дає змогу оптимально використовувати обмежені ресурси на безвідходній циркулярній основі;

3) циркулярна економіка – забезпечує покращення добробуту населення та екологізацію суспільства шляхом скорочення споживання та відновлення ресурсів і вторинної переробки матеріалів;

4) зелена економіка – забезпечує покращення добробуту населення, соціальної справедливості, зменшення екологічних ризиків та екологічного дефіциту шляхом використання зелених технологій у сільському та лісовому господарстві, рибальстві, енергетиці, промисловості, будівництві, транспорті, туризмі та переробці відходів.

Необхідність управління інклюзивним розвитком національної економіки передбачає подолання економічної та соціальної нерівності й бідності та формування інклюзивного суспільства. Це зумовлює створення гідних умов праці, акумулювання фінансових ресурсів держави для їхнього подальшого інвестування у природоохоронні заходи, науку, освіту, культуру і спорт, охорону здоров'я, інфраструктуру, соціальне забезпечення і соціальний захист. Важливим є формування моральної свідомості бізнесу до вкладення власних капіталів в економіку України і діяльності державних інституцій, спрямованої на забезпечення добробуту населення [2].

Інклюзивна політика передбачає забезпечення сталого соціально-економічного розвитку через формування системи регулятивних та стимулюючих заходів щодо досягнення економічної та соціальної справедливості, зростання доходів населення, рівня їх екологічного та соціального захисту з урахуванням глобалізації та цифрової трансформації [3].

Список використаних джерел:

1. Вдовічена О.Г. Інклюзивний розвиток – сучасна парадигма стійкого економічного зростання. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 3. С. 17-29.
2. Олешко А. А. Ендогенізація інвестиційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 52 – 58.
3. Олешко А.А., Будякова О.Ю., Саратов О.В. Публічне управління інклюзивним розвитком економіки України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.9.4>

УДК 330.341.1

Оменюк В.Я., аспірант
ДНУ «Академія фінансового управління»

МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна війна завдала суттєвої шкоди українському агросектору — прями та непрямі збитки вже сягнули десятки мільярдів доларів, оскільки спричинила руйнування налагоджених роками процесів, логістичних ланцюгів, а значна частина посівних територій замінована або недоступна, знищено техніку та склади. За даними КСЕ внаслідок бойових дій посівні площі зменшилися на 25%, 2 млн га заміновано. За таких умов аграріям доводиться шукати способи підвищити ефективність виробництва, щоб компенсувати збитки [1, 2].

Однією з семи цілей Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року представленої Міністерство аграрної політики та продовольства України є модернізація аграрного сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями.

Реалізація цієї цілі передбачає сприяння розвитку переробних підприємств, покращення доступу до досліджень та інноваційного розвитку. В свою чергу це потребує підтримку послуг з розвитку сільського бізнесу та сільськогосподарських дорадчих послуг, цифровізація галузі [3].

Як відомо, своєчасне техніко-технологічне оновлення виробництва є запорукою ефективного функціонування аграрної галузі, її стабільного розвитку та інноваційної модернізації. Проте нині реальним суб'єктам аграрного господарювання приходиться вести виробничу діяльність в умовах різкого погіршення їх забезпечення виробничими ресурсами: засоби захисту рослин, мінеральні добрива, паливно-мастильні матеріали тощо [4, 5].

В Україні лише близько 10% аграріїв використовують цифрові технології у своїй господарській діяльності. Натомість тенденції розвитку аграрного сектору свідчать про те, що у сучасному агровиробництві допоміжним ресурсом фермера стають інноваційні технології.

Модернізація та цифровізація аграрного сектору може збільшити врожайність на українських полях мінімум на 30-40%. Тому, навіть під час війни, Україна, за умови збільшення ефективності виробництва, може стати ще більшим постачальником продовольства на світовому ринку [6]. Перехід до концепції цифрового землеробства, а саме, використання супутників, дронів, біотехнологій та штучного інтелекту, в концепції сталого розвитку АПК, є лише питанням часу.

Використання агродронів в Україні за останні роки збільшилося вдвічі. Серед основних переваг є економія на воді та її доставленні, паливі, ЗЗР, спрощення логістики та відсутність технічних колій на полях. Дрони, оснащені мультиспектральними датчиками зображення та можливостями GPS-картографування, здатні переносити велике корисне навантаження, зокрема тепловізійні камери.

Згідно статистики використання дронів за 2021-2022 рр [7].

- за допомогою дронів-обприскувачів було оброблено 2,2 млн га полів
- економія пального – понад 12,1 млн літрів
- економія води – близько 440 тис. тон
- скорочення викидів вуглецю – до 30,8 тис. тон

Використання точного землеробства за допомогою супутникових знімків та GPS-моніторингу дозволяють аграріям керувати продуктивністю посівів. Наприклад, компанія Planet Labs використовує супутникові знімки високої роздільної здатності для моніторингу угідь, розташованих на великих відстанях. Це дозволяє фермерам виявляти проблемні зони та своєчасно вживати заходи. Використання алгоритмів глибокого навчання для аналізу зображень допомагає визначати стадії росту культур, вологість ґрунту та ознаки захворювань.

За результатами досліджень, галузь біотехнологій щороку зростає на 12-17%. Використання біопрепаратів економить ресурси та значно зменшує собівартість вирощеної продукції [8]. Біотехнології сприяють інтенсифікації виробництва, зниженню собівартості вирощеної продукції, зокрема витрати на добрива та ЗЗР, вирощувати врожай високої якості.

Щороку в Україні та світі зростає кількість господарств, що обирають ґрунтозахисні технології обробітку: Mini-Till, Strip-Till, Verti-Till, No-Till. Така тенденція зумовлена перевагами ресурсозаощадження та збереження природного покриву ґрунту та його корисних властивостей

За прогнозами, ринок штучного інтелекту в сільському господарстві зросте з 2,08 млрд дол у 2024 році до 5,76 млрд дол у 2029 році, а середньорічний темп приросту (CAGR) становитиме 22,55% протягом 2024-2029 років. В Україні ці інноваційні методи використовуються поки що одиничними фермерами. Проте напрямки є досить перспективними. Штучний інтелект вже може прогнозувати погодні дані, врожайність та ціни. Надає актуальну інформацію про стан поля в реальному часі. ШІ розпізнає хвороби у рослин та надає фермерам пропозиції й рекомендації [9].

Тому Україна має можливість відновити та модернізувати аграрний сектор через впровадження ефективних інноваційних рішень, таких як цифрове землеробство, біотехнології та використання штучного інтелекту. Для досягнення цілей інноваційного розвитку необхідна державна підтримка, інвестиції у дослідження, навчання кадрів та міжнародна співпраця, що дозволить Україні не лише відновити аграрний сектор, але й значно посилити свою конкурентоспроможність на світовому ринку, навіть під час війни і в період післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. KSE Агроцентр. Indirect losses in agriculture are estimated at \$ 23.3 billion USA. URL: <https://ukranews.com/en/news/864573-indirect-agriculturelosses-from-war-estimated-at-usd-23-3-billion-agrarianministry>.
2. KSE Агроцентр. The total losses from the war in Ukraine's agriculture reached \$ 4.3 billion USA. URL: [https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vidviyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrddol-ssha-kse-agrotsentr./](https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vidviyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrddol-ssha-kse-agrotsentr/)
3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/526-2019-%D1%80>.
4. Єрмаков О.Ю., Труш Н.І. Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія. – К: ЦП «Компринт», 2012. 174 с.
5. Єрмаков О.Ю., Чупряк А.В., Сокур Л.В., Нагорний В.В. Ресурсно-технічний потенціал інноваційно-орієнтованих сільськогосподарських підприємств: монографія.– К.: ФОП Ямчинський, 2020. 193 с.
6. Дрони, біотехнології та робототехніка. Чотири інноваційні технології, які допоможуть українському агросектору ставати ефективнішим URL: <https://forbes.ua/business/droni-biotekhnologii-ta-robototekhnika-chotiri-innovatsiyi-tekhnologii-yaki-dopomozhut-ukrainskomu-agrosektoru-stavati-efektivnishim-18112023-17354>
7. Бізнес-асоціації просять профільні міністерства відкрити небо для агродронів у цьому сезоні URL: <https://latifundist.com/novosti/61435-biznes-asotsiatsiyi-prosyat-profilni-ministerstva-vidkriti-nebo-dlya-agrodroniv-u-tsomu-sezoni>
8. Made in Ukraine. Як українські біотехнології крокують світом URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/1018-made-in-ukraine-yak-ukrayinski-biotekhnologiyi-krokuyut-svitom>
9. Роботи на полях. Знайомтеся: компанія, яка виготовляє автономні електротрактори за \$89 000 (і вже досягла оцінки в \$271 млн) URL: <https://forbes.ua/innovations/tri-rozrobniki-tekhnologii-avtopilotu-i-vinorob-vzlyalysya-zaporyatunok-silskogo-gospodarstva-16082023-15454>

УДК 378.096

Лебедев М.К., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нові виклики, утворені сучасним постіндустріальним суспільством, прогресом інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і інтеграцією в міжнародний економічний і соціальний простір, а також загальною цифровою трансформацією суспільства – потребують переоцінки пріоритетів у комплексному підході розвитку закладів вищої освіти. Диджиталізація, охоплюючи як вертикальні, так і горизонтальні бізнес-процеси в різних сферах, набуває ключового значення у питаннях підвищення стійкості, ефективності і конкурентоспроможності.

Питанню підвищення ефективності управління закладом вищої освіти присвятили свої наукові праці такі вчені, як В.Г. Кремень, І.М. Грищенко, В.І. Луговий, Г.П. Клімова, О.М. Спірін, О.В. Барна, E.G. Sarayannis [5], N. Evans [6], A. Miklosik [6]. Вчені О.Р. Гарбич-Мошора [1].

Зростання наукомістких інноваційних виробництв, інтеграція штучного інтелекту та операції з великими масивами даних різних типів, комп'ютерно-опосередкована комунікація (СМС), тощо розмивають межі фізичного, цифрового та біологічного, що призводить до значних зміни в соціальному та економічному житті. [8] Збільшення швидкості передачі, обробки та розподілу інформації між усіма зацікавленими сторонами створює нові вимоги до того, як будувати організаційно-економічний механізм управління для досягнення сталого розвитку, а також призводить до значного росту потреби у висококваліфікованих спеціалістах, а також постійного росту рівня цифрової грамотності.

Цифрова трансформація є пріоритетом для Європейського союзу. Стратегія європейського шляху в цифровому десятилітті 2020–2030 року [7] розглядає нові функції та можливості цифрових комунікацій, лідерство в галузі етичного штучного інтелекту, цифрової інфраструктури, забезпечення безпеки та стійкості цифрового середовища та ланцюжків постачання, розумне управління інформацією, ефективну цифрову екосистему навчання, яка включає здобуття основних цифрові навичок у 80 відсотків дорослих.

Відповідно до принципів Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum), ЗВО створює та передає культуру та знання через дослідницьку та освітню діяльність, яка є невід'ємною частиною університету та повинна відповідати сучасним вимогам суспільства, та стандартам знань. Наразі ЗВО є основним джерелом розвитку розумового потенціалу, необхідного для досягнення економічних змін шляхом інновацій. Інвестиції в інтелектуальну діяльність є важливими у сучасному знанневому суспільстві. Підготовка професіоналів, здатних працювати самостійно, орієнтуючись на постійне здобуття нового досвіду, розвиток когнітивної гнучкості та здатність адаптуватися до непередбачуваних ситуацій чи ускладнення обставин, освоєння інноваційних методів, вироблення власного креативного підходу, напрацювання навичок міжкультурного та міжгалузевого обміну – є ключовим завданням ЗВО у сучасному суспільстві[3].

Створення та інтеграція цифрових систем, а також модернізація єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) є одними з найважливіших цілей цифрової трансформації освіти в Україні [2]. ЄДЕБО став важливим багатofункціональним інструментом забезпечення інформацією внутрішніх процесів ЗВО, так і для взаємодії з зовнішніми державними структурами. Але ефективна робота в комплексній системі ЄДЕБО вимагає додаткового навчання співробітників, які працюють в інформаційній системі, належного апаратного забезпечення, оперативних консультацій і технічної допомоги. Це вимагає більших матеріальних, часових і координаційних витрат.

Упровадження електронної системи документообігу є важливим кроком у цифровій трансформації організаційного механізму управління ЗВО. СЕД сприяє стійкому розвитку ЗВО, дозволяючи створити єдиний інтегрований інформаційний простір університету, гармонізувати взаємодію служб університету, спостерігати за етапами виконання управлінських рішень, знижувати витрати та підвищувати оперативність їх реалізації [1] При розгляді оптимістичного сценарію SWOT-аналізу національної системи вищої освіти України, можна виділити систематичне використання керівництвом цифрових технологій, як один з ключових факторів підвищення ефективності управління [4].

Вектори цифрової трансформації ЗВО включають мережеві комунікації всередині та на зовнішньому контурі, використання сучасних технологій для перенесення інформації в цифровий формат, збір і аналіз великих кількостей даних для ефективного аналізу діяльності та адаптацію до постійних змін сучасного суспільства. Університет може краще аналізувати та визначати ключові показники та будувати на їх основі систему пріоритетів, якщо використовує ефективні інструменти цифрової взаємодії. Результатами такого підходу є збільшення точності планування, контролю та прогнозування діяльності, зміцнення позицій на ринку, досягнення цілей сталого розвитку та інтеграція в глобальний цифровий світ.

Список використаних джерел:

1. Гарбич-Мошора О. Електронний документообіг у закладі вищої освіти, тенденції та перспективи. Молодь і ринок. 2018. № 9 (164). С. 81–84. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.144290>
2. Деякі питання цифрової трансформації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 р. № 365-р: станом на 04 травня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-p#n14> (дата звернення: 25.09.2024).
3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.09.2024)
4. SWOT-аналіз національної системи вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/SWOT.stsenariyi-23.02.22.pdf> (дата звернення: 25.09.2024).
5. Carayannis E., Morawska J. The Futures of Europe: Society 5.0 and Industry 5.0 as Driving Forces of Future Universities. *Journal of the Knowledge Economy*. 2022. Vol. 13 № 4. P. 3445–3471. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-021-00854-2>.
6. Evans N., Miklosik A., Du J.T. University-industry collaboration as a driver of digital transformation: Types, benefits and enablers. *Heliyon*. 2023. Vol. 9. № 10.. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e21017>
7. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. Europe. *European Commission*. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:12e835e2-81af-11eb-9ac9-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 25.09.2024).
8. Schwab K. The fourth industrial revolution. Geneva : World Economic Forum, 2016. 172 p.

УДК 657.6

Швагер А.В., аспірант

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»

АУДИТ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ

Швейцарія є цікавим прикладом для аудиту звітності зі сталого розвитку завдяки розвиненій законодавчій базі, лідерству у фінансовому секторі, участі в міжнародних екологічних ініціативах, високому рівню довіри до аудиторської діяльності та інноваційним підходам до сталого управління. Процеси аудиту звітності зі сталого розвитку в Швейцарії регулюються як національними, так і міжнародними стандартами, законами і регуляторними вимогами.

Швейцарський Кодекс зобов'язань (далі - *Obligationenrecht*, OR) [1] є частиною Швейцарського цивільного права і регулює різноманітні аспекти договірної права, комерційної діяльності, а також містить положення про корпоративне управління та звітність зі сталого розвитку. Останні зміни OR (введені в дію в січні 2022 році) зобов'язують великі компанії подавати нефінансову звітність про соціальні, екологічні, трудові питання, права людини та боротьбу з корупцією.

Швейцарський Кодекс найкращих практик корпоративного управління (*Swiss Code of Best Practice for Corporate Governance*) [2] надає рекомендації щодо сталого розвитку і корпоративної соціальної відповідальності для лістингових компаній і також враховується при складанні звітності зі сталого розвитку.

Швейцарські компанії для підготовки звітності зі сталого розвитку застосовують наступні стандарти: GRI (*Global Reporting Initiative*); SASB (*Sustainability Accounting Standards Board*); TCFD (*Task Force on Climate-related Financial Disclosures*); ISO 14001 (*Система екологічного менеджменту*); ISO 26000 (*Керівництво з соціальної відповідальності*) тощо.

Оскільки компанії Швейцарії провадять свою діяльність на території ЄС, відповідно, вони також керуються нормами Директиви 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 року про внесення змін до Директиви 2013/34/ЄС щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманіття певними великими підприємствами та групами [3] та Директиви 2022/2464 від 14 грудня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 537/2014, Директиви 2004/109/ЄС, Директиви 2006/43/ЄС та Директиви 2013/34/ЄС щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку [4] при підготовці звітності зі сталого розвитку. Безпосередньо аудит звітності підприємств зі сталого розвитку в Швейцарії базується на нормах міжнародних стандартів завдань з надання впевненості: 3000 «Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації», 3410 «Завдання з надання впевненості щодо звітів з парникових газів». Застосування норм цих стандартів має на меті надання впевненості користувачам у достовірності даних звітності про сталий розвиток та звітності, у якій розкривається інформація про викиди парникових газів.

Отже, процес аудиту звітності зі сталого розвитку в Швейцарії регулюється комбінацією національних законів, міжнародних стандартів і керівних документів, які забезпечують достовірність і прозорість даних.

Список використаних джерел:

1. *Obligationenrecht*. URL: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de (дата звернення: 26.09.2024)

2. *Swiss Code of Best Practice for Corporate Governance*. URL: <https://www.economiesuisse.ch/en/publications/swiss-code-best-practice-corporate-governance> (дата звернення: 26.09.2024)

3. *Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj> (дата звернення: 26.09.2024)

4. *Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting*. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj> (дата звернення: 26.09.2024)

РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Війна в Україні призвела до значної економічної нестабільності, що негативно вплинуло на діяльність недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ). Зниження економічної активності, девальвація національної валюти та падіння ВВП призвели до зменшення інвестиційних можливостей фондів. Це обмежило їх здатність генерувати дохід для учасників і призвело до зниження чистої вартості активів (ЧВА) [1].

Війна створила високий рівень невизначеності та ризику для інвестиційних рішень НПФ. Це змусило багато фондів змінити свої інвестиційні стратегії, зосередившись на більш безпечних, але менш дохідних активах. Внаслідок цього можливості отримання високих доходів для учасників фондів були обмежені.

Через війну багато підприємств зазнали збитків або були змушені закритися, що призвело до зменшення кількості внесків до НПФ. Роботодавці, які раніше робили внески за своїх працівників, тепер мають обмежені можливості для підтримки цих програм.

Війна в Україні мала значний негативний вплив на НПФ, обмеживши їх можливості для інвестування і зменшивши кількість внесків. Проте, після завершення війни існують перспективи для відновлення і розвитку НПФ завдяки економічному зростанню, державній підтримці, підвищенню довіри до фінансових інституцій та покращенню фінансової грамотності населення.

Аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку НПФ дає підстави зробити такі висновки:

1. Недержавні пенсійні фонди поступово здобувають довіру серед громадян. Зростання кількості учасників свідчить про те, що все більше людей усвідомлюють важливість додаткових пенсійних накопичень для забезпечення свого майбутнього.

2. Фонди активно пропонують різноманітні продукти, адаптовані під потреби різних категорій населення. Це дозволяє залучати нових учасників і задовольняти потреби існуючих.

3. Використання сучасних технологій значно покращує якість обслуговування клієнтів. Онлайн-платформи і мобільні додатки роблять управління пенсійними накопиченнями зручнішим і доступнішим.

4. НПФ активно інвестують у різноманітні фінансові інструменти, що сприяє зростанню активів фондів і забезпечує стабільні доходи для учасників.

5. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє впроваджувати найкращі практики управління пенсійними активами, що підвищує ефективність роботи НПФ.

Перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів:

1. Посилення інформаційних кампаній щодо переваг участі у недержавних пенсійних фондах (НПФ) може сприяти зростанню інтересу серед громадян. Освітні програми з фінансової грамотності допоможуть людям краще розуміти механізми роботи НПФ та переваги довгострокових інвестицій у пенсійні накопичення.

2. Підвищення довіри до НПФ через посилення контролю та прозорості їхньої діяльності. Надання регулярної та детальної звітності сприятиме формуванню позитивного іміджу НПФ.

3. Впровадження податкових пільг для учасників НПФ, які стимулюватимуть громадян до участі у недержавному пенсійному забезпеченні. Це може включати податкові відрахування для внесків до НПФ.

4. Прийняття законодавчих ініціатив, спрямованих на покращення регулювання та захисту прав учасників НПФ. Забезпечення стабільності та передбачуваності законодавства у цій сфері сприятиме залученню нових учасників.

5. Розробка та впровадження зручних онлайн-платформ для управління пенсійними накопиченнями. Це дозволить учасникам легко контролювати свої внески, переглядати звіти та приймати обґрунтовані рішення.

6. Створення мобільних додатків, які надаватимуть користувачам доступ до їхніх пенсійних рахунків у будь-який час та в будь-якому місці. Це підвищить зручність та залучення учасників.

7. Заохочення роботодавців до створення корпоративних пенсійних фондів для своїх працівників. Це може включати державні субсидії або податкові пільги для компаній, які впроваджують такі програми.

8. Роботодавці можуть використовувати участь у НПФ як інструмент для покращення умов праці та підвищення лояльності працівників. Це також сприятиме формуванню позитивного іміджу компанії.

9. Розширення інвестиційних можливостей НПФ шляхом диверсифікації активів. Це дозволить зменшити ризики та забезпечити стабільний дохід для учасників.

10. Заохочення НПФ до інвестування у національні інфраструктурні проекти та інші стратегічно важливі для країни сфери. Це сприятиме не лише зростанню активів фондів, але й розвитку економіки країни загалом.

11. Проведення освітніх програм і семінарів з фінансової грамотності, спрямованих на пояснення принципів роботи НПФ та важливості довгострокових накопичень для пенсійного забезпечення.

12. Інтеграція фінансової освіти у навчальні програми шкіл та університетів, щоб молодь з раннього віку розуміла важливість фінансового планування на майбутнє.

Перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів є досить обнадійливими за умови впровадження відповідних заходів державної підтримки, підвищення прозорості та довіри до НПФ, а також активної участі роботодавців та фінансових інституцій. Зростання фінансової грамотності населення та використання сучасних технологій сприятимуть збільшенню популярності НПФ та покращенню пенсійного забезпечення громадян України.

Таким чином, недержавні пенсійні фонди (НПФ) в Україні на сьогодні є важливою складовою пенсійної системи, проте вони ще не набули широкої популярності серед населення. Ця проблема пов'язана з низьким рівнем довіри до фінансових інституцій, недостатньою фінансовою грамотністю громадян та обмеженою підтримкою з боку держави. Війна в Україні посилила ці проблеми, створивши додаткові економічні труднощі та обмеження для розвитку НПФ.

Список використаних джерел:

1. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. Щомісячний огляд діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. URL: <https://www.uaib.com.ua> (дата звернення: 26.09.2024).

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ В СФЕРІ ІКТ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль у розвитку сучасних організацій та суспільства загалом. Зростання впливу ІКТ на різні галузі економіки та повсякденне життя змушує організації переглядати свої стратегії управління, адаптуватися до швидких змін у технологічному середовищі та знаходити нові способи використання цифрових технологій для досягнення конкурентних переваг. Стратегічне управління в сфері ІКТ стає все більш складним і водночас критично важливим процесом, що включає аналіз зовнішнього середовища, визначення цілей та планування дій для досягнення ефективності в довгостроковій перспективі.

Штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль у стратегічному управлінні, забезпечуючи нові підходи до аналізу даних, автоматизації бізнес-процесів і прийняття рішень [1]. Ця стаття досліджує основні аспекти стратегічного управління в сфері ІКТ, використовуючи інструменти ШІ та сучасні підходи до планування та реалізації бізнес-стратегій.

Стратегічне управління передбачає інтеграцію ІКТ у всі аспекти діяльності організації з метою підвищення ефективності та досягнення конкурентних переваг. Основними компонентами стратегічного управління в сфері ІКТ

ІКТ сприяє глибшому аналізу ринку, що дозволяє організаціям швидше реагувати на зміни. За допомогою ШІ компанії можуть виявляти тенденції та аналізувати величезні обсяги даних для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень [2]. Це включає аналіз конкурентів, споживчих потреб та технологічних інновацій. На основі аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища організація формулює свої цілі та визначає шляхи досягнення стратегічних завдань. Використання ШІ дозволяє розробляти довгострокові прогнози та сценарії розвитку, що сприяє адаптації до змін та мінімізації ризиків [3]. ІКТ сприяють автоматизації рутинних завдань, що дозволяє підвищити продуктивність та знизити витрати. Використання інструментів штучного інтелекту, таких як машинне навчання та глибинне навчання, забезпечує організаціям можливість покращувати процеси планування, управління ресурсами та контролю за виконанням завдань [1]. Постійне впровадження інновацій є ключовим елементом успішного стратегічного управління в сфері ІКТ. Використання нових технологій, таких як хмарні обчислення, великі дані та Інтернет речей (ІоТ), дозволяє організаціям розробляти нові продукти, послуги та бізнес-моделі, що сприяє їхньому конкурентному зростанню [4].

Штучний інтелект змінює підходи до стратегічного управління, пропонуючи нові методи аналізу даних та оптимізації бізнес-процесів. Основними напрямками використання ШІ в стратегічному управлінні є:

Аналітика та прогнозування: ШІ забезпечує ефективний аналіз великих даних, що дозволяє організаціям виявляти приховані патерни та робити точні прогнози щодо майбутніх тенденцій ринку. Наприклад, компанії можуть використовувати алгоритми машинного навчання для передбачення споживчих уподобань та поведінки [5].

Оптимізація бізнес-процесів: Використання інструментів ШІ дозволяє автоматизувати процеси планування, управління ресурсами та контролю. Наприклад, автоматизація управління ланцюгами постачання та виробничими процесами сприяє зменшенню витрат та підвищенню продуктивності [4].

Підтримка прийняття рішень: Алгоритми ШІ можуть забезпечувати менеджерів корисними рекомендаціями для прийняття рішень на основі аналізу даних та прогнозів. Це допомагає мінімізувати ризики та забезпечити гнучкість у реагуванні на зміни на ринку [5].

Стратегічне управління в сфері ІКТ є ключовим фактором успішного розвитку сучасних організацій. Використання штучного інтелекту дозволяє організаціям адаптуватися до швидких змін у технологічному середовищі, покращувати процеси прийняття рішень та досягати стратегічних цілей. Автоматизація бізнес-процесів, аналітика даних та впровадження інновацій є основними напрямками розвитку в сфері ІКТ, що забезпечують конкурентні переваги та сприяють довгостроковому зростанню. ШІ стає невід'ємною частиною стратегічного управління, що дозволяє організаціям ефективніше використовувати свої ресурси та реагувати на виклики сучасного ринку.

Список використаних джерел:

1. Russell S.J., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education Limited, Malaysia. 2016.

2. Haenlein M., Kaplan A., Tan C. W., Zhang P. Artificial intelligence (AI) and management analytics. Journal of Management Analytics, 2019, vol. 6(4), pp. 341–343. URL: <https://doi.org/10.1080/23270012.2019.1699876>.

3. Duan Y., Edwards J. S., & Dwivedi Y. K. Artificial intelligence for decision making in the era of Big Data—Evolution, challenges and research agenda. International Journal of Information Management, 2019, vol. 48, pp. 63–71. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.01.021>.

4. PwC's Global Artificial Intelligence Study: Exploiting the AI Revolution. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/data-and-analytics/publications/artificial-intelligence-study.html>.

5. Wilson H. J., Daugherty P. R. Human + Machine: Reimagining Work in the Age of AI. Boston, MA: Harvard Business Review Press. 2018.

УДК 330.675

Хаустова Є. Б., д.е.н., професор

Свергун І.М., аспірантка

Сосновський Г.Ю., аспірант

Київський національний університет технології та дизайну

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Штучний інтелект (ШІ) є однією з найвпливовіших і трансформаційних технологій сучасності, яка радикально змінює бізнес-процеси в багатьох галузях. Його здатність автоматизувати рутинні завдання, аналізувати великі обсяги даних та впроваджувати

інноваційні рішення створює нові можливості для підприємств будь-яких розмірів. Проте разом із значними перевагами приходять і нові виклики, пов'язані з етикою, безпекою, автоматизацією робочих місць та необхідністю адаптації до швидкозмінних технологічних трендів.

Штучний інтелект здатен оптимізувати численні бізнес-процеси, особливо ті, що пов'язані з рутинними і повторюваними завданнями. Завдяки цьому знижується потреба в людському втручанні, що дозволяє компаніям зосередитися на більш стратегічних питаннях. Наприклад, інтеграція чат-ботів на основі ШІ значно підвищує ефективність обслуговування клієнтів, надаючи миттєві відповіді на стандартні запити, оптимізуючи витрати на персонал та підвищуючи задоволеність клієнтів [1]. Окрім цього, автоматизація таких процесів, як управління запасами, фінансовий облік і логістика, знижує помилки, підвищує точність і скорочує витрати на операції [2]. Однією з найважливіших переваг ШІ є здатність до аналізу великих обсягів даних. Це відкриває нові можливості для маркетингу і продажів, особливо в контексті персоналізації. ШІ дозволяє створювати індивідуалізовані маркетингові кампанії, орієнтовані на конкретні потреби клієнтів, що призводить до більш ефективної взаємодії з аудиторією. Генеративний ШІ здатен створювати рекламні матеріали та пропозиції, орієнтовані на конкретні сегменти ринку, що підвищує рівень конверсії [3]. Використання машинного навчання допомагає аналізувати попередні покупки клієнтів, їхню поведінку на сайтах та в соціальних мережах, що дозволяє компаніям точно прогнозувати попит та підвищувати ефективність рекламних кампаній.

Використання ШІ для автоматизації процесу прийняття рішень є важливим інструментом для бізнесу. Моделі машинного навчання можуть аналізувати ринкові тенденції, оцінювати ризики та надавати рекомендації на основі даних, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення швидше та точніше [4]. ШІ також дозволяє бізнесам оптимізувати свої ланцюги постачання, прогнозуючи коливання попиту і автоматизуючи замовлення продукції, що дозволяє знизити витрати на зберігання та уникнути нестачі товарів [5]. Однак, незважаючи на переваги, автоматизація прийняття рішень викликає занепокоєння щодо втрати людського контролю над критичними бізнес-процесами. Впровадження штучного інтелекту також піднімає низку етичних і соціальних питань. Одним з найбільших викликів є автоматизація робочих місць, яка може призвести до значного скорочення персоналу, особливо в галузях, що залежать від ручної праці. Це викликає побоювання щодо підвищення рівня безробіття та соціальної нерівності [6]. Крім того, використання ШІ в прийнятті рішень може спричинити проблеми з прозорістю, особливо якщо алгоритми стають упередженими або дискримінаційними. Важливо забезпечити відповідальний підхід до впровадження ШІ, який включає належний нагляд, захист персональних даних та дотримання етичних стандартів [5].

Генеративні моделі штучного інтелекту відкривають нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг. Завдяки здатності аналізувати величезні обсяги даних та прогнозувати майбутні тенденції, ШІ може підтримувати розробку нових бізнес-моделей та вихід на нові ринки [7]. Наприклад, компанії можуть використовувати ШІ для створення нових продуктів або послуг на основі аналізу потреб клієнтів та ринкових змін. Це дозволяє бізнесам бути більш гнучкими та швидко адаптуватися до змін у глобальному середовищі.

Штучний інтелект трансформує бізнес-процеси, створюючи нові можливості для підвищення ефективності, автоматизації та персоналізації. Однак, цей процес також супроводжується новими викликами, такими як необхідність вирішення етичних проблем,

забезпечення прозорості у використанні ШІ та уникнення негативного впливу на робочі місця. Важливим аспектом успішної інтеграції ШІ є відповідальний підхід до його впровадження, а також постійний моніторинг його впливу на бізнес та суспільство.

Список використаної літератури:

1. Michael Chui et al., "The economic potential of generative AI: The next productivity frontier," McKinsey, June 2023.
2. Ajay Agrawal, Joshua Gans, Avi Goldfarb, «Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence», Harvard Business Review Press, 2022.
3. Brynjolfsson E., McAfee A., "The Business of Artificial Intelligence," *Harvard Business Review*, vol. 95(1), pp. 60-68, 2017.
4. Davenport, Thomas H., "The AI Advantage: How to Put the Artificial Intelligence Revolution to Work," MIT Press, 2018.
5. Ransbotham S., Kiron D., Gerbert P., "Artificial Intelligence in Business Gets Real," *MIT Sloan Management Review*, vol. 59(4), pp. 39-48, 2018.

УДК: 338.2

Бабенко С.Е., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФОНДОВИХ РИНКІВ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Фондові ринки відіграють важливу роль у розвитку економіки країни, а формування економічного механізму цих ринків відображається на фінансовій стабільності та зростанні національної економіки. Ефективна робота фондових ринків вимагає належного регулювання та стимулювання.

Фінансовий ринок відіграє вагомую роль у розвитку національної економіки, оскільки його діяльність сприяє накопиченню та оптимальному використанню тимчасово вільних коштів між економічними учасниками. Крім того, він розподіляє фінансові ресурси між різними секторами та галузями економіки, що сприяє макроекономічній стабілізації. Основою успішного розвитку фінансової сфери є довіра громадян та іноземних інвесторів, які вкладають свої фінансові ресурси для отримання прибутку. Важливою складовою цієї довіри є впевненість у фінансовому секторі та фондовому ринку, які, разом з валютним та кредитним ринками, формуються в умовах певних політичних, інституційних, економічних, технологічних та соціальних факторів [1].

Одним із основних елементів формування економічного механізму фондових ринків є розвиток інфраструктури та законодавчої бази. Прозорість, доступність інформації, а також правовий захист прав учасників ринку є важливими складовими у цьому процесі. Крім того, створення ефективної системи регулювання, що контролює діяльність учасників ринку, сприяє уникненню фінансових ризиків та зловживань.

Ефективний фондовий ринок визначається як той, на якому ціни акцій швидко адаптуються до нової інформації, що надходить, тому поточна ціна акцій миттєво відображає усю доступну інформацію про них. Це означає, що ринок не містить шаблонів, які можна було б використовувати для отримання додаткового економічного прибутку [3]. Ефективний

фондовий ринок також характеризується тим, що ціни завжди відображають найсвіжішу інформацію. В літературі виділяють три рівні ефективності ринку в залежності від доступності інформації: слабкий, напівсильний та сильний. Слабка ефективність ринку передбачає, що ціни цінних паперів відображають всю інформацію про їхню історію цін та доходів[4]. У випадку слабкої ефективності фондового ринку інвестори не можуть отримати зайвого прибутку на торговельній стратегії, базованій на минулих цінах та доходах, тому дохідність акцій є непередбачуваною[4].

Важливим аспектом формування економічного механізму фондових ринків є розвиток фінансової грамотності серед населення. Інвестування у фондові ринки може стати важливим джерелом доходу для громадян, але вимагає певних знань та навичок. Навчальні програми, семінари та консультації є необхідними для підвищення фінансової грамотності населення [2].

Аналіз функціонування фондового ринку України в умовах фінансової нестабільності у світі вказує на те, що сучасний фондовий ринок країни перебуває на етапі активного становлення. Розгляд світової системи фондових ринків свідчить, що він не лише має низький рівень розвитку, але й недостатньо інтегрований до світових фондових ринків. Український фондовий ринок на сьогоднішній день не може гарантувати економічну стабільність країни.

Однією з причин занепаду фондового ринку України є те, що він не враховує інтереси потенційних учасників ринку, що призводить до того, що значна частина населення не бере участь у процесах інвестування. Роль держави у формуванні національного фінансового поля полягає не лише у створенні фінансових активів, але й у стимулюванні й підтримці суб'єктів господарської діяльності для отримання фінансових кредитів та розвитку фінансово-банківської системи економіки.

У цілому, формування економічного механізму фондових ринків є складним та багатоаспектним процесом, який вимагає спільних зусиль держави, регуляторів, учасників ринку та громадськості. Тільки за умови взаємодії та взаєморозуміння можна досягти високої ефективності та стабільності фондових ринків. Отже, для реалізації стратегічних завдань щодо розвитку фондового ринку в Україні в першу чергу необхідно враховувати організаційні та економічні аспекти, що впливають на інтеграцію українського фондового ринку внаслідок процесу інтернаціоналізації. Крім того, важливо визначити основні стратегічні напрями для вихідних вітчизняних компаній на світові фондові ринки та приваблення іноземних інвесторів на фондовий ринок України.

Список використаних джерел:

1. Коваленко, Ю. М., & Воробей, А. М. (2015). Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*, (1), 122-133.
2. Фролов, С., Орлов, В., & Диха, М. (2022). Розвиток фондового ринку України через призму взаємозв'язків фондових ринків світу. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 8–18. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-1>
3. Ahmad, M. M., Hunjra, A. I., Islam, F., & Zureigat, Q. (2023). Does asymmetric information affect firm's financing decisions?. *International Journal of Emerging Markets*, 18(9), 2718-2734.
4. Fazlollahi, N., Ozatac, N., & Gokmenoglu, K. K. (2020). Evolving time-varying market efficiency of energy stock market. *Environmental Science and Pollution Research*, 27(36), 45539-45554

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах воєнного стану для України необхідність підтримки й розвитку потенціалу національної економіки обумовлює доцільність пошуку нових резервів та ресурсів. Саме дотримання ключових принципів циркулярної економіки дозволить забезпечити досягнення такої мети.

Певні кроки на шляху розбудови інституціональних передумов впровадження принципів циркулярної економіки в Україні вже здійснені. Зокрема, Планом для 2024-2027 років Ukraine Facility [1] передбачається:

- прийняття Стратегії впровадження принципів циркулярної економіки та Плану дій; прийняття Національного плану управління відходами в Україні до 2033 року (реформа 5 компоненту I «Розбудова циркулярної економіки»);
- залучення інвестицій в пов'язані із критичними сировинними ресурсами сфери, до яких віднесено циркулярну економіку (п. 3 Загальні інвестиційні потреби та можливості у 2024-2027 роках);
- поступове запровадження обов'язкової звітності ESG, що «сприятиме сталому розвитку промисловості, залученню інвестицій, переходу до циркулярної економіки» (реформа 3 компоненту I «Використання сучасних технологій видобутку та інтеграція України в сучасні переробні ланцюги створення вартості»);
- зелена трансформація України через здійснення реконструкції на основі «зеленого, циркулярного, природозберігаючого підходу» (розділ 15 «Зелений перехід та охорона довкілля) та інші.

Відповідно до урядових програмних документів циркулярна економіка є одним із інструментів мінімізації витрат на відбудову та реконструкцію, оскільки це потребує суттєвих обсягів природних ресурсів, видобуток та використання яких в сучасних умовах може призвести до посилення вже завданої шкоди природним екосистемам [1, с. 337].

В умовах євроінтеграційних процесів в Україні доцільно спиратись на інституціональний досвід ЄС із запровадження принципів циркулярної економіки. Про важливість приведення вітчизняного нормативно-правового поля у сфері запровадження принципів циркулярної економіки у відповідність до законодавства ЄС (European Green Deal; EU Eco-Management and Audit Scheme; EU Ecolabel Regulation) також відмічають представники Європейської Комісії у звіті про прогрес України на шляху до набуття статусу держави-члена за 2023 рік (Communication on EU Enlargement policy 2023) [2].

Механізм запровадження принципів циркулярної економіки в ЄС включає в себе:

- нормативно-правове забезпечення (Європейський зелений курс (The European Green Deal; Директива 2009/125/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21.10.2009 щодо встановлення вимог до екодизайну для товарів, пов'язаних із енергетикою; Регламент (ЄС) № 66/2010 Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 про екологічне маркування в ЄС; Новий план дій ЄС щодо циркулярної економіки; Повідомлення Комісії про Спільку ринків капіталу для людей та бізнесу – новий план дій та ін.);

– галузеві спеціальні політики (заходи ЄС з поводження: із пластиком; відходами та повторним використанням; критичною сировиною та інші);

– інструменти реалізації політики у сфері циркулярної економіки (EU Ecolabel; European Circular Economy Stakeholder Platform; Sustainable Buildings – Level(s); EU Environmental Technology Verification; Eco-management and audit scheme; Green public procurement; Raw materials initiative; Eco-innovation action plan; Circular economy monitoring framework; European Innovation Partnership on Raw Materials; Environmental Footprint methods).

Створений на теренах ЄС механізм стимулювання та державного регулювання переходу від лінійної до циркулярної економіки за останнє десятиліття продемонстрував свою ефективність. Так, зокрема відповідно до досліджень Світової фундації з циркулярної економіки (Circle Economy Foundation) рівень запровадження принципів циркулярної економіки у глобальному вимірі у 2018 році склав 9,1%, а у 2023 – 7,2% [3]. При цьому для ЄС цей рівень у 2023 році становить 11,8% [4].

У цілому, досвід ЄС є яскравим прикладом державної політики з укорінення принципів циркулярної економіки у всі сфери економічного буття держав-членів та в умовах євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, потребує комплексного й системного осмислення з метою імплементації до вітчизняної практики.

Список використаних джерел:

1. Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 26.09.2024).

2. Commission Staff Working Document Ukraine (2023). Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf (дата звернення: 26.09.2024).

3. Circle Economy Foundation (2024). The Circularity gap Report 2024. URL: <https://www.circularity-gap.world/2024> (дата звернення: 26.09.2024).

4. European Commission. Circular economy. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy_en (дата звернення: 26.09.2024).

УДК 378.1

Мельник Л.С., к.е.н.

Воротніков О.В., магістрант

Київського національного університету технологій та дизайну

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСВІТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В нашій країні стати фізичною особою-підприємцем можна у віці 16 років, і до цього періоду молода особа має бути підготовлена до такої відповідальності. Користь та зиск - незаперечна та не викликає сумніву для загалу. Для молодих осіб мати власні кошти, зароблені самостійно, на основі

своїх вподобань - це фінансова незалежність і самоповага. Для країни, регіону, міста та будь-якої громади – це розвиток, удосконалення, зріст економічної активності громадян, обсягу податків і зборів до бюджету, запорука того, що підростаюче покоління добровільно буде залишатися в країні та займатися розвитком на сучасному етапі трансформації економіки.

Підприємницька освіта – це не лише для тих, хто вже має свій бізнес. Вона корисна для широкого кола людей, які:

- мріють заснувати власну справу, незалежно від віку чи досвіду, підприємницька освіта дає необхідні знання та навички для реалізації бізнес-ідеї.
- працюють найманими працівниками, де не плануючи покидати своє місце роботи, підприємницькі знання допоможуть вам краще зрозуміти бізнес-процеси та ефективніше працювати в команді.
- інвестують у стартапи, плануючи інвестувати в якусь сферу діяльності, розуміння принципів підприємництва допоможе приймати обґрунтовані рішення.
- бажають розвинути свої лідерські якості, підприємництво вимагає розвинути такі якості, як лідерство, відповідальність, вміння приймати рішення для особистого зростання.
- просто цікавляться бізнесом, знання про бізнес можуть бути корисними в повсякденному житті.

З вище сказаного, аналізуємо, що підприємницька освіта може бути корисною для:

- школярів та студентів, щоб сформувати підприємницьке мислення та підготуватися до майбутньої кар'єри.
- молодих спеціалістів, з розвитком навичок, необхідних для створення власного бізнесу.
- досвідчених менеджерів, в процесі підвищення кваліфікації та розширення горизонтів.
- Безробітних, в отриманні нових знань та навичок для пошуку роботи або запуску власної справи.
- всіх, хто бажає розвиватися та досягати успіху.

Загалом підприємницька освіта – це універсальний інструмент, який може бути корисний кожній людині, незалежно від її віку, досвіду та цілей. Вона охоплює широкий спектр дисциплін, від економіки, маркетингу, фінансів до управління персоналом. Її важливість знаходимо в таких потрібних аспектах:

- Розвитку навичок:
 - креативність та інноваційність
 - критичне мислення та аналіз
 - управління часом та ресурсами
 - лідерські якості
 - комунікація та переконання
- Зменшення ризиків: знання, отримані в процесі навчання, допомагають мінімізувати ризики при запуску бізнесу та ухваленні важливих рішень.
- Розширення мережі контактів: комунікація та спілкування з іншими підприємцями, інвесторами та експертами.
- Підвищення конкурентоспроможності: отримані знання допомагають створювати продукти та послуги, які задовольняють потреби клієнтів та виділяються на ринку.

В умовах масштабності та всеохопної диджиталізації. Нові можливості та виклики, які практично неможливо спрогнозувати наразі, будуть виникати на кар'єрному та життєвому шляху. Постійний розвиток технологій, соціальні, економічні та екологічні проблеми, величезна конкуренція та модифікація споживчого попиту будуть стимулювати цей рух. Тому

підприємницьку освіту можна здобути завдяки тому, хто передає свій досвід, знання, а це

- університети та коледжі
- онлайн-курси від провідних експертів
- бізнес-інкубатори та акселератори
- Тренінги та семінари

Підприємницька освіта – це інвестиція в своє майбутнє. Вона допоможе вам реалізувати свої ідеї, створити успішний бізнес та досягти фінансової незалежності.

Список використаних джерел:

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2021 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/12/Dsvsмм_21.pdf (дата звернення: 21.09.2024).

2. Проблеми та потреби українських підприємств малого та середнього бізнесу в умовах війни. Аналітичний звіт. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. Київ. 2023. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/80706355463e1298fbb50d7.25593072.pdf> (дата звернення: 21.09.2024).

3. Linan F., Rodríguez-Cohard J. C., Rueda-Cantuche J. M (2005) Factors affecting entrepreneurial intention levels. 45th Congress of the European Regional Science Association: "Land Use and Water Management in a Sustainable Network Society", 23-27 August 2005, Amsterdam. The Netherlands, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/117622/1/ERSA2005_432.pdf (дата звернення: 21.09.2024).

УДК 378.1

Мельник Л.С., к.е.н.

Наземцев Н.І., магістрант

Київського національного університету технологій та дизайну

ПОЄДНАННЯ ПОТРЕБ БІЗНЕСУ ТА НАУКИ

Поєднання потреб бізнесу та науки дає світові потужний двигун прогресу, який дозволяє створювати інноваційні продукти та послуги, вирішувати складні проблеми та підвищувати конкурентоспроможність підприємств. Коли бізнес та наука об'єднують свої зусилля, виникає синергія, яка приносить користь обом сторонам.

Наука допомагає нам зрозуміти, як влаштований світ, від атомів до галактик. Наукові відкриття є основою для розробки нових технологій, які покращують наше життя. Ця система дозволяє розробляти нові ліки та методи лікування хвороб. Завдяки науці ми розуміємо, як впливаємо на навколишнє середовище і як його захистити. Вона допомагає нам краще розуміти себе та інших людей, що сприяє розвитку суспільства.

Наука – це система знань і постійно зростаюча галузь, яка прагне до пізнання світу та його закономірностей.

А ось, бізнес – це будь-яка діяльність, спрямована на виробництво товарів або надання послуг з метою отримання прибутку. Це може бути все – від маленького сімейного кафе до великої корпорації.

Важливість бізнесу в тому, що він забезпечує робочими місцями мільйони людей, стимулює розвиток нових технологій та продуктів, він є основним двигуном економічного зростання. Бізнес виробляє товари та надає послуги, які задовольняють потреби людей. В соціумі багато компаній беруть на себе соціальну відповідальність, підтримуючи благодійні організації та екологічні ініціативи.

Під впливом часу та еволюції бізнес ділиться на типи, що проілюстровано в таблиці 1.

Таблиця 1

Типи бізнесу					
Малий бізнес	Середній бізнес	Великий бізнес	Стартапи	Сімейний бізнес	Соціальний бізнес
Малі підприємства, як правило, мають невелику кількість працівників і обслуговують місцевий ринок	Середній бізнес займає проміжне положення між малим і великим бізнесом	Великі корпорації, які часто мають міжнародну діяльність	Нові компанії, засновані на інноваційних ідеях	Компанії, якими володіють і управляють члени однієї сім'ї	Бізнес, який спрямований на вирішення соціальних проблем

Чому важливо поєднувати бізнес та науку? По-перше - це інновації, які виходять з наукових досліджень і генерують нові ідеї та знання, які бізнес може використовувати для створення нових продуктів та послуг. По-друге, ефективність, де наукові методи дозволяють оптимізувати виробничі процеси, знизити витрати та підвищити якість продукції. По -третє, конкурентоспроможність, в якій компанії, що впроваджують інновації, мають більшу конкурентну перевагу на ринку. По-четверте, це соціальний розвиток, і саме в цьому місці йде співпраця бізнесу та науки, що сприяє вирішенню глобальних проблем, таких як зміна клімату, охорона здоров'я та освіта.

Згідно із сучасними еволюційними поглядами лінія людини відокремилась у процесі тривалої еволюції і методологічна увага зосереджена на встановленні і вивченні закономірностей, формальних зв'язків, згідно з якими відбуваються форми співпраці між бізнесом та наукою, а саме:

- Спільні дослідження, де компанії фінансують наукові дослідження, які спрямовані на вирішення конкретних бізнес-проблем.
- Технологічний трансфер, що несе за собою наукові розробки, які передаються бізнесу для комерціалізації.
- Інноваційні парки та кластери - це спеціалізовані зони, де наукові установи та бізнеси можуть співпрацювати.
- Стартапи - це участь молодих компаній, вони засновані на наукових розробках, часто отримують фінансування від інвесторів та співпрацюють з великими корпораціями.
- Консультації, які надають науковці з питань технологій, ринків та стратегій.

Як показує час та практика, необхідно розвивати ефективні канали комунікації між науковцями та бізнесменами. Науковці часто орієнтовані на фундаментальні дослідження, а бізнес – на швидкий результат і це - мінус. Також несприятливий фактор, що інноваційні проекти потребують значних інвестицій. Необхідно розробляти механізми захисту інтелектуальної власності.

Отже, поєднання потреб бізнесу та науки є ключовим фактором для розвитку інноваційної економіки. Співпраця між цими двома сферами дозволяє створювати нові

продукти та послуги, підвищувати конкурентоспроможність та вирішувати глобальні проблеми. Для успішної співпраці необхідно подолати існуючі бар'єри та створити сприятливе середовище для інновацій.

Список використаних джерел:

1. Решетняк О. І. Дослідження проблем фінансування наукової діяльності в Україні з використанням когнітивного підходу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2020. Вип. 42. С. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-24> (дата звернення: 21.09.2024).
2. Іванова С. В. Шляхи реформування та перспективи розвитку науки у вищих навчальних закладах України в контексті європейського досвіду. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2016. № 4. 136–144. URL: <https://ped-journal.cdu.edu.ua/article/view/1739/1802> (дата звернення: 21.09.2024).
3. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2021 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/12/Dsvsмм_21.pdf (дата звернення: 21.09.2024).

УДК 657

Lisovyi S.M., PhD student
State Educational-Scientific Establishment the “Academy of Financial Management”

DEVELOPMENT OF INFORMATION SUPPORT FOR DECISION-MAKING IN ENTITIES' BUSINESS PROCESSES: STRATEGIC DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT

The study of issues related to development of the accounting and analytical support of business process management at enterprises through the improvement of the theoretical foundations for the formation of an institutional environment for increasing the quality of information in the context of decision-making is the subject of the works of many researchers, including: Iefymenko T., Lovinska L. [1]; Oliinyk Y., Semenyshena N., Boiarova O., Hryshenko N. [2]; Kucheriava M. [3]; Baiyerea A., Salmelaband H., Tapanainen T. [4], etc.

While appreciating the contribution of researchers to the development of a philosophical understanding of the modern paradigm of entrepreneurship development and information support for management decision-making, we note that the sectoral aspect of assessing the contribution of enterprises to the achievement of the SDGs is not sufficiently covered (on the example of the IT sector).

An important issue for IT enterprises in the context of forming information support for management decision-making in the context of integrating the concept of sustainable development into their policies and business processes is to identify appropriate indicators (strategic and tactical) to assess the contribution to the achievement of individual Sustainable Development Goals (SDGs).

Let us consider the relevant indicators on the basis of the following SDGs: SDG 9 “Industry, innovation and infrastructure” and SDG 12 “Responsible consumption and production” (figure 1) [5].

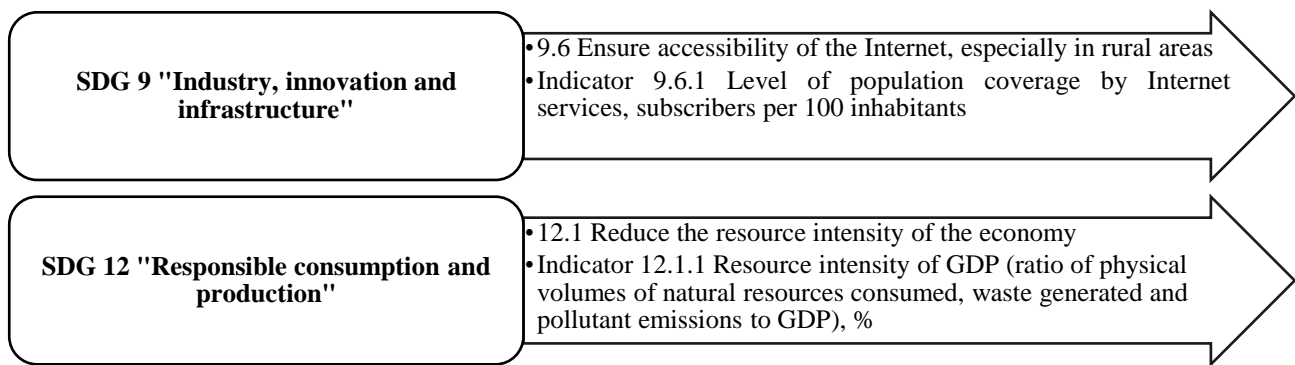

Figure 1. Indicators for assessing the contribution of IT enterprises to SDG 9 and SDG 12 (macro level).

Source: developed by the author.

Figure 1 shows indicators that characterize the contribution of enterprises to the achievement of the relevant SDGs at the macro level. As for the enterprise level (micro level), it should be noted that indicators that can reflect relevant information include

- for SDG 9 “Industry, Innovation and Infrastructure”: net value added, the amount of research and development expenditures, the share of procurement costs from local suppliers, etc;
- for SDG 12 “Responsible Consumption and Production”: the level of reuse of materials, the number of implemented projects related to minimizing emissions of ozone-depleting substances; the amount of costs related to energy consumption reduction, etc.

Accounting and financial reporting data can serve as an information source for calculating these indicators. At the same time, there is a need to further integration of such indicators into the entities’ business process management systems (in particular, the IT sector). This necessitates the adaptation of the accounting and reporting system to the information needs of the company's management.

Integration of the principles of sustainable development into the activities of enterprises necessitates scientific substantiation of the directions of further improvement of accounting and analytical support for decision-making and organizational measures and methodological approaches to business process management (including in the area of IT).

References:

1. Iefymenko T., Lovinska L., Kucheriava M. (2024). Sustainable Development Reporting in Emergency Situations. *Science and Innovation*. 20(2). P. 3–23. <https://doi.org/10.15407/scine20.02.003> (data of access: 26.09.2024).
2. Oliinyk Y., Kucheriava M., Semenyshena N., Boiarova O., Hryshenko N. (2022). Companies’ sustainable reporting: assessment and practice. *Independent Journal of Management & Production (Special Edition ISE, S&P)*. Vol. 13 No. 3. P. 270-290. <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1763> (data of access: 26.09.2024).
3. Kucheriava M. (2022). The development of entities’ non-financial reporting preparation in the context of digitalization. *Finance of Ukraine*. No 10. P. 80-102. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.10.080> (data of access: 26.09.2024).
4. Baiyerea A., Salmelaband H., Tapanainen T. (2020). Digital transformation and the new logics of business process management *European Journal Of Information Systems*. Vol. 29, No 3. P. 238–259. <https://doi.org/10.1080/0960085X.2020.1718007> (data of access: 26.09.2024).
5. UN (2015). The 17 Goals. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (data of access: 26.09.2024).

АКТУАЛЬНІСТЬ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В останні роки цифрова трансформація стала ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність підприємств на ринку. Четверта промислова революція, заснована на нових інформаційних технологіях, перетворює діяльність компанії в напрямку підвищення ефективності виробництва та покращення якості обслуговування клієнтів. Щоб залишатися конкурентоспроможними та забезпечувати свій успіх у майбутньому підприємства повинні швидко адаптуватися до нового зовнішнього ринкового середовища, впроваджуючи цифрову трансформацію. Цей процес вимагає від підприємств не лише залучення нових-технологій, а й перегляду існуючих маркетингових стратегій, адаптації корпоративної культури та перенавчання персоналу. Значення діджиталізації з роками лише зростає, змушуючи підприємства шукати нові шляхи інтеграції цифрових технологій в усі аспекти своєї діяльності.

Діджиталізація бізнес-процесів – це комплексна трансформація операцій і взаємодій в межах підприємства за допомогою цифрових технологій. Це не просто автоматизація існуючих завдань, а створення нових моделей ведення бізнесу, заснованих на цифровій обробці даних. Основними технологіями, що лежать в основі цього процесу, є штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн, великі дані (Big Data), Інтернет речей (Internet of Things), автоматизовані системи управління та обліку [1].

З 2020 року спостерігається значне прискорення впровадження цифрових технологій в бізнес-процеси підприємств. Це обумовлено як зростанням технологічних можливостей, так і збільшенням потреби бізнесу в оптимізації процесів у відповідь на змінювані умови ринку. Ключовими факторами зміни стали пандемія COVID-19, яка спонукала до переходу на дистанційну роботу та цифровізацію взаємодій з клієнтами, і зростання вимог до швидкості та якості обслуговування. Підприємства, що активно інвестують у діджиталізацію, демонструють вищу гнучкість, ефективність та конкурентоспроможність.

Ефективна стратегія діджиталізації включає комплексний підхід до впровадження цифрових технологій, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства – від виробництва до маркетингу та управління відносинами з клієнтами. Важливим є розвиток внутрішньої ІТ-інфраструктури, навчання персоналу, створення культури інновацій та підтримка відкритості до змін. Використання Agile-методологій управління проектами та впровадження принципів Lean management дозволяють підприємствам ефективно адаптуватися до нових викликів.

Практика показує, що успішна діджиталізація можлива в різних галузях – від виробництва до послуг. Наприклад, використання ІоТ-технологій на виробництві дозволяє оптимізувати логістику, контроль якості та управління запасами. В сфері послуг, впровадження онлайн-платформ для замовлення та обслуговування клієнтів сприяє підвищенню задоволеності споживачів та зменшенню витрат.

Ключовими факторами успіху в діджиталізації є стратегічне планування, вибір правильних технологій, залучення висококваліфікованих фахівців, а також забезпечення

культурних і організаційних змін в компанії. Важливу роль відіграє також співпраця з надійними партнерами та розробка ефективної екосистеми інновацій.

Діджиталізація бізнес-процесів перетворила спосіб ведення бізнесу, надаючи підприємствам нові інструменти для оптимізації роботи, підвищення ефективності та забезпечення кращого обслуговування клієнтів. Впровадження цифрових технологій дозволило компаніям стати більш гнучкими та адаптивними до змінних умов ринку.

Майбутнє діджиталізації бізнес-процесів надзвичайно перспективне і передбачає ще більш глибоку інтеграцію технологічних інновацій в усі аспекти діяльності компаній. Розвиток штучного інтелекту та машинного навчання, зокрема, обіцяє революціонізувати автоматизацію, роблячи бізнес-процеси ще більш ефективними та знижуючи витрати. Блокчейн може забезпечити вищий рівень безпеки та прозорості у фінансових операціях та ланцюгах поставок. Водночас, Інтернет речей (IoT) відкриє нові можливості для збору даних та управління ресурсами, значно підвищуючи продуктивність і оптимізуючи використання активів. Ключовим фактором успіху в цьому контексті стане здатність компаній адаптуватися до швидких змін та впровадження інновацій, водночас забезпечуючи захист і безпеку даних. Очікується, що компанії продовжуватимуть інвестувати в розвиток внутрішніх ІТ-інфраструктур та навчання персоналу для роботи з новітніми технологіями. Однак, поряд з технологічним прогресом, важливим аспектом стане розробка етичних норм і правил використання цифрових технологій, а також регуляторних механізмів, які зможуть забезпечити захист прав споживачів і приватності даних.

У підсумку, майбутнє діджиталізації бізнес-процесів виглядає обнадійливо, відкриваючи перед підприємствами широкі можливості для інновацій та росту. Адаптація до цифрової ери та вміння ефективно використовувати нові технології стануть вирішальними факторами успіху компаній у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Marr B. Data Strategy: How to Profit From a World of Big Data, Analytics and Artificial Intelligence. UK: Kogan Page, 2022. 259 p.

УДК 005.511

Сидоренко Д. Р., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Повоєнний період супроводжується значними викликами для економіки, оскільки наслідки війни призводять до руйнування інфраструктури, скорочення виробничих потужностей та втрати ринків збуту. Особливо важко відновлюватися підприємствам, які безпосередньо постраждали внаслідок воєнних дій: руйнування виробничих приміщень, втрати персоналу та порушення логістичних ланцюгів ставлять їх перед необхідністю шукати нові підходи до управління та адаптації в умовах нестабільності.

Для ефективного відновлення підприємствам потрібно не лише відбудувати втрачені ресурси, але й трансформувати свої бізнес-процеси, впроваджуючи новітні технології та стратегії управління. Саме інновації, зокрема нові технології, методи виробництва та маркетингові підходи, є основними чинниками, що дозволяють компаніям здобувати конкурентні переваги. Управління бізнес-процесами в таких умовах вимагає новаторських рішень, спрямованих на прискорену адаптацію до нових економічних умов і підтримку довгострокового стійкого розвитку.

Ключовим аспектом управління бізнес-процесами в період після конфлікту є здатність підприємства до адаптації та швидкого відновлення. Зокрема концепція динамічних здібностей [2] пропонує механізм, за допомогою якого підприємства можуть швидко змінювати свої внутрішні процеси для відповіді на зовнішні виклики. Проте інноваційні рішення можуть бути не тільки результатом великих проривів, але й поступових покращень. Для підприємств, що постраждали від воєнних дій, важливо впроваджувати нові способи організації виробництва та управління, аби залишатися на ринку. У такому контексті для українських підприємств критично важливо розвивати внутрішній потенціал та будувати конкурентні переваги через постійне вдосконалення й адаптацію.

Додатково, теорія гнучкого управління надає методології, які дозволяють підприємствам оперативно змінювати стратегії і реагувати на мінливі умови ринку, за рахунок скорочення часу на розробку нових продуктів і прискорення реагування на потреби клієнтів, що особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення, коли підприємствам необхідно швидко адаптуватися до нових економічних реалій.

Важливою практичною складовою управління бізнес-процесами є цифрова трансформація підприємств. Впровадження інформаційних технологій задля автоматизації процесів, мінімізації витрат і підвищення рівня ефективності. Наприклад, використання ERP-систем допомагає інтегрувати різні підрозділи підприємства, забезпечуючи злагоджену роботу всіх елементів бізнесу [3]. Крім того, дані, зібрані за допомогою технологій big data, дозволяють передбачати зміни на ринку, що допоможе підприємствам адаптувати свої стратегії. Успішним прикладом може бути компанія Nestle, яка під час відновлення після війни у В'єтнамі використовувала локальні ресурси та відновила свої виробничі потужності, інвестуючи в нові технології для підвищення продуктивності. Цей підхід поєднав стійке управління з модернізацією бізнес-процесів.

Одним із ключових орієнтирів для підприємств у повоєнний період є партнерство з державними та міжнародними організаціями. Важливим компонентом є створення стратегічних альянсів із міжнародними інвесторами, що дозволяє отримати доступ до нових технологій та ринків [4]. Для України, яка відновлюватиметься після військових дій, особливо важливими є міжнародні фінансові інструменти, такі як підтримка Європейського банку реконструкції та розвитку або програми Світового банку для відновлення інфраструктури.

Крім того, додатковими стратегічними аспектами виступає соціальна відповідальність, стійкий розвиток та диверсифікація діяльності. Підприємства повинні інтегрувати принципи стійкого розвитку в свої бізнес-процеси, забезпечуючи екологічність виробництва та підвищуючи соціальну відповідальність, включаючи використання відновлювальних джерел енергії, відповідальне ставлення до працівників та підтримку місцевих громад [5].

Отже, управління бізнес-процесами у повоєнний період потребує комплексного підходу, що поєднає інноваційні стратегії, гнучкість та стійкість, а також сприятиме успішному відновленню економіки та забезпеченню довгострокової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко С.М. Рейтингове управління конкурентоспроможністю продукції промислових підприємств (на прикладі взуттєвого виробництва) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. е. н: 08.06.01 – економіка підприємства й організація виробництва. Київ : Національний університет харчових технологій, 2002. 20 с.
2. Teece, D. J. (2018). *Dynamic Capabilities and Strategic Management: Organizing for Innovation and Growth*
3. Kaplan, R. S., Norton, D. P. (1996). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*
4. Prahalad, C. K., Ramaswamy, V. (2004). *The Future of Competition: Co-Creating Unique Value with Customers*
5. Seuring, S., Müller, M. (2008). *From a Literature Review to a Conceptual Framework for Sustainable Supply Chain Management*

УДК 338.45: 330.32

Шевченко Я.С., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АВІАЦІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В успішному повоєнному розвитку економіки України авіабудівна галузь повинна зайняти одне з провідних місць. Таке її положення обумовлене величезною територією країни, рівномірне засвоєння якої без авіації неможливе; наявністю основних сировинних складових виробничого процесу: алюмінієвих руд (бокситів), титанової губки, сталі; історичною конструкторською і виробничою базами всіх ключових агрегатів; системою підготовки кадрів та ін. З огляду на це державі потрібно створити відповідну інституційну систему для розвитку авіабудівної галузі на ринкових засадах конкурентності, рентабельності та інноваційності авіаційної промисловості України.

Ключову роль у формуванні інституційних засад та відбудові українського авіаційно-промислового комплексу відводиться державі. Доцільно розробити програму розвитку авіаційної промисловості, щоб одночасно здійснювати планування та просування цивільної авіаційної промисловості, військової авіаційної промисловості, індустрії авіаційних послуг та легкомоторної і безпілотної авіаційної промисловості. Реалізація такої програми сприятиме створенню прийняттого середовища, економічному масштабуванню, розширенню виробничих потужностей та створенню промисловості із високою доданою вартістю. Крім того, якщо з допомогою уряду Україні вдасться зайняти місце на Європейському ринку авіаційних перевезень, вона зможе стати ключовим логістичним центром для значної частини світової авіаційної індустрії.

Разом із тим, на прикладі західних країн виявлено, що хоча в регіоні може існувати розвинене мале та середнє виробництво, основним двигуном розвитку кластера на ранній стадії є координаційний механізм, який очолюють виробники, тобто провідна роль повинна належати саморегульним організаціям, що об'єднують інтереси переважної більшості виробників. Окремі виробники занадто малі, щоб досягти успіху в аерокосмічній галузі, а коли

вони співпрацюють, то формують «єдиний фронт» для клієнтів з інших регіонів. Після того, як клієнти розміщують замовлення, в рамках цього координаційного механізму робота розподіляється між різними виробниками [1].

Відповідно організаційну структуру інституційної системи відродження національної авіабудівної галузі повинен складати конгломерат саморегульованих організацій, що представляють на ринку авіаційної техніки та інфраструктури її експлуатації інтереси ключових учасників у сферах конструювання, двигуно- та літакобудування, виробництва і ремонту приладів, споруд та спецтехніки, експлуатантів та забезпечувальних служб експлуатації авіаційної техніки.

Інституційна структура модернізації авіаційної промисловості України вимагає орієнтації не лише на традиційні сегменти – великих та середніх пасажирських і вантажних літаків. Сучасні реалії розвитку авіатранспорту змушують звертати більше уваги на простіші, але не менш затребувані сегменти малої авіації та великих дронів [2]. З погляду розвитку цього сегменту, існує безліч особливих конкурентних переваг малих літаків та дронів: невеликі розміри, низька витрата палива, відносно проста експлуатація та регулювання, економічно більш рентабельне обслуговування та ремонт.

Інноваційну складову розвитку авіабудівної галузі України з точки зору отримання нею конкурентних переваг має в першу чергу забезпечити підвищення льотно-технічних та експлуатаційних характеристик авіатехніки за рахунок використання проривних технологій у сфері перспективних матеріалів на основі порошкових сплавів [3], а також використання біопалива для відповідності правилам Європейського зеленого курсу.

Критичним елементом стійкого розвитку авіаційної промисловості в Україні є безперервне фінансування державних реформ і політики, перспективних проєктів та ініціатив у цій галузі. Фінансова роль банків в авіаційній галузі в основному зосереджена на фінансуванні будівництва або розширенні аеропортів та/або закупівлі нових літаків авіакомпаніями. Фінансування комерційними банками конструкторських та експериментальних робіт малоімовірне. Цю роль повинні на себе взяти державні банки та міжнародні інститути розвитку. У рамках діяльності цих установ також буде надаватись фінансування регіональним ініціативам.

Досвід розвитку авіації в країнах Африки показує, що багатосторонні банки розвитку, такі як Світовий банк та Європейський інвестиційний банк можуть бути дуже активними у наданні фінансової та технічної підтримки авіаційній галузі у своїх відповідних регіонах. Участь Світового банку в африканському авіаційному секторі позначилась через фінансування розвитку інфраструктури аеропорту, технічній допомозі, підтримці політики та інституційної бази для установ цивільної авіації. Тоді як інші фінансові інститути розвитку були активні в наданні фінансування приватному сектору. Фінансування IFC було зосереджено на розширенні та модернізації бюджетних авіакомпаній [4.]

Таким чином авіаційна промисловість є важливим елементом економічного розвитку країни. Вона потребує інституційної системи підтримки скоординованого розвитку, починаючи від нормативно-правових актів і розробки політики в секторі, впровадження нових технологій і фінансових механізмів і до вдосконалення інфраструктури. Держава має відігравати ключову роль у формуванні цих інституційних відносин.

Список використаних джерел:

1. Khorasani, M., Ghasemi, A., Rolfe, B., & Gibson, I. 2022. Additive manufacturing a powerful tool for the aerospace industry. *Rapid prototyping journal*, 28(1), 87-100.
2. Цимбалістова О. Розвиток ринку послуг безпілотних літальних апаратів як основний напрямок інноваційного прогресу сучасної авіації. *Економічний аналіз*. 2015. Вип. 19, № 1. С. 116-122.
3. Bychkov, A., & Nechyporenko, O. 2018. Composite metal-ceramic and metal-polymeric materials for friction assemblies of national civil aircrafts. *Aerospace Research in Bulgaria*, 30, 143-154.
4. Framework and Guidelines to Support the Aviation Sector. African development bank group. 2019. 56 p. URL: https://www.afdb.org/sites/default/files/2019/07/19/aviation_framework_and_guidelines-web.pdf

УДК 336.1

Шуман В. Ю., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

БЮДЖЕТНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В КООРДИНАТАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Наука є основою інноваційного розвитку будь-якої країни, а в умовах повоєнного відновлення вона відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого зростання економіки, підвищенні конкурентоспроможності та вирішенні нагальних соціальних і економічних проблем. [1] Україна, зіткнувшись із масштабними руйнуваннями внаслідок військових дій, потребує модернізації своїх підходів до фінансування науки, щоб забезпечити ефективне відновлення та інтеграцію в глобальний науковий простір. Бюджетні механізми повинні бути адаптовані для створення умов, які сприятимуть розвитку наукового потенціалу країни.

Відповідно до Бюджетної декларації на 2025–2027 роки [2], одним із ключових завдань є модернізація системи управління та фінансування науки. Це передбачає оновлення механізмів розподілу базового фінансування для наукових установ та закладів вищої освіти, щоб забезпечити ефективну підтримку їхньої діяльності. Системний підхід до фінансування має сприяти підвищенню продуктивності наукових досліджень та стимулювати інновації. [3]

Фінансові ресурси будуть спрямовані на проведення наукових досліджень та розробок, які є пріоритетними для держави. Зокрема, акцент робиться на науково-технічних експериментальних розробках, що безпосередньо впливають на технологічний розвиток України. Цей підхід дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів і зосередити ресурси на тих напрямках, які забезпечать найбільший внесок у відновлення та модернізацію держави.

Важливим завданням є впровадження ефективного механізму формування державного замовлення на проведення найважливіших науково-технічних розробок. Цей механізм забезпечить більш точне визначення наукових пріоритетів та стимулюватиме реалізацію проектів, що мають стратегічне значення для держави.

Державна політика спрямована на підтримку наукових установ та закладів вищої освіти, які за результатами державної атестації демонструють високі показники ефективності.

Це дозволить зосередити фінансування на інституціях, що мають найбільший потенціал для впровадження інновацій та розробки конкурентоспроможних технологій.

У середньостроковій перспективі буде продовжене поступове збільшення частки грантового фінансування наукових проєктів через Національний фонд досліджень України (далі – Фонд) дозволить забезпечити більшу гнучкість і прозорість у наданні підтримки перспективним науково-технічним проєктам.

Так, проєктом Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 14.09.2024 р. за реєстраційним № 12000 [4] на фінансування наукової та науково-технічної діяльності за ключовими головними розпорядниками бюджетних коштів спрямовано 8 958 980,0 тис грн (в 2024 році – 8 585 907,80 тис грн; приріст складає 4 %). Зокрема за бюджетної програмою Фонду (КПКВК 2201300 «Забезпечення діяльності Національного фонду досліджень, грантова підтримка наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок») – 623 665,7 тис. грн (в 2024 році – 610 462,6 тис. грн) збільшення частки грантового фінансування складає 2 %. Це сприятиме стимулюванню інноваційної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності української науки. Відтак збільшення частки бюджету на науку, особливо з урахуванням ключової ролі наукових інновацій у відбудові країни, залучення міжнародних інвестицій, грантові програми та партнерства, а також прозорість і ефективність розподілу коштів є одним із основним напрямком вдосконалення бюджетних механізмів.

Повоєнне відновлення України потребує глибокої модернізації бюджетних механізмів фінансування науки. Держава має зосередитися на розширенні наукового потенціалу, створенні умов для інновацій та впровадженні ефективних механізмів фінансування наукових досліджень. [5] Спільними зусиллями держави, наукової спільноти та міжнародних партнерів можливо закласти фундамент для сталого розвитку України в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Олієвська М. Г., Петруха С. В. Фінансування освітньо-наукової діяльності в країнах з низьким рівнем доходів на душу населення. Бізнес Інформ. 2018. № 6. С. 103–109. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-103_109.pdf

2. Бюджетна декларація на 2025–2027 роки, схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 751. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_declaration_for_2025-2027-733.

3. Олієвська М. Г., Петруха С. В., Бондаренко Д. В. Передумови сталого розвитку людського капіталу: якісна освіта, доступна медицина та продовольча безпека. Наукові праці НДФІ. 2020. № 2. С. 91–109. DOI: <https://doi.org/10.33763/npndfi2020.02.091>.

4. Проект Закону «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 14.09.2024 р. за реєстраційним № 12000. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf>.

5. Марчук І. П., Тріпак М. М., Петруха С. В., Лаврук О. В., Тимків А. О. Інклюзивність контингенту здобувачів як елемент формульного фінансування закладів вищої освіти. Інклюзія і суспільство. 2023. Випуск 3. С. 12–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-3-2>.

ЧИННИКИ КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ КОРПОРАТИВНОГО ДОБРОБУТУ ПЕРСОНАЛУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УСПІШНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується високою конкуренцією та швидкими змінами, успіх організації все більше залежить від ефективності її людського капіталу. Корпоративний добробут персоналу стає не просто бажаним аспектом, а критичним фактором, що визначає продуктивність, інноваційність та стійкість компанії. Комплексна діагностика цього добробуту є необхідним інструментом для розуміння стану організації та розробки стратегій її вдосконалення.

При цьому, ключовою проблемою залишається визначення та аналіз чинників, які формують корпоративний добробут персоналу. Ці чинники є багатограними та взаємопов'язаними, що ускладнює їх ідентифікацію та оцінку. Серед них можна виділити фізичне здоров'я та безпеку праці, психологічне благополуччя, соціальні взаємодії та корпоративну культуру, економічні аспекти, а також баланс між роботою та особистим життям.

Кожен з цих чинників має свої особливості та вимагає специфічних підходів до діагностики та управління. Наприклад, оцінка фізичного здоров'я та безпеки праці потребує не лише аналізу статистики травматизму, але й вивчення ергономіки робочих місць та ефективності програм охорони здоров'я. Психологічне благополуччя, в свою чергу, вимагає глибокого розуміння факторів стресу та емоційного вигорання, характерних для конкретної організації.

Більше того, вага та значущість кожного з цих чинників може суттєво варіюватися залежно від специфіки галузі, розміру компанії та навіть індивідуальних особливостей персоналу. Це створює додаткові виклики для розробки універсальних методик діагностики корпоративного добробуту.

Таким чином, проблема полягає не лише в необхідності комплексної діагностики корпоративного добробуту, але й у розробці адаптивного інструментарію, здатного враховувати всі ключові чинники та їх взаємозв'язки в контексті конкретної організації. Це вимагає інтеграції знань з різних галузей, включаючи управління персоналом, психологію, економіку та організаційну теорію, а також застосування інноваційних методів збору та аналізу даних.

Вирішення цієї проблеми дозволить організаціям не лише підвищити рівень добробуту своїх співробітників, але й значно покращити свої конкурентні позиції на ринку, забезпечуючи стійкий розвиток в довгостроковій перспективі.

Корпоративний добробут персоналу - це комплексне поняття, яке охоплює різні аспекти життя та діяльності співробітників в рамках організації. Воно включає не лише фізичне та психічне здоров'я працівників, але й їхнє соціальне, економічне та професійне благополуччя.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), добробут на робочому місці - це стан, в якому працівники можуть реалізувати свій потенціал, справлятися зі звичайними стресами життя, продуктивно працювати та робити внесок у свою спільноту[1].

У контексті організації, корпоративний добробут можна визначити як:

Сукупність умов та факторів, які забезпечують оптимальне фізичне, психологічне, соціальне та економічне функціонування співробітників, сприяючи їхньому особистому розвитку та ефективному внеску в досягнення цілей організації.

Концепція корпоративного добробуту пройшла значну еволюцію:

1. Початок ХХ століття: Фокус на фізичній безпеці працівників та базових умовах праці.
2. 1930-1950-ті роки: Розвиток концепцій "людських відносин" та визнання важливості соціальних факторів на робочому місці.
3. 1960-1970-ті роки: Поява програм допомоги співробітникам (EAP) та увага до психологічного здоров'я.
4. 1980-1990-ті роки: Розвиток корпоративних програм здоров'я та фітнесу.
5. 2000-ті роки: Інтеграція концепцій work-life balance та холістичного підходу до добробуту.
6. 2010-ті роки і далі: Фокус на створенні культури добробуту, використання технологій для моніторингу та покращення добробуту.

Численні дослідження демонструють прямий зв'язок між добробутом персоналу та ключовими показниками успішності організації[2].

Корпоративний добробут персоналу є важливим стратегічним фактором для підвищення ефективності та стійкості компанії. Комплексна діагностика добробуту включає аналіз фізичного, психологічного, соціального, економічного стану працівників та балансу між роботою і особистим життям. Розробка ефективної стратегії управління добробутом персоналу потребує адаптивних підходів, враховуючи специфіку організації та галузі. Впровадження програм, що підтримують благополуччя працівників, позитивно впливає на їх мотивацію, продуктивність і загальний успіх компанії, що робить це питання ключовим у сучасній практиці HR-менеджменту.

Список використаних джерел:

1. OECD Guidelines for Measuring Subjective Wellbeing. Available at: <https://www.oecd.org/wise/oecdguidelines-on-measuring-subjective-Wellbeing-9789264191655-en.htm>
2. Варганова О.В. Well-being у корпоративному управлінні: ключові моделі та вплив на економічну поведінку. Економіка та соціум. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1909>

УДК 330.675

Варганова О.В., д.е.н., професор,
Кузнецов Д.О., здобувач

Київський національний університет технологій та дизайну

ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ МІСІЄЮ МКЧХ В УКРАЇНІ – ЗМІНА ТЕНДЕНЦІЙ ЧИ РОЗВИТОК ІСНУЮЧИХ ПРАКТИК?

Проблеми логістичної діяльності в Міжнародному Комітеті Червоного Хреста (МКЧХ) залишаються вкрай гострими, оскільки в умовах військової агресії успішне функціонування

міжнародної гуманітарної організації безпосередньо залежать від ефективної взаємодії усіх підсистем організації, в першу чергу логістичної.

Місія МКЧХ працює в Україні з 2014 року, надаючи допомогу постраждалим від військових дій. Але останні 2 роки є особливими в історії діяльності МКЧХ в Україні.

Вперше після Другої Світової війни людство, і, зокрема Міжнародний Комітет Червоного Хреста зіткнулося зі збройним конфліктом такої інтенсивності. Руйнування цілих міст, мільйони біженців, потреба у гуманітарній допомозі, підвищена небезпека діяльності, у тому числі і логістичної – все це є факторами, з якими МКЧХ не стикався в Україні в такому обсязі, що і визначає актуальність теми дослідження.

Логістика Місії Міжнародного Комітета Червоного Хреста об'єднує постачання та закупівлю, зберігання, транспортування в один процес. Функції логістики в Червоному Хресті включають в себе аналіз потреб населення територій, постраждалих від бойових дій в Україні, та прогнозування потреби в матеріальних ресурсах для надання допомоги цьому населенню. Логістика в Червоному Хресті також має розглядати питання оперативного планування, що має на увазі скорочення запасів при належному рівні надання допомоги.

Аналізуючи статистичні дані за майже 2,5 роки повномасштабних бойових дій, та порівнюючи їх за даними за попередні роки, можна виявити найбільш «вузькі місця» логістичного ланцюга, та подивитися у динаміці, як МКЧХ вирішував ці проблеми.

Основними видами логістичної діяльності в Міжнародному Комітеті Червоного Хреста в Україні є: постачання та закупівлі, зовнішнє і внутрішнє транспортування, складування, управління запасами, комплектування замовлень, вантажопереробка, управління фізичним розподілом. Присутнє у цьому списку внутрішнє транспортування є ключовою ланкою логістичного ланцюга, і тому статистичні дані з внутрішнього транспортування є предметом нашого аналізу.

Дані щодо внутрішнього транспортування МКЧХ в Україні (2022 – 2023 рр., та перші 9 місяців 2024), які подано у табл. 1, свідчать про змінення розподілу вантажів, яке відображає реальну ситуацію, в якій опинилася Україна (а разом з нею і Місія МКЧХ). На початку повномасштабної агресії (перша половина 2022 р.), коли деякі представництва МКЧХ було евакуйовано (зокрема, з Маріуполя, Сєверодонецька та Слов'янська) – відносна кількість прямої дистрибуції, тобто надання допомоги безпосередньо бенефіціарам, без зберігання на регіональних складах, зросла, що відображає, по-перше, відсутність налагодженої системи регіональних представництв, і, по-друге – велику потребу в допомозі по всій країні.

Дані за 2022 – 2023 роки свідчать, що, не дивлячись на відбудову регіональних представництв, пряма дистрибуція наразі є основною формою надання допомоги. З огляду на дані за перші 9 місяців 2024 року можна зауважити, що відбулося деяке скорочення Прямої Дистрибуції, порівняно з Міжскладськими Перевезеннями. Чи свідчать ці зміни про зміни тенденцій, що існували протягом останніх років?

Насправді, у будь якому випадку, зберігання гуманітарної допомоги на складах – не є метою діяльності будь якої організації. Тому такий перерозподіл акцентів може свідчити про загострення проблем доставки вантажів до кінцевих отримувачів (бенефіціарів).

Внутрішні транспортні потоки МКЧХ в Україні (2022 – 2023 рр., та перші 9 місяців 2024)

Період	Кількість регіональних представництв	Міжскладські перевезення (МП), т	Пряма дистрибуція (ПД), т	Відношення, ПД / МП, %
2022 р.	5	3,820	9,120	238.74
2023 р.	5	3,330	5,610	168.47
1 – 3 квартал 2024	5	4,610	2,910	63.12

Тобто, аналіз динаміки внутрішніх транспортних потоків МКЧХ в Україні за 2022 – 2023 та за перші 9 місяців 2024 свідчить, з одного боку, про наявність проблем з налагодженням каналів «поставки останньої милі», особливо в період, коли відбулася руйнація налагодженої системи розподілу гуманітарної допомоги кінцевим бенефіціарам, а з іншого боку – про постійні зусилля, спрямовані на «вивчення уроків», постійну перебудову та адаптацію системи логістики МКЧХ відповідно до існуючих потреб з надання цієї допомоги постраждалим внаслідок бойових дій.

Таким чином, можна зробити висновок, що основні тенденції та підходи, що існували у практиках логістичної діяльності МКЧХ в Україні лишаються незмінними, але кінцева дистрибуція все ще є найбільш «вузьким місцем» логістичного ланцюга МКЧХ в Україні. Хоча МКЧХ зміг, по-перше, відбудувати систему дистрибуції у регіонах, які потерпають від бойових дій, а по-друге, не дивлячись на те, що бойові дії не припиняються – постійно працює над удосконаленням процесів доставки гуманітарної допомоги до кінцевих бенефіціарів, хоча це лишається вкрай небезпечною та складною задачею.

Список використаних джерел:

1. Амітан В. Н., Ларіна Р.Р., Пілюшенко В.Л. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2013. 73 с.
2. Васелевський М., Білик І., Дейнега О., Крикавський Є., Якимишин Л. Економіка логістичних систем: монографія. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2018. С.534–549.
3. П'ять основних технологій для цифрової трансформації в логістиці. URL: <https://www.everest.ua/ai-platform/ai-business/p-yat-kljuhovih-tehnologij-dlya-cifrovoi-transformacii-v-logistici/> (дата звернення 30.03.2020).
4. Клімова І. Г. Проблеми та передумови використання логістики в Україні. Держава та регіони. 2016. № 3. С. 143—147
5. Коніщева Н. Й., Трушкіна Н.В. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств. Економіка промисловості. 2005. № 1 (27). С. 114—124.
6. [Електронний ресурс] URL: <https://www.icrc.org/ru/where-we-work/europe-central-asia/switzerland>
7. [Електронний ресурс] URL: <https://redcross.org.ua/about-urcs/movement/>

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КООРДИНАТАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

З посилення глобальної економічної кризи приватний сектор дедалі більше стає рівним із державою партнером у досягненні стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Антикризові плани дій і плани посткризового відновлення економіки передбачають розширення співробітництва між державою, приватним сектором та організаціями громадянського суспільства, але це можливо тільки за умови створення державно-приватного партнерства. Принцип державно-приватного партнерства широко використовується у світі не тільки у зв'язку з прагненням держави залучити фінансові ресурси приватного сектору для розв'язання суспільно значущого завдання соціально-економічного розвитку, а й у зв'язку з необхідністю використання складних організаційних, управлінських і виробничих технологій [1].

В умовах посткризового відновлення національної економіки та конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку країни досягненню цих цілей сприятиме впровадження передових механізмів взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, приватного сектору та організацій громадянського суспільства, таких як державно-приватне партнерство [2].

Як свідчить міжнародний досвід, для швидкого економічного розвитку необхідне ухвалення національного законодавства у сфері державно-приватного партнерства, а також застосування механізмів державної підтримки для залучення приватних інвестицій на основі такого партнерства.

Основними напрямками розвитку державно-приватного партнерства є:

- виробити єдиний підхід до розвитку державно-приватного партнерства з метою підвищення конкурентоспроможності економіки та визначити пріоритетні напрями його застосування;
- удосконалити нормативно-правову базу у сфері державно-приватного партнерства;
- впровадити чітке розмежування повноважень між органами адміністративної системи у сфері державно-приватного партнерства;
- виявити напрями вдосконалення механізмів державної підтримки, зокрема, шляхом надання державних гарантій;
- визначити шляхи підвищення ефективності взаємодії держави та приватного сектору під час ініціювання та реалізації проєктів державно-приватного партнерства;
- підвищити інституційний потенціал органів державної влади та місцевого самоврядування для використання сучасних механізмів державно-приватного партнерства;
- створити умови для участі державних органів у формуванні інституційного середовища та реалізації проєктів державно-приватного партнерства;
- створити сприятливі умови для ведення бізнесу, поліпшити інвестиційне та конкурентне середовище;

- забезпечення прозорості системи ліцензування та усунення бюрократичних перешкод;
- поліпшити процедури нагляду і контролю та посилити технічне регулювання в галузі стандартизації та сертифікації;
- розробити сприятливі умови для використання земельних ділянок під час реалізації проєктів державно-приватного партнерства;
- забезпечити прозорість відносин між приватними та державними партнерами під час підготовки та реалізації проєктів державно-приватного партнерства;
- зосередити зусилля держави на реалізації проєктів державно-приватного партнерства та забезпечити ефективну комунікацію з приватним сектором;
- визначити стратегічний напрям розвитку державно-приватного партнерства та забезпечити відповідне стратегічне формулювання, регулювання та організаційну підтримку;
- ввести більш чіткий моніторинг проєктів державно-приватного партнерства та управління їх реалізацією;
- визначити механізм координації на національному рівні діяльності центрального адміністративного органу з реалізації проєктів державно-приватного партнерства.

Також, на нашу думку, необхідно звернути увагу на посилення ролі місцевих органів влади у сфері державно-приватного партнерства шляхом розроблення та використання єдиного механізму управління відбором, розглядом, затвердженням та реалізацією проєктів державно-приватного партнерства і з залученням кваліфікованих експертів.

Таким чином стратегічний орієнтир управління розвитку державно-приватного партнерства є ключовий інструмент для повоєнного відновлення економіки України, оскільки забезпечує синергію зусиль держави та приватного сектору. У контексті післявоєнної відбудови основними стратегічними орієнтирами для розвитку державно-приватного партнерства повинні бути: інфраструктурні проєкти, інституційна підтримка та регуляторні зміни, фінансова стійкість, технологічні інновації, соціальна відповідальність тощо.

Отже стратегічний розвиток державно-приватного партнерства відіграє центральну роль у відновленні економіки України після війни, сприяючи стійкому економічному зростанню, модернізації інфраструктури та покращенню добробуту громадян.

Список використаних джерел:

1. Нехайчук Д.В. Використання інструментів державного приватного партнерства задля фінансового забезпечення соціального економічного розвитку держави. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. Електронний журнал № 8/2015. С 119-123.
2. Вінник О.М. Технології державно-приватного партнерства (правові аспекти). Демографія та соціальна економіка. К.: НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2019. - № 1. С. 110-119.

ПРОБЛЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ ТА СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні глобальні виклики, включно з воєнними загрозами, суттєво впливають на стратегії фінансового менеджменту в Україні. Військова агресія російської федерації, економічна нестабільність та виклики безпеки змушують підприємства адаптувати свої стратегії для забезпечення фінансової стійкості. Війна – це найбільш серйозний та загрозливий виклик в антикризовому менеджменті, адже стратегічний фінансовий менеджмент, як зазначає Захарова Н., в умовах дії воєнного стану слід розглядати саме як антикризовий [1].

Умови ведення господарської діяльності безумовно відобразилися на її результатах. Вони дуже відрізняються в розрізі галузей. Найбільше постраждало сільське господарство – лише 44% підприємств отримали прибуток, а загальний збиток по галузі становив понад 344,9 млн грн [2]. Найбільш стабільною, наскільки це можливо в умовах воєнного стану, лишилася фінансова галузь. Вона отримала найвищий прибуток у розрізі галузей – 222523,3 млн грн. Українські банки та інші фінансові установи продемонстрували значну стійкість, що багато в чому дозволило українській економіці вистояти, а Національним Банком України було впроваджено грамотні регуляторні рішення для забезпечення стійкості фінансової системи. Все це стало можливим завдяки грамотним та виваженим стратегічним рішенням. Все ж, працюючи із чужими грошима, фінансові установи мають змогу більше всього накопичувати й акумулювати досвід зі стратегічного фінансового менеджменту.

Головною проблемою в стратегічному фінансовому менеджменті в умовах воєнних загроз є колосальний рівень невизначеності, що значно ускладнює процес обґрунтування довготривалої фінансової стратегії та скорочує терміни планування з кількох років максимум до одного. Основоположними чинниками, що впливають на високий рівень невизначеності, є такі чотири проблеми:

- по-перше, ризик ліквідності та платоспроможності. Внаслідок бойових дій суб'єкти господарювання зіштовхуються з проблемами в забезпеченні ліквідності та виконанні фінансових зобов'язань;
- по-друге, дуже погіршується доступ до джерел фінансування: кредитні умови стають набагато жорсткішими та рівень інвестиційної активності падає до мінімальних значень. Саме країни, які знаходяться в стані війни, мають найменший можливий інвестиційний рейтинг. Згідно дослідження Європейської Бізнес Асоціації за підтримки Gradus Research, у 2023 році інтегральний показник індексу інвестиційної привабливості України становив 2,44 бали з 5 можливих, що визначено за результатами опитування більше ніж 84% директорів великих компаній, які є членами Асоціації, і які вважають інвестиційний клімат несприятливим [3]. На жаль, такі показники отримано порівнянням з такими країнами як Судан, Білорусь, Ліван, Венесуела тощо;
- по-третє, переважна більшість великих компаній в Україні так чи інакше понесли різною мірою фінансові втрати через знищення інфраструктури та активів;
- по-четверте, сталися значні зміни у веденні зовнішньоекономічної діяльності через ускладнення експортно-імпортних операцій внаслідок воєнних дій: особливо на це

вплинула блокада Чорного моря флотом російської федерації, що особливо вдарило по аграріях і великих промислових підприємствах, для яких морські перевезення є основними в експортно-імпортних операціях.

Всі перераховані проблеми породжують кілька значних викликів і формують завдання для системи стратегічного фінансового менеджменту. Постійні зміни цін на енергоносії, валютні коливання та інші глобальні макроекономічні фактори спричиняють турбулентність ринкової кон'юнктури [4]. Інфляційний тиск призводить до стрімкого зростання цін на товари і послуги в умовах війни і, як наслідок – падіння споживчого попиту на товари, що не є базовими. Значне збільшення видатків на оборону та відновлення, тобто трансформація фіскальної політики, призводить до збільшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання і населення. Забезпечення фінансової безпеки підприємств та держави потребує формування резервів [5].

Задля подолання зазначених проблем або ж мінімізації їх наслідків стратегічне планування повинно використовувати гнучкі фінансові моделі та стратегії для оперативного реагування на нові загрози. Джерела фінансування необхідно диверсифікувати, що потребує пошуку альтернативних способів залучення капіталу, в тому числі за рахунок міжнародної фінансової допомоги. Вже тривалий час великі компанії мають спеціальні відділи з ризик менеджменту. Їх мета полягає в підтримці системи моніторингу ризиків та кризових сценаріїв, аби знаходити рішення для підтримки діяльності. І суттєву допомогу в подоланні кризових періодів складають інновації у фінансових стратегіях. Впровадження новітніх цифрових технологій та фінансових інструментів і грамотне їх використання сприяє оптимізації фінансових потоків.

Отже, військові загрози в українських реаліях створюють безпрецедентні виклики для стратегічного фінансового менеджменту. В умовах воєнних загроз стратегічний фінансовий менеджмент стикається з унікальними викликами, що потребують негайної адаптації та впровадження антикризових заходів. Військові дії не тільки руйнують інфраструктуру і підприємства, але й суттєво змінюють динаміку внутрішніх і зовнішніх фінансових ринків, посилюючи ризики для стабільного функціонування економіки. Традиційні фінансові моделі виявляються недостатніми для реагування на екстремальні ситуації, що вимагає застосування інноваційних підходів до управління фінансами. Успішне управління фінансами потребує інтеграції, гнучкості, резервів, державної підтримки та активного аналізу ризиків для забезпечення довгострокової фінансової стійкості та адаптивності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Захарова Н., Фінансовий менеджмент та його особливості в умовах воєнного стану : Економічні горизонти №4 (26) 2023, МДПУ ім. Б. Хмельницького, м. Запоріжжя, с. 38-47.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Європейська Бізнес Асоціація. Режим доступу : <https://eba.com.ua/>
4. Нікольчук Ю., Фінансовий менеджмент в умовах війни в Україні: VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин : виклики глобалізації та регіональні аспекти», ХКТЕІ, м. Хмельницький, 2022 р., с. 151-153.
5. Стратегічний фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. А. Костирко, Р. О., Костирко, І. М. Кукса, І. О. Тарасенко. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Северодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. – 465 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Впровадження інноваційних рішень сприяє зростанню конкурентоспроможності регіону та його інтеграції у світові економічні процеси, що є ключовим для досягнення сталого розвитку. Попри численні виклики та загрози воєнного часу Чернігівський регіон демонструє формування інноваційного середовища, що стає важливим фактором відновлення прикордонного регіону.

У сучасних умовах особливого значення набуває співпраця між бізнес-сектором, науковими установами та державними органами, що сприяє прискоренню інноваційних процесів і залученню інвестицій у регіон. Зокрема, створення нових структур для підтримки стартапів та стимулювання інноваційного підприємництва може забезпечити розвиток підприємницької екосистеми та впровадження сучасних технологій у ключових галузях економіки. Слід зазначити, що в умовах воєнного часу вектор діяльності різних груп стейкхолдерів змістився в бік задоволення нагальних потреб відновлення критичної інфраструктури, а також адаптації бізнесу до нових умов господарювання, від якої залежать можливості для розвитку регіону в довгостроковій перспективі. В цих умовах особливого значення набуває пошук інноваційних рішень, стимулювання інноваційного підприємництва та імплементація інноваційних проєктів задля відбудови прикордонного Чернігівського регіону на засадах сталості.

Інноваційне середовище регіону визначається сукупністю різноманітних факторів, що інтегрують економічні, технологічні та управлінські компоненти його розвитку. Серед ключових аспектів: рівень інвестиційної привабливості, наявність фінансових інструментів для підтримки інноваційних проєктів, технологічна зрілість суб'єктів господарювання та їх здатність до швидкої інтеграції інноваційних рішень у виробничі процеси. Створення ефективної інноваційної інфраструктури та впровадження стратегічного управління, орієнтованого на інновації, в поєднанні з державною підтримкою, формують основу для конкурентоспроможності регіону та його сталого економічного зростання [1].

Сприятливим фактором розвитку інноваційного середовища Чернігівщини є формування екосистеми підтримки стартапів. Регіон демонструє значний науковий потенціал, який реалізується через активну співпрацю між закладами вищої освіти та підприємствами, що сприяє впровадженню інноваційних рішень у різні сфери. Щорічно у Національному університеті «Чернігівська політехніка» реалізується Конкурс стартапів «StartUp – Way to Success», що об'єднує здобувачів вищої освіти, науковців, молодих підприємців, інноваторів, які генерують інноваційні ідеї. У закладі вищої освіти активно проводяться наукові дослідження та технічні розробки, створюються передумови для започаткування наукоємних стартапів. На базі НУ «Чернігівська політехніка» функціонує Центр створення та розвитку стартапів [2], де відбуваються навчальні заходи з питань стартап-підприємництва, що сприяє формуванню сприятливого середовища для розвитку стартапів та підвищенню інноваційної активності в регіоні.

Розвиток інноваційного середовища є пріоритетним напрямом відповідно до Комплексної програми підвищення конкурентоспроможності Чернігівської області на 2021-

2027 роки «Чернігівщина конкурентоспроможна». Основними напрямками діяльності місцевої влади у цій сфері є сприяння формуванню ефективної інноваційної інфраструктури, організація роботи ланцюгів «освіта-наука-виробництво», а також забезпечення інформаційного супроводу підприємств у сфері інтелектуальної власності, що сприятиме генеруванню інноваційних рішень та впровадженню новітніх технологій в усіх сферах економіки [3].

У м. Чернігові почали діяти бізнес-інкубатори, які безкоштовно навчають ветеранів та членів їх родин основам бізнесу, надаючи необхідні знання та навички для започаткування власної справи в умовах нових економічних реалій [4]. Окрім цього, міжнародні партнери активно підтримують розвиток інновацій на Чернігівщині, реалізуючи різноманітні проекти, які включають навчання, менторство, фінансову підтримку, що сприяє формуванню динамічної екосистеми стартапів та залученню інвестицій у регіон [5]. Відбудова інфраструктури регіону на засадах сталості вимагає пошуку нових можливостей для впровадження сучасних технологій та інновацій. Зростання попиту на інноваційні рішення у сфері екології, енергетики, будівництва, транспорту, аграрній сфері та інших галузях створює передумови та перспективи для розвитку стартапів, особливо в контексті зеленої відбудови України.

У той же час суттєвим є вплив факторів, що стримують розвиток інноваційного середовища Чернігівщини та суттєво ускладнюють реалізацію інноваційних ініціатив. По-перше, недостатньою є кількість бізнес-інкубаторів, акселераторів, спеціалізованих фондів у регіоні, що фокусуються на різних аспектах підтримки стартапів, у тому числі на їх інвестиційному забезпеченні, внаслідок чого команди інноваторів стикаються з браком підтримки на етапах реалізації проектів, зокрема у формі фінансування та менторства. По-друге, в умовах воєнного часу мають місце значні виклики для інноваційного розвитку, особливо в прикордонному Чернігівському регіоні, де безпекові ризики обмежують інвестиційну активність. В умовах економічної нестабільності погіршуються умови для ведення бізнесу та інвестиційний клімат, а також зростає невизначеність на рівні державної політики щодо підтримки інноваційних проектів. Ці фактори позначаються на активності інвесторів та підприємців щодо вкладення ресурсів в інноваційне підприємництво, що стримує інноваційний розвиток Чернігівського регіону.

Отже, результати аналізу сучасного стану інноваційного середовища Чернігівського регіону свідчать про наявність суттєвих викликів та потенційних можливостей для розвитку. В умовах воєнного часу та інфраструктурних руйнувань регіон стикається з серйозними перешкодами для інноваційного розвитку, такими як обмежений доступ до фінансування, брак всебічної підтримки для стартапів, високий рівень інвестиційного ризику тощо. Проте позитивними чинниками є посилення міжнародної співпраці, що сприяє залученню ресурсів і нових технологій, а також наявність потужного інтелектуального капіталу, впровадження низки ініціатив, спрямованих на підтримку молодих лідерів у започаткуванні власного бізнесу. Для досягнення стійкого інноваційного розвитку необхідно забезпечити комплексний підхід, що включає активну участь державних структур, наукової та бізнес-спільнот у створенні сприятливого середовища для підприємництва та їх інтеграцію в ці процеси з метою досягнення синергетичного ефекту. Це дозволить сформувати адаптивну та інноваційну екосистему, здатну відповідати на сучасні виклики та сприяти розробці інноваційних продуктів задля покращення соціально-економічної ситуації в регіоні та забезпечення його сталого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Приходченко Т. А. Фактори та умови формування інноваційного середовища регіону. *Інтелект XXI*. 2017. № 4. С. 94-98. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_4/17.pdf
2. Центр створення та розвитку стартапів "Перемога". *Офіційний сайт НУ «Чернігівська політехніка»*. URL: <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/08/czentr-peremoga.pdf>
3. Комплексна Програма підвищення конкурентоспроможності Чернігівської області на 2021-2027 роки «Чернігівщина конкурентоспроможна». URL: https://www.cg.gov.ua/web_docs/1/2021/04/docs/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0.pdf
4. На Чернігівщині запустили бізнес-інкубатор для ветеранів/ветеранок та їх родин: як це працює? *Час Чернігівський*. URL: <https://cntime.cn.ua/na-chernigivshini-zapustili-biznes-inkubator-dlya-article/>
5. Франція посилює допомогу у відновленні Чернігівщини. *Міністерство відновлення*. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35368.html>

УДК 330.142

Клименко А. Б., аспірант
*Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна*

СПІВІДНОШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОБ'ЄКТІВ, СТВОРЕНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ)

В реаліях сьогодення, цифровізації вітчизняної економіки, головним драйвером стабільного розвитку підприємства, реалізація нових проєктів, є наявність та використання інтелектуального капіталу як основного активу, який використовується в рамках діяльності, наданні послуг, поставці продукції. Відповідно саме інтелектуальна, інформаційна, нематеріальна складова (патентовані чи непатентовані технічні рішення, ноу-хау, програмні продукти та інші об'єкти інтелектуальної власності), є джерелом подальшого розвитку компаній, а отже саме така інтелектуальна складова має бути об'єктом ефективного управління для зростання обсягів діяльності, та розвитку. Отже, саме інформація як окремий економічний ресурс та результат інтелектуальної або творчої праці, стає одним з ключових чинників зростання потенціалу підприємства.

Проблеми ідентифікації інтелектуального капіталу, впливу його на діяльність підприємства ставали предметом дослідження багатьох вітчизняних та іноземних вчених. При цьому на сьогодні можемо говорити про те, у вітчизняній та іноземній науці сформувалось декілька підходів до ідентифікації інтелектуального капіталу, у тому числі – з акцентом на сукупність знань персоналу – Стюарт Томас [3]; людський та структурний капітал – Базилевич В.Д. [4, с. 64]; інтелектуальний продукт, який має вартісну оцінку, об'єктивований та ідентифікований (відокремлений від підприємства), утримується підприємством (суб'єктом господарювання) з метою ймовірності одержання прибутку – Бутнік-Сіверський О. Б. [5]).

Зважаючи на вищезазначене, та аналізуючи теоретичні підходи, які сформовані сьогодні для ідентифікації інтелектуального капіталу, може бути запропоновано розглядати інтелектуальний капітал підприємства як певний об'єкт (актив), який відповідає одночасно чотирьом ознакам: створений в результаті наукової та творчої діяльності; є ідентифікованим та юридично оформленим; здатен генерувати економічний ефект; витрати на його створення можуть бути достовірно оцінені. Такий підхід надає можливість ідентифікації та відображення інтелектуального капіталу на підприємстві.

При цьому, в умовах цифровізації економіки, одним з ключових питань, яке постає перед компанією стосовно управління інтелектуальним капіталом є питання ідентифікації таких активів, а саме надання їм реальної юридичної природи, можливості захисту прав на них, його передачі. В зазначеному вище контексті виникає питання щодо віднесення до інтелектуального капіталу знань та інформації, об'єктів, які створені за допомогою штучного інтелекту (ШІ). Дослідженнями питань ШІ в управлінні економічних агентів займалися велика кількість вчених таких як: Хокінг С., Н'юел А., Саймон Г., Маккарті Д., Маск Е., Мак Нік Бостром Е., Прескотт Т., Прайс Х., Іванюк Д., та інші. Проте, навіть в деяких працях вітчизняних вчених, елементи штучного інтелекту продовжують здебільшого розглядатись як інструмент управління, підвищення ефективності діяльності, просування тощо, уникаючи питання про ідентифікацію результатів його роботи як окремого капітального активу для підприємства [6, с. 140].

Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [5]. Таким чином – визначальною ознакою ШІ є здатність самостійно створювати певні об'єкти (які неможливо створити виконанням суто послідовністю механічних процедур чи алгоритмів).

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» виділяється право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Так, неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта [1]. Крім того Закон передбачає, що таке право особливого роду (*sui generis*) виникає внаслідок факту генерування цього об'єкта і починає діяти з моменту його генерування, та таке право може бути відчужено на користь іншої особи. Таким чином, незважаючи на відсутність фізичної особи як автора, творця, в створенні певних об'єктів, якщо вони створені за допомогою ШІ, вони також можуть ідентифікуватись як об'єкт правовідносин, а отже – мають шанс бути включені до складу інтелектуального капіталу підприємства. При цьому «інтелектуальна» та «творча» складові фактично замінюються діяльністю ШІ як «творця» певних об'єктів та знань. На можливості ідентифікації результатів використання ШІ як інтелектуального капіталу звертає увагу вчений-економіст О. М. Собко [8, с. 39].

Зважаючи на викладене, на сьогодні інтелектуальний капітал підприємства може бути визначено як комплекс інформації, науково-технічних знань, ділового або виробничого досвіду, який є наслідком наукової або творчої діяльності або – застосування штучного

інтелекту. При цьому головною умовою його ідентифікація як окремого активу підприємства є здатність до генерації додаткового економічного ефекту, і можливість бути оціненим та юридично визначеним.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 27.09.2024)
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2024)
3. Thomas A. Stewart Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. New-York: Doubleday, 1997. 240 pp.
4. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник. – 3 вид. – К.: Знання, 2014. 671 с.
5. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). Інтелектуальний капітал. 2002. № 1. С. 16-27.
7. Комерціалізація інновацій: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та комунікації : монографія / за заг. ред. канд. екон. наук, доц. Л. Ю. Сагер, канд. екон. наук, доц. Л. О. Сигиди. – Суми: Сумський державний університет, 2022. 363 с.
8. Собко О. М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація– функціонування– розвиток : монографія. – Тернопіль: Крок, 35. 2014. 360 с.

УДК 339.9.012

Внукова Н.М., д.е.н., професор
*НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ
Харківський національний економічний університет ім.С.Кузнеця*

ЄВРОПЕЙСЬКА КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Одним з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в ЄС є реалізація кластерної політики [1]. Саме інноваційна складова відіграє основну роль у формуванні кластерів і забезпеченні їх розширення. Інноваційний процес розглядається як системний процес створення, розповсюдження та застосування нововведення.

Із досвіду Європейської Комісії, яка характеризує кластери як пов'язані групи компаній, розташовані поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку, вважається, що саме кластеризація є драйвером інноваційного процесу, який може вплинути на створення нових робочих місць (на кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС) за рахунок синергії реєстрації більшої кількості міжнародних торгових марок і патентів [1], до яких можуть долучитися суб'єкти господарювання з України, зокрема, під час переміщення бізнесу в умовах воєнного стану. Перспективним для інноваційного процесу є створення нових бізнес-можливостей як для науки, так і бізнесу для їх інтегрування у європейські та глобальні стратегічні ланцюги створення вартості, які є підґрунтям для сталого інноваційного процесу.

Під дією глобальних викликів кластерна політика ЄС використовує кластери для реалізації пріоритетів ЄС. Прикладом є єврокластери, що фінансуються через Програму

єдиного ринку [1]. Особливістю є те, що вони є міжгалузевими, міждисциплінарними та транс'європейськими стратегічними ініціативами, що об'єднують галузеві кластери та інших економічних суб'єктів для реалізації Промислової стратегії ЄС. Вони створюють нові бізнес-можливості для бізнесу та краще інтегруватимуть їх у європейські та глобальні стратегічні ланцюги створення вартості.

Для України відбувся вплив реалізації європейської кластерної політики в ухваленому у серпні 2024 року Розпорядженні КМУ «Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках» [1], де визначено як другу стратегічну ціль сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та “зеленому переходу”, що і передбачає формування нового укладу економіки. Серед задач виділена підтримка діяльності та створення нових *галузевих кластерів* і наукових парків, які сприятимуть співпраці між малим і середнім підприємництвом, науковими установами, закладами вищої освіти та лідерами певних галузей у пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та стратегічних пріоритетних напрямках інноваційної діяльності. Першим пріоритетом та операційною ціллю для реалізації стратегії встановлено необхідність сприяння інноваційній діяльності, що передбачає: встановлення фінансових стимулів для розвитку інновацій, наукової діяльності та інноваційного розвитку; підтримку інноваційних підприємств із високими темпами зростання (стартапів). Важливим є розвиток саме *кластерів*; підтримка піднесення інновацій з боку ЄС. сприяння приватному фінансуванню інноваційної діяльності через залучення приватного капіталу для розвитку перспективних проєктів, посилення захисту інтелектуальної власності, підтримку у прийнятті регіональних стратегій смарт-спеціалізації, створення європейських хабів цифрових інновацій (EDIHs) [1].

Показовим прикладом посилення значення кластерів саме у інноваційному розвитку підприємств є започаткування представниками Української Ради Бізнесу та Українського кластерного альянсу 2024 року спільного проєкту «Модель сучасної екосистеми інновацій», пілотний етап якого реалізується за підтримки Вінницького кластеру приладобудування та автоматизації [3]. Підсилення дослідницької складової буде здійснено науковцями КНУ ім.Т. Шевченка, які використовують інструментарій моделювання складних систем для обґрунтування мережевої взаємодії державних органів, підприємств, науково-дослідних установ та організацій розвитку бізнесу, спрямованої на підвищення його конкурентоздатності. Забезпечення безперервного інноваційного розвитку екосистеми інновацій буде досягатися через стимулювання розробки та впровадження передових технологій, оптимізації виробничих процесів та посилення кооперації між усіма учасниками. Сценарні розрахунки дозволять розробити актуальну модель екосистеми інноваційного розвитку України на основі ефективного використання науково-технологічного та економічного потенціалу регіонів країни [3].

Для вирішення завдання щодо визначення зацікавленості у розвитку кластерної політики для стимулювання інноваційного процесу в сучасних умовах глобальних викликів автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який визначає пошукову активність користувачів глобальної мережі щодо певної теми в різних регіонах світу в відмінні часові періоди [3]. Оцінка здійснювалась на 20 вересня 2024 року теми кластерної політики в Україні та світі (англійською мовою) за останній рік. У світі інтерес до теми є високим і стабільним, лідери Сінгапур і Ізраїль, серед європейських країн Швейцарія (66 балів), а серед країн ЄС - Нідерланди, Бельгія, Румунія (всі по 33 бали). Такі результати потребують додаткового

аналізу. В Україні зацікавленість темою кластерної політики протягом року була майже відсутня, тільки в період вересня 2024 року відбулось певне підвищення уваги, і статистично виділено тільки одну Запорізьку область.

Висновок. Останні глобальні рішення щодо посилення взаємодії між освітою, наукою та бізнесом є актуальними. Вони відповідають загальним засадам і напрямам розвитку європейської кластерної політики. Увага до цієї теми має бути привернута більше, тому що на світовому рівні тема кластерної політики є більш пріоритетною в азіатських країнах, що надалі може мати суттєвий вплив на зниження конкурентоспроможності європейської економіки.

Список використаних джерел:

1. Cluster policy : European Commission URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/cluster-policy_en
2. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках: розпорядження КМУ від 30 серпня 2024 р. № 821-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>
3. Екосистема інновацій – новий пріоритет співпраці бізнесу, науки і держави: Український кластерний альянс, 2024. URL: <https://www.clusters.org.ua/news/innovation-ecosystem/>
4. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>

УДК 330.675

Хохич Д.Г., к.е.н., доцент
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*
Пистогов Євгеній, аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕХОДУ ДО ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В КРАЇНАХ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

У грудні 2019 року Європейський Союз (ЄС) оголосив про Європейський зелений курс (ЄЗК) – дорожню карту, спрямовану на сприяння перетворенню економіки ЄС на засадах вуглецевої нейтральності. ЄЗК відіграє ключову роль у визначенні та подальшому розвитку майбутньої кліматичної та екологічної політики ЄС та має значний вплив на торговельно-економічні відносини.

Країни Східного партнерства ЄС – Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна розпочали реформування своєї економіки та окреслили ініціативи з модернізації в енергетиці, промисловості, сільському господарстві та транспортній галузі, а отже рухаються до переходу згідно з ЄЗК.

Мульти-донорський проєкт (EU4ClimateResilience) підтримує зелений перехід, посилює декарбонізацію, підвищує енергетичну безпеку та стійкість до зміни клімату в країнах Східного партнерства. Це підтримує країни Східного партнерства у вдосконаленні політики адаптації до зміни клімату для досягнення цілей та завдань щодо пом'якшення

наслідків та адаптації відповідно до Паризької угоди та пов'язаних двосторонніх угод з ЄС. Це досягатиметься, зокрема, завдяки технічній підтримці оновлення Національно визначеного внеску (НВВ) до 2025 року, вдосконаленню нормативної бази, посиленню інституційних спроможностей, розробці та впровадженню системи моніторингу, звітності та верифікації (MRV), враховуючи зміну клімату в секторальній та регіональній політиці [1].

Проект впроваджуватиметься і на місцевому рівні, підтримуючи реалізацію місцевих демонстраційних проєктів з адаптації до зміни клімату, підвищуючи готовність та стійкість міст і муніципалітетів до короткострокових та довгострокових кліматичних ризиків. Для залучення додаткових сталих інвестицій буде підтримуватися впровадження інноваційних фінансових інструментів, зокрема, зелених облігацій. В Україні проєкт спрямований і на відбудову після жакливого загарбницької війни проти РФ.

Проект співфінансується Європейським Союзом та Федеральним міністерством навколишнього середовища, ядерної безпеки та захисту прав споживачів (BMUV) і реалізовуватиметься в Україні німецькою урядовою організацією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH у співпраці з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Проєкт EU4ClimateResilience та Проєкт «Сприяння готовності Зеленого курсу в країнах Східного партнерства» (PROGRESS) доповнюють один одного, підтримуючи країни Східного партнерства в контексті Зеленого курсу ЄС.

Проект EU4Climate Resilience підтримує зелений перехід, декарбонізацію, енергетичну безпеку та стійкість до зміни клімату в країнах Східного партнерства.

Цілями проєкту EU4Climate Resilience в країнах Східного партнерства є:

1) підвищення спроможності країн адекватно вимірювати та скорочувати національні викиди та адаптуватися до впливу зміни клімату, а також сприяти впровадженню рамок кліматичної політики;

2) демонстрація переваги адаптації до зміни клімату за допомогою конкретних проєктів;

3) підтримка створення надійної нормативно-правової бази щодо зеленого фінансування відповідно до норм ЄС, а також підтримка диверсифікації та розширення випуску зелених облігацій.

Проте існує суттєвий виклик, який все ще необхідно подолати, – продемонструвати на практиці, як досягнути екологічно безпечного розвитку. Країнам Східного партнерства необхідно прискорити впровадження «розумних» методів і технологій в економіці. У промисловості необхідно довести доцільність та економічну життєздатність декарбонізації та ресурсоефективного виробництва. Необхідно забезпечити передачу знань про зелені технології та розбудову стратегічного потенціалу. Необхідно поступово гармонізувати існуючу нормативно-правову базу до стандартів та вимог політики ЄС.

З метою підтримки країн Східного партнерства у просуванні та впровадженні ЄЗК, уряд Німеччини, діючи у рамках Міжнародної кліматичної ініціативи (ІКІ), розпочав реалізацію 10-проєкту «Сприяння готовності до «зеленого курсу» в країнах Східного партнерства (ProGRess)». ProGRess допомагає країнам Східного партнерства здійснити перехід до екологічно безпечної економіки (Табл. 1).

Матриця результатів проєкту ProGRess

<i>Кінцевий(-і) результат(-и) реалізації проєкту</i>				
Забезпечення довгострокового пом'якшення наслідків зміни клімату та сталого розвитку відповідно до цілей «Зеленого курсу» ЄС та положень Паризької угоди щодо утримання температури глобального потепління в межах 1,5°C у країнах Східного партнерства.				
<i>Проміжні результати реалізації проєкту</i>				
Ключові зацікавлені сторони в країнах Східного партнерства – Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні – отримують підтримку в окремих секторах і регіонах у переході до кліматично орієнтованого, стійкого та екологічно сприятливого економічного розвитку.				
<i>Проміжний результат № 1</i>	<i>Проміжний результат № 2</i>	<i>Проміжний результат № 3</i>	<i>Проміжний результат № 4</i>	<i>Проміжний результат № 5</i>
Заходи у сфері нормотворчої діяльності	Заходи у сфері господарської діяльності	Заходи у сфері муніципальної співпраці	Заходи у сфері «зеленого» фінансування	Поширення знань та належної практики
Директивним органам надано підтримку у розробці передових, обґрунтованих національних нормативно-правових актів для забезпечення кліматично орієнтованого, стійкого та екологічно сприятливого економічного розвитку.	Фермери та підприємства мають можливість вжити заходів на рівні окремих сільськогосподарських виробничо-збутових ланцюжків для забезпечення кліматично орієнтованого, стійкого та екологічно сприятливого економічного розвитку.	Громадянам продемонстровано кліматично орієнтований, стійкий та екологічно сприятливий економічний розвиток.	Відповідним фізичним особам, державним і приватним фінансовим установам надано практичну підтримку для полегшення доступу до «зеленого» фінансування та сприяння залученню відповідних коштів.	Знання та передовий досвід поширюються в країнах Східного партнерства.

Стратегічні результати проєкту:

- 1) Оновлено рамки та стратегії політики пом'якшення наслідків зміни клімату та просунуто до впровадження;
- 2) Удосконалено систему МЗВ;
- 3) Реалізовано до 10 демонстраційних проєктів, що демонструють переваги адаптації до кліматичних змін;
- 4) Посилено національну нормативно-правову базу для «зеленого» фінансування та випущено до трьох «зелених» облігацій;
- 5) Надано підтримку зеленій післявоєнній відбудові України.

Список використаних джерел

Декарбонізація та стійкість до зміни клімату в країнах Східного партнерства (EU4ClimateResilience) URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/projects/eu-project-page/?id=2413>

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Мале підприємництво відіграє надзвичайно важливу роль в економіці України, сприяючи створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стійкого економічного зростання. Проте через несприятливе економічне середовище, посилення глобальних викликів і зовнішніх шоків, суб'єкти малого підприємництва потребують активної державної підтримки. В умовах нестабільності та криз державна підтримка стає критичним фактором для розвитку цього сегмента економіки. Вона забезпечує фінансову стійкість, доступ до кредитів та інших ресурсів, а також створює сприятливі умови для ведення бізнесу.

Державне стимулювання розвитку малого підприємництва включає в себе різноманітні інструменти: фінансові програми, навчальні та консультаційні ініціативи, спрощення адміністративних процедур та регуляторне середовище. Наприклад, фінансова підтримка малих підприємств у вигляді пільгових кредитів, грантів та субсидій є одним з основних засобів стимулювання розвитку бізнесу. За даними 2022 року, малий бізнес забезпечив роботою близько 32% працездатного населення, що робить його важливою складовою економічної стабільності країни. Водночас малі підприємства формують до 20% ВВП України, підкреслюючи їхню важливу роль у загальному економічному розвитку.

Іншою важливою складовою державного стимулювання є підтримка інноваційної діяльності. Малі підприємства швидко реагують на технологічні зміни та активно впроваджують інновації. Співпраця з науковими установами та університетами дозволяє підприємцям отримувати доступ до нових технологій і знань, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку. Наприклад, урядова програма «Робота» видала понад 71 мільярд гривень грантів для підтримки малого бізнесу, що дозволило значно розширити його інноваційний потенціал [1].

Значна увага приділяється також спрощенню адміністративних процедур. Це включає зменшення бюрократичних бар'єрів, спрощення процесу реєстрації та ліцензування, а також введення електронних систем для звітності й управління. Такі заходи сприяють зниженню витрат часу та ресурсів для підприємців, що дозволяє малому бізнесу зосередитися на своїй основній діяльності.

Окрім цього, важливою складовою є розвиток інфраструктури для підтримки малого підприємництва. Це стосується не лише фізичної інфраструктури, такої як транспорт і комунікації, але й фінансових і консультаційних послуг, які надаються через спеціалізовані агентства, банки та урядові програми. Розвиток партнерств між державою, міжнародними організаціями та суб'єктами малого підприємництва створює сприятливе середовище для обміну досвідом і ресурсами, що сприяє сталому розвитку цього сектора [2].

Проте існують і певні ризики реалізації методів державного регулювання малого бізнесу. Фінансові, корупційні та економічні ризики можуть ускладнювати ефективність програм підтримки. Недостатній контроль з боку держави за виконанням програм та

використанням фінансових ресурсів також може призвести до зловживань. Для мінімізації цих ризиків необхідний постійний моніторинг і належний нагляд за реалізацією проектів підтримки.

Державна підтримка малого підприємництва є важливим елементом економічного зростання України. Забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу, таких як доступ до фінансових ресурсів, спрощення адміністративних процедур, підтримка інновацій та розвиток інфраструктури, є ключовими напрямками державного регулювання. Водночас для досягнення максимальної ефективності цієї політики необхідно враховувати можливі ризики та забезпечити належний контроль за її реалізацією. Завдяки цим заходам малий бізнес зможе відігравати значну роль у подальшому економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Вебсайт Міністерства економіки України. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e19ed500-b0fe-4c43-a7e9-86d9a7b5362b&title=Robota-Ponad14-000>
2. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні: аналітична доповідь. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/Jalilo19/002.htm>

УДК 332.012.324

Кадиров Е.Е., аспірант
Пакош О.О., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Мале підприємництво є однією з ключових складових сучасної економіки, що забезпечує динамічний розвиток та економічну стабільність. В умовах посилення глобалізаційних процесів, економічних криз та соціальних потрясінь роль малого бізнесу зростає, оскільки саме він здатен швидко адаптуватися до змін ринкового середовища. Малі підприємства активно впроваджують інновації, сприяють розвитку науково-технічного прогресу, а також створюють нові робочі місця. Проте, незважаючи на значні переваги малого підприємництва, його розвиток неможливий без відповідної підтримки з боку держави. Систематичне державне регулювання стає необхідною умовою для забезпечення сталого зростання цього сектору, особливо в умовах сучасних викликів, таких як пандемія, фінансові кризи та військові конфлікти.

Державне регулювання малого підприємництва включає комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для функціонування бізнесу, що має особливе значення для забезпечення економічної стабільності. Теоретичні основи державного регулювання базуються на таких ключових категоріях, як «державне управління», «державний контроль», «державне керування» та «державна підтримка». У міжнародній практиці широко використовується термін «state regulation», який охоплює не тільки контроль та нагляд, але й стимулювання розвитку економіки шляхом надання фінансової допомоги, створення умов для доступу до ринків та захисту прав підприємців. Державне регулювання малого бізнесу в Україні розглядається як один з основних інструментів стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Роль держави у підтримці малого підприємництва в умовах сучасних викликів неможливо переоцінити. Малі підприємства не мають достатніх ресурсів для самостійного протистояння глобальним загрозам, таким як пандемії та економічні кризи. Саме тому державна підтримка стає вирішальним фактором для забезпечення стійкості та розвитку бізнесу [1, с.25]. Державне регулювання може включати фінансові стимули, такі як гранти, субсидії, кредити з пільговими умовами, а також зменшення податкового навантаження. Ці заходи дозволяють малим підприємствам не тільки залишатися на плаву під час криз, але й розвиватися, освоювати нові ринки та впроваджувати інноваційні рішення.

Одним з ключових аспектів державного регулювання є створення сприятливого інституційного середовища, яке включає спрощення адміністративних процедур, зменшення бюрократичних бар'єрів та забезпечення прозорості у взаємодії між державою і бізнесом. Доступ до ринків та можливості отримати консультаційну підтримку також є важливими елементами цього процесу. В Україні малий бізнес потребує підтримки не лише у фінансовому аспекті, але й у правовому та організаційному плані. Належним чином розроблені державні програми підтримки дозволяють підприємцям легше долати труднощі, що виникають на різних етапах їхньої діяльності.

Проте сучасні умови вимагають від державного регулювання більшої гнучкості та адаптивності. Швидкі зміни в економіці, пов'язані з новими технологіями, викликами глобального ринку та екологічними факторами, потребують оперативного реагування з боку уряду. Державне регулювання має враховувати специфіку малого бізнесу та бути спрямоване на підвищення його конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному рівні. Сучасний світ диктує нові умови, коли для забезпечення сталого розвитку необхідно не тільки підтримувати існуючі бізнеси, але й створювати умови для виникнення нових інноваційних компаній.

Ефективне державне регулювання малого підприємництва потребує комплексного підходу, що включає як макроекономічні важелі, так і специфічні інструменти підтримки на рівні окремих секторів. Зокрема, слід звернути увагу на важливість інвестицій в інновації та науково-технічний розвиток. Держава може відігравати провідну роль у стимулюванні інноваційної активності підприємств через надання доступу до сучасних технологій, розвиток інфраструктури для підприємництва, а також створення спеціальних програм для підтримки стартапів та інноваційних проектів [2, с.25].

Державне регулювання малого підприємництва є важливим елементом забезпечення економічного розвитку та стабільності в країні. У сучасних умовах, коли малий бізнес стикається з численними викликами, роль держави стає вирішальною у створенні сприятливих умов для його розвитку. Впровадження ефективних інструментів регулювання, фінансової та консультаційної підтримки, а також зменшення адміністративних бар'єрів дозволять забезпечити сталий розвиток підприємництва та підвищити його внесок в економіку країни. Таким чином, державне регулювання стає не просто необхідністю, а ключовим фактором стабільності та зростання національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Апостолук О.Ю. Державна фінансова підтримка інноваційного розвитку малого підприємництва : матеріали VIII Міжнар. бізнес-форуму [«Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні»], (м. Київ, 19 березня 2015 р.) Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. С. 25–26.

2. Балановська Т.І. Особливості функціонування малого підприємництва в Україні / Т.І. Балановська, О.П. Гоголя, К.Л. Тужик. Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2012 № 8. (34). С. 22-31

УДК 378

Вергун М. О., к.е.н., доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

ПРОБЛЕМАТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Інвестиційне забезпечення інфраструктури підприємницьких університетів під час війни є складною та багатоаспектною проблемою, що вимагає комплексного підходу. Військові конфлікти значно ускладнюють залучення інвестицій через низку факторів, які чинять тиск на всі аспекти функціонування університетів. Так це, зокрема, невизначеність щодо тривалості та масштабів військових дій, зростання економічних ризиків, зниження загальної стабільності в країні, а також відтік інтелектуального капіталу через міграцію або вимушену релокацію науковців і студентів.

Підприємницькі університети в умовах війни стикаються з серйозними викликами, пов'язаними з пошкодженням або руйнуванням фізичної інфраструктури: кампусів, лабораторій, навчальних корпусів та інших об'єктів, які є критично важливими для нормального функціонування навчального процесу та наукових досліджень. Відновлення або модернізація інфраструктури потребують значних фінансових ресурсів, які важко залучити під час військових дій, коли економічні пріоритети держави зміщені на забезпечення безпеки та оборони.

Зменшення кількості внутрішніх джерел фінансування, таких як державні гранти або програми підтримки, також створює додаткові труднощі. Оскільки державні кошти, як правило, перерозподіляються на військові потреби, підприємницькі університети змушені шукати альтернативні джерела інвестицій. Одним із можливих шляхів є залучення міжнародних донорів та інвесторів, проте міжнародні фінансові організації часто побоюються вкладати кошти в регіони, де тривають бойові дії, через високий рівень ризиків і можливі збитки.

Важливо також зазначити, що підприємницькі університети залежать від інтеграції з бізнесом та інноваційним сектором економіки, які під час війни теж зазнають значних втрат. Компанії скорочують інвестиції в науково-дослідні та інноваційні проєкти, що ще більше ускладнює університетам залучення коштів для розвитку інфраструктури та підтримки досліджень. В умовах війни спостерігається зниження попиту на науково-дослідницькі послуги, що робить модель підприємницького університету менш ефективною і гальмує її розвиток. Крім того, для успішного залучення інвестицій університети повинні активно працювати над підвищенням своєї репутації на міжнародній арені. Війна часто негативно впливає на імідж країни, але університети можуть використовувати це як можливість для зміцнення своєї ролі як інноваційних центрів, здатних пропонувати рішення для глобальних проблем. Наприклад, дослідження в галузі медичних технологій, інновацій у сфері енергетики або екологічної безпеки можуть отримати значну підтримку з боку міжнародних партнерів, якщо університет зможе довести свою експертність та важливість у цих сферах.

Окрім цього, не можна не враховувати вплив війни на людський капітал університетів. Втрата науковців, інженерів і молодих фахівців через вимушену міграцію або мобілізацію значно ускладнює нормальне функціонування університетів та знижує їхню привабливість для потенційних інвесторів. Університети, позбавлені фахівців, що могли б вести важливі наукові проєкти або розробки, стають менш конкурентоспроможними на міжнародній арені, що, в свою чергу, робить їх менш привабливими для іноземних інвесторів та партнерів.

Попри це, війна може також створювати нові можливості для залучення інвестицій. Наприклад, міжнародні донорські організації та фонди можуть спрямовувати фінансову допомогу на підтримку навчальних закладів, особливо тих, які займаються відновленням інфраструктури або розробкою інноваційних технологій, що можуть бути корисними в умовах конфлікту. Університети можуть стати важливими гравцями у сфері оборонних технологій, медичних інновацій або відбудови післявоєнної економіки, що також може стати аргументом для залучення фінансування.

Необхідно враховувати, що ключем до виживання і розвитку університетів є не тільки фізична інфраструктура, а й збереження людського капіталу та інтелектуальної складової. Тому університети мають активно підтримувати своїх викладачів та студентів, забезпечувати можливості для дистанційної роботи та навчання, а також створювати програми для підвищення кваліфікації та професійного розвитку [1-3]. В умовах відтоку кадрів через війну або мобілізацію необхідно підтримувати зв'язок із науковцями та студентами за кордоном, щоб зберегти потенціал для подальшого розвитку після закінчення конфлікту. Також важливим є розвиток співпраці з діаспорою. Мігранти, що мають сильні зв'язки з рідною країною, можуть виступати як агенти залучення інвестицій або пошуку міжнародних партнерів для університетів. Зазначене стосується як фінансових ресурсів, так і інтелектуальних капіталів.

Залучення фахівців з-за кордону, що готові інвестувати в розвиток освітньої і наукової інфраструктури, може стати важливим джерелом підтримки для університетів, особливо тих, які займаються наукомісткими галузями [2-4].

Таким чином, проблематика інвестиційного забезпечення інфраструктури підприємницьких університетів під час війни охоплює низку взаємопов'язаних викликів і ризиків. Військовий конфлікт створює серйозні бар'єри для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, при цьому війна посилює економічну нестабільність, руйнує фізичну та інтелектуальну інфраструктуру університетів, а також обмежує можливості для розвитку підприємницької діяльності. Однак у відповідь на ці виклики можуть виникати нові можливості, які потребують активної участі міжнародних інвесторів і державних структур у процесах відновлення та модернізації інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Белялов Т. Е. (2018). Феномен підприємницьких університетів та їх фінансова безпека. *Вісник КНУД спецвипуск. Серія «Економічні науки»*, 345-354.
2. Белялов, Т. Е. (2018). Особливості діяльності підприємницького університету в постіндустріальній економіці. *Причорноморські економічні студії*, (33), 41-46.
3. Кравченко, М. О., & Броницька, М. В. (2023). Розвиток вітчизняних закладів вищої освіти на основі концепції потрійної спіралі. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, (26), 167-175.

4. Колеснікова, К. В., Гловацька, С. Н., & Руденко, С. В. (2013). Моделювання стратегічного управління міжнародною діяльністю університету. *Проблеми техніки*, (1), 95-101.

УДК 336.2: 338.2

Хаустова В.В., аспірантка
ДННУ «Академія фінансового управління»

ФІСКАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ ВАЖЕЛЬ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Перехід на відновлювані джерела енергії є обов'язковим для вирішення багатогранних проблем, пов'язаних зі зміною клімату, енергетичною безпекою та економічною стійкістю. У зв'язку з цим фіскальне регулювання постає як стратегічний важіль для управління розвитком і розповсюдженням відновлюваних джерел енергії.

Фіскальне регулювання може відігравати ключову роль у розвитку відновлюваної енергетики, створюючи сприятливе середовище для зростання ринку електроенергії, інвестицій в розвиток відновлювальних джерел енергії та інновацій. За своєю суттю фіскальне регулювання охоплює різні заходи, включаючи зміни податкового навантаження, субсидії та фінансові стимули, призначені для сприяння розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідро- та біоенергія.

Вплив фіскального регулювання на інвестиції у відновлювану енергетику є глибоким, про що свідчить значний приплив капіталу, який може створити така політика. Фіскальні інструменти, зокрема податкові пільги та субсидії, відіграють важливу роль у залученні приватних інвестицій шляхом зменшення ризиків, пов'язаних з проектами відновлюваної енергетики.

Фіскальне регулювання може створити сприятливе середовище, яке спонукатиме як вітчизняних, так і іноземних інвесторів виділяти кошти на проекти відновлюваної енергетики. Наприклад, запровадження «зелених тарифів» дозволяє виробникам відновлюваної енергії продавати свою електроенергію за вищою ціною, забезпечуючи повернення інвестицій [1]. Цей механізм не тільки залучає венчурний капітал, але й сприяє інноваціям у відновлюваних технологіях. Надаючи чіткі фінансові стимули, уряд може стимулювати зацікавленість і збільшити потоки капіталу на ринок відновлюваної енергії, що є життєво важливим для досягнення цілей сталого розвитку.

Податкова політика, що підтримує ініціативи щодо розвитку відновлюваної енергетики, ще більше підвищує життєздатність таких проектів [2]. Податкові пільги, зменшення та взагалі звільнення від сплати податків можуть значно зменшити фінансовий тягар для компаній, які займаються виробництвом енергії з відновлюваних джерел. Наприклад, багато юрисдикцій пропонують податкові пільги на інвестиції, які дозволяють інвесторам повернути відсоток своїх інвестицій у відновлювані технології, що робить ці проекти більш привабливими з фінансової точки зору. Крім того, сприятливий режим оподаткування для обладнання, що використовує відновлювані джерела енергії, може знизити експлуатаційні витрати, полегшуючи підприємствам перехід на більш чисті джерела енергії. Ефективна фіскальна політика не тільки стимулює інвестиції, але й узгоджує економічне зростання з екологічною стійкістю.

Незважаючи на очевидні переваги фіскального регулювання у просуванні відновлюваної енергетики, деякі проблеми та обмеження перешкоджають його ефективності. Одним із значних занепокоєнь є потенційна неефективність реалізації фіскальної політики, яка може призвести до небажаних наслідків, таких як спотворення ринку або залежність від субсидій, які є економічно невиправданими. Крім того, політичний ландшафт часто створює перешкоди для ефективного регулювання, оскільки зміна урядових пріоритетів і зміни в управлінні можуть призвести до нестабільності фіскальних стимулів.

Крім того, стійкість фіскальних стимулів викликає питання щодо їх майбутньої життєздатності в енергетичному ландшафті, що швидко розвивається і змінюється. У міру того, як технології відновлюваної енергетики розвиваються та стають більш конкурентоспроможними, зростає дискурс про необхідність поступового скасування субсидій і покладання на ринкові механізми. Таким чином, незважаючи на те, що фіскальне регулювання залишається критично важливим інструментом для просування відновлюваної енергетики, його необхідно ретельно розробляти та періодично переглядати, щоб забезпечити його ефективність і відповідність довгостроковим цілям сталого розвитку та економічного розвитку країни.

Отже, фіскальне регулювання є стратегічним важелем для управління розвитком відновлюваної енергетики, суттєво впливаючи на інвестиційні потоки та формуючи ринкові умови. За допомогою різних фіскальних інструментів уряди можуть створити середовище, сприятливе для інновацій і зростання в секторі відновлюваної енергії. В деяких випадках фіскальне регулювання розвитком енергетики, може виступати чи не єдино можливим важелем управління цим розвитком і тому відігравати стратегічну роль. Проте виклики, пов'язані з впровадженням фіскальної політики, політичною динамікою та сталістю стимулів, підкреслюють потребу в тонкій та адаптивній нормативній базі. Оскільки світова спільнота прагне переходу до більш стійкого енергетичного майбутнього, роль фіскального регулювання, безсумнівно, залишатиметься центральною, що вимагатиме постійного аналізу та реформування, щоб забезпечити його ефективність у стимулюванні розвитку відновлюваної енергетики. Зрештою, збалансований підхід, який враховує як безпосередні переваги фіскальних стимулів, так і довгострокові цілі сталого розвитку, матиме вирішальне значення для подолання складнощів регулювання розвитку енергетики у 21 столітті.

Список використаних джерел:

1. Пудичева Г.О. Фінансування проектів з відновлюваної енергетики в Україні. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2020. Том 4. Випуск 35. С. 459-465. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.222480>
2. Кузьміна М.М. Форми інвестування у відновлювальну енергетику. *Економічна теорія та право*. 2017. № 2 (29). С. 112-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2017_2_25

Кадиров Е.Е., аспірант
Віжукін Д.Г., аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Мале підприємництво є однією з важливих складових національної економіки України, забезпечуючи значну частину робочих місць, сприяючи розвитку інновацій та підвищенню рівня життя місцевих громад. В умовах сучасних економічних викликів ефективне державне регулювання малого підприємництва набуває вирішального значення для підтримки цього сектору. Питанням є не тільки створення сприятливих умов для ведення бізнесу, але й забезпечення стабільності та адаптації до викликів, таких як пандемія, війна та глобальні економічні зміни.

Одним з основних інструментів державного регулювання є нормативно-правова база, яка повинна бути стабільною, зрозумілою і передбачуваною. Ефективність нормативного регулювання значною мірою залежить від його здатності підтримувати малий бізнес через адекватні правові умови. Однак, для досягнення максимального ефекту важливо, щоб закони не тільки регулювали підприємницьку діяльність, але й сприяли її розвитку. Прозорі правові механізми дозволяють зменшити рівень корупції, підвищити довіру інвесторів та забезпечити кращу взаємодію між підприємцями та державою.

Одним із ключових аспектів державної підтримки є спрощення адміністративних процедур. В останні роки в Україні спостерігається значний прогрес у цифровізації державних послуг. Наприклад, можливість реєстрації бізнесу онлайн через портал «Дія» скоротила час і витрати, пов'язані з початком підприємницької діяльності. Це сприяє залученню нових підприємців, оскільки процедура реєстрації стала значно простішою і швидшою. Спрощення ліцензійних та дозвільних процедур є ще одним важливим напрямом, що дозволяє знизити регуляторні бар'єри для бізнесу.

Фінансові інструменти також відіграють важливу роль у розвитку малого підприємництва. Програми пільгового кредитування, такі як «Доступні кредити 5-7-9%», стали важливим джерелом фінансової підтримки для малих підприємств [1]. Ця програма дозволяє підприємцям отримувати кредити на вигідних умовах, що значно знижує фінансове навантаження та сприяє інвестиціям у розвиток бізнесу. Зокрема, такі кредити дозволяють підприємствам інвестувати в оновлення обладнання, впровадження нових технологій та розширення виробництва. Це особливо важливо для стартапів, які часто стикаються з проблемами доступу до фінансових ресурсів на ранніх етапах діяльності.

Ще одним важливим інструментом державного регулювання є гранти та субсидії, які надаються для підтримки інноваційних проєктів, розвитку стартапів та модернізації бізнесу. Програми державної підтримки, такі як «єРобота», дозволяють підприємцям отримати фінансування для розвитку своїх проєктів [2]. Ці програми є важливим джерелом інвестицій в економіку та сприяють створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на економічну стабільність країни.

Інфраструктурна підтримка малого підприємництва також є важливим елементом державної політики. Розвиток бізнес-інкубаторів, технологічних парків та індустріальних зон

створює сприятливі умови для розвитку підприємств, особливо в регіонах, які потребують економічного відновлення. Ці інфраструктурні об'єкти забезпечують доступ до ресурсів, сучасних технологій, фінансових інструментів та консультаційних послуг, що дозволяє підприємцям зосередитися на розвитку свого бізнесу. Крім того, вони сприяють створенню сприятливого інноваційного середовища, де підприємці можуть отримати підтримку на всіх етапах розвитку свого бізнесу — від ідеї до реалізації.

Не менш важливим є питання енергетичної безпеки та забезпечення стабільного доступу до енергоресурсів для малих підприємств. В умовах військових дій і зруйнованої інфраструктури доступ до електроенергії та інших ресурсів стає критично важливим для виживання бізнесу. Державні програми з енергоефективності та використання альтернативних джерел енергії можуть стати важливим фактором підтримки малого бізнесу в таких умовах.

Загалом, для забезпечення ефективного розвитку малого підприємництва державна політика повинна бути багатогранною та включати правову, адміністративну, фінансову та інфраструктурну підтримку. Комплексне використання цих інструментів дозволить не лише підтримати існуючі підприємства, але й стимулювати створення нових, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни. В умовах сучасних викликів важливо продовжувати удосконалювати регуляторну базу, розширювати доступ до фінансових ресурсів та інвестувати в розвиток інфраструктури, щоб мале підприємництво могло ефективно адаптуватися до нових умов ринку.

Список використаних джерел:

1. Підтримка малого і середнього підприємництва. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>
2. Офіційна статистика МСП в Україні: аналіз та пропозиції щодо вдосконалення. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-81431088/81431088>

УДК : 37:001:332

Alexander Buychik,
Doctor of Economics, PhD in Social and Political Sciences, co-owner of Tuculart Holding, Director of Science, Supervisor of the European Institute for Innovation Development.
ORCID 0000-0002-2542-4198

Anisia Tomanek,
Master of Social and Cultural Sciences, co-owner of Tuculart Holding, Chief Director of the European Institute for Innovation Development.

INTEGRATION OF EDUCATION AND SCIENCE INTO THE BUSINESS ENVIRONMENT: A SET OF DIRECTIONS FOR EFFECTIVE PROCESS

In the modern world, it is highly significant to integrate education and science into the business environment, i.e., to make education and science economically profitable and autonomous from various state and international allocations. American universities, for example, generally solve this task. The subject of the study is the interaction of education and science with business financial management. The object of the study is the process of integrating education and science into business financial management. The study aims to identify a set of directions for effectively integrating the

university spheres of education and science in business financial management. Scientific methods such as cumulative, comparative and analytical are used to achieve the purpose of the study and solve the tasks set. Cumulative research methods were applied to the collection of primary data for further work within the framework of this study. A comparative analysis was applied to the collected data to identify the primary markers of the potential of the university sphere of education and science to integrate into business financial management. The analytical method was used to determine the main characteristics of academic entrepreneurship in various countries. During the study, the works and research reports of A. Alshumaimri, T. Aldridge, D. [1] Audretsch, D., E. Lehmann, [2] S. Paleari, S. Bagchi-Sen, L. Changho, J. Poon [3], A. Barcik, P. Dziwiński, P. [4] D'Este [5], etc. were used. The authors identified the primary markers of the potential of the university sphere of education and science for integration in business financial management, analysed the main characteristics of academic entrepreneurship in various countries of the world and developed proposals on a set of seven directions for the integration of education and science in business financial management. They conclude that a university can be a financially successful autonomous business structure in the modern world if it determines the priorities of future trends and reformats scientists' thinking in line with the search for the effectiveness of its science.

References:

1. Alshumaimri, A., Aldridge, T., & Audretsch, D. B. (2011). Scientist entrepreneurship in Saudi Arabia. *Journal of Technology Transfer Online-First*, 1-15.
2. Audretsch, D., Lehmann, E., & Paleari, S. (2014). Academic policy and entrepreneurship: A European perspective. *The Journal of Technology Transfer*, 39(4), 363- 368.
3. Bagchi-Sen, S., Changho, L., & Poon J. (2015). Academic-Industry Collaboration: Patterns and Outcomes. In *Handbook of Research on Internationalization of Entrepreneurial Innovation* (pp. 289-302). Global Economy.
4. Barcik, A., & Dziwiński, P. (2016). Innovative Entrepreneurship in Poland within Cooperation of the Universities with Enterprises. In L. Carvalho (Ed.), *Handbook of Research on Entrepreneurial Success and its Impact on Regional Development* (pp. 702-725). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-9567-2.ch029>
5. Buychik, A. *Klironomy as a Science of Preservation of Cultural Heritage*. LAP Lambert Academic Publishing. Mauritius-France-Germany.
6. D'Este, P., & Patel, P. (2007). University-industry linkages in the UK: What are the factors underlying the variety of interactions with industry? *Research Policy*, 36, 1295-1313.

УДК 330

Дубіна І. М., аспірант кафедри управління та смарт інновацій
Київський національний університет технологій та дизайну

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Діяльність підприємств в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагає впровадження адаптаційних, анти кризисних та оптимізаційних заходів, що, зазвичай, призводить до скорочення витрат, персоналу, звуження напрямків розвитку та зменшення інвестицій в проекти R&D (наукових досліджень та розвитку). З іншої сторони, як раз складні часи, коли слід швидко

приспосовуватись до кризових умов, а також закладати фундамент майбутнього розвитку й на період післявоєнного відновлення – як раз і виникає потреба в застосуванні інноваційних ідей, наукових розробок та креативного й навіть конверсійного підходів.

В період дії правового режиму воєнного стану та ведення бойових дій впровадження інновацій у ВПК стає життєвою необхідністю.

Цікавим фактом є те, що премії Кабінету Міністрів за впровадження інноваційних розробок, в першу чергу отримали автори нововведень як раз в напрямку «Інноваційні технології підвищення вогневого враження» [2].

Неймовірну стійкість та життєздатність під час війни показав український ІТ сектор. За результатами опитувань венчурних фондів, котрі фінансують стартапи, інноваційні впровадження та ІТ компанії, на липень 2023 року в їхніх портфелях виявилось 342 інвестиції [1]. Впровадження вагомої кількості саме українських розробок та стартапів в галузі ІТ робить Україну провідним гравцем в цій сфері.

Складність розвитку інноваційно-інвестиційних процесів полягає, насамперед, в тому, що вони потребують значних обсягів інвестицій, які мають дуже високий рівень ризику. Саме тому без державної підтримки цих процесів не обійтись [3, с. 145].

За результатами опитування Forbs наприкінці червня 2023 р, виявилось, що лише за півтора року війни в Україні з'явилися понад 80 стартапів. Найбільшими викликами для власників стартапів стали: відсутність замовлень через обмеження ринків в умовах війни (47% респондентів) та витік кадрів у зв'язку із міграцією (26% респондентів) [1].

Щороку в Україні з'являються десятки нових інноваційних проектів, які мають потенціал стати глобальними. Ось деякі з найуспішніших українських стартапів, які підкорили світ:

- MacPaw — компанія, яка розробляє програмне забезпечення для macOS, iOS, Android і Windows. Її продукти: CleanMyMac, Setapp і Parallels, використовують мільйони користувачів у всьому світі.

- Depositphotos — маркетплейс із понад 250 млн роялті-фрі зображень, відео та музичних файлів. Компанія є одним із найбільших маркетплейсів контенту у світі.

Ці стартапи успішно конкурують з провідними світовими компаніями у своїх галузях. Вони є прикладом того, що українські інноваційні проекти мають потенціал для досягнення глобального успіху.

Не зважаючи на те, що багато галузей економіки і підприємств зберегли чи відновили свою діяльність, застосовуючи, в тому числі і інноваційні підходи, дослідження «Інституту економічних досліджень та політичних консультацій», здійснені в квітні-травні 2023 року, показали невтішні результати:

- 18% підприємств не мали інноваційної діяльності ні до ні під час війни;
- 77% респондентів вважають, що під час дії воєнного стану інновації не є актуальними;
- Решта 23% респондентів, для кого інновації є актуальними і під час війни – це великі компанії чи підприємства та експортери;
- Лише 19% збільшили видатки на інновації під час війни;
- У 42% респондентів причинами скорочення видатків на інновації є суто фінансові проблеми.

Отже, це опитування показує, що потрібна підтримка для тих, хто продовжує свою діяльність під час дії воєнного стану:

- Фінансова підтримка (державні програми з підтримки інновацій і стартапів, пільгові кредити, зменшення регуляторного й фіскального тиску, залучення фінансових міжнародних донорів, ін);
- Мотиваційна підтримка (висвітлення інформації про потенційні позитивні результати та ефективність впровадження інновацій, доступ до наукових розробок і технологій, обмін досвідом, відновлення високих рівнів наукоємкості підприємств);
- Законодавче регулювання, направлене на створення умов для інноваційного підприємництва;
- Підтримка та розвиток наукової бази й та науково-дослідних інституцій країни як на рівні держави, так і із залученням міжнародних партнерів.

Висновки. В умовах воєнного стану в Україні інноваційна діяльність не лише не зупинилася, а й отримала новий імпульс. Попри складнощі, наукові дослідження та розробки тривають, що свідчить про незламність українського підприємництва. Підприємства, які адаптуються та інтегрують інноваційні рішення, демонструють вищу стійкість до зовнішніх викликів. В Україні існує значний фінансовий потенціал для підтримки інновацій через державні та міжнародні програми. Підприємства, що інвестують в інновації, виявляються найбільш гнучкими та здатними до швидкої адаптації, формуючи нові бізнес-моделі, які враховують сучасні потреби ринку. Ринок українських стартапів показав стійкість та адаптацію до нових умов, з'являючись нові проекти навіть під час війни. Це свідчить про потужний інноваційний потенціал країни та відкриває нові можливості для розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Український бізнес під час війни: приклади успішних проєктів : веб-сайт. URL: <https://cases.media/article/ukrayinskii-biznes-pid-chas-viini-prikladi-uspishnikh-proyektiv> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Кабінет міністрів України Розпорядження від 13 червня 2024 р. № 539-р : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-prysudzhennia-premii-kabinetu-ministriv-ukrainy-za-rozroblennia-i-vprova-a539r> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інноваційно-інвестиційну активність підприємств Актуальні проблеми економіки. 2006. № 11 (65). С. 144–151.

Платформа 2. Розвиток індустрії фінансових послуг у цифрову епоху

UDC 336.1

Tetiana Iefymenko
Dr. Sc. (Economics), Professor,
Academician of the NAS of Ukraine
SESE “The Academy of Financial Management”

TRANSFORMATIONS OF ANTICRISIS PUBLIC FINANCES MANAGEMENT

The prospects for the prevailing optimistic scenario of world economic development are linked to the need to change the strategic modernization basis of public finance management and its priorities. A crisis in the institutional interaction practice of the main regulators usually occurs in years of global and regional upheavals. Regulation of the economic agents' relations in the public finance system, being an integral part of tax, budget and monetary policy, is closely interrelated to the scope and pace of the national development both in general and in the context of its key components: education, science, business, etc.

The most significant destabilization factors are relevant to the main challenges and threats to fiscal security, which include: a significant deficit of the state budget, which exceeds the established threshold indicators; loss of budget revenues due to tax evasion schemes, erosion of its base; inconsistency of legal regulation of relations in the tax sphere; functioning of the pension system under a high demographic burden; the spread of the phenomena of legalization (laundering) of proceeds obtained through crime.

The indirect influence of financial centers through operational network activity on increasing the degree of disproportionality of international assets and liabilities supports the asymmetric nature of financial globalization. In this context, it is worth distinguishing between the processes of real financial integration and the corporate structural chains of the movement of financial and information flows of large multinational companies. The spatial institutional aspect is associated with spillover effects [1], when the phenomena of turbulence spread at a certain moment between different institutions and sectors, affecting their direct and indirect connections.

Cooperation programs with developed progressive democratic states and international organizations contribute to a strategic course for internal structural reforms, overcoming corruption, harmonizing the institutional space with supranational norms and rules.

The aggravation of dynamic threats in the conditions of the new economic reality, uncertainty [2] regarding the strengthening of the instability of states, the reduction of their potential to overcome multifaceted difficulties regarding the possibilities of fully implementing the policy of sustainable development is accompanied by the risks of falling into the so-called fragility trap [3]. This refers to a high level of long-lasting fragility, vulnerability of the functioning of institutions of all bodies of power, governments, local self-government, etc. Therefore, the criterion base of regulatory systems should contain their qualitative characteristics, namely: durability, indivisibility, reasonableness, depth of satisfaction, relativity, etc.

The latter makes it possible to determine the objective measurement of structural shifts. Contradictions and lack of coordination of norms and rules established by governments increase the problems of information asymmetry. During the transformations of change management in the sphere of public finances, it is important to take into account the theoretical and practical aspects of rational

expectations, which justify the limitation of the directions of government intervention in the economy.

Using state management levers, it is necessary to neutralize the risks of unscrupulous behavior of economic agents, to prevent the emergence of conflict situations between them resulting from different interpretation of information.

Last years as a result of the global turbulences caused by the recession, disruptions in international supply chains during the aggression of the Russian Federation against Ukraine, a new socio-political, economic and military reality was formed. Based on the common opinion of national authorities, international supranational structures, and business, UN analysts made a clear conclusion: it is possible to move from stagnation of international production and trade to activation of more stable economic relations by taking measures to consolidate various elements of the resilience potential - resistance to probable shocks [4].

In 2023, due to the ongoing turmoil in the world economy, global economic growth slowed down to 3.2% because of tight monetary policies and the negative impact of high level of conflictogenity and fragmentation trends. The geopolitical reorientation of energy supplies due to Russia's illegal aggression in the global dimension is expected to be protracted.

OECD experts in Economic Outlook 2024 [5] predict that *global growth will stabilize in 2024-2025 at a moderate pace and inflation will return to target in most countries by the end of 2025*. Key short-term risks this year and for the foreseeable future include continued international and trade tensions as well as the possibility of a growth slowdown as labour market pressures fade. Moreover, if the projected smooth path of disinflation is not realized, it is likely to expect a high potential for financial market disruption. The key interest rates should be reduced as inflation declines. Though, to ensure that inflation returns to its target, timing and rate cuts must be carefully considered.

Fiscal sustainability in its turn requires greater efforts to contain government spending, increase revenue and improve the tax and budget structure. In addition to those mentioned earlier, it is worth to emphasize insufficient development of long-term lending, a significant share of non-performing loans in the loan portfolio of banks, including the public sector, among threats to fiscal security.

Strengthening the system of bank recovery, contingency planning and bank governance are to be focused on in order to reach fiscal stability and to stay prepared for shocks that are likely to occur.

The task of maintaining a secure state of any country can be defined as a cumulative problem that covers a number of interrelated aspects. It is about countering threats to all components of a single systemic information and network business activity space and its subsystems, in particular, social-political, educational, scientific, technical-economic, resource-energy, military-defense, etc. Therefore, in the comprehensive conditions of the convergence of the economy, first of all, it is necessary to secure the implementation of the principles of management policy, formed on the basis of unified databases, taking into account the multi-level structural and functional construction of the mentioned subsystems.

One of the crucial actions on the way to growth and alleviating fiscal pressure has become reviving product market reforms and enhancing competitiveness. What is needed in order to reach fiscal stability is consolidated effort to contain government spending, enhance revenues and improve budgetary frameworks.

References:

1. Frank N., Hesse H. Financial Spillovers to Emerging Markets during the Global Financial Crisis. *IMF Working Paper*. 2009. No. 104. DOI: 10.5089/9781451872514.001

2. Hites A., Bloom N., Furceri D. 60 Years of Uncertainty. *Finance & Development*. 2020. March. URL: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2020/03/pdf/imf-launches-world-uncertainty-index-wui-furceri.pdf>.

3. IMF Strategy for Fragile and Conflict- affected States (FCS) / IMF. Washington, D.C., 2022. URL: <http://www.imf.org/external/pp/ppindex.aspx>

4. World investment report. 2021. Investing in Sustainable Recovery / UNCTAD. 2021. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf.

5. OECD Economic Outlook, Interim Report September 2024: Turning the Corner / OECD. Paris : OECD Publishing, 2024. URL: <https://doi.org/10.1787/1517c196-en>.

УДК 657.658

Тарасенко І.О., д.е.н., професор

Козирев О.О., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ НА ЗАСАДАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ

Умови функціонування сучасних компаній характеризуються підвищенням рівня нестабільності та непередбачуваності зовнішнього середовища, що особливо яскраво проявляється в межах вітчизняної економічної системи. В наш час, забезпечення сталого розвитку українських компаній є надзвичайно складним завданням менеджменту, що вимагає застосування сучасних підходів до управління, до яких відноситься, зокрема, концепція управління вартістю (Value-Based Management – VBM). Основним критерієм ефективності діяльності компанії при застосуванні даної концепції є вартість, яка, в свою чергу, є інтегральним показником прибутковості діяльності компанії, задоволеності інтересів, а також індикатором потенційних ризиків для всіх зацікавлених сторін та, зокрема, інвесторів (власників, акціонерів) компанії [1]. Впровадження концепції управління вартістю в систему менеджменту вимагає, зокрема, формування системи показників, яка дозволить оцінити ефективність діяльності компанії та виявити основні чинники впливу на її вартість.

В межах концепції VBM, можна виокремити наступні основні підходи до оцінювання вартості компанії [3, С. 55-57; 2, С. 178]:

(1) дохідний або прибутковий підхід передбачає використання показників фінансових результатів при оцінюванні вартості компаній, а також показників грошових потоків. При даному підході застосовуються методи: прямої капіталізації, дисконтування грошових потоків, економічного прибутку і додаткових доходів;

(2) ринковий або порівняльний підхід забезпечує можливість вимірювання ринкової вартості компанії на основі використання методів: ринку капіталів, угод (мультиплікаторів), галузевих коефіцієнтів;

(3) витратний або майновий підхід базується на визначенні неврахованих активів, а також на переоцінці всіх активів компанії та передбачає використання методів: вартості заміщення та ліквідаційної вартості, нагромадження активів, скоригованих чистих активів, регулювання балансу, а також простого балансового методу.

Слід зазначити, що використання кожного з вищенаведених підходів та методів оцінювання вартості компанії має певні переваги та недоліки, вимагає адаптації до специфіки конкретного ринку та, найчастіше, не використовується самостійно. Крім того, оцінювання діяльності компанії виключно на основі фінансових показників не охоплює всіх аспектів економічної діяльності і, таким чином, є недостатньо ефективним інструментом управління, в т.ч. управління вартістю компанії.

Системою оцінювання, яка забезпечує врахування всіх основних напрямів діяльності на основі використання як фінансових, так і нефінансових показників, забезпечує реалізацію стратегії компанії та є дієвим інструментом переводу нематеріальних активів в реальну вартість для всіх зацікавлених сторін, є збалансована система показників (Balanced Scorecard – BSC) [4, С. 68-69]. Саме BSC є інструментом стратегічного менеджменту, використання якого дозволяє забезпечити реалізацію інтересів зацікавлених сторін і, таким чином, підвищити ефективність управління вартістю компанії.

Збалансована система показників – це надійний спосіб підвищення ефективності роботи персоналу, фінансового менеджменту та бізнес-процесів з метою реалізації стратегії компанії в межах концепції управління вартістю. На відміну від інших систем показників, BSC відрізняється чіткістю причинно-наслідкових зв'язків між цілями компанії, показниками діяльності, нормами та відповідними ініціативами за чотирма збалансованими напрямками (фінанси, внутрішні бізнес-процеси, клієнти, навчання та розвиток персоналу). Такий підхід до оцінювання дозволяє не лише оцінити вартість компанії, а й проаналізувати всі основні аспекти її діяльності з позицій досягнення стратегічних цілей, задоволення інтересів зацікавлених сторін на засадах реалізації концепції управління вартістю. Крім того, результати оцінювання діяльності компанії на основі використання збалансованої системи показників ілюструють основні ініціативи і заходи, які є необхідними для досягнення цільових орієнтирів компанії. Збалансована система показників є джерелом додаткових можливостей у сфері менеджменту компаній, оскільки забезпечує відповідність системи оцінювання, аналізу та безперервного вдосконалення і, таким чином, реалізує відповідні вимоги стандарту ISO 9001:2015. Крім того, спрямованість BSC на постійне вдосконалення діяльності компанії узгоджується з рекомендаціями стандарту ISO 9004:2018 з поліпшення діяльності. Зазначене робить збалансовану систему показників одним із найефективніших інструментів оцінювання діяльності компанії з метою ефективного стратегічного управління її вартістю.

Отже, оцінювання діяльності компанії на засадах концепції управління вартістю доцільно здійснювати за допомогою збалансованої системи показників з огляду на те, що саме дана система показників забезпечує стратегічну спрямованість оцінювання діяльності компанії, задоволення інтересів зацікавлених сторін, орієнтацію на майбутнє. BSC дозволяє відслідковувати вплив фінансових та нефінансових показників на вартість матеріальних та нематеріальних активів, а також вартість компанії в цілому.

Список використаних джерел:

1. Хадарцев О.В. Проблеми управління вартістю підприємства в сучасних умовах господарювання. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3364/3291>
2. Давидов О.І. Проблеми та перспективи застосування концепції управління вартістю підприємств в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 1. С. 170-182.
3. Савчук Л.М., Бандоріна Л.М., Удачина К.О., Савчук Р.В. Вибір моделі вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємства. *Економічний вісник*. 2023. № 1. С. 50-61.

4. Репіна І.М. Збалансована система показників у системі управління на підприємстві. *Вісник НТУ «ХПІ» (Економічні науки)*. 2021. № 3. С. 68-72.

5. Гринь В.П. Збалансована система показників та система стратегічного управлінського обліку: напрями взаємодії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2121. № 42. С. 72-79.

УДК 336.761

Нефедова Т.М., к.е.н., доцент

Попик В.С., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання визначення основних напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємств є особливо актуальним в сучасних умовах, які характеризуються наявністю значної кількості реальних та потенційних ризиків і загроз. Важливими завданнями фінансового менеджменту підприємств є врахування викликів, протидія загрозам та управління ризиками, які виникають на всіх економічних рівнях (особистісному, мікро- та макроекономічному, глобальному) та в усіх сферах діяльності, зокрема, у сфері управління людськими ресурсами, маркетингу, матеріально-технічного забезпечення, логістики, роботи з клієнтами тощо.

Фінансова безпека підприємства – це комплексна характеристика стану захищеності фінансових інтересів підприємства і їх узгодженості із наявним потенціалом і поставленими цілями, що в процесі фінансово-господарської діяльності дозволяє протистояти різноманітним негативним факторам [1, с. 17-18]. Також фінансову безпеку на мікроекономічному рівні можна визначити, як забезпечення такого фінансового стану підприємства:

- при якому підприємство може протистояти загрозам на основі ефективного фінансового менеджменту з метою забезпечення розвитку економічної діяльності підприємства [2, с.111];

- що характеризується достатністю фінансових ресурсів, збалансованістю та якістю фінансових інструментів, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань, а також ефективний і сталий розвиток підприємства [3, с. 90-91];

- який характеризується здатністю і можливістю підприємства протистояти загрозам реалізації його фінансових інтересів на ринку [4, с. 26].

Таким чином, узагальнюючи підходи науковців, можна виокремити наступні ключові характеристики фінансової безпеки підприємства: можливість протистояти загрозам (внутрішнім та зовнішнім, наявним і потенційним); захист та реалізація фінансових інтересів підприємства; певний фінансовий стан і можливість забезпечення сталого економічного розвитку.

Усвідомлюючи важливість забезпечення фінансової безпеки, представники топ-менеджменту українських підприємств різних видів економічної діяльності значну увагу приділяють економічній ефективності та фінансовій результативності; роботі з контрагентами; стратегічному плануванню у сфері протидії ризикам і загрозам зовнішнього середовища. До останніх слід віднести: недосконалість та нестабільність вітчизняного

законодавства, недостатній рівень розвитку в Україні фінансово-кредитної системи, низьку диверсифікацію ринку, недобросовісну конкуренцію, лобіювання, корупцію та ін. Всі напрями діяльності, спрямовані на протидію зазначеним загрозам, безумовно, є необхідними для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Водночас, фінансові стратегії та плани більшості підприємств виявились малоефективними в протидії непередбачуваним масштабним ризикам таким, як світова фінансово-економічна криза, COVID-19, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України.

В цілому, попри суттєві напрацювання науковців у сфері визначення сутності, ідентифікації загроз та виявлення напрямів забезпечення фінансової безпеки [1-5], завдання фінансового менеджменту значно ускладнюються у зв'язку з тим, що, як показав досвід останніх десятиліть, досить часто економічні суб'єкти змушені протистояти загрозам, які надзвичайно складно передбачити. Щодо напрямів протидії таким загрозам відсутній багаторічний практичний досвід та напрацювання науковців. З огляду на це, в сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає застосування, одночасно із класичними інструментами та методами, принципово нових, дія яких виходить далеко за межі фінансового менеджменту та менеджменту підприємства в цілому. Так, на етапі планування, поряд із збором фінансово-економічної інформації і розвідками (економічною, фінансовою, конкурентною, корпоративною, інформаційною, діловою, комерційною тощо), необхідно також забезпечити збір та обробку інформації щодо глобальних, міжнародних та макроекономічних тенденцій з метою прогнозування та передбачення потенційних форс-мажорних ситуацій. Звичайно, більшість таких ситуацій неможливо передбачити. Водночас, ретроспективний аналіз дозволяє зробити висновки, що в сучасних умовах, особливо на території України, можливими форс-мажорними обставинами є: окупація територій; пошкодження майна та неможливість ведення економічної діяльності підприємства внаслідок воєнних дій, або екологічної катастрофи; перебої з енергопостачанням та матеріально-технічним забезпеченням; раптове зменшення чисельності контрагентів тощо.

Отже, сучасні умови функціонування підприємств, особливо українських, вимагають застосування принципово нових підходів до забезпечення їх фінансової безпеки. Надзвичайно важливим напрямом такої діяльності, на нашу думку, є забезпечення здатності підприємства продовжувати свою економічну діяльність та захистити свої фінансові інтереси навіть в умовах форс-мажорних ситуацій, які важко піддаються прогнозуванню. Подальших досліджень потребує розробка стратегій, планів та заходів щодо забезпечення фінансової безпеки в залежності від характеру та масштабу форс-мажорної події, розміру та сфери діяльності підприємства, його фінансових інтересів.

Список використаних джерел:

1. Краснокутська Н.С., Коптева Г.М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 7. С. 14-19.
2. Марусяк Н.Л., Бак Н.А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109-113.
3. Вудвуд В.В., Батієвська О.В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93.
4. Зачосова Н.В., Бибик А.М. Напрями забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 15, ч. 1. С. 25-28.

5. Кузенко Т.Б., Сабліна Н.В. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с.

УДК 330.322:336.64:339.92

Русіна Ю.О., к.е.н., доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КОНСАЛТИНГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ

Глобалізація фінансової сфери відкрила нові можливості для інвесторів та бізнесу. Фінансові ринки різних країн стали більш взаємопов'язаними, що дозволяє компаніям залучати капітал на міжнародних біржах, отримувати кредити в іноземних банках і розширювати свої інвестиційні портфелі за межами національних кордонів. Однак разом із можливостями виникають і нові виклики. Міжнародні кризи, економічна нестабільність та регуляторні відмінності можуть суттєво впливати на фінансові потоки та прибутковість інвестицій. В цьому контексті фінансово-інвестиційний консалтинг стає необхідним інструментом для підтримки бізнесу.

Однією з основних функцій консалтингових компаній є аналіз фінансових ризиків. В умовах глобалізації ризики стають багатшаровими та включають не лише внутрішні економічні фактори, але й зовнішні, такі як валютні коливання, зміни в політичних режимах, зміни у світових цінах на енергоносії тощо. Комплексний підхід до управління ризиками дозволяє мінімізувати їхній вплив та збільшити прибутковість інвестицій [3, с. 65].

Основною метою фінансово-інвестиційного консалтингу є надання професійних порад та рекомендацій щодо оптимального розміщення капіталу з урахуванням поточних і перспективних умов ринку. Це включає широкий спектр послуг: від аналізу ринкової ситуації та прогнозування до розробки індивідуальних інвестиційних стратегій.

Окремим аспектом діяльності консалтингових фірм є розробка портфельних стратегій. Глобалізація створює умови для диверсифікації інвестиційних портфелів за рахунок включення активів з різних країн і секторів економіки. Такий підхід дозволяє знизити ризики, пов'язані з локальними ринковими коливаннями, та підвищити загальну стабільність доходів. Однак ефективна диверсифікація вимагає глибокого розуміння міжнародних ринків, макроекономічних процесів і регуляторних умов.

Іншою важливою складовою консалтингу є підготовка рекомендацій щодо залучення капіталу. Для багатьох компаній, особливо тих, що працюють на глобальному ринку, стає актуальним питання про оптимальні способи фінансування своїх проєктів. Консалтингові фірми допомагають оцінити різні варіанти залучення коштів, зокрема через випуск акцій, залучення кредитів чи використання альтернативних джерел фінансування, таких як венчурний капітал або приватні інвестиційні фонди [2, с. 19].

Незважаючи на переваги, глобалізація також накладає певні обмеження на роботу фінансових консультантів. Основним викликом є постійно змінюваний характер світового фінансового ринку. Консультанти повинні бути готові до швидкої адаптації своїх стратегій у відповідь на нові економічні та політичні реалії. Зокрема, вони повинні мати здатність швидко реагувати на зміни в регуляторній політиці, такі як введення нових податків, санкцій чи торгових обмежень.

Крім того, велике значення має відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності та аудиту. Учасники глобального фінансового ринку мають діяти в рамках міжнародно визнаних стандартів, таких як Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) чи Базельські угоди для банківського сектору. Консалтингові компанії повинні постійно оновлювати свої знання та вміння, щоб забезпечити своїх клієнтів найактуальнішими та найефективнішими рішеннями [3, с. 74].

Сучасний фінансово-інвестиційний консалтинг також все більше пов'язаний з впровадженням інноваційних технологій. В умовах глобалізації зростає значення таких технологій, як блокчейн, штучний інтелект і великі дані. Ці інструменти дозволяють підвищити ефективність управління фінансами, здійснювати глибокий аналіз даних і прогнозувати ринкові тренди з вищою точністю [1, с. 48].

Отже, фінансово-інвестиційний консалтинг в умовах глобалізації відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління капіталом та мінімізації ризиків на міжнародних ринках. Глобалізація створює нові можливості для інвесторів, проте водночас приносить нові виклики, зокрема, пов'язані з регуляторними змінами та економічною нестабільністю. Консалтингові компанії допомагають адаптуватися до швидкоплинних умов ринку, надаючи професійні поради щодо оптимальних стратегій інвестування та залучення капіталу. У майбутньому їх значення лише зростатиме з розвитком нових фінансових технологій і посиленням глобальної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Базецька Г. І. Економічний консалтинг: навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 167 с.
2. Косова Т. Д., Коваленко О. О., Кондратенко М. С. Консалтинг на фінансовому ринку в системі покращення фінансових результатів діяльності підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 5. С. 17–21.
3. Левковець О. М. Інвестиційний бізнес-консалтинг: зміст, технології, потенціал. *Економічна теорія та право*. 2019. № 4 (39). С. 65–82.

УДК 336.71:004.9

Батрак О. В., к.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ ГАЛУЗІ: РОЗБУДОВА ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ БАНКІВ

Цифрова трансформація та інтеграція в європейський цифровий простір для сучасної України є пріоритетним напрямом розвитку фінансового сектору, оскільки це сприяє забезпеченню його стійкості та гнучкості в умовах війни. Це насамперед зумовлено тим, що розбудова цифрової інфраструктури дозволяє пришвидшити транскордонну активність клієнтів, спростити правила транскордонної електронної комерції, підвищити захист під час здійснення Інтернет-покупок, посилити рівень довіри до банківського сектору, зменшити адміністративний тягар, з яким мають справу організації з різними податковими режимами тощо [1]. У цьому контексті ефективне використання цифрових технологій та вивчення

інструментів стимулювання диджиталізації у фінансовому секторі, зокрема у банківському, є актуальним питанням для сьогодення.

Сутність поняття «диджиталізація» та основні сфери економіки, яким вона притаманна у сучасних умовах, наведені на рисунку 1.

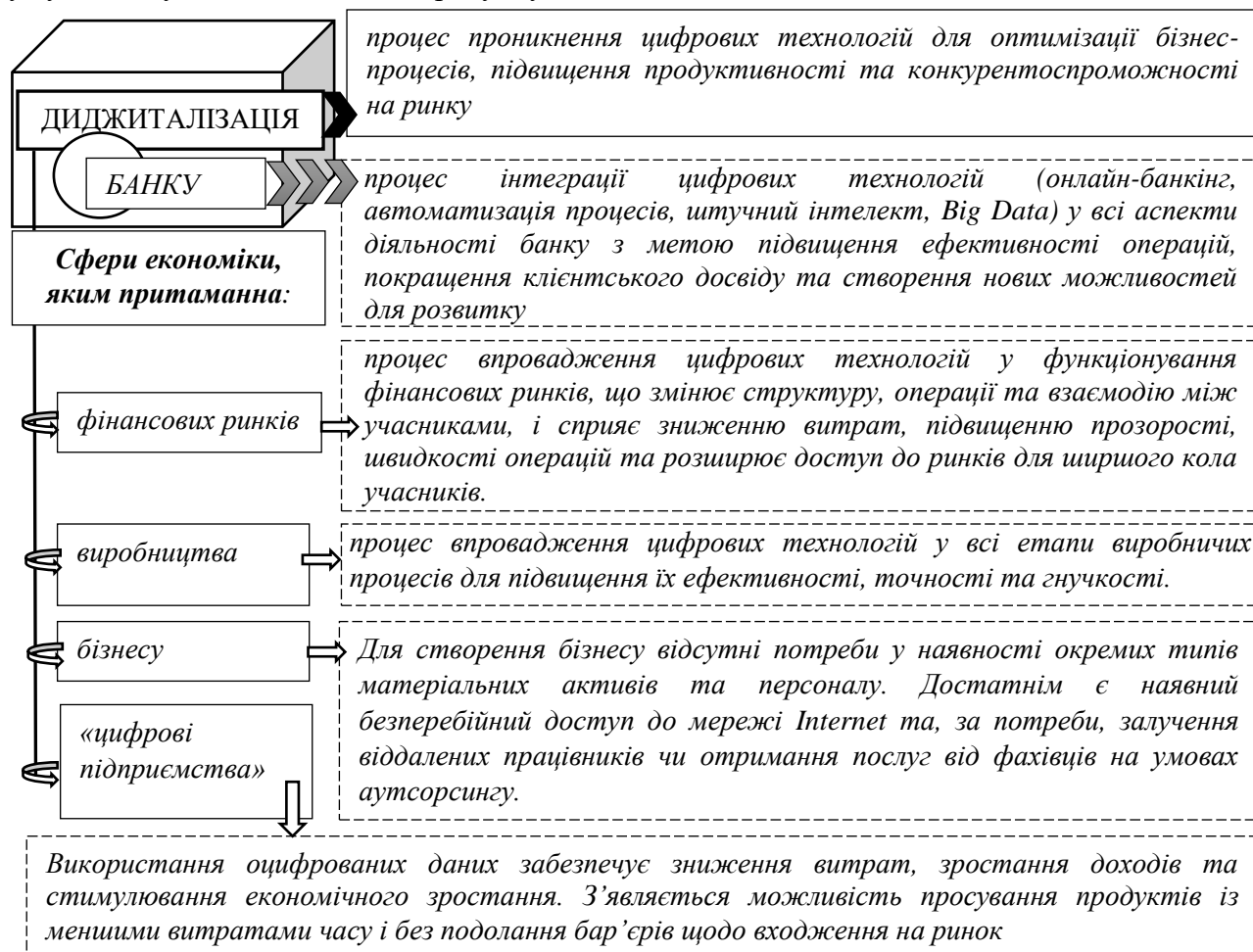

Рисунок 1 – Сутність диджиталізації та сфери економіки, яким вона притаманна [2, 3]

За оцінками експертів, основними інструментами стимулювання диджиталізації є [5]:

- відкритий банкінг (Open Banking), який надає можливість обміну фінансовою інформацією між банками та третіми сторонами через API, дозволяє покращити доступ до фінансових послуг і стимулює розвиток інноваційних фінтех-платформ;
- впровадження нових IT-рішень, таких як хмарні сервіси, Big Data та штучний інтелект;
- використання технологій для цифрової ідентифікації та перевірки клієнтів (KYC – Know Your Customer, AML – Anti-Money Laundering), що забезпечуватиме надійність і безпеку фінансових операцій, що особливо важливо в умовах підвищення рівня кіберзагроз.

Особливо важливо зважати на те, що саме послуги відкритого банкінгу ставатимуть все більш популярними серед клієнтів, про що свідчать дані, представлені на рисунку 2.

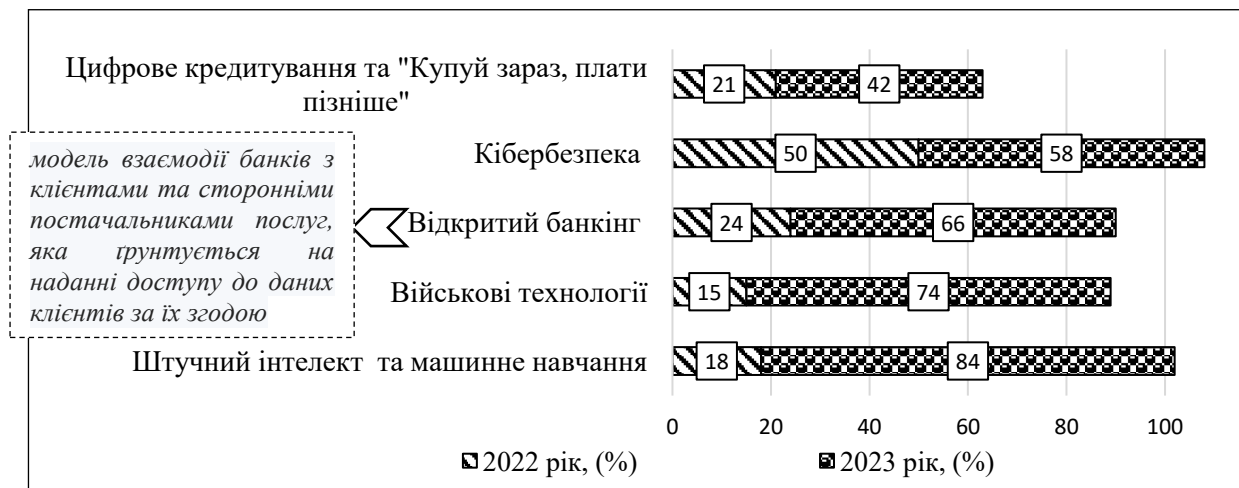

Рисунок 2 – Перспективні напрями розвитку фінансово-технологічного сектору в Україні у 2024-2025 рр. [5]

Попри ключові перешкоди, такі як війна, економічна нестабільність, відтік кадрів за кордон, законодавчі обмеження, дефіцит фінансування, а також посилене регулювання і контроль з боку НБУ, запровадження відкритого банкінгу є пріоритетним напрямом для банківської системи. Для банків результатом його запровадження є розширення клієнтської бази, зростання доходів як результат впровадження нових банківських продуктів і послуг, а також зниження операційних витрат завдяки автоматизації процесів обслуговування клієнтів. Для клієнтів відкритий банкінг пропонує можливість вибору найвигідніших пропозицій, підвищену зручність у користуванні банківськими послугами, а також отримання персоналізованих продуктів і рішень. Однак цей процес супроводжується низкою викликів, серед яких потреба в забезпеченні безпеки даних через впровадження стандартів їх збереження, розробка та інтеграція ефективних API-стандартів, а також створення дієвої системи державного регулювання та нагляду. Крім цього, банки мають адаптувати свої бізнес-моделі до нових умов, що потребує значних інвестицій, організаційних і технологічних змін.

Отже, цифрова трансформація фінансового сектору України забезпечує підвищення конкурентоспроможності, зниження витрат, розширення клієнтських можливостей та покращення якості послуг. Водночас досягнення цих цілей вимагає подолання викликів, пов'язаних із забезпеченням кібербезпеки, впровадженням ефективних регуляторних стандартів та адаптацією бізнес-моделей банків до нових умов операційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Шостак Л., Більо І., Микитюк Є. Потенціал цифровізації вітчизняного бізнес-середовища. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 1. С. 245–151.
2. Кужда Т., Луциків І. Дослідження стану та перспектив цифрового розвитку в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5–6 (78–79). С.146-155.
3. Лапін А., Грінчук І., Оленюк Д. Діджиталізація економіки в Україні: сучасний стан та перспективи. *Ефективна економіка*. 2022. № 7. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.7.22>.
4. Відкритий банкінг в Україні: нові можливості, виклики та перспективи <https://aub.org.ua/104/bankivski-novyny/14453-vidkryty-bankinh-v-ukraini-novi-mozhlyvosti-vuklyku-ta-perspektivu> (дата звернення 18.08.2024).
5. Фінтех-тренди в Україні та світі: що впливатиме на індустрію у 2024 році URL: <https://fintechinsider.com.ua/finteh-trendy-v-ukrayini-ta-sviti-shho-vplyvatyme-na-industriyu-u-2024-roczy/>.(дата звернення 01.09.2024).

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Тіньова економіка являє собою значну загрозу для національної фінансової системи України. Це економічна діяльність, яка прихована від суспільства та держави, не контролюється та не враховується державними органами. Тіньова економіка безпосередньо впливає на втрати державних доходів, бюджетний дефіцит та державний борг. Недоотримання податкових надходжень, спричинене тіньовою економікою, призводить до зростання бюджетного дефіциту та державного боргу. Тіньова економіка також створює проблеми для банківської системи та кредитування, ускладнюючи моніторинг грошових потоків та кредитних ризиків. Крім того, значна частка економічної активності, що не відображається в офіційних статистичних даних, ускладнює проведення ефективної монетарної політики, що впливає на рівень інфляції. Для ефективної боротьби з тіньовою економікою необхідно застосовувати макроекономічні фінансові інструменти, такі як реформування податкової системи, використання сучасних технологій, підвищення прозорості роботи державних органів, здійснення ефективної монетарної політики та стимулювання інвестицій. Ці заходи сприятимуть зниженню рівня тіньової економіки, зміцненню національної фінансової системи та забезпеченню стабільного економічного розвитку країни. Лише спільними зусиллями держави, бізнесу та громадянського суспільства можна досягти значних успіхів у боротьбі з тіньовою економікою.

В Україні тіньова економіка становить значну частину валового внутрішнього продукту (ВВП), що призводить до великих втрат для державного бюджету, так ухилення від сплати податків, нелегальна зайнятість, неофіційна торгівля та інші форми прихованої економічної діяльності створюють суттєві бар'єри для ефективного управління державними фінансами. Тіньова економіка сприяє зростанню соціальної нерівності, оскільки частина населення отримує доходи нелегально, уникаючи податків, тоді як інші громадяни змушені платити податки відповідно до законодавства, що підриває довіру до державних інституцій та знижує рівень соціальної справедливості. Тіньова економіка перешкоджає економічному зростанню, оскільки нелегальна діяльність не враховується в офіційній статистиці, що ускладнює планування та реалізацію економічної політики і звісно ж сама нестабільність правового поля та високий рівень корупції знижують інвестиційну привабливість країни, що перешкоджає притоку іноземних інвестицій. Дослідження загроз тіньової економіки для державних фінансів та шляхів їх вирішення є надзвичайно важливим для розробки ефективної фіскальної політики, спрямованої на зменшення обсягів тіньової економічної діяльності та забезпечення сталого економічного розвитку України.

Сьогодні важливо мати загальну оцінку ступеня тіньової економіки. Варто зазначити, що для протидії цьому сектору необхідно розпочати боротьбу з причинами його породження, а не лише з наслідками. Збільшення кількості суб'єктів тіньової економіки є серйозною загрозою для економічної безпеки. Також під тіньовою економікою розуміють економічну діяльність, яка з різних причин не враховується в офіційній статистиці і, відповідно, не включається до складу ВВП [1, с. 98].

Слід зазначити, що тіньова економіка виникає через прагнення уникнути вимірювання, тому ряд вчених використовують непрямі методи, дають можливість дати їй відносну оцінку: витрати домашніх господарств роздрібний товарообіг та послуги; електричний метод збитковості підприємств; монетарний [2, 3].

У передвоєнний період, за попередніми даними Мінекономіки, рівень тіньової економіки у 2021 році сягнув 35,2% від обсягу офіційного ВВП, що на 2,2% вище, ніж показник 2020 року [4].

Вплив війни на Україну мав декілька наслідків для тіньової економіки, які відіграли ключову роль у формуванні передчасних прогнозів.

1) Перебої в економічній діяльності: війна порушила економічні процеси, зокрема у східних регіонах України, які зазнали прямого впливу конфлікту, що спричинило падіння економічної активності в загальному, включаючи тіньовий сектор і робота підприємств, особливо у неформальній сфері, ускладнилася через зростаючі ризики та невизначеність.

2) Зростання корупції. Воєнні дії відкрили нові можливості для корупції, зокрема в зонах, що контролюються сепаратистами. Корупція, як важлива складова тіньової економіки, зросла через збільшення стимулів до корупційних дій, у тому числі контрабанди, вимагань та крадіжок.

3) Руйнування ланцюгів поставок. Конфлікт порушив традиційні ланцюги поставок, особливо у відносинах з країною-агресором, що вплинуло на тіньову економіку, яка адаптувалася шляхом пошуку нових джерел поставок та ринків збуту.

4) Підвищене використання готівки. Внаслідок війни спостерігалось зниження довіри до банківських установ та зменшення доступності банківських послуг у деяких регіонах, що спричинило зростання готівкових операцій, включно з тіньовими.

5) Збільшення ризиків та невизначеності. Військові дії підвищили ризики та невизначеність для бізнесу в Україні, особливо для тіньового сектору, що призвело до зниження інвестицій та зміщення діяльності у бік більш короткострокових і менш ризикованих проектів.

Для ефективної боротьби з тіньовою економікою необхідно застосовувати макроекономічні фінансові інструменти, які сприятимуть зниженню рівня тінізації та покращенню економічної стабільності. Основні заходи включають реформування податкової системи, спрощення податкових процедур, зниження податкових ставок для малого та середнього бізнесу, використання сучасних технологій для моніторингу та контролю економічної діяльності, підвищення прозорості та відкритості роботи державних органів, а також ефективну монетарну політику.

Список використаних джерел:

1. Подмазко О.М. Макроекономічна результативність процесу зменшення тіньового сектора економіки України. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 12. С. 95–100.
2. Дяченко О.П. Науково-методичні засади виявлення та оцінки масштабів тіньової економічної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 60–63.
3. Перерва П., Романчик Т., Ткачов М., Гришко Н. Двоїстий характер впливу тіньової економіки на рівень економічної безпеки. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Економічні науки. 2022. № 1. С. 63–69.
4. Міністерство фінансів України. Індекси. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/>

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ БАНКУ

Актуальність теми даної роботи визначається тим, що фінансова безпека є однією з умов успішного розвитку України та важливою характеристикою іміджу країни на міжнародному економічному ринку. Значною мірою розвиток економіки країни залежить від проведення банківськими установами активної інноваційної діяльності. Ефективна інноваційна банківська діяльність визначає та впливає на прогресивний розвиток реального сектору економіки.

Впровадження банківських інноваційних рішень відіграє ключову роль в удосконаленні системи управління фінансовою безпекою банків в сучасних умовах в Україні. Незважаючи на існуючі загрози щодо функціонування банківських установ, новітні технології дозволяють банкам створювати ефективні механізми контролю та моніторингу фінансових операцій. За допомогою інноваційних рішень банківські установи можуть виявляти та усувати загрози та ризики в реальному часі.

Важливу роль у забезпеченні довіри клієнтів до банківських установ відіграють інноваційні рішення, які спрямовані на підвищення надійності та ефективності фінансових послуг. Перешкоджати кібератакам, шахрайству та крадіжкам допомагають механізми автоматизації, цифровізації та штучного інтелекту. Банківські інноваційні рішення сприяють зміцненню фінансової безпеки та сталому розвитку всієї банківської системи, реагуючи на виклики сучасного фінансового середовища країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вагомий внесок у розвиток теорії та практики розвитку банківської інноваційної діяльності зробили С. Б. Єгоричева [2], О. В. Золотарьова [3], Н. О. Гребенюк, Л. Г. Кльоба [4], Я. М. Кривич, С. В. Леонов, І. О. Лютий, Н. М. Матвійчук, С.А. Теслюк, В. О. Ткачук та інші. Проте деякі аспекти даної проблеми з'ясовані ще не в повному обсязі. Зокрема більш детального вивчення потребують питання інноваційних рішень в удосконаленні системи управління фінансовою безпекою банків в сучасних умовах. Що обумовило вибір теми та релевантність матеріалу, особливо в час нестабільної економічної ситуації в країні та виникнення нових ризиків та загроз для банківської системи.

Так Н. В. Добровольська та І. М. Ушкаленко вважають, що поряд із проблемами захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища постає питання забезпечення охорони фінансових ресурсів, захисту інформації, майна та персоналу банку; ухвалення інноваційних рішень для створення дієвих механізмів захисту системи управління фінансовою безпекою банку. [1].

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації - це новостворені та вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно поліпшують структуру та якість виробництва та соціальної сфери [5]. Отже, інновації у сфері послуг, в тому числі банківських, також підпадають під категорію «інновація» відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність».

Кожна банківська установа визначає та формує свою інноваційну політику відповідно до своїх стратегічних та тактичних цілей. Для реалізації своєї інноваційної політики банк повинен приймати відповідні всебічно обдумані та зважені інноваційні рішення.

Перед системою управління фінансовою безпекою банківських установ в умовах сьогодення постають нові виклики, які потребують прийняття інноваційних рішень, що відіграють найважливішу та вирішальну роль для адаптації банківської сфери до сучасних умов. Вони забезпечують фінансову безпеку банку конкурентоспроможністю, стійкістю до ризиків, методами їх виявлення та мінімізації, ідентифікацію та аналіз потенційних загроз, а також ефективність заходів безпеки в контексті досягнення стратегічних цілей банку. Завдяки їм створюються нові методи ідентифікації та захисту від кіберзагроз, що вкрай важливо на тлі зростаючих кількісних та якісних ризиків для банків. Удосконалення системи управління фінансовою безпекою банку вимагає комплексного підходу у прийнятті та впровадженні інноваційних рішень. Служба безпеки банків має більше часу та уваги приділяти процедурі підготовки та розробки, ухвалення та реалізації в життя інноваційних рішень. Повинна контролювати їх своєчасне впровадження у систему управління фінансовою безпекою банків. Усі масштабні соціальні тенденції впливають на те, як керівники служби безпеки працюють над захистом фінансових установ. А на сьогоднішній день наслідки пандемії та війни ще більше ускладнюють захист банківської системи.

Також важливою передумовою для впровадження нових інноваційних рішень та організації інноваційних систем фінансових установ є удосконалення організації управління безпекою банків та високі вимоги до якості цього процесу. Сьогодні банківські інноваційні рішення охоплюють широкий спектр сфер, включаючи фінансові продукти, цифрові технології, ризик-менеджмент та безпеку. Вони спрямовані на покращення якості обслуговування клієнтів, оптимізацію операційних процесів та збільшення ефективності управління ризиками.

Таким чином, можна відзначити, що дослідження безпеки показало, банкам дуже важливо приймати та своєчасно реалізовувати у життя інноваційні рішення для того щоб мати ще більш ефективну систему захисту всього банківського сектора економіки від зовнішніх та внутрішніх загроз. В цілому, на сьогодні, система управління фінансовою безпекою банків України є комплексною, системною та орієнтованою на постійне вдосконалення, що дозволяє забезпечувати високий рівень захищеності та стабільності фінансових операцій та активів банків.

Список використаних джерел:

1. Добровольська Н. В., Ушкаленко І.М. Моделювання механізму моніторингу фінансової безпеки банківської справи. Формування ринкової економіки в Україні. 2017. Вип. 38. С. 64–70.
2. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти [Текст]: монографія / С. Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. – 348 с.
2. Золотарьова О. В., Чекал А. А. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх впровадження в Україні/ О. В. Золотарьова, А. А. Чекал// Науковий вісник Херсонського державного університету.-2016.-№1.- С. 112-114.
4. Кльоба Л. Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю / Л. Г. Кльоба: Монографія за ред. С. К. Реверчука. – Львів, «Тріада плюс». 2007. – 226 с.
5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 №40-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.

Е-ГРИВНЯ, ЯК МАЙБУТНЄ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Глобалізація створює значні виклики для фінансового сектора, змушуючи країни адаптуватися до швидких змін у технологіях та міжнародних платіжних системах. Фінансові установи не можуть ігнорувати потребу у цифровізації, адже це є ключем до підтримки їх конкурентоспроможності та прозорості. В Україні це зумовило активний розвиток цифрових фінансових інструментів, зокрема е-гривні, яка покликана відповідати на глобальні тенденції. Національний банк України (НБУ), враховуючи ці виклики, розпочав роботу над створенням е-гривні для забезпечення надійності та ефективності фінансових операцій у нових умовах.

Е-гривня – це електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк. Ключове призначення переходу до е-гривні полягає в ефективному виконанні всіх функцій грошей, доповнюючи готівкову та безготівкову форми гривні [5].

Ідея впровадження е-гривні в Україні почала обговорюватися, як частина стратегії цифровізації економіки та розвитку фінансових технологій. НБУ зацікавився концепцією цифрової валюти, відомої як CBDC (Central Bank Digital Currency), щоб покращити інфраструктуру платежів, підвищити прозорість фінансових операцій і зменшити залежність від готівки. Одним із основних чинників для початку обговорення впровадження е-гривні стало прагнення йти в ногу з міжнародними тенденціями, коли багато країн почали досліджувати або тестувати цифрові валюти центральних банків.

Однією з важливих передумов для цього рішення є розвиток електронних платежів і зростання попиту на безготівкові транзакції в Україні. Україна вже має розвинену інфраструктуру електронних фінансових послуг, зокрема в банківському секторі та інтернет-банкінгу, тому е-гривня може доповнити ці існуючі сервіси [1]. Крім того, впровадження е-гривні дозволить підвищити ефективність державних соціальних виплат і субсидій, оскільки це зменшить час і вартість транзакцій.

На даному етапі НБУ проводить пілотні проекти та досліджує можливі технічні рішення для впровадження е-гривні. У 2018 році НБУ офіційно анонсував пілотний проект створення цифрової валюти на базі блокчейну та запустив його у 2019 році [4], щоб протестувати технологію в реальних умовах. Цей проект передбачав випуск обмеженої кількості е-гривень для роздрібних платежів і його результати були проаналізовані для подальшого вдосконалення системи. Після цього пілотного етапу було розроблено кілька концепцій використання е-гривні [3]. Основні напрямки включають її застосування для роздрібних платежів, операцій з віртуальними активами та міжнародних транзакцій. Е-гривня також розглядається як інструмент для підтримки розвитку цифрової економіки, зокрема через зменшення обсягу готівки в обігу та зниження вартості обробки платежів. Це відповідає глобальним тенденціям, оскільки багато країн зараз активно розробляють або впроваджують цифрові валюти центральних банків (CBDC).

У другій половині 2024 році стартує другий етап тестування е-гривні. Цей етап буде відкритим. В ньому додатково візьмуть участь банки, небанківські фінансові установи

України та їхні клієнти, які бажають протестувати функціональність е-гривні.

Впровадження е-гривні в Україні стикається з кількома ключовими викликами, серед яких є як технологічні, так і правові аспекти. Основна перепона полягає у необхідності створення відповідної нормативної бази, яка б повністю регулювала питання цифрових валют. Наразі, в українському законодавстві вже зроблені перші кроки, зокрема, прийнятий у 2021 році Закон України «Про платіжні послуги», який ввів поняття «цифрова валюта Національного банку» (CBDC) у правове поле. Це створило підґрунтя для подальших ініціатив щодо е-гривні, але ще є питання, які потребують вирішення. Проекти законів, які стосуються криптовалют та цифрових активів, перебувають на етапі розгляду та обговорення. Прийняття відповідних нормативних актів буде ключовим фактором для подальшого розвитку е-гривні та її впровадження у повсякденне використання.

Розробка та впровадження е-гривні в Україні сприятиме:

- еволюції платіжної інфраструктури України;
- цифровізації національної економіки;
- подальшому поширенню безготівкових розрахунків, зменшенню їх вартості;
- зростанню рівня прозорості розрахунків;
- підвищенню довіри до національної валюти загалом [5];
- забезпеченню економічної безпеки держави;
- спроможності НБУ підтримувати цінову та фінансову стабільність;
- посиленню монетарного суверенітету держави;
- підвищенню стійкості економічного зростання національної економіки.

У перспективі розвиток е-гривні може значно змінити фінансовий ринок України [2]. НБУ прагне створити ефективну інфраструктуру для її використання, забезпечуючи інтеграцію з існуючими платіжними системами та підвищуючи рівень захисту даних. Крім того, впровадження е-гривні дозволить Україні йти в ногу з міжнародними стандартами цифрових валют та фінансових технологій, що має важливе значення для її інтеграції у світову економіку.

Список використаних джерел:

1. Pavliuk Y., Ahashkov Y. The Future Of Digital Money In Ukraine. *Mondaq*. 2023. URL: <https://www.mondaq.com/fin-tech/1307556/the-future-of-digital-money-in-ukraine> (дата звернення 10.09.2024).
2. Бровінська М. Голова НБУ розповів, коли запустять і де використовуватимуть е-гривню. *Dev.ua., IT-медіа*. 2024. URL: <https://dev.ua/news/holova-nbu-rozpoviv-koly-zapustiat-ta-de-vykorystovuvatymut-e-hryvniu-1725596306> (дата звернення 10.09.2024).
3. Національний банк продовжить вивчати можливість випуску власної цифрової валюти – е-гривні, *Національний банк України*, 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjit-vivchati-mojlivist-vipusku-vlasnoyi-tsifrovoyi-valyuti--e-grivni> (дата звернення 10.09.2024).
4. НБУ завершив пілотний проект е-гривня, оцінює перспективи інструменту. *Інтерфакс-Україна*. 2019. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/567991.html> (дата звернення 10.09.2024).
5. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення 10.09.2024).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У епоху стрімкого технологічного прогресу цифрова трансформація стала невід'ємною частиною розвитку всіх галузей економіки, і страховий сектор не є винятком. Цифрова трансформація у страхуванні являє собою комплексний процес інтеграції інноваційних технологій та переосмислення бізнес-моделей з метою підвищення ефективності, покращення клієнтського досвіду та створення нових можливостей для зростання. Однак впровадження цих змін не є простим завданням. Страховий сектор, традиційно відомий своєю консервативністю, сьогодні стикається з низкою викликів у процесі цифровізації:

1. **Захист персональних даних:** Відповідно до ЗУ «Про захист персональних даних», страхові компанії зобов'язані забезпечувати належний захист цих даних від випадкових втрат або знищення та від незаконної обробки [1]. З розширенням цифрових послуг обсяги зібраних даних зростають, що підвищує відповідальність страховиків за їх збереження.

2. **Посилення кібербезпеки:** Цифровізація збільшує вразливість страхових компаній до кіберзагроз. Виникає необхідність значних інвестицій у системи захисту від кібератак та навчання персоналу з питань інформаційної безпеки.

3. **Адаптація до регуляторних вимог:** Страховий ринок характеризується жорстким регулюванням, яке не завжди встигає за темпами технологічного розвитку. Інноваційні бізнес-моделі та технології можуть створювати правові колізії, вимагаючи оновлення законодавчої бази.

4. **Технологічна інтеграція:** Впровадження нових цифрових рішень часто ускладнюється їх несумісністю з існуючими системами. Виникають труднощі з міграцією даних, адаптацією бізнес-процесів та забезпеченням безперебійної роботи під час переходу на нові технології [2].

5. **Трансформація корпоративної культури:** Цифрова трансформація вимагає не лише технологічних змін, але й переосмислення організаційної структури та філософії компанії. Необхідні значні зусилля для підвищення цифрової грамотності працівників, розвитку нових компетенцій та подолання опору змінам на всіх рівнях організації.

Незважаючи на ці суттєві виклики, цифрова трансформація страхового сектору несе в собі значний потенціал для інновацій та вдосконалення. Найбільш помітні переваги цифрової трансформації страхування проявлятимуться в наступному [3]:

I. Зниження витрат:

- ❖ Цифрові технології зменшують відстань між страховиками та клієнтами.
- ❖ Цифровий маркетинг значно скорочує витрати на рекламу та інфраструктуру.
- ❖ Пряма взаємодія з клієнтами без посередників (агентів чи брокерів) знижує витрати.
- ❖ Економія коштів дозволяє страховикам пропонувати вигідніші умови клієнтам.
- ❖ Клієнти можуть самостійно дізнаватися про страхові продукти через цифрові канали.

II. Ефективне виявлення шахрайства:

- Цифрові страхові додатки генерують великі обсяги даних, які допомагають виявляти шахрайство.

- Аналіз соціальних профілів клієнтів допомагає перевіряти інформацію щодо страхових випадків.
- Прогнозна аналітика виявляє підозрілі тенденції у поведінці клієнтів.
- Штучний інтелект (ШІ) ефективно аналізує дані, виявляючи потенційних шахраїв заздалегідь; оцінює ризики та приймає рішення щодо страхових полісів

III. Використання «Low-code» платформ:

- ❖ Low-code платформи надають візуальні інструменти, за допомогою яких користувачі можуть створювати бізнес-додатки шляхом налаштування готових компонентів і блоків, замість традиційного програмування. Це знижує витрати на розробку, зберігаючи при цьому всі переваги цифровізації.
- ❖ Вони допомагають ефективніше керувати обробкою претензій, андеррайтингом та клієнтськими порталами.
- ❖ Страхові компанії можуть легко налаштовувати цифрові платформи під свої потреби.

IV. Зручність для клієнтів:

- Онлайн-транзакції доступні в будь-який час та з будь-якого місця.
- Спрощуються всі процеси: від купівлі полісів до подання претензій.
- Покращується загальний досвід взаємодії клієнта зі страховою компанією.

V. Дотримання нормативних вимог:

- ❖ Цифрові платформи зменшують ризик неправильного продажу страхових продуктів.
- ❖ Прозорість процесів допомагає дотримуватися регуляторних норм.
- ❖ Зменшується залежність від людського фактору в процесі продажу страхових продуктів.

Аналізуючи глобальні тенденції, можна виділити наступні ключові етапи цифрової трансформації страхового сектору:

- Початкова хвиля - перехід від паперових систем до онлайн-послуг.
- Етап 2.0 інтегрував «Інтернет речей» та штучний інтелект, дозволяючи персоналізувати поліси та динамічний андеррайтинг.
- Третя хвиля, завдяки розвитку Generative AI, трансформує галузь, автоматизуючи рутинні завдання та підвищуючи ефективність [4, с.18].

Кожен етап приносить нові технології та можливості, дозволяючи страховим компаніям поступово адаптуватися до цифрового середовища та максимізувати переваги, одночасно вирішуючи виникаючі проблеми.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про захист персональних даних», ст. 24., п. 1.
2. Самошкіна І. Д. Розвиток діджиталізації страхового ринку України [Електронний ресурс] / І. Д. Самошкіна // Економіка та суспільство : електронний науковий журнал. – 2022. – Вип. 41. – Режим доступу : <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/10688>
3. Top 6 Business Benefits of Digital Insurance. – Режим доступу: <https://www.cigniti.com/blog/top-six-business-benefits-digital-insurance/> .
4. Журнал Insurance TOP №3(99)2024. Режим доступу: https://forinsurer.com/insurancetop_99

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ І ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ: СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Туристична галузь України є одним з важливих для відновлення економіки України видів економічної діяльності, яка в довоєнному періоді мала значний туристичний потенціал і була джерелом валютних надходжень та збільшення доходів державного бюджету, сприяючи зростанню ВВП, а отже і розвитку країни. В Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [1] туризм визначено як одну з пріоритетних сфер реалізації зовнішньої політики держави. Доцільно відзначити, що не зважаючи на останні роки, які виявилися досить складними для туристичної індустрії України (починаючи з 2014 і до теперішнього 2024 року), галузь почала відновлювати свій потенціал. Так, за даними Державного агентства розвитку туризму податкові надходження від функціонування галузі за перші два квартали 2024 року (в порівнянні з аналогічним періодом 2023 року) зросли у всіх регіонах України, крім Луганської області [2]. На рис. 1 наведено динаміку податкових надходжень від діяльності туристичної галузі України за період з 2021 по 2023 рр.

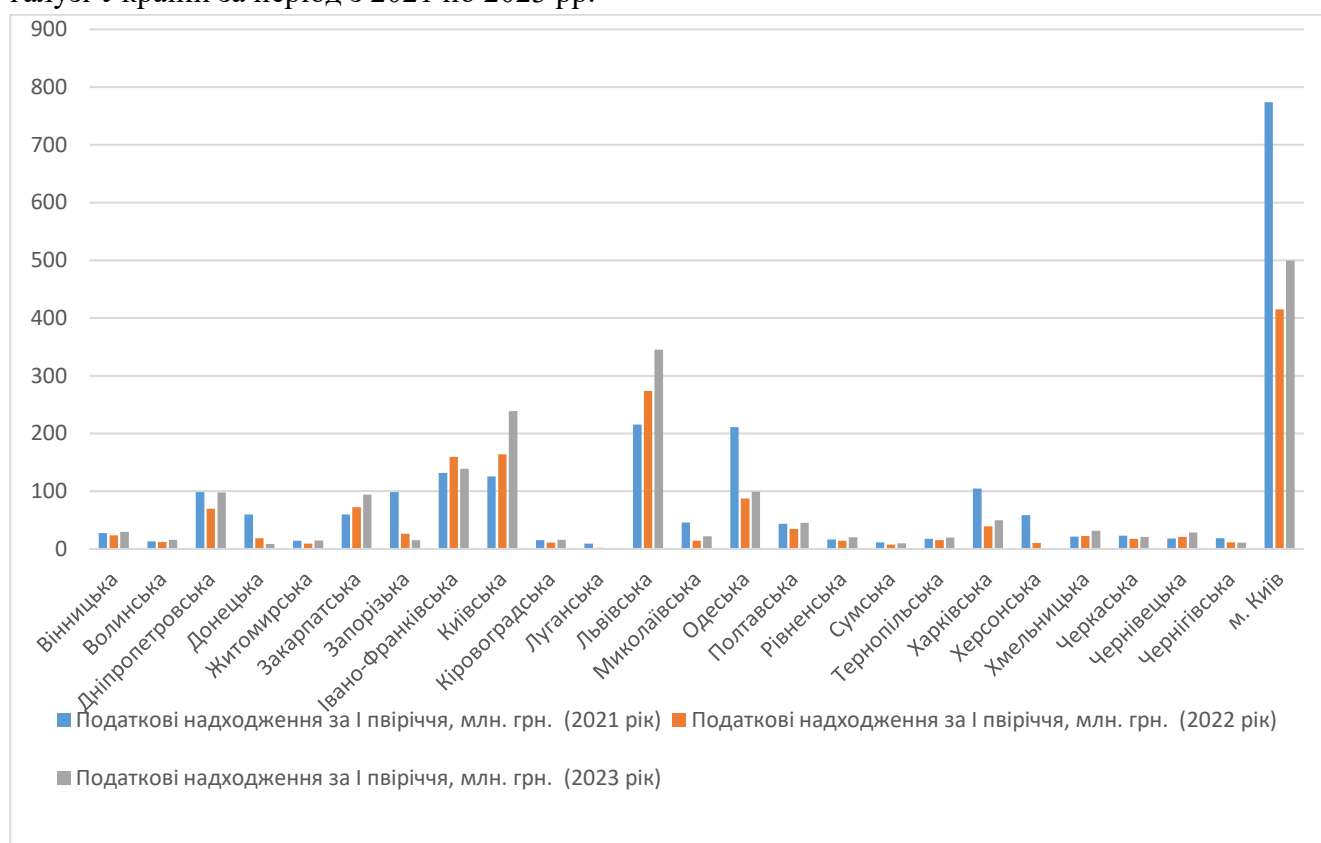

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень від діяльності суб'єктів туристичної діяльності за період з 2021 по 2023 рр. (побудовано автором за даними [2])

У досліджуваному періоді (2021-2024 рр.) на розвиток туристичної галузі впливали не лише внутрішні чинники країни, а й чинники глобального характеру, серед яких пандемія COVID-19 і, починаючи 2014 – розв'язана російською федерацією війна проти України. Так, відповідно до [2, 3], на початку повномасштабного вторгнення від туристичної індустрії до

бюджету України сума надходжень скоротилася: в цілому по Україні податкові надходження у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зменшилися на 30,5 %, а у 2023 році – на 16,1 %. Проте, не зважаючи на складні умови, в яких доводиться функціонувати суб'єктам туристичної діяльності, вже починаючи з 2023 року у порівнянні з 2022 роком спостерігалось зростання податків у столиці та у 18 регіонах України. При цьому, у порівнянні з 2021 роком зростання податкових надходжень відзначалося лише у 13 областях країни, що пояснюється погіршенням безпекової ситуації в частині регіонів країни.

Туристичний збір в Україні за перші шість місяців 2024 року у порівнянні з аналогічними періодом 2023 року зріс на чверть і становив 107,7 млн. грн. проти 85,5 млн. грн. Для порівняння – у 2021 році сума туристичного збору по регіонах за перше півріччя склала 69,5 млн. грн. [2]. Аналіз показав, що до лідерів за сплатою туристичного збору увійшли місто Київ і 5 областей України, серед яких: Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Дніпропетровська та Київська області. На рис. 2 наведено динаміку показників структури туристичного збору в розрізі регіонів України за даними перших піврічч з період 2021-2024 рр. Загалом суми туристичного збору зросли у всіх регіонах країни окрім двох – Луганської та Херсонської областей. Зауважимо, що ставка туристичного збору встановлюється за рішенням місцевих рад за кожен добу тимчасового розміщення в розмірі до 0,5% для внутрішнього туризму і до 5% для в'їзного. Станом на 2023 рік суми склали до 30 грн. для внутрішнього туризму і до 300 грн. для в'їзного туризму [2].

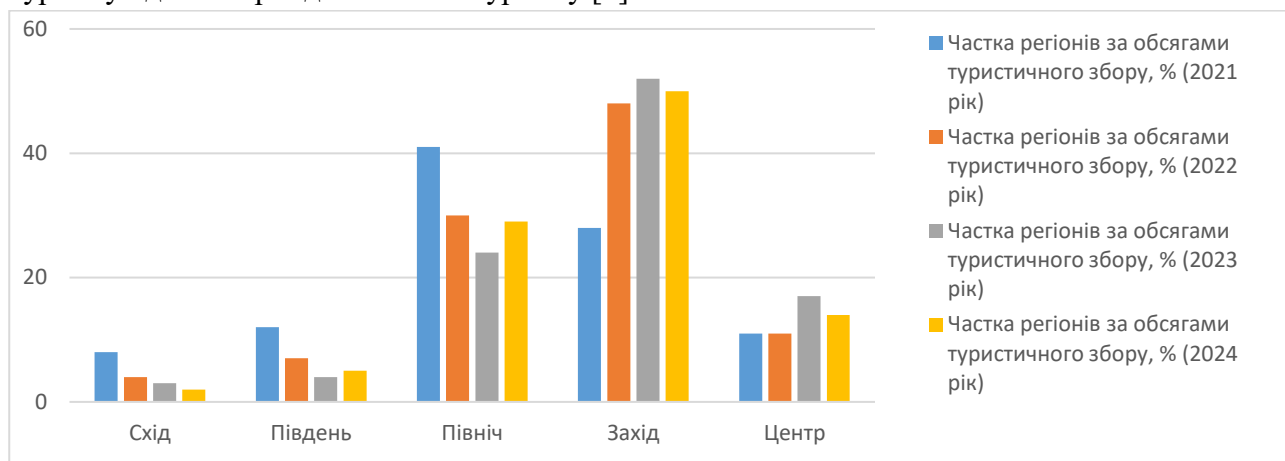

Рис. 2. Динаміка показників структури туристичного збору в розрізі регіонів України за даними перших піврічч з період 2021-2024 рр. (побудовано автором за даними [2])

Зазначене свідчить про необхідність дослідження чинників і створення умов для відродження туристичної галузі України, що потребує розроблення стратегії розвитку туризму в післявоєнному періоді.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
2. Туристична статистика України. Динаміка податкових надходжень по областях за перше півріччя 2024 року. ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nadhodzen-po-oblastyah-za-pershe-pivrichchya-2024-roku>
3. Скільки туризм України недоотримав через війну – суми податків. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/spad-tretinu-stalo-vidomo-skilki-turizm-ukrayini-1678791650.html>

ЦІЛЬОВЕ ФІНАНСОВЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Процеси інформатизації набувають сьогодні виключно важливого значення. Інформація як стратегічний продукт стає і предметом конкуренції, і засобом захисту та впровадження в життя базових економічних інтересів. Здатність підприємства збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати та накопичувати інформацію стала ключовою передумовою соціального та технологічного прогресу, фактором комерційної безпеки, основою успішної зовнішньої та внутрішньої політики сучасних підприємств. Висока мінливість інформаційного середовища, викликана прогресом інформаційних технологій, змушує підприємства швидко адаптуватися до нових умов. Інакше їм загрожує інформаційне домінування іншого суб'єкта господарювання, постійне перебування в інформаційній тіні. Важливим моментом у вирішенні інформаційного забезпечення сучасних підприємств виступає фінансова звітність, що має цифровий формат і може бути трансформована залежно від потреб управління. Така звітність стає інструментом для побудови моделей ситуацій, здійснювати самопроєктування у стратегічному плануванні, цілеспрямовано діяти, визначати причини невдач і коригувати відповідно фінансову діяльність. Одним із принципів формування звітності, що має цифровий формат має стати ціль. Цільова функція звітності включає сукупність ознак за якими задається відповідний цільовий об'єкт (проєкт результату діяльності) і користувач запропонованої інформації (рис.).

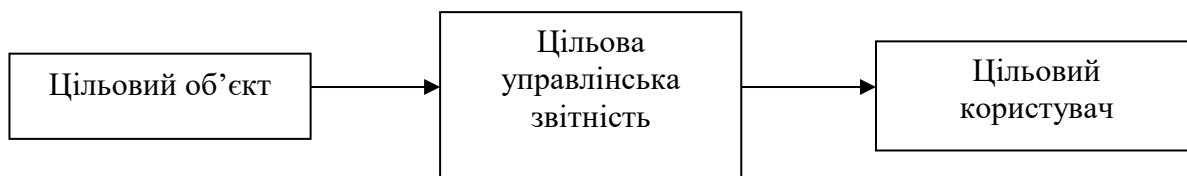

Рис.1. Співвідношення цільової функції цифрової звітності

Цільова функція враховується при процесі прийняття рішення (вибору цілі та засобів), дає змогу вирішити завдання прогнозу, поведінки і управління фінансами. Стійкий вплив елементу цілі на економічний стан підприємства пов'язаний із інформаційним забезпеченням. Наявність стратегічної цілі у підприємства потребує побудови моделей можливості її досягнення в реальній діяльності, розкладає цілі на складові – служить основою застосування «дерева цілей». Відповідно ціль може мати властивості такі як пріоритетна, максимальна, екстремальна, що необхідно враховувати при підході до формування звітності.

Дискретність і порівнянність цілей відповідно до їх пріоритетності та важливості дає змогу об'єктивно підібрати показники звітності та їх обґрунтувати. Відповідно від правильності узагальненої інформації вибираються засоби досягнення цілей. Характер засобів визначається з урахуванням умов, обставин, можливостей, що також мають бути передбаченні у певній мірі в показниках звітності. Водночас на основі показників здійснюється розрахунок результатів, наслідків та ефективності варіанта дій.

Цільовий принцип звітності має бути врахований при:

- дослідженні цільових фінансових ринків та споживачів, що мають коло ідентичних потреб;
- виконанню чітко визначеної мети та розробленої на її основі програми реалізації;
- формуванні цільових бюджетів, тощо

Завдяки цільовому принципу має формуватися система звітування, що забезпечує вищий рівень прозорості ухвалення рішень на підприємстві. При врахуванні цільового принципу управлінський персонал отримає значно ефективнішу систему показників, що необхідна для досягнення стратегій.

У той же час аспекти цільового характеру звітності спрямовані спільно допомагати підприємствам в оптимізації діяльності, досягненні поставлених цілей та забезпечити сталий розвиток в умовах конкуренції. При цьому всі аспекти інформаційного наповнення звітності спільно спрямовані на досягнення підприємствами цілей та забезпечення його сталого розвитку в умовах динамічної та конкурентної боротьби бізнес-середовище. Основні аспекти цифрової фінансової звітності включають: фінансовий аналіз, контроль за використанням фінансових ресурсів, оптимізація податкової системи, фінансового планування.

Функції цільового підходу дають можливість зробити висновок, що цифрова звітність - це система узагальнених і взаємопов'язаних економічних показників поточного обліку, які характеризують цільові об'єкти і призначена для цільових користувачів, враховуючи фактори внутрішнього і зовнішнього середовища за звітний період.

Список використаних джерел:

1. Безверхий К. В. Характеристика концепцій капіталу у фінансовій та інтегрованій звітності підприємства / К. В. Безверхий // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 31 травня-1 червня 2018 року. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – С. 8-10.

2. Григоревська О.О. Фактори впливу на достовірність фінансової звітності в умовах економічної нестабільності / О.О. Григоревська // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Економіка і менеджмент 2017 перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (23-24 березня 2017 року, м. Дніпро). - Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – С. 81-83.

3. Матвійчук А. О. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства / А. О. Матвійчук, І. М. Мягих // Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : матеріали третьої всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (6 грудня 2018 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2018. – С. 345-349.

УДК 330.675

Матюха М.М., к.е.н., доцент

Фесенко А. А., здобувач вищої освіти

Київський національний університет технологій та дизайну

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ В УМОВАХ ІСНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Грошові кошти є найліквіднішим видом активів, який надає підприємству максимальну свободу вибору та забезпечує найвищий рівень ліквідності. Вони виступають як початковою,

так і завершальною точкою комерційно-виробничого циклу. Оскільки діяльність підприємства спрямована на отримання прибутку, це вимагає перетворення грошових коштів у різні активи, які згодом трансформуються у дебіторську заборгованість. Результат діяльності підприємства вважається досягнутим тоді, коли інкасація приносить грошові кошти на рахунки, що дозволяє розпочати новий цикл, орієнтований на отримання прибутку в майбутньому. Наявність коштів визначає здатність підприємства до виживання та розвитку, оскільки вони забезпечують накопичення виробничих ресурсів і рух оборотного та основного капіталу. Грошові кошти беруть участь у широкому спектрі господарських операцій, таких як: оплата за сировину, основні засоби, матеріали, продаж товарів і послуг, виплата заробітної плати, податки, матеріальна допомога тощо. Це підкреслює важливість грошових потоків як ключового об'єкта бухгалтерського обліку, що підтверджує актуальність дослідження [1].

Господарська діяльність підприємства нерозривно пов'язана з його взаємодією з іншими суб'єктами господарювання, що відбувається через обіг економічних ресурсів, зокрема через розрахунки. Грошові кошти відіграють ключову роль у цьому процесі, будучи як початковою, так і кінцевою ланкою циклу. Цей цикл охоплює закупівлю матеріалів та сировини для виробництва, виконання робіт та надання послуг, а також їх продаж, в результаті чого підприємство отримує дохід. До складу грошових коштів входять також кошти в дорозі – це суми, які перераховані на рахунки установи, але ще не зараховані, а також ті, що будуть зараховані на рахунки в наступному місяці.

З метою забезпечення достовірної та точної інформації про рух грошових коштів необхідно організувати їх чіткий, своєчасний та повний облік. Основні завдання бухгалтерського обліку в цьому контексті включають: правильну організацію, своєчасне та законне проведення безготівкових і касових розрахункових операцій; своєчасне та точне документування операцій і розрахунків з грошовими потоками; забезпечення збереження коштів на місцях їх зберігання та контроль за цільовим використанням; проведення інвентаризації готівки і відображення її результатів у бухгалтерському обліку; повне та своєчасне відображення в документах і реєстрах руху коштів у касі підприємства і на банківських рахунках; суворе дотримання правил касових операцій і розрахунків між суб'єктами господарювання; пошук можливостей для раціонального інвестування вільних коштів з метою отримання доходу [2].

Актуальність теми грошових потоків для зарубіжних дослідників полягає в пошуку нових шляхів інвестування та запобіганні фінансових труднощів через ефективні управлінські рішення. Основні питання, що заслуговують на увагу, включають: вільний грошовий потік – аналіз потреби в залученні додаткових інвестицій і важливість розрахунку коефіцієнта покриття банківських відсотків. Ці питання спрямовані на виявлення можливостей для запобігання банкрутству компанії. Позитивне значення коефіцієнта покриття свідчить про наявність достатніх вільних грошових коштів для погашення заборгованості, що може позитивно впливати на фінансовий стан підприємства; взаємозв'язок структури капіталу і операційних грошових потоків – ризики, пов'язані з рухом грошових коштів, взаємодіють з структурою капіталу компанії. Низький рівень операційних грошових потоків може призводити до високої залежності між рухом грошових потоків і рівнем заборгованості, тоді як високий рівень операційних грошових потоків зменшує цю залежність; правильність складання звіту про рух грошових коштів – необхідність врахування непередбачуваних ризиків, які можуть вплинути на операційну, інвестиційну і фінансову діяльність підприємства. У сучасному економічному середовищі, яке підлягає впливу негативних

чинників, важливо враховувати системні та нерегульовані ризики для оптимізації управлінських рішень та підготовки звітності про рух грошових коштів; вплив на акціонерів: Багатство компанії прямо корелює з благополуччям акціонерів через виплату дивідендів. Компанії з фінансовими проблемами можуть не зацікавити інвесторів, оскільки їхня мета полягає в збільшенні прибутку. Стратегічний аналіз грошових потоків допомагає уникнути фінансових труднощів і сприяє зростанню інвестицій у компанію [3].

Таким чином, значення правильної організації обліку грошових коштів дозволяє значно підвищити ефективність використання ресурсів підприємства та зменшити фінансовий ризик функціонування підприємства.

Список використаних джерел:

1. Белялов Т. Е. Сучасні тенденції фінансування стартапів / Т. Е. Белялов, Я. С. Гірник // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 року / ред. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 145-147.

2. Тарасенко І. О. Управління фінансовими ресурсами бюджетної установи [Текст] / І. О. Тарасенко, Д. І. Коваленко, Н. П. Максимець // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2017. - № 2 (109). - С. 94-99.

3. Шевченко І. Управління інвестиційною діяльністю кредитних організацій в умовах їх орієнтації на розвиток реального сектора економіки / І. Шевченко, М. С. Шкода // Матеріали Першої Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 7 грудня 2016 р., Київ. – К. : КНУТД, 2016. – С. 121-122.

УДК 338.432.5

Швець О.С., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Сільське господарство, як основа економіки і життєво важливе джерело продовольства, вступило в нову еру – цифровізація надає нові можливості та змінює принципи ведення бізнесу. З переходом у цифрову еру та появою онлайн-сервісів автоматизація значно спрощує процес виробництва, замінюючи машинами людську працю. Завдяки використанню цифрових технологій операції в процесі виробництва можна виконувати набагато швидше та продуктивніше.

Ще у 2015 році McKinsey підрахувала, що продовольство та агробізнес сформували глобальну індустрію вартістю 5 трильйонів доларів, яка швидко розвивається для задоволення потреб зростаючого людського населення. За сім років аграрний сектор зріс більш ніж удвічі. За останніми оцінками, світовий ринок сільського господарства зріс з \$12,2 трлн у 2022 році до \$13,4 трлн у 2023 році при сукупному річному темпі зростання (CAGR) 9,4%. [1]

Відповідно, стрімкий зріст агробізнесу створює передумови для цифровізації сільського господарства та має потенціал для суттєвих змін способів надання фінансових послуг у цій сфері. [2,3] Поєднання Fintech та цифрових рішень для аграрного сектору здійснюється, зокрема, через:

1. Точні дані для оцінки ризиків і кредитування:
 - Автоматизація облікових систем: ведення фінансового і бухгалтерського обліку в інформаційних системах суттєво скорочує терміни «вивчення клієнта», що значно прискорює прийняття рішень про надання різноманітних фінансових послуг. Загалом дані з інформаційних систем використовуються для оцінки кредитоспроможності, що дозволяє кредиторам краще оцінювати ризики і приймати обґрунтовані рішення щодо кредитування.
 - Аналіз даних: Системи моніторингу, такі як супутникові знімки або датчики на полях, дозволяють збирати точні дані про стан врожаїв, погоду, рівень вологості ґрунту тощо. Ці дані є основою для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління сільськогосподарським виробництвом і наданням/отриманням фінансових послуг.
 - 2. Автоматизація і спрощення фінансових процесів:
 - Цифрові платформи: Мобільні додатки і онлайн-платформи можуть спростити доступ аграріїв до фінансових послуг. Наприклад, можна легко подавати заявки на кредити, контролювати витрати, управляти фінансами, а також отримувати швидкі перекази і платежі.
 - Смарт-контракти: Впровадження смарт-контрактів на основі блокчейн-технологій може автоматизувати виконання фінансових угод і забезпечити прозорість і захист від шахрайства.
 - 3. Персоналізовані фінансові продукти:
 - Аналіз потреб: Завдяки збору і аналізу даних про діяльність аграріїв, фінансові установи можуть розробляти персоналізовані фінансові продукти, які краще відповідають потребам кожного окремого клієнта.
 - 4. Системи управління ризиками:
 - Страхування і компенсація: Інноваційні рішення, такі як інтернет речей (IoT) і аналіз великих даних, можуть допомогти в розробці нових моделей страхування, які забезпечують компенсацію за збитки в реальному часі, спрощуючи процес подачі і розгляду заявок на виплати.
 - 5. Ефективність витрат і управління ресурсами:
 - Оптимізація: Цифрові технології можуть допомогти аграріям оптимізувати використання ресурсів, таких як добрива і вода, що в свою чергу може зменшити витрати і підвищити прибутковість. Це також може знизити ризики, що може позитивно вплинути на умови кредитування і страхування.
 - 6. Доступ до нових ринків і фінансових інструментів:
 - Фінансові платформи: Цифрові платформи можуть надавати аграріям доступ до нових фінансових інструментів, таких як краудфандинг або соціально відповідальні інвестиції, що може сприяти залученню додаткових інвестицій і підтримки.

Цифровізація сільського господарства є потужним інструментом для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат та розширення доступу до фінансових послуг. Впровадження цифрових технологій відкриває нові можливості для розвитку сільського господарства і сприяє підвищенню добробуту сільського населення. Проте, незважаючи на значний потенціал, цифровізація сільського господарства стикається з низкою викликів, таких як висока вартість технологій, недостатня цифрова грамотність серед сільського населення та відсутність розвиненої інфраструктури. Однак, з розвитком технологій і зростанням інвестицій у цифровізацію сільського господарства, ці проблеми будуть поступово вирішуватися. [4]

Цифровізація сільського господарства – це не просто тренд, а необхідність для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Впровадження цифрових технологій дозволить підвищити продуктивність сільського господарства, забезпечити продовольчу безпеку і створити нові можливості для розвитку сільських територій. [5]

Список використаних джерел:

1. Bobro N. Agri-Fintech: What It Is and Why It's on the Rise [Електронний ресурс] / Nina Bobro // Payspace Magazine. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://payspacemagazine.com/all/agri-fintech-what-it-is-and-why-its-on-the-rise/>.
2. Сухина А. ІТ-рішення для аграрної сфери ©Пропозиція - Головний журнал з питань агробізнесу <https://propozitsiya.com/ua/it-rishennya-dlya-agrarnoyi-sfery> [Електронний ресурс] / А. Сухина // Пропозиція - Головний журнал з питань агробізнесу. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://propozitsiya.com/ua/it-rishennya-dlya-agrarnoyi-sfery>.
3. Ferreira P. Fintech in Agriculture: How Digital Platforms are Empowering Farmers [Електронний ресурс] / Pedro Ferreira // Finance Magnates.. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.financemagnates.com/fintech/fintech-in-agriculture-how-digital-platforms-are-empowering-farmers/>.
4. Future agricultural systems and the role of digitalization for achieving sustainability goals. [Електронний ресурс] / [J. MacPherson, A. Voglhuber-Slavinsky, M. Olbrisch та ін.] // Agronomy for Sustainable Development. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13593-022-00792-6>.
5. Кліщук Л. Аграрний бізнес у цифрову епоху — українські реалії [Електронний ресурс] / Людмила Кліщук // Na chasi. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://nachasi.com/creative/2018/10/02/it-zemlerobstvo/>.

УДК 657:336.71:004

Бунда О.М., к.е.н., доцент

Тарновська О. О., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

СИСТЕМА ПРЕМІЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Актуальність питань щодо оплати праці працівників банку в умовах цифровізації обумовлюється зміною підходів до оцінки внесків підрозділів та окремих працівників у кінцевий фінансовий результат та розробки системи преміювання за центрами відповідальності. Збір, накопичення та систематизацію реальної і достовірної інформації про трудомісткість та нарахування заробітної плати і преміювання забезпечує система обліку. Підприємства і установи шукають такі системи оплати праці, що формують нові можливості та дають простір розвитку особистої матеріальної зацікавленості. Виникає потреба створення механізму внутрішньої оцінки діяльності окремих підрозділів та працівників, яка дозволяє отримати більшу матеріальну винагороду за працю. Це задовольнить потребу створення додаткової інформаційної бази для прийняття мотиваційних заходів щодо працівників, підвищення стимулювання до праці та зацікавлення їх у кінцевих результатах діяльності за допомогою преміювання.

Система преміювання є досить складним елементом виробничих та трудових відносин, що потребує точних і оперативних даних, в яких відображаються зміни чисельності працівників, витрат робочого часу, категорій робітників і здійснюється контроль за використанням трудових ресурсів з одного боку, а з іншого це потребує даних про формування сукупних витрат, доходів і відповідно кінцевих результатів діяльності всього банку. Тому важливо запроваджувати розрахункові елементи трудомісткості за допомогою цифрових програмних продуктів, інформаційної бази [1, с. 217].

Для проведення преміювання працівників в банках створюється фонд преміювання, до якого включається нарахування працівникам у грошовій та натуральній формі (оцінені у грошовій формі) за встановленими критеріями. Тому виникає необхідність створення інформаційної бази для проведення внутрішньої оцінки досягнень з метою втілення механізму преміювання окремих підрозділів установ банку.

Розглянемо для прикладу мотиваційну модель АТ «Ощадбанк» [2]. Розрахунок щомісячної премії працівника:

$$\text{Премія}_{\text{інд.}} = \text{Оклад} * 0,5 * \text{ОРЗВ} \quad (1)$$

Оклад – середній розмір посадового окладу працівника за звітний місяць (грн);

0,5 – коефіцієнт базового розміру премії від посадового окладу працівника ТВБВ;

ОРЗВ – оцінка загального рівня виконання всіх встановлених індивідуальних КПЕ (ключові показники ефективності).

Розрахунок оцінки рівня виконання індивідуальних КПЕ працівником за місяць :

$$\text{ОРВ} = \sum(\text{ОРВ}_i * K_i) - Я \quad (2)$$

$\text{ОРВ}_1, \dots, n(i=1)$ – оцінка рівня виконання індивідуальних КПЕ;

K_1, \dots, n – питома вага кожного індивідуального КПЕ в наборі КПЕ;

n – кількість індивідуальних КПЕ в наборі КПЕ;

$Я$ – оцінка якості обслуговування, ПЗ.

Сутність оцінки діяльності окремих підрозділів залежить від розробленої політики установи банку, враховані зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність підрозділів. Саме такий підхід дає змогу автоматизовано запровадити систему преміювання на підставі заздалегідь запланованих показників [3, с. 273].

Найбільш ефективною є система мотивації, що враховує індивідуальні потреби кожного працівника та поєднує матеріальне і нематеріальне стимулювання [4, с. 213].

У банках присутній колективний характер праці, тобто результати праці всіх співробітників формують загальне виконання планових показників. Тому важливо, щоб кожен працівник розумів, що його власна мотивація залежить від фінансового стану та іміджу банку, в якому він працює та від вкладу кожного працівника.

Керівництво має формувати систему мотивації так, щоб забезпечити максимальну зацікавленість працівників у роботі та розвитку самого банку. Важливо, щоб винагорода залежала від трудової діяльності, а не керувалася лише посадою та стажем роботи.

Основними завданнями системи преміювання в умовах цифровізації є:

- організація контролю за якістю та кількістю затраченої праці, за виконанням завдань щодо зростання продуктивності праці, за використанням фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяються для оплати праці працівників;
- своєчасне і правильне віднесення сум нарахованої премії на витрати установи, враховуючи витрати на соціальне страхування та загальне зростання витрат наданих послуг;

- збір інформації та групування показників з оплати праці, необхідних для поточного і наступного планування, контролю, аналізу та оперативного управління системи преміювання;

- заохочення працівників до виконання показників, що встановлюються для оцінки ефективності їх праці.

Отже, система преміювання установи банку має забезпечувати: оптимізаційний розподіл фонду преміювання відповідно до кількості і якості витраченої праці, враховуючи встановлені критерії за визначеними показниками щодо формування фінансових результатів банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Бівалькевич Є. Б. Значення бухгалтерського обліку для діяльності підприємств за сучасних умов / Є. Б. Бівалькевич, О. О. Григоревська // Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу : збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Київ, 25 березня 2021 р. / упор. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 216-218.

2. Мотивація співробітників: значення, види, прийоми. АТ «Ощадбанк» URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/motyvaciya-spivrobitnykiv-znachennya-vydy-pryyomu>

3. Матюха М. М. Особливості інформаційного забезпечення бюджетного управління / М. М. Матюха // Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки : тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Луцьк, 9 жовтня 2021 року. – Вип. 8. – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. – С. 273-274.

4. Гонтар А.М., Дороніна О.А. Особливості мотивації персоналу в банківській сфері // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса (30.11.2022 року) – Т.2 - Вінниця,. 2022. - С. 212-216. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12843>

УДК 657:004

Бунда О.М., к.е.н., доцент

Сілівончик А.В., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасну епоху інформаційні технології відіграють вирішальну роль в оптимізації фінансово-облікової системи підприємства. Їх застосування дозволяє підприємствам впроваджувати стратегії для прискорення бізнес-процесів, зниження операційних витрат і підвищення якості продуктів і послуг, управління логістичними процесами, покращення ефективності системи фінансів та обліку.

Передові інформаційні технології застосовують надійні інструменти для поглибленого аналізу даних, сприяють автоматизації процесів збору і систематизації інформації, що значно мінімізує ймовірність людських помилок і підвищує точність аналітичних результатів. Цифровізація в сфері фінансів та бухгалтерського обліку фокусується на перетворенні аналогових процесів у цифрові форми, враховуючи електронний облік, збереження даних у хмарі, використання електронних документів та інших цифрових інструментів [1, с.96-97].

Поняття "хмара" в сфері інформаційних технологій відноситься до хмарних обчислень або хмарних сервісів. Це передбачає використання обчислювальних ресурсів, таких як: обчислювальна потужність, програмне забезпечення, які доступні через Інтернет. Хмарні ERP-системи управління підприємством є сучасним напрямом автоматизації системи бухгалтерського обліку. Основними перевагами хмарних ERP-систем управління підприємством є відсутність початкових інвестицій, відсутність обмежень у користувачах, зручність в доступі [2, с.139]. Інтеграція хмарних технологій забезпечує швидкий доступ до фінансової звітності та документів, що допомагає приймати оперативні рішення. Крім того, використання аналітичних інструментів, таких як Power BI, дозволяє планувати та прогнозувати потреби в грошових коштах, що спрощує управління ліквідністю та допомагає уникати проблем з виконанням зобов'язань.

Використання інформаційних систем і технологій у процесі управління підприємством робить його більш конкурентоспроможним, зокрема за рахунок об'єднання усіх структурних підрозділів в єдиний інформаційний простір, підвищення оперативності процесу аналізу результатів фінансово-господарської діяльності, надання керівництву різних рівнів управління економічно значимої аналітичної інформації, кращої адаптованості до змін ринкової кон'юнктури, налагодження швидкого і надійного зв'язку між структурними елементами системи тощо [3].

Сьогодні на ринку інформаційних продуктів є досить велика кількість вітчизняних та іноземних автоматизованих фінансових та бухгалтерських систем. Впровадження бухгалтерських програм відображає процес налаштування програмного забезпечення під виділені умови їх використання, а також включає навчання користувачів роботі з цим продуктом [4].

Застосування інформаційних технологій в сфері фінансів та бухгалтерського обліку дозволяє істотно зменшити час, витрачений на виконання рутинних завдань, знижує ймовірність помилок і підвищує точність фінансової інформації.

В умовах сучасного документообігу, який є складним і масштабним, працівнику необхідно мати ефективний і простий робочий інструмент. Програма М.Е.Дос саме такий надійний і зручний інструмент. З його допомогою можна працювати з усіма документами, які є в сучасній організації: звітами, рахунками-фактурами, податковими накладними, різними видами актів, тощо. М.Е.Дос - це український сервіс, який дозволяє передавати звіти до контролюючих органів та обмінюватися первинними документами між залученими сторонами.

Вчасно - це сервіс миттєвого обміну електронними документами, що дозволяє підписувати, надсилати, отримувати та зберігати документи онлайн. Вчасно не потребує жодного спеціального програмного забезпечення, лише браузер та доступ до мережі Інтернет. У Вчасно зручно працювати одразу усім - бухгалтерії, юристам, фінансистам, маркетингу, закупівлям, тощо.

Money Flow - програма для фінансового контролю. У програмі відображається загальна статистика надходжень та витрат за місяць, рік та весь період використання програмного забезпечення, а також інформація по днях. У рядку звітів можна побачити кругову діаграму із зазначенням відсоткової та точної кількості витрат за кожною категорією.

SkyService POS - це програмне забезпечення з ведення фінансового обліку бізнесу, яке допомагає налагодити робочі процеси та регулює всі фінансові операції. Надає можливість керування рахунками, касовими коштами, проведенням інкасацій, перегляду звітів тощо. Для

зручності, програма дозволяє створити постійні категорії витрат, внесення розмінної купюри в касу автоматично або вручну.

Вітп є сучасною ERP-платформою для управління бізнес-процесами середнього та малого бізнесу, яка забезпечує автоматизацію ключових сфер діяльності, включаючи складський облік, фінанси та виробництво. Ця платформа дозволяє контролювати рух товарів, автоматично розраховувати собівартість, проводити інвентаризацію, а також аналізувати фінансові показники та генерувати звіти.

Отже, інформаційні технології в сфері фінансів та обліку відіграють ключову роль у процесі прийняття управлінських рішень на підприємствах. Вони є необхідними інструментами, які сприяють забезпеченню точності та своєчасності фінансово-облікової інформації, а також оптимізації управління ресурсами і прийняттю обґрунтованих стратегічних рішень.

Список використаних джерел:

1. Жиглей, І. В., Лайчук, С. М., & Поліщук, І. Р. (2024). Використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку. Економіка, управління та адміністрування, (1(107)), 95–102. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-95-102](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-95-102)

2. Бунда О. М. & Матюха, М. М. (2023). Цифровізація системи бухгалтерського обліку підприємства // Журнал стратегічних економічних досліджень. № 6 (17). С. 133-142.

3. Пурій Г. М. (2019). Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. Ефективна економіка. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7127>

4. Бразілій Н., Крот Ю., Пасенко В. (2024). Ефективне використання комп'ютерних програм для бухгалтерського обліку: тенденції, проблеми та перспективи// Галицький економічний вісник, No 3 (88), 2024. URL: <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Aagcd%3A14%3A30489022/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Aagcd%3A179425659&crl=c>

УДК 657:336:004

Бунда О.М., к.е.н., доцент

Гавриш А.В., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СФЕРИ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

Одним з важливих факторів зростання світової економіки є цифровізація, метою якої є підвищення ефективності, продуктивності, цінності послуг та товарів, побудова цифрового суспільства.

Для досягнення поставлених пріоритетів важливо реалізувати такі завдання: формування цифрових навичок і компетентностей; сприяння підвищенню цифрової грамотності; розробка високоякісного навчального контенту, зручних інструментів та безпечних платформ (де будуть дотримуватися правила електронної конфіденційності та етичні стандарти), ефективне планування та розвиток цифрового потенціалу здобувачів [1, с.124].

З появою цифрових технологій відбулися глобальні зміни зокрема в сфері фінансової та облікової діяльності. Перехід від традиційних методів управління до цифрових рішень стає

важливим чинником для підвищення ефективності бізнесу, зниження витрат і зменшення ризиків. Виділяють такі аспекти розвитку цифрових технологій: формування даних щодо конкурентоспроможності; функціонування сфери Інтернету речей; цифрова трансформація як цілих секторів, так і окремих структур бізнесу; економічні характеристики щодо спільного користування; віртуалізація інфраструктурних інформаційних систем і технологій; штучний інтелект; цифрові платформи [2].

Основні аспекти цифровізації у фінансах та обліку: автоматизація бухгалтерського обліку; аналітика на основі великих даних; цифрові платежі та банкінг; хмарні сервіси; автоматизація звітності та подання податкових декларацій.

В обліковій та фінансовій сфері швидко змінюються підходи ведення та управління фінансами підприємства. Основною та популярною програмою у веденні бухгалтерського обліку в Україні є BAS (Business Automation Software). Підтримує різні види обліку, автоматизує підготовку звітності та інтегрується з іншими програмами та платформами для ефективної роботи бізнес-процесів. Особливою популярністю серед українських компаній користуються М.Е.Док, FREDO, COTA, Вчасно, FlyDoc. Основною функцією даних систем є електронний документообіг між контрагентами, реєстрація податкових накладних, подання звітності до державних органів, використовуючи електронні підписи. Тісна інтеграція М.Е.Док та FREDO з BAS, що дозволяє експортувати та імпортувати дані, що значно зменшує обсяги паперової роботи та підвищує загальну ефективність.

Цифровізація системи бухгалтерського обліку підприємства повинна гарантувати об'єктивність усіх облікових операцій та їх прозорість [3, с.268].

Серед програм, які мають потужні можливості для ведення бухгалтерського обліку та фінансового управління варто відмітити:

- SAP Business One. Має розширений функціонал, інтеграції з широким спектром платформ, підходить для малих та середніх підприємств.
- Oracle NetSuite. Хмарна ERP-платформа охоплює багато мов та валют, що значно полегшує роботу з іноземними компаніями.
- Microsoft Dynamics 365. Платформа ERP та CRM, яка включає модулі для фінансового обліку, бухгалтерії, управління продажами та обслуговування клієнтів з розширеними можливостями для аналітики. Має гнучку конфігурацію та інтеграцію з іншими продуктами Microsoft.
- QuickBooks. Орієнтована на малий бізнес, має доступні ціни, легка у використанні та має інтеграцію з різними платіжними системами та банками.
- Sage 50cloud. Орієнтована для малого та середнього бізнесу, має переваги у підтримці локальних та міжнародних стандартів, зручна у використанні.
- АгроРІТ. Орієнтована на специфічні потреби аграрного бізнесу, функціональність для обліку продукції, витрат і доходів.

При виборі інформаційної системи важливо враховувати, що деякі з них можуть бути краще адаптовані до конкретних галузей чи розмірів бізнесу. Необхідно перевіряти можливість інтеграції з іншими додатками, оцінювати витрати на обслуговування та підтримку. Ці альтернативи можуть надати необхідні можливості і допомогти оптимізувати процеси бухгалтерського обліку та управління фінансами в залежності від ваших потреб та потреб вашої компанії.

Так як цифровізаційні процеси постійно еволюціонують і враховують нові потреби користувачів, варто розглянути ключові тенденції їх розвитку: інтеграції з іншими системами;

підвищення рівня автоматизації; адаптація до змін; використання штучного інтелекту впровадження блокчейн технологій; аналіз великих даних (Big Data). Компанії мають бути готовими до швидких змін та відслідковувати новітні технології.

Перешкоди для розвитку цифрових трендів в Україні є різноманітними і вимагають системного підходу для їх подолання [4]. Поліпшення державної політики, розвитку інфраструктури, інвестиційного клімату і освіти є ключовими для успішної реалізації цифрових ініціатив. Тільки вирішення цих проблем забезпечить ефективний розвиток цифрових технологій у фінансовій та обліковій сферах.

Цифровізація сфери фінансів та обліку є комплексним процесом, що включає автоматизацію, інтеграцію нових технологій, підвищення точності даних і безпеки, а також адаптацію до регуляторних вимог.

Список використаних джерел:

1. Бунда О. М. Діяльність закладів вищої освіти в умовах цифрової трансформації України / О. М. Бунда // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 року – Київ : КНУТД, 2023. – С. 124-126. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/25884>

2. Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://hvylyu.net/uk/special-projects/177938-ukraina-2030e-kraina-z-rozvinutoju-cifrovoju-ekonomikoju>

3. Пілевич Д. С. Теоретико-прикладні засади використання Blockchain-технології в бухгалтерському обліку. Проблеми економіки. 2020. №1. С. 267–274. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-267-274>

4. Голуб Н.О. Цифровізація в обліку Digital Business transformation: challenges and opportunities for partnership: Materials of International scientific-practical conference (Melitopol, September 9-10, 2021) / editorial board D.Legeza, Y. Sokil[et al.] / TSATU. – Melitopol : LLC COLOR PRINT, 2021. – P.105-108

УДК 658.338:368

Пузирьова П. В., д.е.н., професор,
Покальчук О.К., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ОЦІНКА РИЗИКІВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інновації є критично важливими для забезпечення конкурентоспроможності страхових компаній у сучасному ринку. Проте, впровадження нових стратегій та технологій в умовах воєнного стану ставить перед страховиками численні перешкоди. Від так, інноваційні стратегії в страхуванні можуть включати в себе впровадження нових технологій, покращення процесів обслуговування клієнтів, оптимізацію ризик-менеджменту та розробку нових страхових продуктів. Теоретичні моделі інноваційних стратегій вказують на те, що успішне впровадження нововведень може призвести до зростання конкурентоспроможності та прибутковості компанії [1; 2; 3]. Оцінка ризиків впровадження інноваційних стратегій страхових компаній в умовах воєнного стану є актуальною з таких причин:

– геополітичні кризи та конфлікти (воєнний стан і супутні геополітичні кризи можуть значно збільшити ризики для страхових компаній через збільшену імовірність втрат і збитків);

– фінансова нестабільність (воєнні дії можуть призвести до економічної нестабільності та фінансових труднощів для бізнесу, включаючи страхові компанії, що потребує переоцінки ризиків інвестицій та забезпечення);

– зміна ризиків і підвищення вимог (воєнний стан може змінити природу ризиків, з якими стикаються страхові компанії, вимагаючи адаптації їх стратегій оцінки ризиків і резервування коштів);

– інновації для зменшення ризиків (умови воєнного стану можуть стимулювати розвиток нових технологій та інноваційних підходів до зменшення ризиків, що є важливим для страхових компаній) [4; 5].

Воєнний стан негативно впливає на страхову галузь. Основними чинниками такого впливу є:

– нестабільність економічного середовища - воєнний стан спричиняє економічну невизначеність, що ускладнює прогнозування та планування інвестицій;

– зниження платоспроможності клієнтів - в умовах війни знижується фінансова спроможність населення та бізнесу, що веде до зменшення попиту на страхові продукти;

– зростання ризиків - воєнний стан може збільшити ймовірність страхових випадків, що призводить до підвищення страхових виплат.

Також впровадження інноваційних стратегій в страхові компанії в умовах воєнного стану супроводжується певними ризиками:

– фінансові ризики - інвестиції в нові технології можуть бути значними, і в умовах воєнного стану компанії можуть мати обмежені ресурси;

– операційні ризики - воєнні конфлікти можуть спричинити перебої в роботі інфраструктури, що ускладнює реалізацію нових проектів;

– ризики безпеки - інноваційні рішення можуть бути піддані кіберзагрозам, особливо в умовах воєнного конфлікту.

Серед основних бар'єрів для впровадження інноваційних стратегій прийнято виділяти такі:

– нестача фінансування - обмеження в доступі до капіталу через економічні труднощі;

– регуляторні обмеження - можливі зміни в законодавстві та регуляторних вимогах можуть перешкоджати реалізації нових стратегій;

– опір змінам - співробітники можуть бути неготові до змін, що ускладнює впровадження інновацій.

Для подолання зазначених бар'єрів страховим компаніям можуть бути корисні наступні інноваційні стратегії:

1. Адаптація фінансових стратегій - розробка планів для ефективного управління ресурсами та залучення зовнішнього фінансування.

2. Гнучкість у регуляторних питаннях - активна співпраця з регуляторами для адаптації нових стратегій до змін у законодавстві.

3. Розвиток корпоративної культури - створення середовища, яке підтримує інновації та гнучкість у реагуванні на зміни [1-5].

Отже, впровадження інноваційних стратегій у страхових компаніях в умовах воєнного стану є складним, але важливим завданням, де виявлення та аналіз ризиків і бар'єрів дозволяють розробити ефективні стратегії для їх подолання. Інновації можуть стати потужним інструментом для підвищення стійкості та конкурентоспроможності страховиків в умовах кризи. Оцінка ризиків в умовах воєнного стану стає важливим аспектом стратегічного управління для забезпечення стійкості і успішності страхових компаній.

Список використаних джерел:

1. Віленчук О. М. Інноваційні стратегії управління діяльністю страхових компаній: міжнародний та національний контексти / О. М. Віленчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. - 2021. - Вип. 41. - С. 65-70.

2. Коваленко Д. П. Стратегічні орієнтири формування ефективного пруденційного регулювання діяльності страхових компаній / Д. П. Коваленко. // Фінансові дослідження. - 2019. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_20.

3. Покальчук О. К. Інноваційний розвиток національного страхового ринку у фокусі стратегічних пріоритетів / О. К. Покальчук, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 208-213.

4. Пузирьова П. В. Актуальні аспекти менеджменту організації страхового бізнесу / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 3 (130). – С. 100-103.

5. Супрун А. А. Інноваційна діяльність страхових компаній: можливості і ризики / А. А. Супрун, А. М. Арієнчук // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 47(2). - С. 53-57.

УДК 330.101

Чумак В.П., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

Розвиток загальнодоступних фінансових послуг та більш досконалих, функціонально сумісних платіжних систем є важливою передумовою розвитку цифрової економіки та розширення електронної торгівлі. Зростання цифровізації у фінансовому секторі неминуче вплине на соціальне благополуччя та бізнес, оскільки фінансові послуги стають доступнішими. Впровадження цифрових технологій викликає структурні зміни у бізнес-середовищі, допомагаючи підприємствам будь-якого масштабу інтегруватися в регіональну та глобальну економіку.

Реалізація цифрового потенціалу у фінансовому та банківському секторах насамперед веде до підвищення ступеня прозорості, доступності, інтеграції, ефективності та гнучкості. Аналіз Глобального індексу Світового банку за 2020 рік показує, що розвиток банківського сектора та впровадження цифрових технологій у більшості країн загалом демонструють позитивні тенденції [1].

У більшості країн, що розвиваються, «аналоговий» банківський сектор є досить доступним, проте наявність та рівень охоплення цифровими банківськими послугами значно варіюються в залежності від рівня національного доходу.

У деяких країнах робляться значні зусилля щодо цифровізації фінансового сектора з метою підвищення фінансової грамотності та їх економічного благополуччя. Наприклад, у Вірменії, прагнення до підвищення рівня доступності фінансової системи, у 2014 році дозволило уряду країни прийняти Національну стратегію фінансової освіти, а також створити Національний керівний комітет, на який покладено завдання реалізації Стратегії. У 2014 році урядом було офіційно затверджено Стратегію забезпечення фінансової стабільності, загальнодоступності фінансової сфери та підвищення благополуччя населення Вірменії за допомогою нарощування потенціалу та освіти [2].

Цифрові технології зазвичай позитивно впливають на інклюзивність банківського сектора, оскільки підвищують доступність фінансових послуг. За визначенням Організації Об'єднаних Націй розширення доступу до цифрових фінансових послуг може стати важливим каталізатором прискорення прогресу в досягненні цілей сталого розвитку та створення довгострокових соціально-економічних наслідків для мільйонів людей у всьому світі [3]. Більш широкий доступ до фінансових послуг означає зростаючий попит на них, що стимулює розвиток банківського сектора. Попит з боку фізичних осіб сприяє цифровізації фінансового сектора, що свідчить про те, що ця сфера цифрової економіки має потенціал синергетичного розвитку.

Охоплення фінансовими послугами стало постійною темою політичних дискусій з кінця 1990-х - початку 2000-х років, коли організації з фінансування посилили підтримку мікrokредитів – дрібних позичок для людей, які не мають постійного джерела доходу.

Нещодавно ця концепція набула розвитку і тепер включає мікрофінансування у більш широкому розумінні, а також доступ до основних фінансових послуг, таких як заощадження.

В даний час зусилля з охоплення фінансовими послугами спрямовані на те, щоб зробити загальнодоступним широкий спектр послуг, таких як ощадні рахунки, кредити, страхування, платежі, грошові перекази та інші фінансові послуги. До клієнтів входять фізичні особи, не охоплені банківськими послугами, а також мікро-, малі та середні підприємства. Охоплення послугами також означає надання послуг на постійній основі та за розумними цінами.

Одним із ключових елементів цього руху стали цифрові інновації. Мобільні програми дозволяють легко скористатися широким спектром послуг малозабезпеченим верствам населення та жителям віддалених районів, значною мірою виключеним із традиційної системи банківського фінансування. Цифрові послуги, в цілому більш безпечні, ніж операції з готівкою, також сприяють прозорості завдяки контрольним журналам та ускладненню шахрайства [4].

До фінансових технологій входять платформи онлайн-банкінгу, програми для мобільних платежів та інше спеціалізоване програмне забезпечення – навіть криптовалюта.

Наслідки цифровізації фінансового сектора для урядів країн, що розвиваються включатимуть підвищення транспарентності руху готівки в економіці та розширення сфери безготівкових платежів. Разом з тим, для ефективної цифровізації банківського сектора необхідні належна політика та гнучка правова база, що дозволяють банкам застосовувати проривні технології та розробляти власні інноваційні продукти та послуги і навіть захоплюють їх до цього.

Крім того, уряди країн, що розвиваються можуть і повинні активно сприяти пропаганді цифрової культури серед громадян, зокрема шляхом переходу до цифрових платежів між федеральними та муніципальними органами влади та громадянами. Такі заходи з боку

держави дозволять підвищити довіру до цифрових банківських послуг та прозорість фінансового сектора. Цифрові технології зміцнюють стабільність банківського сектора. Комерційні банки можуть швидше та точніше оцінювати свої клієнтські ризики, використовуючи інноваційні технології та великі дані. Підвищення прозорості банківської системи позитивно позначиться на інвестиційній привабливості країни та значно розширить можливості фінансування.

Список використаних джерел:

1. World Bank Open Data / The World Bank Group, 2020. URL: <https://data.worldbank.org>.
2. Перспективи інноваційної політики 2020: Вірменія. URL: https://unece.org/sites/default/files/2021-09/RU-Sub-regional_Innovation_Policy_Outlook_2020_ARMENIA_CHAPTERS.pdf.
3. United Nations. URL: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>.
4. ITU. News. Digital financial inclusion. URL: <https://www.itu.int/hub/publication/s-gen-news-2021-3//>

УДК 657.421.3

Єременко А. В., к.е.н., докторант
ДННУ «Академія фінансового управління»

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ТА ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ

Процес швидкого та широкого впровадження та застосування цифрових технологій у комерційних цілях зазвичай називають цифровою трансформацією. Компанії майже в кожному секторі запровадили ініціативи щодо впровадження нових цифрових технологій і використання їхніх переваг. Незважаючи на те, що з'являються нові дослідження впливу цифровізації на конкурентні ландшафти, організаційний дизайн, процеси компаній, співробітників і завдання, які часто пов'язані лише з технологіями, все ще очевидна потреба в інтегрованому погляді, щоб зрозуміти, як цифрова трансформація впливає на управління нематеріальними активами та інновації бізнес-моделей. Нові цифрові технології з одного боку створюють проблеми, а з іншого – відкривають можливості для компаній, які прагнуть до цифрових інновацій. Нові технології впливають на зміну бізнес-моделей і сприяють створенню нових підприємств. Нові розумні технології дозволяють компаніям демонструвати та створювати знання та підвищувати свою конкурентоспроможність. Щоб покращити можливості для конкуренції в нових контекстах, цифрові технології є потужними силами, які штовхають компанії до нових бізнес-моделей, роблячи здатність до інновацій дедалі актуальнішою. Тепер компанії мають можливість радикально змінити свої бізнес-моделі, використовуючи нові цифрові технології, включаючи штучний інтелект, соціальні мережі, мобільні пристрої, великі дані, хмарні обчислення, Інтернет речей та 3D-друк, а також інші інновації, такі як блокчейн. У ширшому розумінні цифрова трансформація – це інтеграція цифрових технологій і бізнес-процесів у цифрову економіку [1].

Нематеріальні активи є невід'ємною частиною цифрової економіки. Вони продовжуватимуть зростати та розвиватися, оскільки все більше компаній починатимуть цифровізацію та цифрову трансформацію. Поширеність нематеріальних активів в глобальному масштабі та успіх таких технологічних компаній, як Facebook, Amazon, Apple, Netflix і Google, демонструють, що нематеріальні активи можуть принести величезну користь бізнесу.

Так, цифрова революція змінила бізнес-ландшафт, надавши перевагу активам, які не є фізичними за своєю природою, але створюють значну цінність для компаній. Нематеріальні активи, від власного програмного забезпечення до цифрових платформ, стали основою сучасних компаній. Серед цієї трансформації актуальність і застосовність МСБО 38, який регулює нематеріальні активи. МСБО 38 був розроблений в іншу епоху бізнесу, і хоча він добре послужив галузі, цифрова ера представляє нові виклики. Поширення нематеріальних активів у сучасному бізнесі підкреслює необхідність гарантувати, що такі стандарти бухгалтерського обліку, як МСБО 38, залишаються гнучкими та актуальними. Симбіотичний зв'язок між стандартами бухгалтерського обліку та технологічним розвитком може гарантувати, що зацікавлені сторони отримують прозору, точну та своєчасну картину нематеріального багатства компанії в цифрову еру [2].

Цифрові компанії стикаються з новими ризиками, такими як кібербезпека. Замість фізичних активів, вартість цифрових компаній переважно визначається нематеріальними активами, такими як дані, інтелектуальна власність, програмне забезпечення, талант і знання співробітників, а також репутація самих компаній. За деякими оцінками, нематеріальні активи зараз становлять близько 90% загальної ринкової вартості компаній S&P 500 [3].

Традиційно нематеріальні активи створювалися шляхом інвестицій у програмне забезпечення, бази даних, дослідження та розробки, розваги, розвідку корисних копалин та художні твори. З тих пір цей список розширився, включаючи інші типи активів, хоча в багатьох випадках національна система бухгалтерського обліку вважає їх витратами, а не інвестиціями (і тому не є частиною ВВП). Тим не менш, кілька авторів вважають певні витрати капіталом і, отже, інвестицією. До них належать дизайн, реклама, маркетингові дослідження, спеціальна підготовка людського капіталу та організаційний капітал [4].

Наразі не існує єдиного підходу до визначення терміну «цифрові активи». Немає загальноприйнятого визначення цього терміну чи навіть єдиного концептуального підходу до визначення його значення. Визначення терміну «цифрові активи» відрізняються залежно від цілей нормативного регулювання, рівня розвитку кожної країни, рівня спеціалізації нормативного акту, в якому він викладений, тощо. Зокрема, слід враховувати, що в більшості країн світу такий термін як «цифровий актив» не закріплений на нормативному рівні [5].

Таким чином, перехід ринку від економіки, що вимірює матеріальні блага, до нематеріальних активів є продуктом нової промислової цифрової революції. Компанії, які виникли ще до появи Інтернету, мають інертність матеріальних активів і борг за цифрові технології. Компанії епохи Інтернету є синонімом нематеріальних активів, заснованих на знаннях, які часто не відображаються у фінансових звітах або виключаються з оцінки ризиків. Для розкриття потенціалу нематеріальних активів, їх потрібно ідентифікувати та захистити. Швидкість оцифрування пояснює тенденцію недооцінки вартості нематеріальних активів і ризику кібербезпеки.

Список використаних джерел:

1. Intangible assets management and digital transformation: evidence from intellectual property rights-intensive industries. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MEDAR-03-2021-1216/full/html>.
2. Intangible Assets in the Digital Age: Revisiting IAS 38 in the Context of Modern Business. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/intangible-assets-digital-age-revisiting-ias-38-context>.

3. The intangible is increasingly important to companies. How do we insure it? URL: <https://www.mapfre.com/en/insights/commitment/intangible-important-companies/>.

4. Digitalisation and intangible assets: Unlocking bank lending. URL: <https://www.sefofuncas.com/Spain-in-year-two-of-the-pandemic/Digitalisation-and-intangible-assets-Unlocking-bank-lending>.

5. Entering a Digital Asset on a Balance Sheet. URL: <https://www.bitbon.space/en/knowledge-base/digital-assets/legal-nature-of-a-digital-asset/entering-a-digital-asset-on-a-balance-sheet>.

УДК 657

Матюха М.М., к.е.н., доцент

Чучкевич Д.Ю., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення Росії та введення воєнного стану [1] на території України повністю охопило всі сфери життя та вплинуло на бізнес. Ситуація в країні є дуже непередбачуваною, тому керівництву організацій потрібно постійно контролювати та оцінювати стан компанії для того, щоб скласти достовірну фінансову звітність та вчасно вжити необхідних засобів в управлінні. Завданням сучасного підприємства є не лише забезпечення сталого фінансового успіху, але й досягнення вищого рівня конкурентоспроможності. Досягнення цієї мети можливе завдяки ефективному управлінні та вдосконаленню багатьох аспектів діяльності підприємства, а саме організація бухгалтерського обліку основних засобів враховуючи ситуацію в країні.

Основні засоби матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Основні засоби які включають інфраструктуру, машини, будівлі та обладнання, є ключовими для діяльності компаній. Під час збройного конфлікту цілісність цих активів знаходиться під загрозою. Багато об'єктів основних засобів пошкоджено, частково зруйновано або втрачено внаслідок воєнних дій. Деякі активи знаходяться на тимчасово окупованих територіях, що робить їх недоступними для законних власників. Крім того, серед причин відчуження основних засобів вітчизняних підприємств варто виділити розкрадання, реквізицію та безоплатну передачу для оборони держави.

У зв'язку із запровадженням воєнного стану, в ділянці обліку, що відповідає за основні засоби, з'являються такі новації:

- відображення операцій з оприбуткування основних засобів, що надійшли як гуманітарна допомога;
- відображення операцій з безоплатної передачі активів на потреби оборони;
- відображення операцій з вилучення основних засобів на потреби оборони;
- нарахування амортизації (зносу) основних засобів в умовах воєнного стану.

Одним із бухгалтерських питань, на яку поклала війна відбиток – нарахування амортизації основних засобів. Згідно до вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби» нарахування амортизації здійснюється протягом терміну корисного використання основного засобу, який встановлюється підприємством при визнанні його активом і тимчасово зупиняє свою роботу на період реконструкції, модернізації, розбудови та ін. Тому якщо компанія працює опираючись на національні стандарти, то амортизація продовжує нараховуватись, хоч воєнний стан є форс-мажорною обставиною [2]. Тобто при таких умовах, амортизацію все рівно буде нараховуватися в звичайному порядку. Але якщо підприємство вирішує припинити нарахування амортизацію, то документи потрібно оформити відповідно до законодавства. Одним із таких варіантів відображення є тимчасове виведення з експлуатації основних засобів шляхом видачі відповідного наказу керівника та складання відповідного документу про виведення такого об'єкта з експлуатації. У такому випадку нарахування амортизації припиняється до повторного моменту введення в експлуатацію об'єкта. При цьому негативним моментом при припиненні нарахувань амортизації є те, що попри зупинку фізичного зносу об'єкта, він піддається моральному старінню [3].

Варто також розглянути порядок проведення процедур та оформлення документів, що стануть основою для обліку та підтвердження збитків, завданих внаслідок військових дій, з метою отримання компенсації.

Алгоритм дій у випадку виникнення фактів псування чи знищення об'єктів основних засобів через обставини непередбачуваної сили:

- 1) проведення інвентаризації, що передбачає створення постійної комісії та складення протоколу;
- 2) проведення експертної оцінки збитків – отримання звіту від незалежного експерта або рішення судової експертизи;
- 3) подача заяви до правоохоронних органів про кримінальне правопорушення;
- 4) подача повідомлення й отримати Акт пошкодження майна від ДСНС за умов її виклику у випадку пожежі, розмінування, руйнування тощо;
- 5) здійснення фото-, відео фіксації пошкодження, знищення майна;
- 6) подача інформації про пошкодження майна на офіційні державні ресурси.

Інвентаризація активів, як основний етап формування доказової бази, може бути виконаний лише в тому випадку, коли існує можливість фізичного доступу до активів після завдання майнової шкоди внаслідок військових злочинів.

В умовах війни непоодинокі випадки вибуття внаслідок реквізиції та добровільної передачі (благодійності) на користь збройних сил України. Підставою для реквізиції майна є рішення військового командування (головкомандувача ЗСУ, командувачі органів військового управління, військових частин ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань). З метою звітування та компенсації вартості вилученого майна власнику, оформлюється Акт про примусове відчуження або вилучення майна, зразок якого визначений постановою Кабінету міністрів України № 998 від 31.10.2012 р. Обов'язок заповнення цього документу покладається на військове командування. Більш того, невід'ємною частиною цього Акту вважається документ, який засвідчує вартість майна на дату його оцінки. За можливості залучення професійного оцінювача, його послуги сплачуються за рахунок держбюджету, однак, враховуючи обставини війни, частіше оцінка проводиться місцевими органами адміністрації [4].

Отже, процес ведення обліку основних засобів в умовах воєнного стану дещо змінився.

Підприємства стикнулися з проблемами правильності відображення безоплатної передачі та вилучення майна на користь ЗСУ. Також змінився порядок нарахування амортизації на основні засоби, що не використовуються у зв'язку із вилученням, знищенням.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#n18>.
3. Патута М., Шматковська Т. Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. Галицький економічний вісник. Тернопіль : ТНТУ, 2022. Том 77. № 4
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Закон України № 4765-VI від 12.05.2012 р.[Електронний ресурс].– Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>.

УДК 332.12

Березовик В.М., к.е.н., докторант
ДННУ «Академія фінансового управління»
Директор ТОВ «Профін Консалтинг»

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Банки відіграють важливу роль у сучасній економіці. Стабільно функціонуюча банківська система є критично важливою для відновлення економіки України.

З початку повномасштабної війни ризику у діяльності банківських установ України суттєво зросли. Аналізуючи проблеми, які виникають у фінансово-банківській системі України, можна зазначити, що до головних належать [2]:

- військові ризики, пов'язані з широкомасштабною агресією росії проти України, окупацією частини південно-східних областей України, постійними повітряними тривогами та обстрілами українських міст та сіл;
- високий рівень інфляції в країні;
- зниження обсягів кредитування, оскільки із початком повномасштабного вторгнення банки через високі ризики суттєво ускладнили кредитні процедури та зробили більш жорсткими свої кредитні політики;
- кібератаки на банківську та ІТ системи України, відключення електроенергії та засобів зв'язку;
- демографічні зміни, оскільки спостерігається одночасне старіння населення, критичне зниження народжуваності, внутрішнє переміщення громадян, еміграція українців за кордон, що призводить до дефіциту робочої сили;
- втрата частиною населення доходів та зниження реальних доходів населення.

Окрім того, можна відмітити зростання процентного та валютного ризиків у діяльності банків, пов'язані з повномасштабними військовими діями, девальвацією національної валюти, проблемами отримати нові зовнішні довгострокові залучення резидентами України.

Негативний вплив вищевказаних ризиків на капітал банків ймовірно зберігатиметься навіть після закінчення війни оскільки на подолання накопичених проблем знадобиться чимало часу.

Розвиток банківських цифрових технологій стримують такі причини: недостатнє покриття території країни якісним мобільним зв'язком 4g, недостатня кількість у користуванні населення смартфонів, блекаути та відсутність сталого мобільного інтернету. Саме тому українські показники проникнення онлайн-банкінгу, мобільного банкінгу в порівнянні з аналогічними показниками в країнах ЄС значно нижчі.

В найближчому повоєнному майбутньому банківська система країни може розвиватися за трьома сценаріями: оптимістичним, реалістичним та песимістичним.

За оптимістичним сценарієм відбудеться активний розвиток банківської системи в післявоєнний період, який позитивно вплине на фінансову стійкість країни. Іноземні інвестиції будуть спрямовуватись на відновлення та модернізацію економіки, держава розпочне широку приватизацію, в тому числі і в банківському секторі, буде продовжуватись реформування банківської системи, в країні впроваджуватимуться європейське банківське законодавство і регулювання.

За песимістичним сценарієм економіка та банківська система будуть довго відновлюватись, що негативно вплине на фінансову стійкість країни. За роки війни економіка зазнала значних збитків, що буде стримувати розвиток країни. Інвестиції будуть надходити не такими швидкими темпами, а це може викликати економічну кризу в країні. Банки повільно нарощуватимуть обсяги кредитування реальної економіки, проблемні активи довгий час залишатимуться в портфелях банків.

За реалістичного сценарію Україна зіткнеться з новими викликами під час відновлення економіки та банківської системи, що, своєю чергою, відкриє й нові можливості для розвитку. Після війни Україна буде отримувати міжнародну підтримку та інвестиції для відновлення і модернізації економіки, інфраструктури фінансового і банківського сектору. Реформи та європейське законодавство будуть впроваджуватися поетапно, зі зростаючим фокусом на забезпечення стабільності та транспарентності, держава буде зменшувати власну частку в банківському секторі, конкуренція на банківському ринку зростатиме.

Зважаючи на те, що Україна наразі знаходиться на шляху до вступу в Європейський Союз, а отже і до європейського фінансового простору, впровадження міжнародних норм регулювання фінансового та банківського ринків є одним із головних аспектів забезпечення в майбутньому сталого розвитку економіки країни [3, С.35].

Підвищення конкурентоспроможності банків України через розвиток новітніх технологій, удосконалення банківської інфраструктури, використання дистанційних каналів продажу продуктів є важливим аспектом розвитку банківської системи. Широке використання онлайн та мобільного банкінгу, подальший розвиток необанків в Україні покращать фінансову інклюзію та стимулюватимуть економічний розвиток України [1].

Таким чином, одним із найважливіших завдань банківської системи є забезпечення стабільності та ефективності функціонування банківських установ в довготривалій перспективі, що позитивно відзначиться на фінансовій стабільності країни. При цьому впроваджувати такі заходи потрібно не тільки під час війни, а і надалі, у повоєнний період. Оскільки, загрози у банківському та фінансовому середовищі щорічно зростають та вимагають від банківських установ удосконалення власних бізнес процесів.

В умовах війни банківська система продовжує працювати в динамічному середовищі, відновлює роботу відділень в тих регіонах, де банківські послуги були тимчасово недоступні

та безперервно надавати банківські послуги фізичним та юридичним особам. Одним з важливих напрямів діяльності банків є розвиток дистанційних каналів продажу банківських продуктів, в тому числі онлайн та мобільний банкінг.

За період воєнних дій зменшилась кількість банківських установ в Україні. Проте, спостерігається позитивна динаміка у зростанні активів та рентабельності банків, банківська система працює прибутково. Головною проблемою для банків залишається підвищений кредитний ризик, пов'язаний з війною. Кредитний ризик може суттєво вплинути на рівень банківського капіталу через зниження якості кредитного портфелю та необхідність формування резервів на покриття можливих збитків за кредитними операціями.

Список використаних джерел:

1. Березовик В.М. Дистанційний банкінг як засіб підвищення операційної ефективності комерційних банків / Фаховий науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» 2024, № 6. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17195203747930.pdf>
2. Мещеряков А.А., Березовик В.М., Кіреєва К.О. Фінансова стабільність та банківська система України: виклики та можливості розвитку / Ефективна економіка. 2024. № 7. <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4188>
3. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. *Економічні науки*. 2024. № 75. С. 27–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-04>

УДК 336.7

Слюсаренко Є. Р., аспірант,
ДННУ «Академія фінансового управління»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ

Цифровізація є невід'ємним компонентом управління проблемними активами банків. Діджиталізація сприяє оптимізації управління NPL, зниженню витрат і підвищенню прозорості роботи з проблемними активами, що має вирішальне значення в умовах зростаючих економічних викликів. Сьогодні АТ КБ «ПриватБанк» є провідним українським банком, який активно використовує цифрові інновації в управлінні проблемними активами, особливо після націоналізації у 2016 році. У цей період банк зіштовхнувся з великим обсягом проблемних кредитів, котрі становили значну частину його активів. Після націоналізації АТ КБ «ПриватБанк» впровадив комплексну стратегію управління проблемними активами за допомогою цифрових рішень, зокрема це:

– Банк цифровізував роботу з проблемними активами, зокрема, яка працює з непогашеними кредитами фізичних осіб та бізнесів. Ця система дозволяє автоматизувати процеси збору заборгованості, що значно підвищило ефективність роботи з боржниками. Алгоритми аналізують поведінку клієнтів, історію їхніх платежів і автоматично пропонують оптимальні варіанти реструктуризації боргу або інші способи погашення.

– Інтернет-банкінг та мобільні додатки: через свій інтернет-банкінг Privat24 та мобільний додаток, АТ КБ «ПриватБанк» надає боржникам зручний доступ до їхніх фінансових зобов'язань. Клієнти можуть переглядати стан заборгованості, отримувати

пропозиції щодо реструктуризації та навіть підписувати електронні договори без необхідності відвідувати відділення банку. Такий підхід дозволяє ефективніше комунікувати з боржниками та спрощує процес повернення заборгованості.

– Інтеграція з реєстрами: Банк також активно використовує інтеграцію з державними реєстрами для моніторингу статусу активів та перевірки інформації про боржників. Цифрові інструменти дають змогу швидко перевіряти судові рішення, дані про майно боржників, що сприяє ефективнішому прийняттю рішень про роботу з проблемними активами.

Першочерговим завданням аналітика баз даних, що спеціалізується на роботі з проблемною заборгованістю у банківській установі є комплексний аналіз структурованих масивів інформації, що стосуються портфеля проблемних активів банківської установи. Це включає детальне вивчення якісних та кількісних характеристик даних, виявлення статистично значущих тенденцій та закономірностей, а також проведення сегментації суб'єктів заборгованості за релевантними критеріями з метою оптимізації стратегій управління проблемними активами. У сфері розробки та підтримки баз даних аналітик здійснює проектування оптимальної архітектури сховищ інформації, забезпечує ефективність запитів для оперативного доступу до даних та підтримує цілісність інформаційного масиву. Особлива увага приділяється роботі з даними, що передбачає розробку технічних завдань на їх доопрацювання, а також вдосконалення пов'язаних статистичних модулів та програмних комплексів. Значну частину професійної діяльності аналітика становить створення аналітичної звітності. Це охоплює підготовку регулярних аналітичних звітів та презентацій, розробку інтерактивних дашбордів для візуалізації ключових показників ефективності, а також формування комплексних аналітичних матеріалів для вищого керівництва. Крім того, фахівець забезпечує оперативне надання релевантної інформації у відповідь на запити керівництва та інших структурних підрозділів банку. У контексті підтримки процесів прийняття рішень аналітик розробляє прогностичні моделі для оцінки кредитних ризиків та передбачення поведінкових патернів боржників. Здійснюється також аналіз ефективності різноманітних стратегій роботи з проблемною заборгованістю та формуються науково обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації процедур стягнення заборгованості. Інтеграція даних є ще одним критичним аспектом. Це передбачає забезпечення коректної консолідації інформації з гетерогенних джерел, включаючи внутрішні кредитні системи та зовнішні бази даних. У цьому контексті розробляються та імплементуються процедури для верифікації, очищення та нормалізації даних з метою підвищення їх якості та релевантності [1].

Досвід АТ КБ «ПриватБанку» демонструє, як сучасні технології можуть допомогти у вирішенні складних питань управління проблемними активами, що є критичним для стабільності банку та відновлення капіталу.

Також наголосимо на тому аспекті, що НБУ ініціював громадське обговорення пропозицій щодо модифікації нормативного акту, який регулює управління проблемними активами в банківському секторі країни. Ці зміни мають на меті декілька ключових аспектів удосконалення банківської системи. По-перше, планується оптимізувати організацію ризик-менеджменту шляхом впровадження трирівневої моделі захисту, що особливо актуально для системно важливих фінансових установ. По-друге, пропонується посилити нагляд з боку банківських рад за процесами виявлення та врегулювання потенційних конфліктів інтересів, пов'язаних з діяльністю головних ризик-менеджерів у сфері управління проблемними активами. Нарешті, враховуючи масштаб та складність операцій системно важливих банків,

передбачається раціоналізація функціональних обов'язків головних ризик-менеджерів для підвищення ефективності їх роботи [2].

Підсумовуючи, можна зазначити, що управління проблемними активами в банківському секторі України, особливо серед держбанків перебуває у процесі активної модернізації. НБУ прагне вдосконалити нормативну базу, фокусуючись на посиленні ризик-менеджменту, особливо в системно важливих банках. Паралельно з цим, цифровізація процесів управління проблемними активами стає невід'ємною частиною банківської діяльності. Впровадження передових технологій, таких як системи автоматизованого управління заборгованістю, аналітичні інструменти та платформи для роботи з великими даними, дозволяє банкам більш ефективно виявляти, оцінювати та врегульовувати проблемні активи. Це сприяє зниженню ризиків, покращенню якості кредитних портфелів та загальному зміцненню фінансової стабільності банківського сектору України.

Список використаних джерел:

1. Аналітик баз даних (проблемна заборгованість). URL:<https://privatbank.ua/work/vacancy/12382>
2. Розпочинається обговорення змін до організації процесу управління проблемними активами в банках України. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpochinayetsya-obgovorennya-zmin-do-organizatsiyi-protsesu-upravlinnya-problemnimi-aktivami-v-bankah-ukrayini>

УДК-330.101

Шевченко В.Б., *аспірант*
ДННУ «Академія фінансового управління»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОГНОЗУВАННІ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Одним з найбільш перспективних напрямів впровадження сучасних технологій у різні сфери життя людини є активна інтеграція інструментів штучного інтелекту (англ. Artificial intelligence – AI) у відповідні галузі. Використання технологій штучного інтелекту задля прогнозування фінансових ризиків в різних фінансових установах відкриває низку можливостей, пов'язаних з обробкою великих обсягів фінансових даних, моніторинг транзакцій в реальному часі, прогнозування кредитного ризику тим самим підвищує ефективність фінансової установи[1, с. 43].

Водночас сучасні технології штучного інтелекту не досягли свого максимального розвитку та не можуть в багатьох аспектах повною мірою імітувати роботу профільного фахівця. Більше того, зважаючи на певні особливості розроблених математичних моделей, інструменти AI в окремих випадках можуть припускатися помилок, що є недопустимим в обробці фінансових звітів.

Штучний інтелект (ШІ) можна визначити як набір алгоритмів і програмних систем, здатних замінити людину у виконанні різних видів діяльності, приймаючи оптимальні рішення на основі аналізу зовнішніх факторів і врахування накопиченого людського досвіду[2, с. 3]. Це програмне забезпечення, яке вміє навчатися та приймати рішення подібно до людини. ШІ стає важливою складовою фінансових технологій, здатною суттєво змінити підхід до оцінки і

управління фінансовими ризиками. Прогнозування ризиків завдяки ШІ допомагає зменшити ймовірність фінансових втрат, а також підвищити ефективність прийняття рішень у сфері фінансів[3, с. 4].

Моделювання кредитних ризиків за допомогою ШІ створює більш точні моделі кредитних ризиків, які враховують велику кількість факторів. Технології ШІ дозволяють швидко аналізувати великі обсяги даних і виявляти тенденції, що дає змогу більш точно прогнозувати коливання ринку. Використання ШІ для аналізу поведінкових даних інвесторів та прогнозування ризиків, пов'язаних з людськими факторами. ШІ дозволяє не тільки прогнозувати ризики, а й автоматично налаштовувати стратегії хеджування та інші заходи щодо їх зниження.

Використання штучного інтелекту для прогнозування фінансових ризиків має багато переваг, але також є кілька недоліків. Багато моделей ШІ, особливо глибокі нейронні мережі, є непрозорими для користувачів. Це ускладнює розуміння того, як приймаються рішення, що може бути проблемою при аудиту або поясненні результатів перед регуляторами та інвесторами. ШІ потребує великої кількості точних та якісних даних. Якщо дані будуть неточними, застарілими або незбалансованими, прогнози можуть бути ненадійними. ШІ може занадто точно підлаштовуватися під історичні дані, що може призвести до неточних прогнозів у нових умовах, особливо під час раптових економічних або фінансових криз.

Штучний інтелект має великі перспективи у сфері прогнозування фінансових ризиків, пропонуючи ефективніші та гнучкіші інструменти для управління ризиками. Однак, впровадження цих технологій потребує створення, впровадження та підтримки систем штучного інтелекту, що є ресурсомісткими процесами, які потребують значних фінансових інвестицій, спеціалізованих знань і технологічної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Піжук, О. І. (2019). Штучний інтелект як один із ключових драйверів цифрової трансформації економіки. *Економіка, управління та адміністрування*, (3(89)), 41–46. [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-41-46](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-41-46)

2. Нестеров, В., Шиш, А., & Музиченко, Т. (2024). Ефективний економічний розвиток підприємства через інтелектуальний аналіз даних: використання AI для прогнозування та оптимізації стратегій бізнесу. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-87>

3. Павлюченко, Д. М. (2024). Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. *Академічні візії*, (32). вилучено із <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1277>

УДК 330.675

Борщук О.С., аспірант

ДННУ «Академія фінансового управління»

ІНКЛЮЗИВНІ ФІНАНСИ: ЯК ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ДОСТУП ДО ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

У сучасному світі фінансова інклюзія стала однією з ключових цілей для забезпечення стійкого економічного розвитку. Фінансова інклюзія означає надання доступу до основних фінансових послуг усім верствам населення, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання чи рівня доходів. За даними Світового банку, понад 1,4 мільярда дорослих у світі

не мають доступу до банківських послуг, що створює значні перешкоди для їх економічного розвитку та добробуту. Цифрові технології, особливо в епоху фінтеху, стають інструментами, які здатні подолати ці виклики, створюючи нові можливості для фінансової інклюзії.

Цифрові платформи та мобільний банкінг. Одним із найважливіших інструментів для покращення фінансової інклюзії є мобільні технології. Мобільний банкінг дозволяє людям отримати доступ до банківських послуг без потреби відвідувати фізичні відділення банків. Це особливо важливо для населення, що проживає у віддалених регіонах, де фізична банківська інфраструктура відсутня або розвинена недостатньо. Наприклад, у країнах Африки, таких як Кенія та Танзанія, система мобільних платежів M-Pesa дозволила мільйонам людей вперше отримати доступ до фінансових послуг, таких як депозити, перекази коштів та мікрокредити. Завдяки цьому відбувся справжній стрибок у фінансовій інклюзії на регіональному рівні.

Використання блокчейну для фінансової інклюзії. Блокчейн має значний потенціал для майбутнього розвитку фінансової інклюзії, пропонуючи можливість швидких, дешевих та міжнародних фінансових транзакцій. Однією з основних переваг цієї технології є її децентралізований характер, що усуває посередників, таких як банки або платіжні процесори, знижуючи вартість транзакцій. Це особливо важливо для людей з низькими доходами або малого бізнесу, які часто стикаються з високими банківськими комісіями та обмеженим доступом до фінансових інструментів.

Міжнародні перекази стають більш доступними завдяки блокчейн-технологіям, оскільки вони дозволяють здійснювати транзакції між різними країнами швидше і з мінімальними витратами. Наприклад, криптовалюти на основі блокчейну, такі як Bitcoin та Ethereum, можуть використовуватися для надсилання грошей будь-куди у світі без необхідності проходити через традиційні банківські системи, які часто є повільними та дорогими.

Перспективи блокчейну також полягають у розвитку смарт-контрактів, які автоматизують фінансові угоди, забезпечуючи прозорість і зниження ризиків. Це дозволить малим підприємствам отримувати фінансування безпосередньо через децентралізовані платформи, що значно прискорить процес кредитування та інвестування.

Штучний інтелект і персоналізовані фінансові послуги. Штучний інтелект (ШІ) також відіграє важливу роль у розвитку інклюзивних фінансових послуг. Використання ШІ та машинного навчання дозволяє банкам та фінансовим установам аналізувати великі обсяги даних, щоб пропонувати персоналізовані фінансові продукти та послуги. Наприклад, системи ШІ можуть аналізувати фінансову поведінку клієнтів і пропонувати їм індивідуальні плани кредитування або заощадження, які найкраще відповідають їхнім потребам та можливостям. Це особливо важливо для людей із низькими доходами або нестандартною зайнятістю, які часто стикаються з труднощами при отриманні традиційних фінансових продуктів.

Незважаючи на значні досягнення у сфері фінансової інклюзії, існують певні проблеми, які стримують її подальший розвиток. По-перше, цифровий розрив між міськими та сільськими районами залишається суттєвим викликом. Відсутність доступу до інтернету або низький рівень цифрової грамотності можуть стати перешкодою для використання цифрових фінансових послуг. По-друге, питання безпеки є ключовим фактором, який потребує уваги. Кіберзлочинність та ризики втрати персональних даних можуть підірвати довіру населення до цифрових фінансових платформ.

Цифрові технології мають величезний потенціал для підвищення фінансової інклюзії у світі. Мобільний банкінг, блокчейн та штучний інтелект пропонують нові рішення для надання фінансових послуг тим, хто раніше не мав доступу до них. Проте для максимального

використання цих можливостей необхідно подолати бар'єри, пов'язані з цифровим розривом та безпекою, щоб забезпечити, що всі люди, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу, мали рівний доступ до фінансових послуг у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. World Bank. (2020). The Global Findex Database 2020: Financial Inclusion in the Age of Technology.
2. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World.
3. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2020). The Global Findex Database 2020: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19. World Bank.
4. Ozili, P. K. (2020). Financial inclusion research around the world: A review. *Forum for Social Economics*, 49(4), 457-478.

УДК 330.675

Козиряцький А. П., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГАХ: МАЙБУТНЄ ОСВІТИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ

Вступ

Штучний інтелект (ШІ) вже став невід'ємною частиною багатьох галузей, зокрема фінансових послуг. Він не лише трансформує фінансовий сектор, але й впливає на такі важливі сфери, як освіта та наука. Інтеграція ШІ в бізнес-процеси фінансових установ дозволяє оптимізувати операції, знижувати ризики та підвищувати ефективність. Водночас, зростаюча залежність від ШІ породжує нові виклики, зокрема необхідність підготовки кваліфікованих фахівців та адаптацію освітніх програм.

Мета дослідження

Метою дослідження є вивчення впливу штучного інтелекту на фінансові послуги та визначення його ролі в розвитку освіти, науки та бізнесу. Основна увага приділяється тому, як ШІ змінює підходи до автоматизації процесів, прогнозування ризиків, персоналізації послуг та взаємодії з клієнтами. Дослідження також має на меті оцінити, як впровадження ШІ впливає на освітню підготовку фахівців у фінансовій сфері та які нові наукові відкриття і технологічні рішення розвиваються в цьому напрямку.

Використання ШІ у фінансових послугах

Фінансові послуги включають широкий спектр діяльностей: від банківської справи та інвестування до страхування й аудиту. ШІ тут застосовується для автоматизації процесів, прогнозування фінансових ризиків та персоналізації послуг. Наприклад, алгоритми машинного навчання можуть аналізувати великі обсяги даних клієнтів, що дозволяє банкам пропонувати індивідуальні продукти та послуги. У кредитуванні та оцінці ризиків ШІ також відіграє ключову роль. Алгоритми можуть оцінювати фінансовий стан клієнтів на основі різноманітних показників і виявляти потенційні загрози, що знижує ймовірність неплатежів і покращує точність прийняття рішень.

Вплив ШІ на освіту

Інтеграція ШІ у фінансові послуги створює потребу в нових освітніх програмах. Професіонали фінансової сфери повинні не лише розуміти основи економіки та бізнесу, але й мати знання у галузі аналізу даних, програмування та машинного навчання. Сьогодні університети та бізнес-школи активно впроваджують у свої програми курси з аналізу великих даних, штучного інтелекту та блокчейн-технологій. Це дає змогу підготувати нове покоління фахівців, які володітимуть необхідними навичками для роботи у світі, де фінансові рішення дедалі більше залежатимуть від алгоритмів.

Роль науки в розвитку ШІ у фінансах

Наукові дослідження відіграють ключову роль у розвитку ШІ та його інтеграції у фінансові послуги. Вивчення нових алгоритмів, їхня оптимізація та застосування у фінансовому контексті – це важлива складова прогресу в галузі. Наприклад, наукові розробки у сфері обробки природної мови дозволяють створювати чат-боти та віртуальних асистентів, які автоматизують взаємодію з клієнтами [1, с. 2].

Крім того, дослідження у галузі безпеки ШІ мають важливе значення для фінансових установ. Забезпечення захисту даних клієнтів та фінансових транзакцій в умовах швидкого розвитку технологій стає пріоритетним завданням. [2, с. 2].

Вплив ШІ на бізнес

Для бізнесу ШІ у фінансових послугах відкриває нові можливості для зростання та оптимізації процесів. Автоматизація рутинних завдань, таких як обробка платежів або аналіз ризиків, дозволяє компаніям зосередитись на стратегічних питаннях. Аналітичні інструменти на базі ШІ дозволяють бізнесам більш точно прогнозувати майбутні тенденції та приймати обґрунтовані рішення.

Виклики та перспективи

Незважаючи на всі переваги, впровадження ШІ у фінансові послуги стикається з певними викликами. Основний з них – це питання етики та відповідальності. Рішення, що приймаються на основі алгоритмів ШІ, можуть бути упередженими або неточними, що створює ризик дискримінації або несправедливого ставлення до клієнтів. Тому важливо розробляти прозорі та справедливі алгоритми, які будуть враховувати всі можливі фактори [3, с. 2].

Висновок

Штучний інтелект у фінансових послугах вже зараз має величезний вплив на бізнес, науку та освіту. Він дозволяє підвищити ефективність процесів, знизити ризики та покращити обслуговування клієнтів. Однак, розвиток ШІ потребує відповідної підготовки кадрів, етичної відповідальності та наукових досліджень. Майбутнє фінансових послуг тісно пов'язане з подальшим прогресом ШІ, і успішна інтеграція цих технологій забезпечить нові можливості для зростання та інновацій у сфері фінансів.

Список використаних джерел:

1. Єфремова К. В. Особливості застосування штучного інтелекту у сфері фінансових послуг: досвід ЄС / К. В. Єфремова // Право та інноваційне суспільство. – 2020. – №1(14). – С. 66-71.
2. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Донецький національний університет імені Василя Стуса. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-53> (дата звернення: 20.09.2024).

3. Reza Mardanghom and Henrik Sandal, *Artificial Intelligence in Financial Services*, Norwegian School of Economics, 2019. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/288306886.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).

УДК 351.74:075

Воронін Д.В., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ГАРАНТІЙ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ

Система охорони здоров'я в Україні зазнала значних змін за останні роки,. Зокрема це стосується сфери фінансових гарантій надання медичних послуг громадянам країни. Система функціонування охорони здоров'я - це складний механізми, який забезпечує збір, розподіл та використання коштів для забезпечення медичних потреб населення. Для ефективного функціонування такої системи необхідно стійке фінансування, яке має гарантувати доступність, якість і прозорість медичної допомоги всім громадянам [1].

На сьогодні в цивілізованому світі розвиток сфери охорони здоров'я відбувається на основі антропоцентристської спрямованості. Населенню країни в цілому і кожній конкретній людині мають бути надані державні гарантії щодо отримання певного пакету медичної допомоги. Вирішення цього питання вимагає виділення значних бюджетних коштів, а також прозорого їх витрачання [2].

Наводимо ключові моменти щодо фінансового забезпечення надання медичних послуг в Україні [3, 4].

Прийнята *Програми медичних гарантій-2024*, яка охоплює 44 пакети послуг, Ця програма була прийнята, незважаючи на серйозні бюджетні обмеження в державі. Програма медичних послуг (ПМГ24 охоплює всі основні види медичної допомоги: первинну допомогу, спеціалізовану допомогу, екстрену допомогу, паліативну допомогу та реабілітацію в сфері охорони здоров'я дорослих і дітей. Попри війну та обмежені фінансові ресурси обсяг медичних послуг для населення не зменшився, а, навпаки, розширився у 2024 р. Бюджет ПМГ2024 становить понад 159 млрд гривень, з яких 5,2 млрд гривень виділено на відшкодування вартості лікарських засобів.

Створення такої інституції, як *Національна служба охорони здоров'я України* (НСОЗ). Ця державна установа була організована з метою гарантування державою закупівлі певних обсягів медичних послуг. Воно знаходиться у тісному контакті з провайдерами послуг в галузі охорони здоров'я. Фінансування відповідних установ засновано на принципі надання реальних послуг, а не на отримання медичною установою бюджетного фінансування, що не завжди гарантувало фактичне надання послуги..

Дотримання принципу "Гроші після послуги" . Цей підхід було запроваджено з метою гарантування того факту, що медичні послуги є реальними і підтвердженими пацієнтом або агенцією-посередником.

Інституція сімейних лікарів, які отримують заробітну плату залежно від кількості пацієнтів. Ті, в свою чергу, самі обирають собі лікаря. Це сприяє покращанню профілактичної роботи, а також поліпшенню і взаємодії між лікарем і пацієнтом.

Відшкодування витрат на медичні послуги. Уряд України запровадив програму відшкодування вартості необхідних витрат в екстрених ситуаціях, коли йдеться про життя чи смерть людині, з метою зробити їх більш доступними для пацієнта.

Найважливіші юридичні документи, які регулюють фінансування медичних послуг в Україні є такі:

Закон України *“Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення”* (2017)

Це фундаментальний закон, який затверджує фінансові гарантії щодо надання медичних послуг. Стверджується, що держава гарантує всім громадянам реалізацію їх прав у сфері охорони здоров'я шляхом фінансування надання усім громадянам України гарантованого обсягу медичних, реабілітаційних послуг та лікарняних засобів.

Він також визначає програму і графіки надання медичних послуг, а також роль, яку відіграє Міністерство Охорони здоров'я України.

Бюджет України.

В розрізі медицини бюджет регулює ринок фармацевтичної продукції і містить положення щодо ціноутворення медичних препаратів та процесу відшкодування їх вартості.

Закон України *“Про обов'язкове державне соціальне страхування здоров'я”* (законопроект).

Хоча на сьогоднішній день цей законопроект не є прийнятим, він має на меті впровадження примусового соціального страхування в галузі медицини.

Резолюція Кабінету міністрів України *“Про затвердження процедури запровадження державних гарантій надання медичних послуг для населення”*

Ця резолюція визначає конкретні послуги, які надають медичні установи, та чинні тарифи. Поновлюється щорічно.

Закон України *“Про медицину”*.

Цей закон регулює ринок фармацевтичної продукції і містить положення щодо ціноутворення та відшкодування вартості медичних препаратів

Закон України *“Про екстрену медичну допомогу”*

Цей закон визначає організаційні та фінансові питання надання невідкладної медичної допомоги.

Закон України *“Про державну закупівлю”*.

Цей закон не є специфічним щодо функціонування системи охорони здоров'я в Україні, проте містить положення про постачання медичного обладнання та устаткування.

Резолюції та накази Міністерства охорони здоров'я України.

Закон України *“Про місцеве самоврядування”*

Містить положення про повноваження місцевих рад та інших органів виконавчої влади щодо надання медичних послуг населенню

В галузі регулювання системи охорони здоров'я має місце безперервний процес реформування і внесення змін, що є цілком природним.

Список використаних джерел:

1. Іваницька О., Федорова Н. Фінансове забезпечення системи охорони здоров'я в Україні. *Фінанси України*.2018.№ 10. С. 70-81.

2. Іваницька О.М. Сучасні підходи до забезпечення прозорості фінансової діяльності державних інституцій. *Стратегія розвитку України*.2017. № 2. С. 40-44.

3. Акімова Г.Ю. Нормативно-правові засади розвитку громадянського суспільства в Україні /// Публічне управління та регіональний розвиток. 2021. .№ 13. С/560-580.

4. *Урядовий кур'єр*. 2017-2024 рр.

УДК 338.652.8

Дергалюк Б. В., професор кафедри економіки і підприємництва,
Середюк К.М., здобувач вищої освіти
НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ЦІНОВОЮ ПОЛІТИКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Цінова політика є одним із ключових елементів стратегії будь-якого підприємства, оскільки вона безпосередньо впливає на його фінансові показники та конкурентоспроможність на ринку. Основні інструменти управління ціновою політикою дозволяють ефективно реагувати на зміну ринкових умов, задовольняти потреби споживачів та досягати бажаних фінансових результатів. Даний комплекс інструментів формується з урахуванням стратегічних цілей підприємства, ринкової позиції та рівня конкуренції.

1. Види інструментів управління ціновою політикою

Одним із основних інструментів є встановлення ціни на нові продукти. Залежно від цілей підприємства, ціна може бути визначена як "висока" або "низька". Стратегія "зняття вершків" полягає у встановленні високої ціни на новий продукт для отримання максимального прибутку за мінімальних обсягів продажів. Натомість стратегія "проникнення на ринок" передбачає встановлення низької ціни з метою захоплення значної частки ринку в короткий термін [1, с. 50].

Другим інструментом є політика диференціації цін. Вона використовується підприємствами для максимізації доходів через адаптацію цін під різні сегменти ринку або регіони. Наприклад, підприємства можуть встановлювати різні ціни на один і той же продукт залежно від демографічних чи географічних факторів, а також купівельної спроможності споживачів [2, с. 112].

Третій інструмент – це цінові знижки та акції. Це важливий механізм, який використовується для стимулювання попиту, збільшення обсягів продажів або ліквідації запасів. Важливо, що знижки можуть варіюватися залежно від розміру замовлення, часу придбання чи інших умов [3, с. 89].

2. Вплив конкуренції на управління ціновою політикою

Конкуренція є ще одним вагомим фактором, який впливає на вибір інструментів управління цінами. У ринкових умовах підприємства змушені постійно моніторити дії конкурентів, щоб не втратити свою частку ринку. Зокрема, аналіз цінових стратегій конкурентів дозволяє приймати рішення щодо зниження або підвищення цін. Якщо конкуренти використовують агресивну цінову політику, підприємство може вдаватися до тактики зниження ціни, щоб зберегти клієнтів [4, с. 675].

Іншою важливою складовою є адаптація ціноутворення до умов ринку через використання динамічного ціноутворення. Цей інструмент передбачає зміну ціни залежно від попиту, часу доби, дня тижня або інших умов, що сприяє максимізації прибутку [5, с. 301].

Управління ціновою політикою підприємства є складним процесом, що вимагає використання різних інструментів залежно від ринкової ситуації та стратегічних цілей компанії. Встановлення нових цін, застосування знижок, моніторинг дій конкурентів та адаптація до умов ринку – це ті ключові елементи, які дозволяють підприємству залишатися конкурентоспроможним та успішним на ринку.

Список використаних джерел:

1. Іванченко П. В. Стратегічне управління ціноутворенням на підприємстві. – Київ: Наукова думка, 2020. – 240 с.
2. Карпенко О. М. Цінова політика підприємств: теорія і практика. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. – 345 с.
3. Сидоренко В. О. Управління цінами в умовах сучасної економіки. – Львів: Львівський національний університет, 2018. – 210 с.
4. Шевченко Л. В. Конкурентні стратегії на ринку товарів: теоретичні аспекти. – Дніпро: Дніпровський університет, 2021. – 500 с.
5. Яременко А. М. Динамічне ціноутворення в умовах мінливого попиту. – Чернівці: Чернівецький університет, 2019. – 290 с.

УДК 336.14:336.76

Бартош С. В.

ДННУ «Академія фінансового управління»

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Місцеві бюджети є фундаментом бюджетної системи України. Вони мають суттєве значення при перерозподілі ВВП, фінансуванні публічних послуг, безпосередньо впливають на задоволення різних потреб населення. Місцеві бюджети, у тому числі бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ), є самостійними, не входять до складу Державного бюджету України та інших місцевих бюджетів. Їхня вага істотно зросла після 2014 р., і вони відіграли істотну роль як при подоланні наслідків пандемії коронавірусу, так і під час запровадженого з 24 лютого 2022 р. воєнного стану, зокрема у перші місяці неоголошеної війни. Забезпечення фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування (ОМС) становить важливе завдання в контексті забезпечення фіскальної безпеки національної економіки.

Попри складність соціально-економічної ситуації у 2014–2024 рр., децентралізація позитивно вплинула на зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування. Навіть за постійного зовнішнього тиску, що втілювався в замаху на територіальну цілісність держави й підтриманні напруженості на сході країни, пандемії, яка тривала понад два роки, можна говорити про потужний ефект від утворення ОТГ, розширення податково-видаткових повноважень ОМС і місцевих органів влади тощо. Це підтверджується насамперед стабільною базою власних доходів місцевих бюджетів, котра не зазнала істотних змін (принаймні у статистичному вимірі) ані під час пандемії, ані в перший рік дії воєнного стану й фактично повномасштабної війни, що триває [1].

Водночас спрогнозувати подальший стан місцевих бюджетів надзвичайно складно внаслідок сукупності об'єктивних і суб'єктивних причин, зокрема: неможливість визначити тривалість активних бойових дій на території України, адже, скоріше за все, вони триватимуть і у 2025 р.; величезний масштаб руйнувань, причому не лише в зоні, де відбуваються бої, а й

у регіонах, розташованих на значній відстані від лінії фронту, – через ракетні удари, котрі завдаються агресором як по об'єктах критичної інфраструктури, так і по житлових кварталах; потреба в коригуванні нормативно-правової бази з метою оптимізації стану справ у конкретних галузях чи на визволених територіях, що підвищить рівень невизначеності стосовно надходження окремих податків і зміни обсягу видатків тощо.

Виконання проєктів з повоєнної відбудови істотно залежатиме від фінансової спроможності громад. Ефективність та оперативність реалізації ініціатив із реконструкції об'єктів нерухомості та інфраструктури пов'язані з тим, якою мірою громади будуть автономні від дотацій з державного бюджету. До шляхів зміцнення фінансової самодостатності громад належать: напрацювання конкретних інвестиційних пропозицій та розроблення проєктів з урахуванням нагальних інтересів; пошук партнерів серед сусідніх громад, громадських організацій, бізнес-асоціацій; налагодження співробітництва з державною владою. Завдяки об'єднанню зусиль виникає можливість реалізувати проєкти, що впливатимуть на ширшу цільову аудиторію, збільшити обсяг залучених коштів.

З боку держави доцільно надати громадам можливості впливу на адміністрування місцевих податків, оскільки вони максимально вмотивовані збільшити власну фінансову спроможність і дистанція між ОМС і платниками податків є мінімальною. Громади виявляють високий інтерес до тематики фіскальної децентралізації та передачі ОМС функцій адміністрування місцевих (майнових) податків [2]. Наразі їхній фіскальний потенціал не реалізується належним чином, у т. ч. через обмежені повноваження ОМС, які найбільш наближені до платників податків на майно. Водночас розширення фіскальних повноважень ОМС вимагає проведення попередньої підготовчої роботи – якісної інвентаризації активів (земля, нерухомість), підвищення рівня кваліфікації працівників ОМС, розроблення програмного забезпечення для повноцінного виконання функцій адміністрування. З урахуванням найкращої практики країн ЄС, з огляду на те, що Україна кандидатом на вступ, доцільно унормувати процедури кваліфікації використання об'єктів нерухомості в режимі експлуатації, якщо документально їх ще не введено в експлуатацію, а фактично вони експлуатуються у повному обсязі. Через особливості воєнного стану, а також періоду повоєнної відбудови подальше впровадження реформ децентралізації має відбуватися, зважаючи на готовність ОМС до таких реформ, із використанням механізмів пілотного проєктування.

Список використаних джерел:

1. Мінфін: за I півріччя 2024 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 208,7 млрд грн (+40,4 млрд грн до I півріччя 2023 р.) / Всеукраїнська Асоціація об'єднаних територіальних громад. URL: <https://hromady.org/minfin-za-i-pivrichchya-2024-r-do-zagalnogo-fondu-miscevix-byudzhetiv-nadijshlo-2087-mlrd-grn-404-mlrd-grn-do-1-pivrichchya-2023-r/#>.

2. Дослідження проблематики майнових податків та можливостей розширення фіскальних повноважень органів місцевого самоврядування / Асоціація малих міст України. 2023. 104 с.

**APPLICATION OF LSTM NEURAL NETWORK FOR RISK MANAGEMENT IN
FINANCIAL TRANSACTIONS TO REDUCE THE SHADOW ECONOMY**

The financial sector faces various risks, with fraud in transactions being particularly significant. As electronic payments and online transactions grow, fraud schemes are becoming more sophisticated, posing challenges for financial institutions. Therefore, risk management is crucial for maintaining financial stability and protecting client assets. Modern technologies, especially machine learning, provide new opportunities for detecting anomalies and predicting risks. LSTM (Long Short-Term Memory) neural networks are promising because they can process sequential data and identify complex time dependencies. Their ability to store information over time allows LSTM to analyze historical transaction data effectively and detect patterns indicative of fraud. The use of LSTM in financial risk management is important for its capacity to detect complex patterns in large volumes of transaction data, enabling timely responses to fraudulent activities and reducing potential losses [1, p.5].

The novelty lies in integrating LSTM into risk management processes, providing more accurate forecasting and analysis of financial risks compared to traditional approaches. This enhances transaction control and overall financial security. Moreover, LSTM plays a crucial role in reducing the shadow economy, which is linked to high levels of fraud, money laundering, and illegal activities, ultimately threatening economic stability and tax revenues [2, p.3].

LSTM's ability to detect anomalies enables more effective identification of suspicious activities. By processing sequential data, it uncovers behavioral patterns that traditional methods might miss, which is vital in combating unpredictable fraud in the shadow economy. This empowers financial institutions to take timely actions to mitigate fraud risks and strengthen regulatory frameworks for financial oversight. Financial risk management and the shadow economy are closely related, as unregulated transactions pose significant risks to the stability of the economic system [3, p.5]. With tools like transaction analysis and anomaly monitoring, financial institutions can identify suspicious activities related to the shadow economy. Timely detection allows for preventive measures, protecting legitimate businesses from financial losses. So, in financial risk management, LSTM can be used to assess credit risk, manage market risk, and identify anomalies that may indicate potential financial problems. The formula for the new state is:

$$\begin{aligned} f_t &= \sigma(W_f \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_f) \text{ (forget layer)} \\ i_t &= \sigma(W_i \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_i) \text{ (input layer)} \\ \tilde{C}_t &= \tanh(W_C \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_C) \text{ (new candidate)} \\ C_t &= f_t \cdot C_{t-1} + i_t \cdot \tilde{C}_t \text{ (memory refresh)} \\ o_t &= \sigma(W_o \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_o) \text{ (output layer)} \\ h_t &= o_t \cdot \tanh(C_t) \text{ (output)} \end{aligned}$$

where f_t, i_t, o_t - respectively, the forget layer, the input layer and the output layer.

C_t - memory at a moment in time t .

h_t - the initial state at the moment of time.

LSTM model steps for risk management:

1. Data Collection: Collection of data about financial transactions, including amounts, types, timing and status (fraudulent or not).

2. Data processing: Normalization of numerical values and coding of categorical data. Formulation of the sequence for the analysis of behavior patterns.
3. Data partitioning: Data partitioning into training and test sets.
4. Building an LSTM model: Creating an LSTM architecture with gates to process the input data and form the output.
5. Model training: The model is trained on the training data, adjusting its parameters to improve accuracy.
6. Model evaluation: Checking the accuracy of the model on test data using metrics such as accuracy and F1-measure.
7. Risk detection: The model predicts the probability of fraud for new transactions and flags suspicious ones [4, p. 6].

So, this process allows to effectively identify and manage the risks of fraud in financial transactions. In summary, the application of LSTM in financial area can contribute to improving the transparency of financial transactions, increasing trust in financial institutions and supporting the development of legal business. Therefore, the implementation of the latest technologies, such as LSTM, in risk management is a critical step to reduce the impact of the shadow economy and improve the overall health of the financial system.,

References:

1. Hu, J. & Zheng, W. (2019). 'Enhancing Financial Risk Prediction Using TG-LSTM Model: An Innovative Approach with Applications to Public Health Emergencies', *Journal of the Knowledge Economy*, 10(3), pp. 1234-1254. doi:10.1007/s13132-019-00537-7.
2. Meher, B. K., Hawaldar, I. T., Spulbar, C. M., & Birau, F. R. (2021). 'Credit Risk Modelling Using RNN-LSTM Hybrid Model for Digital Financial Institutions', *International Journal of Statistical Distributions and Applications*, 7(3), pp. 215-224. doi: 10.11648/j.ijstd.20241002.11
3. Zhuang, W., Wang, S., & Chen, Y. (2020). 'Risk prediction in financial management of listed companies based on LSTM', *Financial Innovation*, 6(1), p. 15. doi:10.1186/s40854-020-00185-0.
4. Niu, Z., Wu, J., Cheng, D., & Zhang, J. (2023). 'LSTM-Based Deep Learning Model for Financial Market Stock Price Prediction', *Mathematics*, 11(5), p. 1152. doi:10.3390/math11051152.

УДК 35.087.43:336(477)

Артеменко Д.М., аспірант
ДННУ «Академія фінансового управління»

МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНЮВАННЯ СКЛАДОВИХ РЕГУЛЯТОРНОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Післявоєнне відновлення національної економіки буде здійснюватися шляхом забезпечення фінансової стійкості банківської системи України, структуризація якої повинна базуватися на метрології провідних індикаторів стабільності та економічних нормативах, що регламентуються Національним банком України (НБУ).

В зв'язку з цим доцільним стає аналіз і переосмислення тенденцій моніторингу та оцінювання складових регуляторного впливу держави на діяльність банків в минулому, не ефективність яких доречно розглядати як можливі стратегічні помилки або тактичні промахи їх науково-методичного забезпечення. Економічні нормативи є основою пруденційного нагляду у банківській сфері національної економіки. Але, відстеження економічних нормативів окремих банків потрібно було б доповнити методами і моделями динамічного дискримінантного аналізу, які дозволяють відстежувати та прогнозувати фінансовий стан банків та ризики настання їх банкрутства[1].

Таким чином, об'єктом аналітичного дослідження доцільно визнати динаміку економічних нормативів Національного банку України та контроль їх дотримання банками, завдяки державному впливу на реальні зміни банківської діяльності. При цьому цільовим критерієм оцінювання регуляторного впливу держави на банківську діяльність пропонується визнати ринкову вартість банків, а провідними індикаторами регуляторного впливу (крім економічних нормативів Національного банку України) – рівень фінансового стану та ступінь ризику настання банкрутства банків[2].

В свою чергу рівень фінансового стану та ступінь ризику настання банкрутства банків повинно оцінюватись показниками – індикаторами фінансової стійкості банків. Систему цих показників – індикаторів доречно створити з використанням методів дискримінантного аналізу.

Використання діапазону значень рівня ймовірності банкрутства, який є оберненою величиною до інтегрального показника фінансового стану банку, дозволить більш диференційовано визначити групи і класи банків за рівнем фінансового стану та групи і класи банків за ризиком банкрутства. При цьому ознаки визначення рівня фінансового стану банку стають адекватними агрегатним критеріям визначення їх фінансової стійкості: високий – абсолютна стійкість; достатній – нормальна стійкість; критичний, або нестійкий – аномальна стійкість; недостатній – кризова стійкість.

Метою дослідження є розробка еталонної матриці формування комплексного регуляторного впливу держави на банківську діяльність у складі економічних нормативів Національного банку України, провідних індикаторів фінансового стану і ризику настання банкрутства та показників – індикаторів фінансової стійкості банків з визначенням типових заходів відстеження результативності його діяльності на основі моніторингу та оцінювання: тестування і перегляду економічних нормативів; переоцінки активів банку; введення куратора банку або тимчасової адміністрації[3].

В можливій ситуації коли вірогідності віднесення банку до певної групи мають близькі значення, остаточне рішення про групу і клас банку за рівнем фінансового стану приймається з урахуванням інших критеріїв, зокрема, даних рейтингових агентств.

Це дозволить ринкову вартість банку, як цільового критерію оцінювання регуляторного впливу держави на банківську діяльність, із задовільним рівнем фінансового стану та допустимим ризиком банкрутства розраховувати методом дисконтування грошових потоків, або методом ринку капіталу, або з використанням моделі Блека-Шоулза з подальшим узгодженням результатів. Незадовільний рівень фінансового стану та недопустимий ризик настання банкрутства банку сигналізуватиме про необхідність застосування методу накопичення активів з детальною переоцінкою кредитного портфелю та портфелю цінних паперів. Практичне впровадження обґрунтованого науково-методичного підходу до формування комплексного регуляторного впливу держави на банківську діяльність не тільки

НБУ, а й Мінфіну України унеможливить здійснення штучного банкрутства з виведенням ліквідних активів. Новий підхід до моніторингу та оцінювання динаміки ринкової вартості банку як цільового критерія регуляторного державного впливу на банківську діяльність забезпечить її стабільність і своєчасне виконання зобов'язань перед вкладниками, акціонерами і засновниками.

Варто також зазначити, що використання методів дискремиантного аналізу і моделювання діяльності українських банків стає не доречним у форм-мажорних обставинах. В умовах збройної агресії Росії проти України з 24 лютого 2022 року бувши стабільним за рівнем фінансового стану і мінімальним ризиком настання банкрутства, харківський МЕГАБАНК 21 липня 2022 року був вимушено визнаний НБУ неплатоспроможним. І це не зважаючи на участь відомих акціонерів в статутному капіталі МЕГАБАНКУ: Європейського банку реконструкції і розвитку (EBRD) – 15%, Німецького банку розвитку (KfW) – 15%, Міжнародної Фінансової Корпорації (IFC) – 6,02%, ще 3,09 % уставного капіталу МЕГАБАНКУ, клас якого згідно еталонної матриці був визначений як високий за рівнем фінансового стану і стресо-стійким за рівнем настання банкрутства, належало більш ніж 240-ка юридичним особам – резидентам і нерезидентам.

Напрошується висновок щодо необхідності одержавлення провідних українських банків в період повоєнного відновлення національної економіки.

Таким чином, в сучасних умовах доцільним стає надання Міністерству фінансів України повноваження щорічного, а у повоєнний період щоквартального оцінювання фінансового стану і ступеня настання банкрутства банків з використанням методів дискремиантного аналізу і моделювання їх діяльності.

Кінцевим призначенням комплексного регуляторного впливу держави на банківську діяльність згідно еталонної матриці стануть узгоджені з Міністерством фінансів України конкретні заходи Національного банку України щодо підвищення фінансової стійкості і стабільності банків зі збереженою і позитивною динамікою їх ринкової вартості.

Список використаних джерел:

1. Artemenko D. M. Monitoring and evaluation of components of the state regulatory influence on the activities of banks in Ukraine // *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2021. Volume 2 Number 3. P. 1-6. <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-1>.
2. Артеменко Д. М., Шинкарьок О. В., Столяров В. Ф. Моніторинг та оцінювання регуляторного впливу держави на банківську діяльність. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 3(73). С. 9-25.
3. Артеменко Д. М., Шинкарьок О. В., Столяров В. Ф. Методологічні основи формування комплексного регуляторного впливу держави на діяльність банків. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 2 (45). С. 138-150.

Рябокін М.В., к.е.н., доцент,
Київський інститут бізнесу та технологій
Котух С.В., д.н.з держ.упр., к.т.н., доцент,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

RWA-ТОКЕНІЗАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ

З розширенням ринку цифрових активів зросла потреба в токенизації різних форм вартості та активів на блокчейні. На сьогодні, цей клас активів включає не лише чисті криптоактиви, такі як Bitcoin та Ethereum, але й токенизовані представлення матеріальних і нематеріальних активів - від фіатних валют, таких як долар США (стейблкоїни), до безлічі традиційних фінансових активів, таких як державні цінні папери, приватний кредит, нерухомість, товари, фонди грошового ринку та інші реальні активи (RWA).

Токенизація - це процес представлення позаланцюгових активів у вигляді цифрових токенів, що дозволяє репрезентувати та передавати їхню вартість на блокчейні. Токенизація активів, пов'язаних із реальною економічною діяльністю, відкриває величезні ринкові можливості, потенційно залучаючи трильйони доларів до універсальної блокчейн-інфраструктури.

Традиційно, реальні активи, такі як нерухомість, товари, акції та інструменти з фіксованим доходом, реалізовувались та управлялись через складні, часто ізольовані системи, які є повільними, непрозорими та низько ефективними.

Традиційні ринки управління активами стикаються з певними викликами. Багато реальних активів, особливо на ринку нерухомості та приватних ринках, можуть бути неліквідними та складними для швидкої торгівлі, тобто є низько ліквідними. Також, на традиційних ринках існують високі бар'єри для входу - мінімальні вимоги до інвестицій та регуляторні перешкоди часто обмежують участь у певних класах активів лише для інституційних або заможних інвесторів. Для інвесторів традиційних ринків складно або неможливо володіти невеликими частками активів з високою вартістю. Недостатня прозорість та фрагментований ринок можуть призвести до неоптимального ціноутворення активів. Традиційні процеси розрахунків є досить повільними та можуть займати декілька днів або навіть тижнів, що блокує капітал і збільшує ризики контрагента. Ще одним викликом є географічні обмеження, адже міжнародні інвестиції можуть бути складними та підпадати під різні регуляторні перешкоди.

Технологія блокчейну і токенизація пропонують рішення для вищезазначених викликів, такі як підвищена ліквідність, що дозволяє легше торгувати традиційно неліквідними активами через створення ринків, які працюють 24/7. Вони також сприяють зниженню вхідних бар'єрів для створення різних класів активів, доступних за рахунок мінімальних інвестиційних вимог. Прозорість блокчейну та можливість глобальної торгівлі 24/7 забезпечують ефективніше ціноутворення.

Технологія блокчейну дозволяє майже миттєві розрахунки в рамках угод, що знижує ризики контрагента та вивільняє капітал. Токенизація спрощує часткове володіння, виробляючи високовартісні активи доступними шляхом поділу на менші частки.

Крім того, ринки на основі блокчейну вирівнюють географічні бар'єри для інвестицій, сприяючи глобалізованим потокам капіталу. Програмованість смарт-контрактів автоматизує процеси, знижуючи адміністративні витрати та дозволяючи створювати нові фінансові продукти, а незмінна природа записів у блокчейні забезпечує чіткий слід аудиту та формує загальну прозорість ринку.

Потенціал цього ринку, підтверджує також ряд фактів. Так, за даними Finance Magnates, 40% інвесторів виявляють інтерес до часткового володіння традиційно недоступними активами, що змінює глобальні інвестиційні можливості. [1]

Дослідження PwC прогнозує, що до 2030 року активи на суму 5,1 трильйона доларів можуть бути токенизовані, що значно змінить динаміку управління та розподілу активів. [2]

Експерти Deloitte стверджують, що до 10% світового ВВП може зберігатися та переказуватися через блокчейн, що впроваджує нові рівні ефективності та безпеки у фінансових системах.[3]

Оскільки RWA-токенізація продовжує набирати обертів, вона здатна змінити не лише окремі сектори, а й увесь світовий економічний ландшафт. Поєднання традиційних фінансів з інноваційною технологією блокчейн прокладає шлях до більш інклюзивної, ефективної та прозорої фінансової екосистеми.[4] RWA-токенізація є не просто швидкоплинною інноваційною технологією, а суттєвою тенденцією, яка змінює ландшафт управління активами та інвестування. За допомогою блокчейну RWA-токенізація відкриває нові горизонти доступності, ефективності та прозорості для інвестування у величезний спектр активів: від мистецтва до нерухомості.

Отже, RWA-токенізація є інноваційним інструментом управління активами, який відкриває нові можливості для фінансових ринків. Вона дозволяє перенести реальні активи, такі як нерухомість, цінні папери чи сировину, на блокчейн, що спрощує їх обіг, підвищує ліквідність та розширює доступ до інвесторів. Це дає змогу дробити активи, знижуючи поріг входу для інвесторів та створюючи нові джерела капіталу. Токенізація знижує ризики, пов'язані з контрагентами, і спрощує процес розрахунків завдяки автоматизації на основі смарт-контрактів. Усе це сприяє ефективнішому та прозорішому управлінню активами, відповідаючи сучасним потребам цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. <https://www.financemagnates.com/>
2. <https://www.pwc.com/ua/uk.html>
3. <https://www2.deloitte.com>
4. Гулей А.І., Котух, Є. В., Рябокін, М. В. (2024). RWA-токенізація як інноваційний механізм залучення інвестицій та збільшення надходжень місцевих бюджетів. Економіка та суспільство. Випуск № 64/2024, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-22>

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ПРОВЕДЕННЯ БОРГОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У контексті глобальних економічних викликів та геополітичних потрясінь, що суттєво впливають на фінансову стабільність держав, особливої актуальності набувають питання ефективного управління державним боргом та забезпечення фіскальної стійкості. Зокрема, в умовах збройного конфлікту та пов'язаних з ним економічних труднощів, країни змушені вдаватися до нестандартних фінансових рішень для збереження макроекономічної стабільності та оптимізації бюджетних ресурсів. Україна, зіштовхнувшись з викликами внаслідок російської військової агресії, продемонструвала інноваційний підхід до вирішення проблеми боргового навантаження шляхом проведення масштабної реструктуризації державних і гарантованих державою єврооблігацій. Ця фінансова операція, що охопила значний обсяг зовнішніх зобов'язань країни, є яскравим прикладом застосування сучасних інструментів боргового менеджменту в кризових умовах [1]. Аналіз даної реструктуризації представляє значний науковий інтерес з точки зору оцінки її впливу на фіскальну стійкість держави, перспектив економічного відновлення та потенційних наслідків для міжнародних кредитних ринків. Крім того, дослідження цього кейсу може надати цінні ідеї для розробки теоретичних моделей управління суверенним боргом в умовах форс-мажорних обставин й збройних конфліктів. У світлі вищезазначеного, детальний аналіз процесу та результатів реструктуризації українського зовнішнього боргу є надзвичайно актуальним як з практичної, так і з теоретичної точок зору, що обумовлює необхідність його комплексного наукового осмислення.

Україна офіційно повідомила про успішне завершення операції з реструктуризації боргових зобов'язань та проведення фінансових розрахунків за 13 емісіями державних єврооблігацій, а також гарантованих державою єврооблігацій, емітованих Державним агентством автомобільних доріг України. Дана фінансова транзакція була реалізована з метою відновлення фіскальної стійкості, забезпечення макроекономічної стабільності та оптимізації ресурсної бази державного бюджету в умовах триваючої військової агресії РФ проти України. Процедура реструктуризації передбачала конверсію 30 серій державних єврооблігацій й 1 серії гарантованих державою єврооблігацій Укравтодору сукупною номінальною вартістю близько 20,5 млрд дол США (майже 24 млрд дол США з урахуванням капіталізованих відсотків) в 8 нових серій єврооблігацій із сукупною номінальною вартістю 15,2 млрд дол США.

У результаті здійсненої фінансової операції обсяг державного й гарантованого державою боргу зменшено приблизно на 9 млрд дол США. Це еквівалентно номінальному зниженню вартості боргових зобов'язань на 37 % з моменту набуття чинності угоди та зниженню чистої приведеної вартості боргу приблизно на 60 % (при застосуванні ставки дисконтування 14 %). Даний показник є одним з найвищих серед нещодавніх випадків реструктуризації суверенного боргу. Обсяг боргових виплат скорочується на 93 %, що призведе до економії фінансових ресурсів у розмірі 11,4 млрд дол США протягом наступного трирічного періоду. Крім того, витрати на обслуговування та погашення боргу до 2033 р. зменшаться на 77 %, що дозволить заощадити сукупно 22,8 млрд дол США.

Дана угода відповідає цільовим показникам програми Міжнародного валютного фонду щодо забезпечення боргової стійкості та отримала підтримку в Групі кредиторів України. Реструктуризація боргу була проведена у співпраці з юридичною фірмою White & Case, яка виступала в ролі юридичного консультанта, та інвестиційним банком Rothschild & Co, який надавав фінансові консультаційні послуги Міністерству фінансів України [2].

Слід відміти, що Рахункова палата провівши оцінку проєкту державного бюджету на 2025 р. відзначила, що загальний обсяг державного й гарантованого державою боргу на наступний рік за очікуваннями Кабінету Міністрів України складе 8,6 трлн грн (порівняно з показниками на 31.08.2024 р. зростання складе 35,2 %). Таким чином на кінець 2025 р. державний борг складе вже 97 % ВВП, а гарантований державою борг – 4,8 % ВВП.

Рахункова палата також відзначає, що навіть після проведених 30.08.2024 р. правочинів з державним і гарантованим державою боргом, показники сукупного обсягу державного і гарантованого державою боргу на кінець 2025 р. продемонструють тенденцію до росту. Сукупні витрати на його погашення й обслуговування, порівняно із затвердженими на 2024 р., зростуть на 25,3 % до 1 трлн 213 млрд грн [3].

Відзначимо, що станом на початок вересня агентство Fitch прогнозує, що загальний державний борг складе 89,6 % ВВП у 2024 р. (без урахування реструктуризації інших комерційних зобов'язань), що є нижчим за прогнозоване значення 92,5 % в огляді в червні 2024 р. у результаті операції обміну боргу [4].

Як бачимо, проведена Україною реструктуризація державного та гарантованого державою боргу є значущим фінансовим заходом, спрямованим на відновлення фіскальної стійкості в умовах військової агресії. Ця операція дозволила суттєво зменшити боргове навантаження, скоротивши державний борг на 9 млрд дол США та знизивши його чисту приведену вартість на 60 %. Такі показники є одними з найвищих серед нещодавніх випадків реструктуризації суверенного боргу.

Незважаючи на позитивні результати реструктуризації, прогнози щодо подальшої динаміки державного боргу України залишаються неоднозначними. За оцінками Рахункової палати, очікується зростання сукупного обсягу державного і гарантованого державою боргу до кінця 2025 року, що становитиме 97 % ВВП. Водночас, міжнародне агентство Fitch прогнозує дещо нижчий показник – 89,6% ВВП у 2024 році.

Проведена реструктуризація відповідає вимогам програми МВФ та отримала схвалення міжнародних кредиторів [5]. Це свідчить про зростання довіри до фінансової політики України на міжнародній арені. Однак, для забезпечення довгострокової фінансової стабільності країні необхідно продовжувати впроваджувати ефективні заходи управління державним боргом та стимулювати економічне зростання в постконфліктний період.

Список використаних джерел:

1. Петруха, Н., Куцовський, О., Петруха, С. Іманентність та типологізація державного боргу й боргової політики в кризових умовах. Вчені записки Університету «КРОК». 2024.(1(73)). С. 93–104. Доступ через: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-93-104>.
2. Україна завершила реструктуризацію державних облігацій та гарантованих державою єврооблігацій на суму 20,5 млрд доларів США. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine_completes_the_restructuring_of_usd_205_billion_sovereign_and_sovereign-guaranteed_eurobonds-4772

3. Експертиза проєкту Держбюджету-2025: є можливість додаткового збільшення доходів на 13,5 млрд грн. URL: <https://gp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2157>

4. Fitch Upgrades Ukraine's LTLC IDR to 'CCC+'; Affirms LTFC IDR at 'RD'. URL: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-upgrades-ukraine-ltfc-idr-to-ccc-affirms-ltfc-idr-at-rd-05-09-2024>

5. Петруха Н., Петруха С., Мякота М., Крупельницька Л., Тарасенко М. Управління державним боргом в країнах Європейського Союзу: уроки для України. Інклюзія і суспільство. 2023. № 1. С. 24–35.

УДК 336:368

Буланцов І.В., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Обертинський Л.В., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Київський національний університет технологій та дизайну

СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У сучасну цифрову епоху ринок страхування України зазнає значних трансформацій під впливом новітніх технологій. Цифровізація охоплює всі рівні діяльності страхових компаній: від внутрішніх операцій до взаємодії з клієнтами. Такий процес змінює традиційну структуру ринку та динаміку його розвитку, вимагаючи адаптації компаній до нових викликів і можливостей.

Український страховий ринок має багаторівневу структуру, що включає як великі компанії, що контролюють основну частину ринку, так і малі підприємства, що спеціалізуються на нішевих продуктах. Впровадження цифрових технологій спрощує вихід нових гравців, знижує операційні витрати і створює нові можливості для інноваційних рішень. Наприклад, використання онлайн-платформ дає змогу клієнтам швидше і простіше купувати страхові продукти, порівнювати їх та вибрати найбільш відповідний варіант [1, с. 4-5].

Окремо варто відзначити вплив цифрових технологій на динаміку страхового ринку. Завдяки використанню великих даних (Big Data), страхові компанії отримали змогу аналізувати величезні обсяги інформації, що дозволяє їм краще оцінювати ризики, адаптувати продукти під індивідуальні потреби клієнтів і формувати конкурентні ціни. Це стає особливо важливим у таких видах страхування, як медичне або автостраховання, де індивідуалізація поліса може значно підвищити рівень задоволення клієнтів.

Однак цифровізація несе не лише нові можливості, а й серйозні виклики для страхових компаній. Одним з найбільших викликів є забезпечення безпеки даних клієнтів. Оскільки страховики працюють з великими обсягами особистої інформації, загроза кібератак стає все більш актуальною. Компанії змушені інвестувати значні ресурси в створення захищених IT-інфраструктур, щоб гарантувати конфіденційність даних і мінімізувати ризик їх втрати або крадіжки [2, с. 15].

Штучний інтелект (ШІ) став ще одним рушієм змін у страховій індустрії. Системи на базі ШІ здатні автоматично аналізувати страхові випадки, що значно скорочує час на обробку

заявок і прийняття рішень про виплати. Це допомагає знизити кількість помилок і людського фактору, одночасно покращуючи швидкість і точність обробки запитів клієнтів.

Не можна обійти увагою й блокчейн-технології, які також впливають на структуру та процеси у страхуванні. Завдяки блокчейну можна забезпечити більшу прозорість операцій та підвищити довіру до страхових компаній, оскільки всі транзакції записуються у децентралізованій системі, що унеможливорює їх підробку або несанкціоноване втручання. Це особливо важливо у контексті страхових виплат і контрактів [3, с. 119-120].

Попри виклики, цифрова епоха відкриває перед страховими компаніями нові можливості для зростання. Наприклад, розвиток кіберстрахування як відповіді на зростаючу кількість кібератак є одним із перспективних напрямів. Компанії також активно використовують технології для покращення клієнтського досвіду: автоматизовані процеси полегшують оформлення полісів, знижують бюрократію та підвищують швидкість обслуговування [4, с. 135-138].

Крім того, цифрові технології вимагають постійної адаптації до змін у законодавстві та регуляції ринку. Національні регулятори мають активно розробляти нові правила та стандарти, щоб забезпечити захист прав споживачів у новому цифровому середовищі.

У підсумку, цифровізація трансформує страховий ринок України, відкриваючи нові можливості для інновацій, покращення сервісу та розширення бізнесу. Водночас успішна адаптація до нових умов вимагає від компаній серйозних інвестицій у технології, модернізацію внутрішніх процесів та створення нових продуктів, що відповідатимуть вимогам цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Пурій Г.М. Страховий ринок України: сучасний стан і тенденції розвитку. Видавництво «Економіка» – с. 3-7. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf.
2. Гавадзин Н.О., Запухлий Р.І., Григорська Н.М., Гребенюк Н.В. Цифровізація страхування. Національний вісник Ужгородського національного університет – с. 14-16. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/4.pdf.
3. Чернявський Ю.С. Можливості застосування технології блокчейн усфері страхування. Науковий журнал «Підприємство та інновації». с. 118-121. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/531/517>.
4. Пікус Р.В., Бабенко Ю.Л. Кіберстрахування: нові можливості для страхового ринку України. Журнал «Економічна наука» - с. 134-139. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2022/25.pdf.

УДК 336.7

Любіч О. О., д.е.н., проф.

Бортніков Г.П., к.е.н.

ДННУ Академія фінансового управління

ЕКОЛОГІЧНІ І СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ У КРЕДИТУВАННІ БІЗНЕСУ

Система екологічного та соціального менеджменту (СЕСМ), або управління екологічними та соціальними ризиками — це структура, яка інтегрує управління екологічними та соціальними ризиками (Е-С ризики) в бізнес-процеси фінансової установи. Це набір дій і

процедур, які впроваджуються одночасно з існуючими процедурами управління ризиками фінансової установи. Наявність системи допомагає фінансовим установам уникати будь-яких соціальних та екологічних ризиків, адекватно керувати такими ризиками, які можуть виникнути внаслідок проекту чи діяльності, які фінансує банк.

На сьогодні в Україні дві державні установи активно просувають Е-С стандарти у кредитуванні МСП. Це державний фонд часткового гарантування сільськогосподарських кредитів і Фонд розвитку підприємництва. Обидва фонди реалізують Проект Світового банку ARISE, а ФПП також співпрацює з Німецьким банком розвитку KfW, щоб інтегрувати у банківський сектор СЕСМ у кредитування банків. Детальний опис визначення прийнятності проєктів для кредитування міститься у посібнику ФПП [1]. Найбільш розповсюдженими є стандарти Світового банку [2; 3] та міжнародної фінансової корпорації IFC [4]. Проте відомі міжнародні фінансові організації вимагають від банків-партнерів дотримання особливих параметрів, зокрема, списку заборонених для фінансування видів діяльності.

СЕСМ є проактивним підходом, який слугуватиме стримуючим фактором протягом терміну дії кредитної угоди, що вимагає належного пом'якшення ризиків у сфері екології та безпеки та контролю. СЕСМ та її операційні процедури доповнюють практику управління ризиками та операційні процедури та узгоджуються з типовим циклом управління кредитами.

Банк повинен дотримуватися екологічної та соціальної відповідальності в усіх сферах своєї діяльності, поширюючи це зобов'язання на всіх зацікавлених сторін, включаючи персонал, клієнтів, акціонерів, партнерів з рефінансування, державні органи та місцеві громади. Управління ризиками, пов'язаними з екологією та соціальним впливом у кредитній діяльності, має на меті зменшити будь-який реальний або потенційний зовнішній вплив, спричинений кредитною діяльністю Банку. Це включає оцінку та моніторинг екологічних ризиків і впливу бізнесу клієнта.

Як правило, заявки на позику, пов'язані з діяльністю, яка завдає незворотної шкоди навколишньому середовищу та громадянам, уряду та ринковій спільноті, відхиляються.

Заходи з управління ризиками та наслідками для екології та безпеки у кредитуванні:

Перевірка на відповідність критеріям відмови – усі кредитні заявки перевіряються на відповідність;

Наявність кваліфікованих експертів з оцінки Е-С ризиків;

Список виключених видів діяльності, які є неприйнятними для фінансування;

Робота із зацікавленими сторонами, включаючи скарги та звітність.

Детальний аналіз, або E&S due diligence – це перевірка на відповідність місцевим законам і нормам, яких мають дотримуватись позичальники. Сюди входять екологічні та соціальні норми, закони та стандарти охорони здоров'я, відповідні норми безпеки.

Категоризація кожного фінансування – це віднесення фінансованої господарської діяльності клієнта до відповідної категорії екологічного та соціального ризику.

Екологічна та соціальна оцінка проводиться на стадії ухвалення заявки та моніторингу потенційних екологічних та соціальних ризиків і наслідків фінансованого бізнесу. Існує поділ усіх фінансових операцій за 3 або 4 категоріями Е-С ризиків.

Високий ризик: транзакції, як правило, пов'язані з бізнес-діяльністю клієнтів із значними несприятливими екологічними та соціальними наслідками, які є чутливими, різноманітними або безпрецедентними. Потенційний вплив вважається чутливим, якщо він може бути незворотним (наприклад, втрата основного природного середовища існування

людей або фауни), впливати на вразливі групи чи етнічні меншини, передбачати вимушене переміщення та переселення або впливати на важливі об'єкти культурної спадщини.

Середній ризик: транзакції, як правило, пов'язані з бізнес-діяльністю клієнтів із специфічними екологічними та соціальними наслідками, які невеликі, як правило, специфічні для конкретного місця, значною мірою фінансування потреб в оборотних коштах, а проблемні аспекти легко вирішуються за допомогою заходів із пом'якшення наслідків. Потенційний несприятливий вплив на навколишнє середовище на населення чи екологічно важливі райони є менш несприятливим, ніж для угод з високим ризиком.

Низький ризик: транзакції, що залучають клієнтів/інвесторів, які ведуть господарську діяльність з мінімальними негативними наслідками для навколишнього середовища та соціальної сфери. В кожному конкретному випадку застосовуються професійні судження.

Якщо кредитна пропозиція відповідає вимогам після перевірки за допомогою «Виключених типів позик і галузей», то ризик-підрозділ визначить тип і рівень ризиків екології та соціальної сфери та необхідну належну перевірку для запропонованої транзакції. Перед відвідуванням клієнта ризик-менеджер визначає за допомогою «Списку категорій E&S» загальний рівень ризику E&S, пов'язаного з діяльністю клієнта, залежно від характеру господарської діяльності (галузі), яку здійснює потенційний позичальник. Перед відвідуванням об'єктів клієнта банк визначає загальний рівень екологічного та соціального ризику (низький, середній ризик, підвищений і високий ризик) діяльності клієнта. Категоризація допомагає визначити, наскільки може знадобитися подальша екологічна та соціальна (E&S) оцінка.

Після визначення необхідного рівня належної перевірки безпеки та безпеки ризик-менеджер відвідає підприємство і підготує звіт про відвідування. Може залучатись сторонній експерт (акредитований банком), звичайно для великих проектів і підвищених ризиків.

Після класифікації пов'язаного ризику необхідно розробити заходи зниження негативного впливу. Банк поінформує клієнта про відповідні проблеми з E&S та вимоги, що впливають із відповідних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Система екологічного та соціального управління (CECY). Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/Systema-ekolohichnoho-ta-sotsialnoho-menedzhmentu-FRP.pdf>
2. Environmental and Social Framework Resources. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-framework-resources#guidancenotes>
3. Environmental and Social Standards (ESS). The World Bank. URL: <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards>
4. IFC's Performance Standards on Environmental and Social Sustainability. IFC. URL: <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/ifc-performance-standards>

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В ОРБІТІ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

В економічній теорії і практиці фігурують три ключові типи криз: економічні, фінансові, банківські. Якщо відштовхнутись від етимології понять, що фінанси це гроші, доходи, а криза – це розлад, занепад чогось, то фінансову кризу слід трактувати як занепад, різке зниження доходів, грошових потоків у будь-якій економічній сфері а не тільки у фінансовій. Це широке трактування поняття фінансова криза, а у вузькому сенсі – це криза фінансової системи, до якої Р. Габбард відносить фінансові ринки та фінансові інститути[1,с.34]. На наш погляд, доцільно використовувати наступні терміни: криза фінансів підприємств, банків, небанківського фінансового сектору, домогосподарств, бюджетна, платіжна, боргова криза, валютна, фондова. Тоді стає зрозумілим об'єкт фінансової кризи. Щодо фінансової системи, то найбільш оптимальним є термін криза фінансової системи а не фінансова криза, а щодо банків – банківська криза. Якщо фінансова криза охоплює один з секторів, то її можливо назвати монокризою, або галузевою кризою, якщо кілька – полікризою, або міжгалузевою, якщо більшість секторів- то системною фінансовою кризою, якщо тільки банки, то її доцільно називати банківською кризою, а якщо і грошовий, фондовий, валютний фінансові ринки, можливо і небанківські фінансові установи – то кризою фінансової системи.

Виділяють три види економічних криз – рецесію (recession), депресію (depression), масове звільнення (resignation). Є доцільним використання даних понять і для виділення типів фінансових криз. Фінансовою рецесією доцільно вважати ситуацію поступового суттєвого погіршення індикаторів фінансового ринку: валютного курсу, індексу цін, фондових індексів, цін на нерухомість, порушення нормативів банківської діяльності системними банками, особливо ліквідності і капіталу, зростання державного боргу і дефіциту платіжного балансу та інші. Фінансовою депресією слід вважати шок фінансової системи, коли має місце закриття великої кількості фінансових інституцій та/або системо утворюючих банків, паніка клієнтів банків зі значною втратою їх ресурсів, дефолт держави, галопуюча інфляція і девальвація. Можливо ввести і поняття фінансової резигнації, – значне скорочення масштабів фінансового сектору, числа учасників фінансових ринків, активів банків.

В значній частині визначень сутності банківських криз їх обов'язковим атрибутом дослідники відзначають банківські паніки і масове закриття банків. Інколи навіть виділяють такі два види банківських криз:

- «набіг на банки» (bank runs), який охоплює декілька окремих банків, в тому числі і великі національні банківські установи;
- «банківську паніку» (bank panics), коли кризові явища охоплюють не лише всю банківську систему, але і національну систему розрахунків та платежів[2].

Розширене трактування сутності банківської кризи дають фахівці Світового банку: «(Системна) банківська криза виникає, коли багато банків у країні одночасно мають серйозні проблеми з платоспроможністю або ліквідністю.... це ситуація, коли корпоративний і фінансовий сектори країни зазнають великої кількості дефолтів, а фінансові установи та корпорації стикаються з великими труднощами вчасно погашати кредити. У результаті, кількість непрацюючих кредитів різко зростає, а сукупний капітал банківської системи

повністю або більша його частина вичерпується.» [3]. Міжнародний банк розрахунків запропонував методику ідентифікації банківських криз через прояв одного з чотирьох чинників: проблемні активи банків становлять більше 2% ВВП країни; сума коштів для порятунку банківської системи перевищує 2% ВВП; у банківському секторі націоналізація стала масовою, банківські депозити заморожені, а влада запроваджує «банківські канікули»; центральний банк гарантує виплати населенню за всіма банківськими депозитами, не забезпечуючи своїх гарантій матеріально. [4, с. 280].

Для визначення глибини банківської кризи можливо скористатись тими ж поняттями, що і відносно фінансової кризи: банківська депресія, – банківський шок, що супроводжується банківською панікою, системним неповерненням коштів вкладникам, масовим банкрутством банків; банківська рецесія, – процес поступового розвитку банківської кризи, що супроводжується банкрутством окремих великих банків, проте без банківської паніки; банківська резигнація – скорочення числа, в першу чергу невеликих і середніх банків, відділень банків без суттєвого негативного впливу на економічні процеси. Для визначення масштабів банківських криз можливо користуватись усталеними термінами: банківська криза, системна банківська криза, глобальна банківська криза. На основі цих суджень пропонуємо побудувати матрицю масштаб/глибина банківської кризи (рис.1, з прикладами).

Масштаб/глибина кризи	Банківська криза	Системна банківська криза	Глобальна банківська криза
Банківська депресія	Мала ймовірність комбінації факторів	Банківська паніка в США 1907р.	Депресія 1930х рр., Криза 2008-2009рр.
Банківська рецесія	США 2023р. Фінансові проблеми окремих банків	1986-1995рр. Криза кредитів та заощаджень в США	Азійська та російська кризи 1997-1998рр.
Банківська резигнація	В США 2010 – 2019рр. скорочення банків на 31% при рості ВВП	Скорочення банків України в 2014-2018рр на 57% при зниженні ВВП	Мала ймовірність комбінації факторів

Рис.1. Матриця масштаб/глибина банківських криз. Розроблено автором

Банківські кризи починаються переважно в результаті комбінації двох чинників – надмірного накопиченого ризик-апетиту банків при недостатній ліквідності та зовнішніх шоків, серед яких виділяється різке зниження цін, наприклад на нерухомість та політичні фактори, наприклад війна.

Вивчення онтології банківських криз є важливим теоретичним підґрунтям для їх пом'якшення та зменшення негативного впливу на економіку.

Список використаних джерел:

1. Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка [Текст]: підручник: пер. з англ. / Р. Глен Габбард. – Київ : КНЕУ, 2004. – 889 с.
2. Шпачук.В.В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» № 7, 2010. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=155>
3. Worldbank. <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/banking-crisis>

4.Тимків А. Ризик-менеджмент у системі антикризового управління банком. Теоретичні засади. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2011р. <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf>

УДК 316.443

Віжугткін А.Г., аспірант

Філіпов Д.В., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

МАЙНОВА НЕРІВНІСТЬ ЯК ПЕРЕШКОДА СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

Майнова нерівність у широкому розумінні стосується нерівномірного розподілу власності та доступу до матеріальних та нематеріальних ресурсів між окремими особами чи домогосподарствами. Ці дисбаланси можуть проявлятися у різних формах і мати глибокі наслідки для економічної стабільності, соціальної єдності та індивідуального добробуту. У даному випадку, власність охоплює як матеріальні активи, зокрема, нерухомість, земля та фізичні блага та нематеріальні активи, зокрема, інтелектуальна власність і фінансові інвестиції. Нерівність у цьому контексті стосується нерівномірного розподілу цих активів, що може призвести до різного рівня багатства, влади та можливостей серед окремих суб'єктів господарювання.

Майнова нерівність може вплинути на економічне зростання, оскільки нерівномірний розподіл активів може призвести до зниження загального рівня споживання та інвестицій. Соціальний ефект проявляється у розрізі посилення соціальних розбіжностей. Також різний рівень володіння майном може впливати на політичну владу та політику, часто посилюючи існуючу нерівність і обмежуючи демократичну участь груп, що перебувають у невигідному становищі.

Розуміння майнової нерівності потребує багатогранного підходу, враховуючи як історичні, так і сучасні фактори, які сприяють нерівному розподілу активів. Усунення цих невідповідностей має вирішальне значення для сприяння більш справедливому та інклюзивному суспільству в умовах досягнення цілей сталого розвитку.

Майнова нерівність є каталізатором соціальних дисбалансів, політичної нестабільності, зниження рівня доступу до матеріальних та нематеріальних ресурсів, що, як наслідок, перешкоджає економічному зростанню країни. Майнова нерівність часто призводить до бідності серед значної частини населення, що ускладнює доступ до таких базових потреб, як освіта, охорона здоров'я та чиста вода, які є важливими компонентами сталого розвитку. Саме в умовах обмеженого доступу до зазначених ресурсів формується цикл бідності, який є стійким до внутрішніх та зовнішніх втручань.

Відповідно до рівня Індексу людського розвитку (ІЛР), який є комплексним показником очікуваної тривалості життя, освіти та доходу на душу населення, станом на кінець 2023 провідні позиції займали Швейцарія (0,967), Норвегія (0,966), Ісландія (0,959), Гонконг (0,956), Данія (0,952), а найнижчі позиції – Сомалія (0,380), Південний Судан (0,391), Чад (0,394). Україна посідала 100 позицію з результатом 0,734 [1]. Країни, що очолювали рейтинг, характеризувалися високим рівнем доходів на душу населення, надійною системою захисту прав інтелектуальної власності, транспарентною податковою системою, розвинутою

технологічною та адміністративною інфраструктурами, низьким рівнем тінзації економіки. На противагу цьому, країни, що мали найнижчі значення ІЛР, характеризувалися низьким рівнем доходів на душу населення та знаходяться на межі бідності. Таким чином, вирішальну роль у розвитку будь-якої країни є саме рівень доходів населення, доступність домогосподарств до матеріальних та нематеріальних ресурсів, наявність транспортних та адаптивних соціальних, економічних, адміністративних інфраструктур, що є інгібітором майнової нерівності суб'єктів господарювання на шляху до сталого розвитку.

Високий рівень майнової нерівності є каталізатором соціально-політичних коливань, оскільки люди, які відчують себе маргіналізованими у розрізі доступу до ресурсів, мають низький рівень довіри до органів державної влади, що, як наслідок, підриває здатність урядів забезпечувати ефективне управління та довгострокові стратегії сталого розвитку. Окрім цього, концентрація значної частки багатства у руках невеликої кількості людей є рушієм економічної нестабільності країни. Споживчий попит може знижуватись безпосередньо через низькі доходи більшості населення, що, у свою чергу, уповільнює економічний розвиток і перешкоджає інвестиціям у сталий розвиток.

Відповідно, майнова нерівність є серйозною перешкодою для сталого розвитку, оскільки вона впливає на всі три основні компоненти сталого розвитку: економічний, соціальний та інституційний. Для досягнення цілей сталого розвитку важливо розробляти політики, які спрямовані на зменшення нерівності, забезпечуючи рівні можливості для всіх соціальних верств і більш справедливий розподіл ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Human Development Insights. Human Development Reports. 2023. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> (Access date: 06.09.2024).

УДК 330.101.54

Золковер А.О., д.е.н., професор
Обертинський Б.В., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Тіньова економіка представляє одну з найбільших загроз економічній стабільності держави. Банківські установи часто відіграють ключову роль у функціонуванні тіньової економіки, стаючи інструментом для відмивання доходів, здобутих незаконним шляхом. Це призводить до зниження фінансової стабільності держави, зростання корупції та підриву правової основи фінансових відносин.

Основними механізмами використання банків у тіньовій економіці є операції з офшорними рахунками, кредитні махінації, маніпуляції з цінними паперами, а також використання фіктивних компаній та підставних осіб. Ці інструменти дозволяють банкам брати участь у складних фінансових схемах, що приховують незаконне походження коштів і полегшують їхнє включення у легальну економіку.

Однією з найпоширеніших форм використання банківських установ у тіньовій економіці є відмивання коштів. Цей процес складається з трьох основних етапів: розміщення, дроблення та інтеграція. На етапі розміщення незаконні доходи вводяться у банківську систему через депозити або інші фінансові продукти. Дроблення включає переміщення коштів

між рахунками для ускладнення їхнього відстеження. На етапі інтеграції ці кошти повертаються до офіційної економіки у вигляді інвестицій або придбання активів.

Для цих цілей банки використовують різноманітні механізми, такі як кореспондентські рахунки, що дозволяють переміщувати кошти між різними юрисдикціями. Цей процес ускладнює виявлення незаконних операцій, навіть для банківського персоналу та органів контролю.

Офшорні рахунки є одним із основних інструментів, що використовуються банками у тіньовій економіці. Через відкриття офшорних рахунків на підставних осіб або фіктивні компанії кошти виводяться за межі країни. Ці операції часто маскуються під легальні фінансові угоди, такі як виплата роялті, ліцензійних платежів або консалтингових послуг [1].

Ці операції значно ускладнюють відстеження потоків коштів і сприяють збереженню анонімності незаконних учасників. Офшорні зони з мінімальним фінансовим регулюванням є привабливими для учасників тіньової економіки через їхню здатність приховувати справжніх власників активів.

Кредитні операції також активно використовуються у тіньовій економіці. Наприклад, підставні особи або фіктивні компанії можуть отримувати кредити під заставу активів, придбаних за незаконні кошти. Після отримання кредиту ці кошти легалізуються у вигляді законних банківських операцій [2].

Маніпуляції з цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, такими як деривативи та опціони, також широко використовуються для відмивання коштів. Наприклад, злочинці можуть штучно завищувати вартість акцій фіктивних компаній, а потім продавати ці акції, отримуючи значні прибутки, які на вигляд є законними.

Тіньова економіка значно впливає на стабільність банківської системи, сприяючи зростанню ризиків фінансових махінацій, шахрайства та навіть банкрутства банківських установ. Крім того, через тіньові операції банки підвищують витрати на комплаєнс та моніторинг, що збільшує вартість банківських послуг.

Для запобігання використанню банківських установ у тіньовій економіці важливо впроваджувати жорсткі законодавчі норми, спрямовані на посилення фінансового моніторингу. Банки повинні вчасно повідомляти про підозрілі операції, а міжнародні угоди мають забезпечувати обмін інформацією про фінансові потоки.

Державні та наднаціональні органи, такі як центральні банки та служби фінансової розвідки, відіграють ключову роль у контролі за діяльністю банківських установ та запобіганні тіньовим операціям.

Тіньова економіка суттєво підриває економічну стабільність держави, а банки виступають одним із основних інструментів для легалізації незаконних доходів. Важливо підсилити контроль за банківськими операціями, впроваджувати міжнародні стандарти та розробляти нові інструменти фінансового моніторингу для запобігання незаконним транзакціям.

Список використаних джерел:

1. Охрименко І. Б., Білошапка В. С. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 6. С. 405–423. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-405-423](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423).

2. Черкасова С. Регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів. Економіка та суспільство. 2023. №(52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-93>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІ ПОНЯТТЯ «СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток став однією з розповсюджених тем досліджень серед вітчизняних та закордонних науковців. Однією з причин росту популярності теми сталого розвитку була робота «Звіт Брундтланд» [1], розроблена Світовою комісією з довкілля і розвитку у 1987 році. Актуальною міжнародною роботою у сфері сталого розвитку є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (далі – Резолюція) [2], яка була підтримана Україною у 2019 році, що зумовлює актуальність більш детального дослідження сутності поняття «сталий розвиток».

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, «Звіт Брундтланд»

Основними тезами «Звіту Брундтланд», затвердженим у 1987 році, були:

1. Концепція сталого розвитку передбачає обмеження - не абсолютні обмеження, а обмеження, накладені сучасним станом технології та соціальної організації на ресурси навколишнього середовища та здатністю біосфери поглинати наслідки діяльності людини. Адже технологіями та соціальною організацією можна як керувати, так і вдосконалювати їх, щоб звільнити місце для нової ери економічного зростання [1].

2. Задоволення основних потреб вимагає не лише нової ери економічного зростання для країн, більшість яких є бідними, але й впевненості в тому, що ці бідні країни отримають свою справедливую частку ресурсів, необхідних для підтримки цього зростання [1].

3. Сталий глобальний розвиток вимагає, щоб ті, хто є більш заможними, вели спосіб життя в рамках екологічних можливостей планети - наприклад, у використанні енергії [1].

4. Зрештою, сталий розвиток — це не фіксований стан гармонії, а радше процес змін, у якому експлуатація ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація технологічного розвитку та інституційні зміни узгоджуються як з майбутніми, так і поточними потребами [1].

В свою чергу, у Резолюції були викладені наступні 17 Цілей сталого розвитку: подолання бідності; подолання голоду, розвиток сільського господарства; міцне здоров'я і благополуччя; якісна освіта; гендерна рівність; чиста вода та належні санітарні умови; доступна та чиста енергія; гідна праця та економічне зростання; промисловість, інновації та інфраструктура; скорочення нерівності; сталий розвиток міст і громад; відповідальне споживання та виробництво; пом'якшення наслідків зміни клімату; збереження морських ресурсів; захист та відновлення екосистем суші; мир, справедливість та сильні інститути; партнерство заради сталого розвитку. Дослідженням питань сталого розвитку займалися такі вчені, як Лісовий А. В. [3], Гречко А. В. та Волок О. О. [4], Страпчук С. І. [5] та ін.

У статті «Сталий розвиток сільських територій як напрям забезпечення економічного зростання і якості життя селян» Лісовий А.В. розуміє під сталим розвитком такий «напрямок світового економічного зростання, при якому забезпечується якість життя громадян, що опирається, з одного боку, на сучасні досягнення науково-технічного прогресу, що задовольняють його поточні потреби, але по своїй дії на навколишнє середовище не загрожують майбутнім поколінням, з другого боку, забезпечується якісне зростання по рівнях

матеріального, житлово-побутового, соціального забезпечення, охорони здоров'я, екологічної та особистої безпеки» [3].

Гречко А. В. та Волок О. О. у науковій статті «Сутність категорії «Сталий розвиток» [4] надають наступне трактування поняття: «економічне зростання, що не призводить до погіршення навколишнього середовища, та при цьому супроводжується вирішенням соціальних проблем і забезпеченням соціальної справедливості».

Страпчук С. І. [5] у праці «Концептуальні підходи до визначення поняття «сталий розвиток» описує його як потенційну здатність соціально-економічної системи активно функціонувати в умовах незворотних, направлених та закономірних змін, зберігаючи власну структуру та функціональні особливості при різних параметрах зовнішнього середовища з урахуванням обмежень економічного зростання, накладених природою.

Загалом вітчизняні вчені розуміють поняття «сталий розвиток» як еволюційний процес змін при взаємозв'язку соціального, екологічного та економічного векторів. Однак науковці наголошують на важливому дотриманні балансу між даними складовими, які досить важко досягти у реальному житті. Тому на їх думку єдиним способом наблизитися до нього це бути чутливим при плануванні та оцінці проектів незалежно від їх прогресивності та задуму до реалізації.

На нашу думку, при формуванні думки про сутність поняття варто враховувати дефініцію поняття «сталий розвиток» сформовану у Доповіді [1]: сталий розвиток - це розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Також додатковому обговоренню варто присвятити українському тлумаченню поняття «sustainable development», який викликає суперечки у наукових колах.

Список використаних джерел:

1. Доповідь Світової комісії з довкілля і розвитку «Наше спільне майбутнє» («Звіт Брундтланд») 1987 року. Отримано з <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
2. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Отримано з <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
3. Лісовий А. В. Сталий розвиток сільських територій як напрям забезпечення економічного зростання і якості життя селян. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 103. С. 89-92. Отримано з <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/94170/22-L%D1%96sovy.pdf?sequence=1>
4. Гречко А.В., Волок О.О. Сутність категорії «сталий розвиток». Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2018. Випуск 22. С. 14–20. Отримано з <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/135130>
5. Страпчук С.І. Концептуальні підходи до визначення поняття «сталий розвиток». Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2020. № 2. С. 325-339. Отримано з <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/1008>

ОЦІНКА ТОЧНОСТІ РОЗРАХУНКУ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ: ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ У ПІДГОТОВЦІ АУДИТОРІВ

Оцінка точності розрахунку виробничої собівартості продукції є важливим етапом аудиту, оскільки саме собівартість безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства, визначає його рентабельність і дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів. Для аудитора під час проведення перевірки господарських операцій, пов'язаних з правильністю визначення собівартості продукції, точність її розрахунку собівартості є важливою через велику кількість витратних компонентів.

Так, при підготовці аудиторів важливо наголошувати на врахуванні специфіки діяльності підприємства; галузі, у межах якої здійснюється діяльність та інших особливостях, які суттєво впливають на формування аудиторської думки. Для прикладу, наше дослідження побудуємо на описі та особливостях діяльності підприємств аграрного сектору економіки, для яких важливим є включення до виробничої собівартості таких як витрати на насіння, добрива, паливо, засоби захисту рослин, оплату праці та амортизаційні витрати.

Дослідження та практичний досвід визначають, що оцінка точності розрахунку виробничої собівартості для таких підприємств включає у себе:

- оцінку прямих витрат: матеріали та оплата праці. Прямі витрати включають витрати на матеріали (насіння, добрива, паливо) та оплату праці працівників, зайнятих у виробництві сільськогосподарської продукції.

- оцінку непрямих витрат: амортизація та загальновиробничі витрати. Непрямі витрати включають амортизацію основних засобів (тракторів, комбайнів, сівалок) та загальновиробничі витрати, що мають бути правильно розподілені між різними видами продукції. Загальновиробничі витрати: утримання виробничих приміщень, оплата комунальних послуг, ремонт обладнання та інші непрямі витрати.

У процесі аудиту можуть бути виявлені ризики, пов'язані з неправильним розрахунком собівартості, що можуть негативно вплинути на фінансові показники підприємства. Основні ризики включають:

Неправильне віднесення витрат до собівартості (якщо витрати на добрива були неправильно розподілені між культурами або виробничими циклами).

Неправильний розрахунок амортизаційних відрахувань: (якщо строк корисного використання техніки був неправильно визначений).

Невірне оформлення первинної документації: Відсутність або помилки в первинних документах (рахунки-фактури, накладні) можуть свідчити про недостатній рівень внутрішнього контролю на підприємстві, що створює ризики невірного відображення витрат у фінансовій звітності.

Основні ризики, виявлені під час аудиту собівартості:

Помилки у розподілі загальновиробничих витрат. Наприклад, якщо загальновиробничі витрати були розподілені пропорційно до площі посіву, але не враховано відмінності у трудомісткості або використанні ресурсів для різних культур, це може призвести до перекручення даних.

Неправильний облік сезонних витрат: Наприклад, якщо ці витрати не були віднесені до відповідних періодів, це може призвести до перекручення фінансової звітності за окремі періоди.

Недотримання норм витрат на матеріали. Наприклад, перевитрата палива може свідчити про нераціональне використання техніки або відсутність контролю за її експлуатацією.

Відсутність або помилки у первинній документації: Якщо підприємство не забезпечує належне документування своїх витрат, це створює ризики неправильного віднесення витрат до собівартості або їх повної відсутності у звітності. Це також може викликати проблеми під час податкових перевірок або зовнішнього аудиту.

Дані помилки можуть призвести до завищення або заниження собівартості, що негативно позначиться на точності фінансових показників підприємства.

На основі виявлених під час аудиту ризиків можна сформулювати кілька рекомендацій, спрямованих на покращення процесу розрахунку собівартості:

Посилити внутрішній контроль за розподілом загальновиробничих витрат. Рекомендується впровадити більш точні методи їх розподілу, що враховують специфіку кожної культури або виробничого процесу. Так, розподіл витрат може бути заснований на обсягах виробленої продукції або фактичному використанні ресурсів.

Вдосконалити процес обліку сезонних витрат: Необхідно забезпечити правильне віднесення сезонних витрат до відповідних періодів та виробничих циклів. Це дозволить уникнути перекручення собівартості за окремими періодами та забезпечить точність фінансової звітності.

Оптимізувати використання ресурсів: Для зниження перевитрат матеріалів і палива рекомендується впровадити системи моніторингу використання техніки та ресурсів. Наприклад, можна запровадити GPS-моніторинг для контролю за використанням техніки та планування оптимальних маршрутів під час проведення польових робіт, що дозволить знизити витрати на паливо.

Покращити документування витрат: Необхідно забезпечити, щоб усі витрати на матеріали, послуги та оплату праці були належним чином підтверджені первинними документами. Це дозволить знизити ризики невірної віднесення витрат та забезпечить відповідність вимогам законодавства і стандартам бухгалтерського обліку.

Оцінка точності розрахунку собівартості та виявлення ризиків під час аудиту є важливим етапом для забезпечення достовірності фінансової звітності та ефективного управління витратами на підприємстві. Розрахунки прямих витрат, таких як витрати на насіння, добрива, паливо та оплату праці, мають бути точно відображені в облікових регістрах, а непрямі витрати, такі як амортизація та загальновиробничі витрати, – правильно розподілені між культурами.

Виявлені ризики, пов'язані з неправильним віднесенням витрат до собівартості, недотриманням нормативів або помилками у первинній документації, можуть призводити до перекручення даних та зниження рентабельності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Закон України « Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 01 листопада 2024).

2. Кармазіна Н.В. Адаптивні процеси використання процедури зовнішнього підтвердження у відповідь на оцінені ризики суттєвого викривлення при аудиті фінансової звітності. Інвестиції: практика та досвід – № 16. – 2024 – С. 24-30. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4353/4388> (дата звернення 01 листопада 2024).

Платформа 3. Передові практики підприємницької освіти та їх роль у повоєнному відновленні України

УДК 658.8: 330.34.

Белялов Т.Е., д.е.н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну

БІЗНЕС-ДИЗАЙН ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАРТАПІВ: СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ВПЛИВУ

У сучасному світі соціальні стартапи набувають все більшої популярності, оскільки вони поєднують бізнес-моделі з соціальними інноваціями, спрямованими на вирішення актуальних соціальних проблем. Бізнес-дизайн для соціальних стартапів є важливим елементом, що визначає їхню здатність генерувати соціальний вплив.

Бізнес-дизайн для соціальних стартапів має особливості, оскільки він не лише забезпечує фінансову стійкість, але й сприяє досягненню інтеграції соціальних, економічних і екологічних аспектів у бізнес-модель.

Соціальні стартапи повинні визначити свою унікальну ціннісну пропозицію, яка відповідає на конкретні соціальні потреби, які можуть бути досягнуто через відповідні інноваційні рішення, наприклад, розробку нових продуктів або послуг та вирішують соціальні проблеми, наприклад, доступ до освіти, охорони здоров'я або екологічних ресурсів.

Взаємодія з місцевими громадами для виявлення їхніх потреб і залучення до процесу розробки рішень сприяє формуванню довіри та підвищує ймовірність успіху проекту. Важливою є розробка системи для оцінки соціального впливу стартапу. Використання методологій оцінки (наприклад, SROI - Social Return on Investment) дозволяє вимірювати результати і коригувати стратегії відповідно до отриманих даних [1]. Успішний бізнес-дизайн для соціальних стартапів передбачає створення стійкої бізнес-моделі, основні елементи якої включають: чітке визначення цільової аудиторії та її потреб, що є критично важливим для розробки ефективних рішень; використання різноманітних джерел доходу, таких як продаж продуктів або послуг, гранти, краудфандинг та інші форми фінансування. Важливою є оптимізації витрат для забезпечення фінансової стійкості без шкоди для соціальної місії.

Ключовими компонентами бізнес-дизайну для соціальних стартапів є наступні:

1. Цільова аудиторія: визначення та розуміння цільової аудиторії є критично важливим для успіху соціального стартапу, що дозволяє адаптувати продукти та послуги до потреб і проблем, які стартап прагне вирішити.

2. Ціннісна пропозиція: соціальні стартапи повинні чітко формулювати, яку унікальну цінність вони пропонують своїм клієнтам. Це може бути новий продукт, послуга або рішення, яке вирішує соціальну проблему.

3. Бізнес-модель: важливо визначити варіанти генерації доходів, зокрема через продаж продуктів, надання послуг, краудфандинг, гранти або партнерські програми.

4. Організаційний дизайн: структура команди та управлінські процеси мають бути налаштовані на ефективне виконання завдань, зокрема на визначення ролей, постановку цілей і оцінку ефективності.

5. Маркетингова стратегія: розробка стратегії просування продуктів або послуг через канали комунікації, брендинг і позиціонування на ринку є важливою для залучення цільової аудиторії.

6. Фінансовий план: включає в себе бюджетування, прогнозування доходів і витрат, а також стратегії залучення інвестицій.

7. Вимірювання соціального впливу: соціальні стартапи повинні мати механізми для оцінки свого соціального впливу для коригування своєї стратегії та демонстрації результатів інвесторам та партнерам.

8. Менторство та підтримка: залучення експертів й менторів може суттєво підвищити шанси на успіх стартапу, оскільки вони можуть надати цінні поради та допомогти уникнути поширених помилок.

Ці компоненти є основою для створення ефективного бізнес-дизайну соціальних стартапів, що дозволяє їм досягати своїх цілей та створювати позитивний соціальний вплив.

Ефективні соціальні стартапи мають чітко визначену соціальну місію, яка є основою їхньої діяльності. Соціальні стартапи спрямовані на вирішення конкретних соціальних, культурних або екологічних проблем та використовують такі новаторські підходи для розв'язання проблем, як нові технології, бізнес-моделі або методи роботи, що відрізняються від традиційних рішень [2]. Хоча соціальні стартапи орієнтовані на досягнення соціальних цілей, вони також повинні бути фінансово стійкими, зокрема, вони повинні бути здатні генерувати доходи, які використовуються для підтримки їхньої діяльності та досягнення соціальних цілей. Ефективні соціальні стартапи мають потенціал для масштабування своїх рішень. Соціальні стартапи активно взаємодіють з місцевими громадами, залучаючи їх до процесу розробки рішень, що сприяє формуванню довіри та забезпечує більш точне розуміння потреб цільової аудиторії. Ефективні стартапи використовують різноманітні метрики для вимірювання результатів своєї діяльності, що дозволяє їм коригувати свої стратегії та демонструвати результати інвесторам і партнерам. Соціальні стартапи повинні бути здатними швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, включаючи економічні, політичні та соціальні фактори, що дозволяє їм залишатися релевантними і ефективними у вирішенні актуальних проблем. Соціальні стартапи діють відповідально і етично, враховуючи інтереси всіх зацікавлених сторін. Вони прагнуть до прозорості у своїй діяльності та дотримуються принципів сталого розвитку[3]. Наведені риси допомагають соціальним стартапам не лише досягати фінансової успішності, але й створювати значний внесок у розвиток суспільства та покращення якості життя людей.

Отже, соціальні стартапи мають величезний потенціал для вирішення найгостріших проблем суспільства. Завдяки інноваційним підходам до бізнес-дизайну вони можуть створювати стійкі моделі, які поєднують прибутковість із соціальним впливом. Хоча ці стартапи стикаються з унікальними викликами, їхній успіх демонструє, що бізнес може бути силою для добра. Підтримка таких ініціатив з боку суспільства, інвесторів та уряду має вирішальне значення для масштабування соціального впливу.

Список використаних джерел:

1. Brian T. Yates, Mita Marra. Social Return On Investment (SROI): Problems, solutions ... and is SROI a good investment?. *Evaluation and Program Planning*. Volume 64, October 2017, Pages 136-144. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S014971891630249X>
2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Туманова А.А. К: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІЕНЕЙ», 2017. 188 с.
3. Руда М.В., Лагода О.Б. Соціально відповідальні стартапи: сутність, світові тенденції та проблеми розвитку в Україні. *Економіка і суспільство*. №9. 2017. С. 619-626.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО, ЯК ПРАКТИКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ В ЕКОІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКАХ

Соціальне підприємництво, інтегроване в освітні програми, надає здобувачам вищої освіти унікальні можливості для розвитку комплексу ключових компетенцій, необхідних для сучасного ринку праці та суспільства загалом. Залучення здобувачів вищої освіти до соціального підприємництва в межах освітніх програм сприяє не лише вдосконаленню їхніх навичок, але й формуванню усвідомлення значущості соціальної відповідальності та сталого розвитку. Це забезпечує синтез теоретичних знань із практичними навичками, що має важливе значення для їхньої майбутньої професійної діяльності. Як зазначено у статті [1], соціальне підприємництво являє собою форму підприємницької діяльності, що спрямована на вирішення соціальних проблем або створення соціальних благ за допомогою інноваційних бізнес-моделей. На відміну від традиційного підприємництва, яке орієнтоване на отримання прибутку, соціальне підприємництво зосереджується на досягненні позитивного соціального чи екологічного впливу, залишаючись при цьому фінансово стійким.

Ключова характеристика соціального підприємництва полягає в його прагненні покращити соціальні процеси шляхом поєднання бізнес-інновацій з соціальною відповідальністю. Соціальні підприємці розглядають соціальні та екологічні виклики як можливості для створення нових ринків і бізнес-моделей, що сприяють стійкому розвитку. Соціальне підприємництво можна ефективно використовувати як підхід для навчання здобувачів вищої освіти інноваційним способам вирішення актуальних проблем бізнесу. Це дозволяє здобувачам вищої освіти зрозуміти, як бізнес може сприяти не тільки отриманню прибутку, але й покращенню соціальної сфери та зменшенню негативного впливу на довкілля. Використання соціального підприємництва в освітніх програмах стимулює розвиток креативного мислення, підприємницької ініціативи та соціальної відповідальності серед здобувачів вищої освіти.

Для прикладу розглянуто варіант застосування соціального підприємництва в умовному індустріальному парку в Україні.

Задача. Умовний індустріальний парк в Україні прагне трансформуватись в екоіндустріальний парк відповідно до Міжнародних рамкових положень для екоіндустріальних парків (ЕІП) [2]. Перетворення індустріального парку на ЕІП вимагає суттєвих змін у структурі управління ресурсами, зокрема впровадження принципів циркулярної економіки, мінімізації відходів та оптимізації використання енергетичних ресурсів.

Одним з основних викликів на шляху трансформації індустріального парку є відсутність чіткої стратегії для зниження екологічного впливу підприємств, що розташовані в парку, а також обмежені ресурси для впровадження нових технологій. Крім того, місцева громада часто залишається осторонь цих процесів, що може призвести до соціальної напруженості в регіоні.

Рішення. Соціальне підприємництво може стати ключовим інструментом у вирішенні цих викликів, сприяючи створенню екологічно сталого бізнес-середовища та залученню місцевої громади до процесу трансформації.

Ідея полягає у створенні соціального підприємства, яке буде спеціалізуватися на переробці відходів, що утворюються в індустріальному парку, та надавати екологічні консалтингові послуги підприємствам, що прагнуть оптимізувати свої виробничі процеси відповідно до принципів екоіндустріального парку, за рахунок залучення здобувачів вищої освіти для проходження практики. Це підприємство активно залучатиме місцеву громаду до підвищення рівня екологічної освіти серед населення.

Соціальне підприємство буде мати два основних напрями діяльності:

1. Переробка відходів: Збір та переробка відходів, що утворюються в індустріальному парку, на нові ресурси, які можуть бути використані іншими підприємствами або продані за межами парку.

2. Екологічний консалтинг із залученням здобувачів вищої освіти-практикантів відповідних спеціальностей: Надання підприємствам парку послуг з екологічного аудиту, консалтингу та впровадження екологічно стійких практик, таких як зменшення споживання енергії, води та інших ресурсів.

Висновки. Інтеграція соціального підприємництва в рамках ЕІП парків може здійснюватися через кілька ключових підходів, які забезпечують як розвиток компетенцій здобувачів вищої освіти, так і сталий розвиток самих парків. Наприклад, в рамках екоіндустріальних парків можуть бути створені інкубатори або акселератори для студентських соціальних підприємств. Ці інкубатори надаватимуть підтримку здобувачам вищої освіти у розробці та реалізації їхніх бізнес-ідей, пов'язаних із вирішенням екологічних та соціальних проблем парку. Аналогічно, прийнятним є варіант залучення здобувачів вищої освіти до проектів з екологічного аудиту та консалтингу. Інтеграція соціального підприємництва в процес трансформації та управління екоіндустріальними парками не лише сприятиме розвитку компетенцій здобувачів вищої освіти, але й забезпечить паркам додаткові ресурси для впровадження сталих практик, зміцнення соціальної відповідальності та покращення взаємодії з місцевими громадами.

Список використаних джерел:

1. Martin, R. L., Osberg, S. (2007). Social Entrepreneurship: The Case for Definition. *Stanford Social Innovation Review*, 5(2), 29–39. <https://doi.org/10.48558/TSAV-FG11>.

2. Міжнародні рамкові положення про екоіндустріальні парки / N. Tas та ін. 2-ге вид. Вашингтон, Округ Колумбія : International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), and Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2021. 83 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

В умовах глобальної економічної турбулентності, спричиненої політичними, соціальними, технологічними та економічними змінами, питання розвитку національної економіки стає ключовим для забезпечення стійкого зростання. Одним із найважливіших чинників, який може сприяти економічному розвитку, є інвестиційний потенціал країни. Здатність залучати та ефективно використовувати інвестиції стає основою для модернізації виробничих процесів, підвищення конкурентоспроможності та створення нових робочих місць. Дослідження інвестиційного потенціалу як основи для розвитку національної економіки набуває особливої актуальності в умовах нестабільності та непередбачуваних змін [1; 2; 3].

Інвестиційний потенціал можна визначити як здатність країни залучати як внутрішні, так і зовнішні інвестиції з метою забезпечення стійкого економічного зростання. Інвестиційний потенціал складається з кількох важливих компонентів:

1. Економічні ресурси (наявність природних ресурсів, розвинена інфраструктура, технології та науково-дослідницька база).
2. Фінансові ресурси (доступність фінансових інструментів, банківської системи, фондових ринків та інших механізмів для залучення капіталу).
3. Соціальні та людські ресурси (рівень освіти та кваліфікації робочої сили, здатність до інновацій, а також соціальна стабільність).
4. Політичні та правові чинники (стабільність державних інституцій, захист прав інвесторів, регуляторна політика та міжнародні угоди) [4; 5].

У сучасному світі економічні кризи, політична нестабільність, війни та пандемії призводять до зростання ризиків для інвесторів, що негативно впливає на інвестиційний клімат у багатьох країнах. Зокрема, глобальна фінансова криза 2008 р., пандемія COVID-19, а також розпочата у 2022 р. війна з боку РФ є прикладами подій, які спричинили значні потрясіння в економіках світу. Таким чином, глобальні економічні зміни впливають на:

- потоки іноземних інвестицій - зміни на фінансових ринках, коливання валютних курсів і невизначеність щодо подальшого розвитку глобальної економіки знижують зацікавленість інвесторів у нових проектах;
- доступність капіталу - турбулентність часто супроводжується скороченням доступу до кредитних ресурсів, підвищенням ставок та посиленням вимог до інвесторів;
- регуляторні та політичні ризики - політичні конфлікти, зміни у податковій та правовій системі спричиняють невизначеність для інвесторів і впливають на інвестування капіталу.

Розвиток національної економіки багато в чому залежить від інвестиційного клімату, який формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед основних чинників, що впливають на інвестиційний клімат в умовах турбулентності, можна виділити: політична стабільність; економічна політика; інституційна якість [1-5].

Задля підвищення інвестиційного потенціалу в умовах турбулентності країни повинні вживати комплексних заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату. До ключових інструментів підвищення інвестиційного потенціалу можна віднести:

- підтримка інновацій - інвестиції у науково-дослідницьку сферу та розвиток технологічного сектору сприяють створенню нових виробництв та підвищують конкурентоспроможність національної економіки;

- інвестиції в інфраструктуру - покращення транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури збільшує привабливість країни для інвесторів, оскільки сприяє зниженню витрат на логістику та підвищенню ефективності виробничих процесів;

- реформи державних інституцій - забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, спрощення процедур для бізнесу створюють стабільне середовище для інвесторів;

- розвиток людського капіталу - інвестування в освіту та професійну підготовку робочої сили підвищує рівень кваліфікації працівників та здатність до інновацій [2-4].

Інвестиції в економіку в умовах турбулентності завжди супроводжуються певними ризиками, серед яких фінансові, політичні та соціальні ризики.

Отже, інвестиційний потенціал є одним із ключових чинників стійкого розвитку національної економіки, особливо в умовах глобальної економічної турбулентності. Ефективне використання інвестиційного потенціалу вимагає комплексного підходу, який включає розвиток інфраструктури, підтримку інновацій, поліпшення правової системи та підвищення рівня освіти робочої сили. Водночас, інвестори мають враховувати ризики, пов'язані з економічною та політичною нестабільністю, що супроводжує турбулентні періоди.

Список використаних джерел:

1. Заяць В. В. Інструменти залучення іноземних інвестицій та фінансування інвестиційних проєктів в Україні / В. В. Заяць, П. В. Пузирьова // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 106-114.

2. Крамаренко І. С. Механізми формування сприятливого інвестиційного клімату - базова основа стабілізації регіональної економіки та зростання інвестиційного потенціалу / І. С. Крамаренко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 1. - С. 42-54.

3. Лісняк С. І. Інвестиційний потенціал сталого розвитку в умовах смарт-економіки / С. І. Лісняк, О. В. Халіляєва, В. Г. Коваль // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку : матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2024 року. – Київ : КНУТД, 2024. – С. 181-184.

4. Скороход І. П. Розвиток потенціалу інвестиційної привабливості національної економіки України в умовах глобалізації / І. П. Скороход, Є. С. Зозуля // Підприємництво та інновації. - 2021. - Вип. 20. - С. 25-32.

5. Щабельська В. Г. Інноваційно-інвестиційний потенціал економіки України / В. Г. Щабельська, Ю. Ю. Пологовська, М. Д. Бикова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2021. - № 21. - С. 19-24.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Стартапи є важливим драйвером інноваційного розвитку економіки, що особливо актуально для України в умовах трансформаційних змін. Проте в Україні спостерігається значна диференціація доступності фінансових ресурсів для стартапів залежно від регіону, що впливає на їхній розвиток та успішність.

Фінансування стартапів в Україні має свої регіональні особливості, які зумовлені економічними, соціальними та інфраструктурними факторами. В Україні існує значна різниця в доступності фінансових ресурсів для стартапів залежно від регіону, що впливає на їхній розвиток та успішність. В Україні основними джерелами фінансування стартапів є [1]:

- державні програми: Уряди деяких регіонів реалізують програми підтримки стартапів, що включають гранти, субсидії та інші форми фінансової допомоги. Наприклад, програми на кшталт "Startup Ukraine" мають на меті підтримку молодих підприємців;

- бізнес-інкубатори та акселератори: різні регіони країни мають свої бізнес-інкубатори, які пропонують менторство, навчання та доступ до інвестицій. Наприклад, такі організації, як Eastlabs та iHUB, активно працюють у великих містах, таких як Київ і Харків.

- краудфандинг: зростаюча популярність краудфандингових платформ дозволяє стартапам залучати кошти від широкої аудиторії. Це особливо актуально для проектів, які можуть зацікавити споживачів.

Важливу роль у фінансуванні стартапів відіграє держава. Зокрема, в Україні функціонує Український фонд стартапів, який надає гранти на ранніх стадіях розвитку стартапів. Проте обсяги фінансування з боку держави часто є недостатніми, що змушує стартапи шукати кошти за кордоном. Так, українські стартапери активно використовують можливості міжнародних програм, таких як Horizon 2020. Масштабні закордонні фінансування є однією з причин «відтоку мізків» з України.

Регіони України демонструють різну активність у сфері стартапів. Безперечним лідером є місто Київ, де зосереджено найбільше венчурних фондів, бізнес-інкубаторів та акселераторів. Так, у Києві працюють такі відомі акселератори, як EastLabs, iHub, Radar Tech та інші. Львівська область також активно розвиває стартапи, особливо в IT-секторі, завдяки наявності інкубаторів та акселераторів, таких як Startup Depot, Founder Institute Lviv та IT-кластер. Одеська область має значний потенціал для розвитку стартапів завдяки своєму стратегічному розташуванню та розвитку логістики, проте тут спостерігається менша кількість стартапів порівняно з Києвом та Львовом.

В Україні існує кілька регіональних програм підтримки стартапів, які сприяють розвитку інноваційних проектів у різних сферах, зокрема наступні [2]:

1. Український фонд стартапів (УФС): фонд запускає грантові програми для стартапів на стадіях pre-seed та seed, зокрема у співпраці з Western NIS Enterprise Fund. Загальна сума фінансування становить 2,5 млн доларів США, а стартапи можуть отримати до 50 тис. доларів на розвиток у сферах AR/VR, фінансових технологій, медицини та ін.

2. Грантові програми для tech-стартапів: програми, що пропонують гранти від 10 до 50 тис. євро для стартапів, які розробляють інноваційні продукти. Грантові програми включають підтримку в модифікації бізнес-моделі та розробці стратегії розвитку.

3. Visa Everywhere Initiative: глобальна програма відкритих інновацій, яка пропонує українським стартапам можливість отримати фінансування в умовах війни.

4. Регіональний акселератор GCIP у Херсонській області: підтримується Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (UNIDO) та спрямований на підтримку стартапів, що впроваджують екологічно чисті технології. Акселератор пропонує менторство та допомогу у пошуку інвесторів.

5. Конкурс стартапів «Startup World Cup»: цей конкурс проводиться в Україні за підтримки EIT Community RIS Hub Ukraine та Sigma Software Labs, надаючи платформу для підготовки до глобального етапу з призом у 1 млн доларів інвестицій.

6. «Креативна Європа: Інноваційні лабораторії»: програма Євросоюзу з бюджетом 2,4 млрд євро, що підтримує учасників креативних індустрій.

Ці програми створюють сприятливе середовище для розвитку стартапів в Україні, забезпечуючи фінансування та менторську підтримку, що є критично важливим для їхнього успіху в умовах сучасної економіки.

Незважаючи на певні успіхи, Україна все ще відстає за кількістю стартапів від провідних країн світу. Так, за даними Startup Ranking, Україна посідає 43-тє місце в світі за кількістю стартапів (250), випереджаючи деякі країни Балтії та Центральної Європи, але значно поступаючись США, Індії, Великій Британії. Для України з її науковим та інноваційним потенціалом цей показник є дуже низьким. Саме тому необхідно вдосконалювати механізми державної підтримки стартапів, зокрема розширювати перелік фінансованих ідей, спрощувати процедури отримання грантів, створювати сприятливі умови для розвитку венчурного фінансування [3].

Отже, регіональні особливості фінансування стартапів в Україні свідчать про необхідність комплексного підходу до розвитку стартап-екосистеми. Важливо забезпечити доступність фінансових ресурсів для стартапів на всіх стадіях розвитку, активізувати співпрацю бізнесу, науки та влади, залучати міжнародні інвестиції. Це дозволить Україні реалізувати свій інноваційний потенціал та посилити конкурентні позиції на глобальному ринку стартапів.

Список використаних джерел:

1. Таран С.Ф. Регіональні особливості розвитку інноваційного підприємництва: дис... канд. екон. наук: 08.00.05/ Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2021. 205 с.

2. Сім грантових програм для tech-стартапів. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/22/712670/>

3. Програми підтримки стартапів. URL: <https://zp.gov.ua/news/160541-programi-pidtrimki-startapiv>

СИНЕРГІЯ ОСВІТИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Сучасний світ вимагає від вищої освіти нових підходів до підготовки фахівців, які здатні адаптуватися до швидко змінюваного економічного середовища. Підприємницькі університети, які об'єднують освіту, науку та бізнес, стають важливими інститутами для розвитку інноваційної економіки. Синергія освіти, науки та бізнесу є взаємодією трьох складових: сучасних програм навчання, що включають елементи підприємництва, інноваційного мислення та практичного досвіду; наукових досліджень, які повинні бути орієнтовані на потреби ринку; підприємств-партнерів університетів, що надають ресурси для досліджень, стажувань та практичних проєктів. Перевагою такої синергії є створення інновацій, нових продуктів й технологій, отримання студентами практичного досвіду, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці; економічний розвиток регіонів через створення нових компаній та робочих місць.

Основною метою підприємницького університету, що базується на синергії освіти, науки та бізнесу, є формування середовища, в якому наука та бізнес взаємодіють, сприяючи інноваційному розвитку, що передбачає створення організаційно-економічних умов для реалізації спільних проєктів, досліджень і стартапів. Важливими аспектами цього процесу є:

1. Інтеграція навчальних програм: університети повинні адаптувати свої навчальні програми до потреб ринку праці, залучаючи представників бізнесу до розробки курсів, що забезпечить підготовку фахівців з актуальними знаннями та навичками.

2. Співпраця з науковими установами: партнерство з науковими організаціями дозволяє університетам отримувати доступ до новітніх досліджень і технологій, що сприяє розвитку інноваційних продуктів і послуг, що відповідають вимогам сучасного ринку.

3. Формування інноваційної екосистеми: створення інкубаторів та акселераторів для стартапів в рамках університету сприятиме підтримці молодих підприємців. Такі структури можуть забезпечити менторство, фінансування та доступ до ресурсів.

4. Розвиток цифрових технологій: впровадження цифрових платформ для навчання та управління проєктами дозволяє оптимізувати процеси в університеті та відкрити нові можливості для дистанційного навчання та міжнародної співпраці.

5. Залучення фінансування: важливим аспектом є пошук джерел фінансування для реалізації ініціатив підприємницького університету у вигляді державних грантів, приватних інвестицій або партнерства з бізнесом [1].

Для створення підприємницького університету необхідно враховувати ряд організаційно-економічних засад, які сприятимуть інтеграції освіти, науки та бізнесу:

1. Стратегічне планування: визначення місії та цілей підприємницького університету, які повинні бути спрямовані на розвиток підприємницьких навичок у студентів, підготовку фахівців для ринку праці та підтримку інноваційних проєктів.

2. Фінансова модель: розробка фінансової стратегії, що передбачає залучення коштів з різних джерел, таких як державне фінансування, приватні інвестиції, гранти на дослідження та комерційна діяльність.

3. Співпраця з бізнесом: налагодження партнерських відносин з підприємствами для реалізації спільних проектів, стажувань для студентів та проведення досліджень, що дозволить університету отримувати актуальну інформацію про потреби ринку та адаптувати освітні програми відповідно до вимог бізнесу.

4. Інноваційна екосистема: створення інкубаторів та акселераторів для підтримки стартапів і інноваційних проектів, які виникають у середовищі університету сприятиме розвитку підприємницького духу серед студентів та викладачів.

5. Оцінка результативності: встановлення системи моніторингу та оцінки ефективності освітніх програм і наукових досліджень допоможе виявити сильні та слабкі сторони діяльності університету і вчасно коригувати стратегії розвитку.

Отже, організаційно-економічні засади створення підприємницького університету повинні базуватися на тісній інтеграції освіти, науки та бізнесу, що забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців і сприятиме інноваційному розвитку економіки країни.

До основних бар'єрів для створення підприємницького університету в Україні можна віднести наступні:

1. Адміністративні бар'єри. В Україні існує велика кількість адміністративних перешкод, які ускладнюють процес створення та функціонування підприємницьких університетів [2].

2. Низький рівень підприємницької культури. Відсутність розвиненої підприємницької культури серед викладачів й здобувачів освіти може стати серйозною перешкодою, оскільки більшість співробітників університетів не мають досвіду у підприємстві, що ускладнює інтеграцію бізнес-інновацій у навчальний процес.

3. Обмежене фінансування. Недостатнє фінансування з боку держави та приватних інвесторів обмежує можливості університетів для реалізації підприємницьких ініціатив, оскільки багато університетів не мають доступу до ресурсів, необхідних для створення інноваційних програм і дослідницьких центрів.

4. Відсутність співпраці з бізнесом. Недостатня взаємодія між університетами та бізнес-середовищем ускладнює реалізацію спільних проектів.

5. Інфраструктурні проблеми. Недостатня якість інфраструктури, такої як доступ до сучасних технологій та ресурсів, може стати серйозною перешкодою для розвитку підприємницького університету.

Таким чином, синергія освіти, науки та бізнесу є критично важливою для створення підприємницького університету, який здатен реагувати на виклики сучасності та дозволить не лише підвищити якість освіти, але й забезпечити стійкий розвиток економіки через інновації та підприємництво.

Список використаних джерел:

1. Clark Burton R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. IAU PRESS. Issues in higher education / Clark Burton R. // Wagon Lane, Bingley BD16 1WA
2. Тимошенко І., Мороз С., Калашник О. Комерціалізація вищої освіти: баланс між перевагами та ризиками. Бізнесінформ. №6. 2021. URL. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-6_0-pages-72_77.pdf

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Цифрова економіка виникла та отримала подальший розвиток внаслідок об'єктивної необхідності впровадження інноваційних рішень та зростаючого попиту на продукти віртуальних товарно-грошових відносин. Ця економічна парадигма не лише змінює методи ведення бізнесу, але й трансформує структуру та динаміку глобального ринку, ставлячи підприємства перед викликом адаптації до нових умов конкуренції та споживчих пріоритетів. У цьому контексті роль цифрової економіки, як каталізатора розвитку малих та середніх підприємств, стає надзвичайно важливою для забезпечення можливості інноваційного зростання та сталої конкурентоспроможності.

Отже, значення цифровізації для малого бізнесу є критично важливим для забезпечення їхньої стійкості та успіху в умовах сучасної економіки.

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграє ключову роль в економічному розвитку України, що підкреслює необхідність формування ефективної цифрової інфраструктури для його підтримки. Згідно з результатами дослідження "SME Digitalisation to Build Back Better" акцентується важливість переходу підприємств на цифрові технології та їх адаптації до нових викликів бізнес-середовища [1]. Цифровізація стала важливим каталізатором для розвитку МСБ, оскільки вона дозволяє підприємствам не лише підвищити свою конкурентоспроможність, але й адаптуватися до швидко змінюваних умов ринку. У рамках стратегії розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року, затвердженої урядом України, особлива увага приділяється цифровій трансформації як одному з ключових напрямків [2]. Дослідження показують, що впровадження цифрових технологій сприяє покращенню бізнес-процесів, підвищенню ефективності управління та розширенню ринкових можливостей для МСБ, що, в свою чергу, забезпечує стійкий розвиток та сприяє економічному зростанню країни.

Цифрова економіка, що базується на широкому застосуванні технологій Big Data, Machine Learning, AI, IoT та інших, відкриває нові можливості для інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні. Ці технології дозволяють скоротити час доступу до інформації, знизити транзакційні витрати та підвищити ефективність бізнес-процесів.

Зокрема, використання систем штучного інтелекту та машинного навчання дає змогу підприємствам малого підприємництва:

1. Ефективно аналізувати великі масиви даних про клієнтів, ринки, конкурентів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
2. Автоматизувати рутинні операції та бізнес-процеси, що значно підвищує продуктивність праці.
3. Персоналізувати взаємодію з клієнтами, що покращує якість обслуговування та лояльність споживачів.
4. Оптимізувати логістику, управління запасами та ланцюжки поставок, що знижує витрати та підвищує гнучкість.

5. Розробляти нові продукти та послуги, орієнтуючись на потреби клієнтів та тренди ринку.

Доступність інформації про ціни та якість товарів змушує компанії конкурувати через впровадження інновацій, що сприяє підвищенню ефективності бізнесу та створенню додаткової вартості. Таким чином, цифровізація стає ключовим драйвером інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

В умовах сучасного цифрового світу малий та середній бізнес (МСБ) стикається з низкою викликів, які потребують уваги та вирішення:

1. Повільне впровадження цифрових технологій. Для підвищення цифрової компетентності підприємців можуть бути організовані тренінги, семінари та інші освітні програми. Державні та недержавні організації можуть пропонувати безкоштовні курси з цифрових навичок. Крім того, доцільно створювати консорціуми або об'єднання підприємств для спільного впровадження цифрових технологій та обміну досвідом.

2. Недостатність інновацій. Розробка стимулів для працівників і підприємців. Може заохотити їх до пошуку та реалізації нових ідей. Також важливим є встановлення партнерських відносин з університетами та дослідницькими установами для спільного проведення досліджень і розробки нових продуктів.

3. Низька достовірність даних. Важливо забезпечити навчання персоналу або залучення фахівців, які мають необхідні навички для збору, обробки та аналізу даних. Крім того, слід використовувати спеціалізовані програмні рішення та інструменти для автоматизації процесів роботи з даними.

Отже, сучасна цифрова економіка характеризується динамічним середовищем, яке постійно трансформується під впливом швидкого технологічного прогресу та соціальних змін. Інституціоналізація цифрової економіки супроводжується численними викликами, що охоплюють аспекти регулювання та правового забезпечення для цифрових індустрій, а також питання захисту даних, приватності та інституційних бар'єрів, які перешкоджають впровадженню цифрових інновацій. Для успішного розвитку МСБ в умовах цифровізації важливо не лише впроваджувати нові технології, але й створювати сприятливе середовище для інновацій, навчання та обміну досвідом. Це дозволить підприємствам адаптуватися до нових умов ринку і залишатися конкурентоспроможними.

Список використаних джерел:

1. 9SME digitalisation to "Build Back Better". Digital for SMEs (D4SME) policy paper. 2021. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/50193089-en.pdf?expires=1669665270&id=id&acname=guest&-checksum=A51B1C5B00D7F7310E98A7F0DCB4DC30>

2. Уряд затвердив Стратегію розвитку малого та середнього підприємництва до 2027 року та план операцій на 2024-2027 роки. URL.: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky>

3. Губернат Т., Григораш П., , Ніколаєнко С. Цифрова економіка як каталізатор розвитку малих та середніх підприємств: інновації та інституціоналізація. Академічні візії. 2024 (30). URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10960868>

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВПЛИВ КРОСС-КЛАСТЕРНОЇ КОЛАБОРАЦІЇ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Європейський кластерний альянс дотримується позиції, що кластери можуть та повинні грати ключову роль в таких напрямках, як розвиток інноваційних екосистем. Саме кластери мають найбільш збалансовану позицію в питаннях координації між бізнесом, наукою та освітою, владою та експертним середовищем.

Український кластерний альянс, як один з лідерів інноваційного розвитку України, пропонує свої можливості та ресурси в розробці освітніх програм. Експерти Українського кластерного альянсу з університетів постійно розробляють власні освітні програми, орієнтуючись на потреби ринку. Більшість із цих програм призначені для навчання студентів, але також існує кілька програм, створених для просвіти та освіти малих та середніх підприємств. Участь в таких розробках беруть близько 10 університетів. Особливо варто відзначити нові проекти, спрямовані на розвиток професійно-технічної освіти [3, с. 20].

Екосистема інновацій концептуально спирається на економіку знань. Тенденція інтеграції в екосистему сприяє співпраці між науковим, підприємницьким та державним секторами з метою створення середовища для активного розвитку інновацій та отримання синергетичного ефекту через спільну діяльність підприємств, установ та організацій, задіяних у створенні ціннісних інноваційних пропозицій. [1, с. 21].

Значну роль у складі учасників та партнерів екосистеми інновацій відіграють заклади вищої освіти, оскільки вони є джерелами нових знань і мають можливість їх перетворення на інновації. Це вимагає від наукових спільнот вищої освіти виконання актуальних досліджень і їх комерціалізації, що стане важливим фактором для розвитку інноваційної екосистеми [4, с. 58].

Практичне підтвердження вищезгаданого тезису можливо встановити, дослідивши інтеграційний вплив діяльності кластеру Podillia Fashion Cluster спільно з Хмельницьким національним університетом на можливість освітян та науковців університету активно реалізовувати та комерціалізувати свій науковий потенціал завдяки тренінговим програмам. Проект передбачає реалізацію гнучких тренінгових програм за методикою: експрес-модулі тривалістю 2-3 місяці кожен, в які входить теоретичне навчання (не більше третини курсу), самостійна практична робота (третина курсу) і практична робота на виробничих потужностях підприємств Podillia Fashion Cluster.

Передовим досвідом інтеграції в інноваційну екосистему завдяки співпраці між науковим, підприємницьким та сектором місцевого самоврядування може поділитися Kharkiv IT Cluster. Кластер започаткував глобальний проект, який змінить майбутнє освітніх послуг міста Харкова. Створення безпечних навчальних середовищ за підтримки міської ради, Офісу реформ Харкова й провідних ІТ-компаній. Учасники об'єднали зусилля для перезапуску технічної освіти. Метою проекту є створення інноваційних й захищених університетських просторів.

Реалізація проектів кластерів Podillia Fashion Cluster та Kharkiv IT Cluster відбувається завдяки освітній (університетській) екосистемі підприємництва та складається з кількох рівнів – окремих осіб (студентів, викладачів, адміністративного персоналу, практикантів) та груп

(науково-педагогічного колективу, студентської молоді), а також самого кластеру, заходів і зацікавлених сторін (стейкхолдерів) у межах спільноти (уряд, політики, бізнес, спонсори). Внутрішня підприємницька активність, що обертається навколо навчальної, додаткової та дослідницької діяльності, є центральним елементом освітньої екосистеми підприємництва. [2, с. 207].

Концепція «підприємницької екосистеми» поступово набуває дедалі більшої популярності в останні десятиліття, оскільки уряди, приватні компанії, університети, коледжі, заклади професійної освіти та громади почали усвідомлювати потенціал інтегрованих структур і процесів, які сприяють підприємницькій діяльності на регіональному рівні та можуть підтримувати інновації, продуктивність і зростання зайнятості.

Підприємницькі екосистеми є стратегічним підходом, розробленим для стимулювання економічного розвитку країни шляхом підтримки підприємництва, малого бізнесу та інновацій. Ці екосистеми представляють новий напрямок в дослідженнях підприємницьких ініціатив, що розширює наше розуміння складного середовища, яке оточує процес підприємництва, і водночас робить вагомий внесок у суспільно-політичні дискусії про роль інноваційного підприємництва як фактору регіонального економічного розвитку [5, с. 391].

Список використаних джерел:

1. Лазаренко Ю.О. Екосистема інновацій в Україні: сучасний стан та стратегічні напрями розбудови в умовах воєнного часу. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d88cd093-f742-439f-874c-9b8bd6bdd1a2/content>

2. Васильєва Т.А., Дерев'янка Ю.М., Лукаш О.А., Матющенко М.М. Освітня екосистема як сучасна модель удосконалення взаємовідносин у системі «Освіта» - «Ринок праці». Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 4, 2022.

3. Пропозиції Українського кластерного альянсу для програм підтримки та розвитку інноваційних екосистем [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://www.clusters.org.ua/blog-single/position-paper-innovational-ecosystems/>

4. Педченко Н.С., Нестуля Ю.О., Кудацькій О.М., Педченко М.Г. Інноваційна екосистема відновлення національної економіки: теоретичний аспект. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі, Випуск 4(110), 2023.

5. Тихонова Н.В. Концепція підприємницької екосистеми в професійній (професійно-технічній) освіті України. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки» № 25, 2023.

DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.03.2023.066>

ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ВІРТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ

У сучасній цифровій економіці віртуальне підприємництво стає все більш актуальним, особливо в Україні, де зростає попит на технологічні рішення і нові бізнес-моделі. Підприємці стикаються з низкою викликів, включаючи швидкі зміни на ринках, постійну потребу в оновленні знань і вміння адаптуватися до нових технологій. У таких умовах інформальна освіта стає ключовим ресурсом, що дозволяє підприємцям самостійно набувати актуальних навичок і знань.

Інформальна освіта відіграє важливу роль у розвитку віртуального підприємництва, оскільки охоплює всі форми навчання, які відбуваються поза межами традиційної освітньої системи, без формальних вимог. Це включає самостійне опанування матеріалу, обмін досвідом через онлайн-форуми, участь у вебінарах, перегляд освітніх відео чи проходження онлайн-курсів.[1] Переваги цих методів полягають у їхній швидкості та адаптивності: підприємці можуть навчатися в режимі онлайн, підлаштовуючи своє навчання в зручний для них час.

Сьогодні підприємці в Україні стикаються з низкою нових викликів, зумовлених як внутрішніми, так і глобальними чинниками. Воєнний стан став одним із найбільших факторів, що впливають на бізнес-середовище. Багато компаній зіткнулися зі збоєм ланцюгів постачання, змінами у логістиці та складнощами у пошуку нових ринків збуту. Усе це змушує підприємців адаптувати свої бізнес-моделі, переорієнтовуючи їх на глобальні ринки та нові форми співпраці.[2]

Окрім цього, значний виклик становлять швидкі зміни у сфері цифрових технологій. В умовах постійної цифрової трансформації підприємці мають швидко реагувати на зміни ринку, впроваджувати інновації та навчатися новим навичкам. Ці виклики стимулюють розвиток віртуального підприємництва, яке дозволяє ефективніше пристосовуватися до сучасних умов.

Сучасне середовище створює нові виклики, з якими стикаються українські підприємці. Сьогодні як ніколи важливо мати швидкий доступ до нових знань і навичок. У цьому контексті інформальна освіта стає ключовим інструментом для підтримки та розвитку. Вона дає можливість підприємцям оперативно реагувати на зміни ринку та впроваджувати інновації.

Використовуючи інформальні освітні ресурси підприємці можуть отримати необхідні знання для ведення бізнесу в сучасних реаліях. Це дозволяє їм освоювати актуальні інструменти цифрового маркетингу, управління підприємством на відстані та розширяти свої бізнес шляхом залучення нових фінансових технологій.

Крім того, інформальна освіта сприяє розвитку необхідних цифрових навичок, таких як робота з платформами для електронної комерції, цифрова аналітика та управління командою через дистанційні інструменти.

Отже, інформальна освіта не лише допомагає підприємцям долати нові виклики, але й виступає рушійною силою для їхнього розвитку в умовах цифрової економіки.

Класичні освітні програми забезпечують базові знання, що є основою для розвитку критичного мислення, управлінських та аналітичних навичок, проте вони часто не встигають за швидкими змінами на ринку та новими технологічними тенденціями. У цьому контексті інформальна освіта стає важливим доповненням, даючи можливість студентам і підприємцям одразу застосовувати нові знання на практиці.[3]

Поєднання обох підходів забезпечує ширший доступ до навчання і розвитку підприємців на різних етапах їхньої кар'єри. Багато університетів і бізнес-шкіл вже включають у свої програми навчання на таких платформах, як Coursera або UdeMy, що дозволяє студентам отримувати додаткові знання одночасно з основним навчанням.[4]

Для створення партнерських відносин між освітніми установами та бізнесом компанії можуть пропонувати своїм працівникам і підприємцям доступ до навчальних програм, що дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними на ринку праці та бізнесу.

Швидкий доступ до нових знань і навичок, який забезпечують альтернативні форми освіти, дозволяє підприємцям швидко адаптуватися до змін. Це особливо важливо в умовах, з якими зустрічаються підприємці в Україні, як через вплив воєнного стану, так і через швидкі зміни в світових технологічних тенденціях.

Важливим є також поєднання інформальної освіти з традиційними навчальними програмами для створення комплексної системи підготовки підприємців, яка відповідатиме сучасним реаліям.

Для подальшого розвитку інформальних освітніх ініціатив для підприємців необхідно розширювати доступ до якісних ресурсів, співпрацювати з бізнесом та освітніми установами, а також підтримувати створення нових форматів навчання, що дозволять підприємцям ефективно діяти в умовах глобалізованої цифрової економіки. Це допоможе формувати конкурентоспроможних підприємців, здатних адаптуватися до змін і сприяти економічному розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.09.2024).
2. Ковальчук, Н., & Калугарь, А. (2022). Виклики для підприємств України в умовах війни з Росією. Економіка та суспільство,(42).URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57>
3. Л.Лук'янова, Л.Ващенко (2019) Неформальна освіта різних категорій дорослого населення: теоретичні аспекти, методологічні засади(400) VIII Українсько-польський/Польсько-український науковий форум «Освіта для миру»
4. Міністерство освіти і науки України. Веб-сайт.URL: <https://mon.gov.ua/news/coursera-rozshiryue-vilniy-dostup-do-kursiv-dlya-ukrainskikh-zakladiv-vishchoi-osviti> (дата звернення: 24.09.2024)

ПЕРЕДОВІ ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року відкрило епоху безпрецедентної національної кризи, що загрожує суверенітету, єдності та майбутньому України. Ця агресія порушила повсякденне життя, змусивши мільйони людей, включаючи студентів, освітян та сім'ї, покинути свої домівки в межах країни та за її межами. Однак в умовах таких потрясінь Міністерство освіти і науки України діяло швидко, щоб зберегти функціонування освітньої системи, забезпечивши доступ до освіти навіть в умовах війни. Таке швидке реагування продемонструвало стійкість інституційних структур України, що дозволило освітньому сектору адаптуватися до нових реалій, створивши правову базу та організаційні рішення для безпечного навчання. Незважаючи на ці заходи, фінансові обмеження, спричинені воєнним станом, призвели до значного скорочення фінансування освіти.[1] Тим не менш, критичні напрямки в освітньому секторі продовжують отримувати підтримку завдяки зовнішньому фінансуванню від міжнародних організацій та іноземних партнерів. У цих нових умовах роль підприємницької освіти в економічній реконструкції України набула нової актуальності, особливо як катализатора створення бізнесу, інновацій та відновлення економіки в післявоєнний період.

Підприємницька освіта має величезний потенціал для вирішення соціальних та економічних проблем України під час та після війни. Малі та середні підприємства (МСП), на які припадає близько 60% валового внутрішнього продукту (ВВП) України та 79% робочих місць, є основою економіки країни. Їх здатність швидко адаптуватися до ринкових умов, впроваджувати інновації та створювати послуги з доданою вартістю робить їх особливо важливими на етапі післявоєнної відбудови.[5] Таким чином, розвиток підприємницької освіти має вирішальне значення для надання українській молоді та широким верствам населення навичок, необхідних для запуску стартапів, розвитку бізнес-ідей та стимулювання економічної активності як на мікро-, так і на макрорівні.

У післявоєнній Україні, де багато галузей промисловості зазнали руйнувань, а втрата робочих місць є масовою, підприємницька освіта відкриває шлях до економічного відновлення, дозволяючи людям започатковувати бізнес, який відповідає нагальним потребам ринку. Оскільки підприємництву притаманна здатність до адаптації, розвиток підприємницької культури в системі освіти дасть змогу людям знаходити креативні рішення для безлічі економічних викликів, що стоять перед Україною.[1]

У післявоєнній Україні потреба в економічній диверсифікації та інноваціях є першочерговою. Створення стартапів - невеликих, гнучких компаній, що спеціалізуються на інноваційних рішеннях - є можливістю для швидкого відновлення економіки. Стартапи необхідні для стимулювання технологічного прогресу та задоволення суспільних потреб, таких як охорона здоров'я, енергетика та логістика, які серйозно постраждали від війни. Завдяки підприємницькій освіті люди можуть отримати навички, необхідні для запуску стартапів, які сприятимуть відновленню цих секторів.

Одним із прикладів стартапу є «*Play for Ukraine*» - інноваційна онлайн-гра, яка дозволяє гравцям руйнувати ворожі веб-сайти.[4] Це рішення для цифрової війни дає можливість пересічним українцям допомагати українським військовим без фізичного ризику. Інший помітний проект - *Zerno.bio* у співпраці з *Biotechhub*, де вчені розробили спеціальний крем для шкіри з регенеративними властивостями для лікування таких травм, як подряпини, опіки та тріщини. Ця інновація пропонує рішення для швидкого загоєння, що є вкрай важливим для тих, хто постраждав від війни. *Tech Startup School* розробила мобільні пристрої для військової розвідки. Ці дистанційно керовані транспортні засоби допомагають виявляти позиції та пересування ворога за допомогою передових технологій, таких як радар та оптико-електронні системи, пропонуючи критично важливу розвідувальну інформацію на полі бою. Ці стартапи не лише допомагають Україні в обороні, але й сприяють підтримці економічної структури країни.

Однією з найважливіших проблем післявоєнної України є високий рівень безробіття, спричинений руйнуванням інфраструктури, бізнесу та промисловості. Підприємницька освіта пропонує вирішення цієї проблеми шляхом надання особам навичок, необхідних для створення власних можливостей працевлаштування через заснування власного бізнесу. Розвиваючи культуру підприємництва, Україна може знизити рівень безробіття, одночасно стимулюючи економічне зростання.

Програми підприємницької освіти мають наголошувати на розвитку практичних навичок з управління бізнесом, маркетингу та фінансового планування. Це дасть змогу започаткувати та розвивати малий бізнес, орієнтований на місцеві ринки, такі як сільське господарство, будівництво та роздрібна торгівля - галузі, які відіграватимуть ключову роль у відновленні економіки України. Окрім створення робочих місць, ці підприємства можуть надавати необхідні товари та послуги громадам, які відновлюються після війни, що сприятиме соціальній стабільності.

У контексті післявоєнного відновлення університети можуть діяти як центри підприємницьких інновацій, об'єднуючи студентів, науковців та професіоналів галузі для спільної роботи над бізнес-проектами, спрямованими на вирішення економічних проблем країни. Розвиваючи партнерство між університетами та бізнес-сектором, Україна може створити динамічну екосистему, яка сприятиме зростанню стартапів та МСП.

Щоб максимізувати свій вплив, університети повинні пропонувати спеціалізовані програми з підприємництва, які зосереджуються на практичних бізнес-навичках, таких як бізнес-планування, аналіз ринку та фінансовий менеджмент. Ці програми також повинні надавати студентам можливість отримати реальний досвід через стажування, менторські програми та участь у бізнес-інкубаторах.[3] Такий практичний підхід дозволить студентам застосувати свої теоретичні знання на практиці, підготувавши їх до запуску успішного бізнесу в умовах післявоєнної економіки. Розвиваючи культуру підприємництва, Україна може створити більш самодостатнє та інноваційне суспільство, яке буде краще підготовлене до майбутніх викликів. Надаючи людям навички та знання, необхідні для започаткування бізнесу, підприємницька освіта може допомогти відновити економіку України, знизити рівень безробіття та підвищити національну стійкість. Університети, зокрема, слугуватимуть ключовими рушіями цього процесу, діючи як центри підприємницьких інновацій та співпраці. Завдяки стратегічним інвестиціям у підприємницьку освіту Україна може закласти фундамент для процвітаючого та сталого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Паздрій В. Розвиток підприємницької освіти як виклик поствоєнної відбудови [Електронний ресурс] / Паздрій Віталій // Економіка підприємства: теорія і практика : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 жовт. 2022 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; [орг. ком.: І. Репіна (відп. за вип.) та ін.]. – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2022. – С. 400–404.
2. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання / наук. консульт. Т. Вакуленко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. 31
3. Рогова В.Б., Єресько О. В., Баженов Є. В. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
4. Play for Ukraine. URL: <https://playforukraine.life>
5. Промова Президента України: «Аби ситуація в економіці покращилася, потрібно, щоб країна жила й працювала попри війну». Офіційне інтернет-представництво президента України. URL : <https://www.president.gov.ua/news/abi-situaciya-v-ekonomici-pokrashilasya-potribno-shob-krayin-74389>

УДК 377

Каспирович А.В., аспірант
Вінницький національний технічний університет

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Підприємницька освіта є одним із найважливіших інструментів для відновлення ринку праці України після війни. Масова міграція кваліфікованих працівників, мобілізація цінно орієнтованих працівників, повернення ветеранів на ринок праці на середню зарплату двічі меншу за «фронтову» – всі ці фактори можуть стати критичними для ринку праці нашої країни. Відновлення ринку є необхідною умовою для стабілізації економіки та забезпечення розвитку країни, і саме підприємницька освіта відіграє провідну роль у цьому процесі. Згідно з даними Міністерства економіки України, рівень безробіття значно зріс через припинення діяльності багатьох компаній, а рівень зайнятості на 50% менший за еквівалентний показник в ЄС, тому необхідно створювати нові можливості для працевлаштування [1, с. 12].

Підприємницька освіта надає людям не лише нові знання та навички, але й стимулює розвиток малих та середніх підприємств (МСП), які є основою для створення нових робочих місць. Її значення полягає в здатності розвивати підприємницьке мислення та навички управління, що допомагає адаптуватися до постійних змін у ринковій економіці. Підприємницька освіта охоплює вивчення таких важливих аспектів, як розуміння ринкових процесів, фінансова грамотність, управління ризиками та інноваційна діяльність [2, с. 32]. Ці знання дозволяють як молоді, так і дорослим починати та розвивати власні бізнеси, що особливо актуально у поствоєнний період.

У післявоєнному контексті важливо залучати до підприємницької освіти специфічні групи населення, такі як ветерани, внутрішньо переміщені особи та жінки. Для ветеранів підприємницька освіта може бути інструментом реінтеграції в цивільне життя,

використовуючи навички лідерства та дисципліни [3, с. 89]. Практика США після другої світової війни демонструє, що колишні військові, особливо командири різних рівнів, стають успішними підприємцями та керівниками вищого рівня. З іншого боку внутрішньо переміщені особи потребують нових можливостей для заробітку, а підприємницька освіта може допомогти їм адаптуватися та почати власну справу [3, с. 130]. Жінки, які традиційно працюють у соціальних сферах, можуть розвивати соціальні підприємства, що сприятиме не лише їхній самозайнятості, але й створенню нових робочих місць.

Підприємницька освіта є також важливим фактором розвитку інновацій та інтеграції України в глобальні ринки. В умовах післявоєнної модернізації економіки країна повинна рухатися в напрямку впровадження новітніх технологій та інновацій. Розвиток нових галузей, таких як ІТ, агротехнології, зелена енергетика тощо [4, с. 221], може забезпечити не лише зростання ВВП, але й створення конкурентоспроможних експортно орієнтованих підприємств, що зміцнить позиції України на міжнародних ринках.

Інтеграція підприємницької освіти у всі рівні освіти України є необхідною умовою для її ефективного функціонування. На шкільному рівні варто запровадити інтерактивні курси, що сприятимуть розвитку підприємницького мислення у дітей [4, с. 53]. На університетському рівні створення центрів підприємництва, які надаватимуть студентам можливість реалізовувати бізнес-ідеї, може стимулювати розвиток стартапів та соціальних підприємств. Важливою складовою є співпраця між університетами та бізнесом через бізнес-інкубатори та акселератори [5, с. 112].

Нижче наведена таблиця, яка містить інформацію про три типи освіти, які сприяють розвитку підприємницьких навичок.

Тип провайдера	Характеристика	Приклад
Підприємницька освіта при ВНЗ, в т.ч. державна	Факультети, спеціальності, програми чи дисципліни ВНЗ, бізнес-школи	Києво-Могилянська бізнес-школа (KMBS), Львівська бізнес-школа, УКУ.
Грантова освіта під егідою міжнародних структур	Грантові програми, курси та тренінги для підтримки підприємництва	Гранти USAID для МСП, програми "Startup Ukraine".
EdTech агрегатори та онлайн-школи	Платформи для дистанційного навчання та менторських програм.	Coursera, Udemy, Laba, Бізнес-Конструктор

Світові тенденції в сфері освітніх технологій (EdTech) показують, що онлайн-агрегатори навчання, такі як Coursera та Udemy, значно розширюють доступ до якісної спеціалізованої освіти, в т.ч. підприємницької. Це дозволяє залучати різні групи населення, які раніше не мали можливості навчатися або працювати у сфері підприємництва. Освітні платформи, такі як Бізнес-конструктор чи Laba, забезпечують доступ до менторської підтримки, надаючи можливість застосувати отримані знання на практиці.

Отже, підприємницька освіта є ключовим фактором для активізації нових груп населення для відновлення економіки. Втрата кваліфікованих працівників через міграцію, мобілізацію та загибель створює гостру потребу в підготовці нових кадрів. Завдяки розвитку підприємницької освіти Україна зможе не лише відновити ринок праці, але й стимулювати економічний розвиток, інтеграцію в глобальні ринки та впровадження інновацій у різних секторах економіки.

Список використаних джерел:

1. Міністерство економіки України. Економічні наслідки війни та відновлення ринку праці. – Київ: Міністерство економіки України, 2023. – 200 с.
2. Давидов, О. М. Підприємництво в умовах цифрової економіки. – Харків: ХНУ, 2023. – 240 с.
3. Кабінет Міністрів України. Підтримка ветеранів та учасників бойових дій в економічному секторі. – Київ: КМУ, 2023. – 95 с.
4. Світовий банк. Перспективи відновлення економіки України. – Світовий банк, 2022. – 250 с.
5. Гончарук, А. М. Економічна освіта: навчальні підходи для школярів. – Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2022. – 150 с.
6. Сидоренко, М. Підприємницька освіта для молоді: інноваційні підходи. – Львів: ЛНУ, 2022. – 310 с.

УДК 331

Бондаренко Д.В., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ПЕРЕДОВІ ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Після війни, яка спричинила значні руйнування економічної інфраструктури, Україна стоїть перед важливим викликом — масштабним відновленням. Одним із ключових аспектів цього процесу є підприємницька освіта, яка готує нове покоління лідерів та фахівців, здатних вивести країну на новий рівень економічного розвитку. Розглянемо сучасні підходи до підприємницької освіти та її роль у відновленні економіки України.

Підприємницька освіта відіграє ключову роль у підготовці молодих спеціалістів та підприємців до створення бізнесів, що здатні адаптуватися до складних економічних умов. У післявоєнний період особливо важливою є роль освіти у створенні нових робочих місць і підтримці малого та середнього бізнесу, які є основою економічного відновлення країни. Як підкреслюють експерти, підприємницька освіта допомагає студентам не лише отримувати знання про бізнес, але й розвивати такі навички, як креативність, адаптивність та інноваційне мислення.

Згідно з дослідженнями, підприємницька освіта, зокрема через залучення студентів до стартапів і бізнес-проектів, надає можливість не лише отримати практичні навички, а й розвинути важливі якості, такі як адаптивність, креативність і стратегічне мислення. Це особливо важливо для економік у постконфліктних регіонах, де підприємницькі екосистеми можуть підтримувати економічне зростання та створення нових робочих місць [1].

Сучасні програми підприємницької освіти використовують декілька підходів, які вже продемонстрували свою ефективність у міжнародній практиці. Одним із найбільш популярних методів є проєктне навчання, яке дозволяє студентам працювати над реальними бізнес-проєктами. Це сприяє розвитку навичок адаптації до змін та креативного мислення, що особливо важливо в умовах відновлення економіки. Дослідження показують, що практичний досвід через стартапи й участь у бізнес-проєктах дозволяє студентам набути навичок, необхідних для успішного підприємницького розвитку.

Інший важливий підхід — менторство та наставництво. Наставники допомагають майбутнім підприємцям уникати типових помилок та надають практичні поради. Менторські програми створюють важливі мережі підтримки, що дозволяють молодим бізнесменам отримувати доступ до експертних знань та ресурсів, які допомагають у розвитку їхніх проєктів[2].

Також важливу роль відіграють цифрові платформи та онлайн-навчання, які роблять підприємницьку освіту доступною ширшому колу людей. Платформи, такі як Coursera, надають доступ до курсів, які викладаються провідними університетами світу, забезпечуючи студентам необхідні знання для успішного старту своїх бізнесів.

Підприємницька освіта матиме вирішальне значення для відновлення України після війни, сприяючи підготовці фахівців, які можуть ефективно реалізовувати проєкти з відбудови інфраструктури та стимулювати економічний розвиток. У таких галузях, як будівництво, енергетика, агротехнології та інновації, підприємці будуть ключовими гравцями, здатними залучати інвестиції та створювати нові робочі місця. Сучасні дослідження свідчать, що для успішної реалізації інфраструктурних проєктів після конфліктів критично важливими є розвиток навичок стратегічного управління, фінансового планування та інноваційного підходу. Підприємницька освіта допоможе майбутнім підприємцям не лише адаптуватися до нових умов, але й знайти оптимальні рішення для конкретних викликів у постконфліктній економіці.

Також важливою є підтримка підприємницьких екосистем, які забезпечують доступ до інвестицій, менторства та партнерських мереж, що значно спрощує залучення зовнішніх інвестицій у відбудову економіки. Успішне залучення інвестицій у післявоєнний період вимагає тісної співпраці між урядом, бізнесом та освітніми установами, які готують нове покоління підприємців. Сучасні підприємницькі програми можуть допомогти молодим українським підприємцям створювати інноваційні бізнес-моделі, що здатні швидко інтегруватися в європейські та світові ринки. Наприклад, проєкти з розвитку відновлюваної енергетики та агротехнологій можуть отримати значну фінансову підтримку від міжнародних інвесторів завдяки ефективному обґрунтуванню бізнес-моделей[3].

Підприємці, які отримали належну освіту, мають всі шанси запропонувати добре підготовлені інвестиційні проєкти для залучення міжнародного капіталу. Створення сприятливого інвестиційного клімату є важливим фактором для відбудови України, а підприємницька освіта допоможе майбутнім лідерам пропонувати інноваційні рішення для інфраструктурних та бізнесових проєктів.

На думку аналітиків, застосування інноваційних підходів до фінансового планування та використання сучасних технологій значно підвищать шанси на успішне залучення інвестицій у проєкти з відбудови, особливо в таких сферах, як сільське господарство та енергетика[4].

Підприємницька освіта відіграє ключову роль у післявоєнному відновленні економіки України. Використання передових практик, таких як проєктне навчання, цифрові платформи та програми наставництва, сприятиме формуванню нового покоління підприємців, здатних створювати інноваційні бізнеси та успішно керувати великими проєктами. Водночас підготовка підприємців до взаємодії з міжнародними інвесторами стане одним із вирішальних чинників для залучення капіталу в Україну.

Список використаних джерел:

1. Moritz, A., Block, J.H. & Morina, F. Entrepreneurship in post-conflict countries: a literature review. *Rev Manag Sci* 18, 3025–3083 (2024). URL: <https://doi.org/10.1007/s11846-023-00705-1>
2. Belitski, M., Cherkas, N. & Khlystova, O. Entrepreneurial ecosystems in conflict regions: evidence from Ukraine. *Ann Reg Sci* 72, 355–376 (2024). URL: <https://doi.org/10.1007/s00168-022-01203-0>
3. OECD. "Ukraine: Policies for Recovery and Growth." OECD Report, 2022. URL: <https://oecd.org/ukraine>
4. World Bank. "Ukraine Recovery Investment Opportunities." World Bank Report, 2023. URL: <https://worldbank.org/ukraine/recovery>

УДК 330.675

Бакученіте В.А., магістр
Мельник Л.С., доктор філософії з економіки, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

Міжнародні корпорації є важливими суб'єктами сучасної глобальної економіки, впливаючи на розвиток національних економік, формування нових ринків та інтеграцію країн у світову економічну систему. Завдяки високій мобільності капіталу, передовим технологіям та доступу до глобальних ринків, міжнародні корпорації мають можливість швидко адаптуватися до змін економічних умов і формувати нові бізнес-моделі.

Довгострокове зростання міжнародної корпорації в умовах швидко змінюваного зовнішнього бізнес-середовища вимагає вдосконалення управлінських систем. Цей процес спрямований на розробку та поетапне впровадження довгострокової стратегії організаційного розвитку.

Завдяки такій стратегії стає можливим не лише ефективно управляти організаційними змінами, а й прогнозувати потенційні напрями для вдосконалення. Затримки або несвоєчасні рішення щодо організаційної перебудови можуть призвести до значного зниження продуктивності корпорації [1, с. 85].

Основним джерелом змін є невідповідність між окремими елементами системи. Міжнародні корпорації функціонують як відкриті системи, які активно взаємодіють з різноманітними суб'єктами в багатьох сферах, зокрема політичній, інвестиційній, адміністративній, ринковій та соціальній.

У сучасному глобалізованому світі міжнародні корпорації відіграють одну з ключових ролей в економічному розвитку багатьох країн. Вони не лише сприяють інтеграції ринків, але й формують нові підходи до ведення бізнесу, розвитку інновацій і використання ресурсів. Управління розвитком таких корпорацій є складним процесом, що включає стратегічне планування, впровадження інновацій, оптимізацію ресурсів і врахування глобальних викликів [2, с. 58].

Глобалізація є основним рушієм розвитку міжнародних корпорацій, оскільки вона сприяє відкриттю нових ринків і розширенню можливостей для масштабування бізнесу. Для ефективного управління корпорації розробляють довгострокові стратегії, що враховують глобальні тенденції, регіональні особливості та економічні умови. Стратегічне планування

передбачає врахування політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів у різних країнах, що є важливим для успішного функціонування корпорації.

Наприклад такі компанії, як Apple і Google, вибудували свої стратегії на основі глибокого розуміння глобальних споживчих потреб та інноваційних технологій, що дозволяє їм утримувати лідерські позиції на ринку.

Інновації є основним фактором успішного розвитку міжнародних корпорацій. В умовах швидких змін на ринках та зростаючої конкуренції корпорації змушені постійно вдосконалювати свої продукти, послуги та бізнес-процеси. Інноваційні підходи допомагають компаніям створювати нові продукти та технології, які задовольняють змінні потреби клієнтів і підвищують ефективність внутрішніх процесів.

Amazon є прикладом компанії, яка використовує інновації у сфері логістики та штучного інтелекту, що дозволяє їй забезпечувати високий рівень обслуговування клієнтів і підтримувати глобальну присутність.

Міжнародні корпорації стикаються з викликами, пов'язаними з управлінням багатонаціональними командами, які працюють у різних країнах з різними культурними, соціальними та правовими умовами. Важливим аспектом управління в такому контексті є розвиток лідерства, здатного ефективно управляти мультикультурними колективами. Це вимагає знання культурних особливостей, адаптивності та здатності до налагодження комунікації [4, с. 152].

У цьому контексті можна згадати компанію Unilever активно залучає працівників з різних регіонів, враховуючи місцеві особливості для успішної адаптації своїх продуктів і підходів до маркетингу.

Міжнародні корпорації постійно стикаються з численними ризиками, такими як політична нестабільність, валютні коливання, торгові бар'єри та законодавчі зміни. Управління ризиками в такому середовищі передбачає створення ефективних механізмів для ідентифікації, оцінки та мінімізації негативних впливів. Важливою складовою управління ризиками є диверсифікація активів та операцій у різних країнах, що дозволяє зменшити вплив окремих регіональних проблем.

Лідером у цьому прикладі є компанія Toyota завдяки своїй стратегії диверсифікації виробництва у різних країнах змогла мінімізувати ризики, пов'язані з економічними кризами в окремих регіонах.

Останнім часом все більше міжнародних корпорацій звертають увагу на соціальну відповідальність та сталий розвиток. Це не лише підвищує репутацію компаній, але й дозволяє зміцнювати відносини з клієнтами, урядами та місцевими громадами. Дотримання принципів екологічної та соціальної відповідальності стає важливим фактором довгострокового успіху на міжнародних ринках [5, с. 172].

Прикладом компанії із високим рівнем соціальної відповідальності є корпорація ІКЕА, яка активно впроваджує стратегії сталого розвитку, використовуючи екологічні матеріали у виробництві та зменшуючи вплив на довкілля.

Управління розвитком міжнародних корпорацій є складним і багатогранним процесом, який потребує врахування численних факторів, включаючи глобалізаційні тенденції, інновації, управління персоналом, ризики та соціальну відповідальність. Ефективне управління вимагає розробки гнучких стратегій, які дозволяють компаніям адаптуватися до змін у світовій економіці та залишатися конкурентоспроможними на глобальному ринку.

Важливим аспектом є впровадження ефективних управлінських систем, що дозволяють

не тільки забезпечити контроль за внутрішніми процесами, але й оперативно реагувати на зовнішні фактори, що впливають на бізнес. У цьому контексті розробка довгострокових стратегій організаційного вдосконалення стає ключовою, адже вона забезпечує планомірне вдосконалення всіх елементів системи.

Крім того, взаємодія з різноманітними зовнішніми суб'єктами – від державних органів до споживачів є невід'ємною частиною управлінського процесу. Це дозволяє міжнародним корпораціям не лише підтримувати свою конкурентоспроможність, але й активно сприяти розвитку економік країн, в яких вони функціонують.

Отже, управління розвитком міжнародних корпорацій є запорукою їх стабільності, інноваційності та успіху в умовах глобалізації, що надає можливості для зростання та зміцнення їх позицій на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Білошапка В.А. Управлінська результативність в розвитку міжнародних компаній: монографія. Київ: Графіка і Друк, 2017. 236 с.

2. Гронтковська Г. Е. Міжнародна економіка : підручник О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 384 с.

3. Іванова І. Актуальні конкурентні стратегії ТНК в умовах економіки знань. Світ фінансів, 2017. т. №3. С. 208-213.

4. Hill, C. W. L., & Hult, G. T. M. International Business: A Global Perspective. Cengage Learning. 2019, p. 152

5. Teece, D. J. Business Models, Business Strategy and Innovation. Long Range Planning, 43(2-3), 2010, p. 172-194

УДК 636-082.004.12.001

Гусак Є.С., аспірант

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Організація проведення контролю якості медичної допомоги в закладах охорони здоров'я України передбачає виконання певних функцій суб'єктами контролю задля досягнення мети з використанням відповідних методів і технічних засобів [1].

Якість медичного обслуговування розуміють як обслуговування, при якому досягається максимальний ефект використання ресурсів, безпечно задоволення медико-санітарних потреб тих пацієнтів, хто більш за все потребує допомоги, і проведення його на належному рівні без зайвих витрат.

Оцінка якості медичної допомоги - це визначення відповідності наданої допомоги встановленим на даний час стандартам, а також очікуванням і потребам пацієнтів [2, 3].

Контроль якості медичної допомоги здійснюється на різних рівнях: від Міністерства охорони здоров'я до окремого підрозділу в межах поліклініки чи лікарні. В будь-якому випадку серед цільових функцій належного рівня медичного обслуговування є забезпечення права людини на інформацію, що відповідно до статей 3 і 34 Конституції України є обов'язком держави [4].

Значні обсяги інформації з різних джерел, що формує кожен суб'єкт контролю якості за результатами перевірки, мають відповідати критеріям своєчасності збору, обробки і передачі інформації на пізні рівні управління, а також достовірності і достатнього обсягу. Ця інформація зберігається у базах даних і використовується надалі з метою оцінки динаміки змін у відповідному підрозділі. При цьому необхідно дбати про те, щоб на збір інформації щодо оцінки якості роботи працюючих не уходило надмірно часу.

Саме тому серед дієвих засобів підвищення якості контролю важливе місце займають *автоматизація і цифровізація*. Зазначеним вимогам відповідають медичні інформаційні системи (МІС). Вони включають до себе комплекс методичних прийомів, технічних засобів і алгоритмів управління, призначених для збору, зберігання, обробки і передачі релевантної інформації на різні рівні керівництва.

Виконання Програми автоматизації охорони здоров'я дозволило значною мірою вирішити питання забезпечення медичних закладів комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням і підготовленими працівниками [5].

В Україні створена і активно функціонує унікальна державна ІТ компанія "eZdorovya", яка відповідає за адміністрування національних інформаційних систем, а фактично за цифрову трансформацію системи охорони здоров'я України. Вона також контролює діяльність Центральної бази даних ЕСОЗ і надає інформаційні та консультативні послуги щодо електронної системи охорони здоров'я. Серед інших функцій цієї організації можна назвати такі: підключення, відключення та зупинка доступу медичних інформаційних систем до ЦБД; тестування та підтвердження нових функціональних можливостей медичних інформаційних систем (МІС); надання технічної підтримки МІС з питань взаємодії з ЦБД.

Крім цієї організації функціонуванням Центральної бази даних опікується ДП "Електронне здоров'я", яка надає відповідну технічну підтримку працівникам ЦБД.

Міністерство охорони здоров'я України формулює політику в цій галузі і відповідає за реалізацію реформ.

"Національна служба здоров'я України" (НСЗУ) аналізує факти, використовує їх для прогнозування потреб населення у медичних препаратах, а також для дотримання державою фінансових гарантій перед населенням і медичними закладами за надання медичних послуг.

Бізнес - це електронні медичні інформаційні системи, які дають змогу автоматизувати роботу медичних закладів, включаючи ЦБД.

На сьогоднішній день найпопулярнішим програмним забезпеченням, якими користуються в рутинній роботі медичних закладів - це Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Visio, "Стаціонар" і "Поліклініка". Ці програми дозволяють прискорити такі процеси первинного контролю, як реєстрація і статистична обробка даних, графічне представлення і динаміка змін певних параметрів. На нашу думку, суттєвим моментом вдосконалення стане впровадження таких електронних документів, як історія хвороби і паспорт пацієнта. Ці електронні документи мають містити відомості про клінічні діагнози, лікарські призначення, результати лабораторних аналізів та інших форм діагностики хвороб, динаміки розвитку захворювання і особливості реакції пацієнта під час надання медичної допомоги, що дозволяє вносити зміни в режимі реального часу і в найкоротші терміни відслідковувати клінічний результат. Велику роль відіграє можливість здійснення таких елементів фінансового контролю, як підрахунок вартості кожного клінічного випадку, а також рівень і обсяг небезпечних втручань [5].

Окремий аспект застосування інформаційних технологій - це можливість знизити ризики і невизначеність за рахунок оптимізації обсягу інформації, що є передумовою прийняття зважених управлінських рішень. Застосування медичних інформаційних систем, ми вважаємо важливим інструментом для керівників, щодо прийняття ними оптимальних рішень, особливо в умовах дефіциту фінансових, кадрових і матеріальних ресурсів.

Функціонування медичних інформаційних систем вимагає належного рівня захисту інформації. Вирішення цієї проблеми здійснюється в двох напрямках: організаційному (організація роботи щодо обігу, збирання, зберігання і використання даних) і правовому (видання документації, звітування тощо) [4].

Таким чином, запровадження і використання інформаційних технологій дозволяє прискорити обмін інформацією і комунікації в системі контролю якості медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми фінансового управління: глобальні тенденції і національна практика: Монографія / за ред. Т. І. Єфименко. К.: ДННУ "Акад.фін.управління", 2018. 496 с.
2. Ловінська Л. Г., Олійник Я. В., Бондар Т. А. Нормативно-правове забезпечення звіту про управління підприємств в Україні. Фінанси України, 2018. С. 19-44.
3. Олійник Я. В., Бондарь М. І., Лисенко Н. М. Облік і звітність підприємств у системі оподаткування: навч. посіб. К.: ДННУ "Акад. фін. Управління". 2014.
4. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу держави України: моногр. Харків: Право. 2018. 98 с.
5. Організація контролю якості медичної допомоги в закладах охорони здоров'я. Метод. рекомендації/ кол. авторів. Київ: 2014.

УДК 330.675

Шибкой Д.Є., аспірант

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління»

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Цифровізація економіки в сучасному світі створює нові виклики та можливості, які змінюють традиційні бізнес-процеси, міжнародну торгівлю та фінансові системи. Одним із ключових аспектів цього переходу є розвиток підприємницької освіти, яка має допомогти молодим підприємцям адаптуватися до нових реалій. Особливо важливою стає освіта, яка фокусується на розумінні міжнародного оподаткування, що набуває дедалі більшого значення у цифровому середовищі, де підприємства часто діють на глобальному ринку. В умовах цифровізації економіки знання про міжнародні податкові правила та їхній вплив на бізнес є критично важливими для успішної діяльності компаній та стартапів [1].

Метою даного дослідження є аналіз впливу підприємницької освіти на розвиток цифрових компетенцій і навичок у сфері міжнародного оподаткування, а також вивчення методів, які сприяють підготовці молодих підприємців до викликів глобалізованої цифрової економіки. Основна увага приділяється необхідності адаптації підприємницької освіти до умов цифровізації та глобальних змін у міжнародному податковому середовищі.

Для досягнення поставленої мети використано такі методи:

1. Аналіз наукової літератури. Проведено огляд сучасних досліджень у сфері підприємницької освіти в контексті цифровізації та міжнародного оподаткування. Вивчено тенденції розвитку міжнародного оподаткування в умовах цифрової економіки та їхній вплив на підприємницьку діяльність [2].
2. Анкетування студентів. Було опитано студентів, які брали участь у підприємницьких програмах з акцентом на міжнародні аспекти ведення бізнесу, включаючи питання оподаткування та фінансового планування в умовах цифровізації [3].
3. Аналіз досвіду університетів. Вивчено освітні програми, що спрямовані на розвиток цифрових навичок у студентів та їх підготовку до вирішення питань міжнародного оподаткування в глобальному середовищі [4].
4. Кейс-стаді успішних проєктів. Проаналізовано кілька успішних кейсів цифрових стартапів, що оперують на міжнародному ринку, з акцентом на проблеми оподаткування та їх вирішення [5].

Основні результати:

1. Розвиток цифрових компетенцій. Підприємницька освіта, яка враховує вплив цифровізації, стимулює розвиток у молодих підприємців необхідних цифрових навичок. Студенти навчаються використовувати сучасні технології для управління фінансами, включаючи розуміння аспектів міжнародного оподаткування та дотримання відповідних законодавчих норм [3].
2. Практичні аспекти міжнародного оподаткування. В умовах цифрової економіки міжнародне оподаткування стає складнішим, оскільки компанії часто працюють у кількох юрисдикціях. Підприємницька освіта дозволяє студентам ознайомитися з новими глобальними підходами до оподаткування, такими як угоди про уникнення подвійного оподаткування та податкові правила для цифрових послуг [2].
3. Інтернаціоналізація підприємницької освіти. Одним із важливих елементів сучасної підприємницької освіти є її міжнародний аспект. Студенти мають можливість вивчати вплив глобальних податкових правил на ведення бізнесу у цифровій економіці. Участь у міжнародних програмах та семінарах допомагає їм адаптуватися до змін в оподаткуванні цифрових компаній на глобальному рівні [5].
4. Роль цифрових платформ. Освітні платформи та інструменти для підприємницької діяльності у цифровому середовищі значно полегшують ведення бізнесу на міжнародному рівні. Важливу роль відіграє знання про податкове законодавство різних країн та цифрові системи для його дотримання [4].

Відтак, підприємницька освіта, яка адаптується до умов цифровізації економіки, є необхідною для підготовки молоді до викликів глобалізованого світу. Студенти, які отримують знання про міжнародне оподаткування та його вплив на цифрову економіку, можуть більш успішно адаптуватися до сучасних умов та уникати податкових ризиків. Для подальшого розвитку підприємницької освіти необхідно включати в програми курси з міжнародного податкового планування, а також підготовку щодо використання цифрових інструментів для ведення бізнесу. Це дозволить молодим підприємцям більш ефективно працювати на глобальному ринку, зменшуючи ризики та підвищуючи конкурентоспроможність їхніх проєктів [3, 5].

Список використаних джерел:

1. Шаргородська Н. Розвиток підприємницького мислення у студентів у процесі професійної підготовки // Проблеми освіти. – 2022. – № 1. – С. 45–52.
2. Hannon, P. D. Why is the Entrepreneurial University Important? // Journal of Entrepreneurship. – 2018. – Vol. 12, № 4. – P. 21–35.
3. Fenton, M., Barry, A. Entrepreneurial Education in Higher Education: Trends and Insights // International Review of Entrepreneurship. – 2020. – Vol. 18, № 2. – P. 102–117.
4. Шапіро О. Інноваційне підприємництво: Від освіти до успіху // Наукові праці Національного університету. – 2021. – Т. 19, № 3. – С. 88–95.
5. European Commission. Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the Entrepreneurial Spirit in Europe. – Brussels: European Commission, 2019. – 47 p.

УДК 339.94.73

Микитин П. І., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

МОТИВАЦІЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ

З досвіду країн з розвинутою економікою інтеграція підприємницьких структур є ключовим процесом, що сприяє гармонізації ресурсів і можливостям на ринку. Такі структури є джерелом спільного створення цінностей і відкритих інновацій через доступ до нових навичок, знань та технологій шляхом розподілу ризиків й інтеграції додаткових компетенцій.

Унаслідок війни в Україні багато підприємств зазнали суттєвих втрат, і деякі були змушені переміститися на більш безпечні території. Це створює численні виклики для бізнесу загалом впливаючи на економіку країни. Серед основних проблем для вітчизняних підприємницьких структур найважливішими завданнями є відновлення зруйнованих підприємств і інфраструктури та адаптація бізнес-процесів до нових умов, що потребує суттєвих фінансових вливань і часу. Тому питання об'єднання бізнесів в інтеграційні підприємницькі структури є актуальним і своєчасним.

У загальному розумінні, інтеграція – це система, яка об'єднує різні елементи або підрозділи для забезпечення ефективної взаємодії та співпраці між ними.

Існує кілька форм інтеграції: горизонтальна (об'єднання компаній на одному рівні виробничого ланцюжка), вертикальна (злиття з постачальниками чи дистриб'юторами) та конгломератна (злиття різних бізнесів).

Інтеграційні процеси між економічними суб'єктами охоплюють економічну, соціальну та технологічну інтеграції:

1. Економічна інтеграція пов'язана з залученням інвестицій, створенням спільних підприємств та розвиток регіональних економік через укладення торгових угод;
2. Соціальна інтеграція полягає у підтримці різноманітних соціальних груп, забезпечення рівного доступу до ресурсів і можливостей, а також у розвитку політики включеності;
3. Технологічна інтеграція заснована на суспільному впровадженні нових технологій (штучний інтелект, цифровізація та автоматизація) і сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності.

Проблемам створення і розвитку інтеграційних підприємницьких структур присвячено значну кількість зарубіжних і вітчизняних науково-прикладних досліджень. На наш погляд,

поняття «інтеграційна структура» можна ототожнити з поняттям «інтегрована бізнес-структура», що надали Пилипенко А. А. і Ярошенко І. В.: «Інтегрована бізнес-структура є сукупністю неоднорідних за складом економічних агентів, кожен з яких має властиві тільки йому характеристики, між якими виникають істотні й регулярні взаємозв'язки, що спричиняють взаємообумовлений вплив один на одного» [1, С. 86].

Отже, інтеграція підприємницьких структур передбачає об'єднання різних суб'єктів господарювання або компонентів для функціонування як єдиного цілого. Цей процес може включати злиття, поглинання, партнерства або інші форми співпраці для підвищення ефективності, економії від масштабу та конкурентоспроможності на ринку. Метою інтеграції підприємницьких структур є створення більш сильної та стійкої організації, здатної адаптуватися до мінливих ринкових умов і ефективно використовувати можливості зростання.

У роботі Г. Річардсона визначено основні фактори, які спонукають компанії до зміцнення своїх міжфірмових зв'язків [2]. До таких віднесено [3]:

- стихійність міжфірмових взаємовідносин;
- загострення конкуренції;
- зростаючий рівень невизначеності зовнішнього середовища;
- підвищення ролі інформації як важливого ресурсу;
- втрачання бізнес-часу;
- збільшення кількості пропонованих продуктів і послуг при одночасному зниженні їх життєвих циклів;
- швидкісний розвиток інновацій і технологічними змінами

Інтеграція підприємницьких структур може значно впливати на зниження витрат і підвищення прибутку. Серед основних мотивів створення інтеграційних підприємницьких структур можна виділити наступні:

1. Економія на масштабах: об'єднання ресурсів та можливостей між компаніями дозволяє досягати більшої масштабності у виробництві і закупівлях, що в свою чергу може призвести до зниження витрат на одиницю продукції;

2. Оптимізація ланцюгів постачання: співпраця між підприємствами може забезпечити більш ефективну логістику і управління запасами, що знижує витрати й підвищує оперативність;

3. Доступ до нових ринків: об'єднання або партнерство з іншими фірмами може відкрити нові ринки для продажу продукції, що сприяє збільшенню прибутків;

4. Підвищення інноваційності: співпраця між фірмами може вести до створення нових продуктів або послуг завдяки обміну знаннями і технологіями, що може підвищити конкурентоспроможність;

5. Скорочення витрат на дослідження та розробки: спільні зусилля можуть дозволити знизити витрати на R&D, оскільки ризики та інвестиції розподіляються між партнерами;

6. Зменшення конкурентного тиску: співпраця з іншими компаніями може дозволити сформувати стратегічні альянси, що допоможуть зменшити конкурентний тиск на ринку.

Узагальнюючи можна стверджувати, що інтеграція підприємницьких структур – це стратегічний процес об'єднання двох або більше організацій з метою створення синергії, збільшення конкурентоспроможності та підвищення ефективності. В умовах сучасного ринку інтеграція дозволяє компаніям оптимізувати ресурси, покращити виробничі процеси та розширити клієнтську базу, що може суттєво підвищити ефективність бізнес-процесів і забезпечити стійке зростання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Пилипенко А. А., Ярошенко А. В. Конкурентна стратегія й формування системи стратегічного управління розвитком інтегрованої структури бізнесу. *Комунальне господарство міст*. 2008. № 82. С. 84-91.
2. Richardson G. V. *The Organisation of Industry. The Economic Journal*. 1972. Vol. 82. No. 327. Pp. 883–896.
3. Солнцев С. О., Жигалкевич Ж. М. Квазіінтеграція взаємодіючих підприємств : теоретичний аспект. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 12. URL: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/71.pdf>

УДК 332.7

Губенко В. В., аспірант
ДННУ “Академія фінансового управління”

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повоєнне відновлення України потребує системного підходу до економічної стабілізації, у якому важливу роль відіграє підтримка ветеранів і внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Сфера нерухомості, яка є однією з головних галузей економіки, зазнала серйозних збитків через руйнування інфраструктури [1, с.27], скорочення інвестицій та змін у попиті на житло. Ці виклики вимагають нових підходів до розвитку ринку нерухомості. Підприємницька освіта для ветеранів і ВПО стає стратегічним інструментом для підготовки фахівців, здатних створювати та розвивати бізнеси у сфері житлового та комерційного будівництва.

Освітні програми для ветеранів і ВПО сприяють їх економічній реінтеграції, надаючи навички, необхідні для започаткування власних проєктів у сфері нерухомості, що одночасно стимулює розвиток малого та середнього бізнесу. Враховуючи втрати роботи та бізнесу, а також необхідність адаптації до нових умов, освітні програми створюють основу для їх професійного зростання, підвищуючи конкурентоспроможність на ринку.

Метою дослідження є вивчення впливу підприємницької освіти на відновлення ринку нерухомості в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду. Особливий акцент зроблено на ролі ветеранів і переселенців як активних учасників відбудовчих процесів. Дослідження аналізує, як освітні програми можуть сприяти створенню нових бізнесів у сфері нерухомості, стимулювати економічне зростання та відновлювати інфраструктуру у постраждалих регіонах.

Розвиток ринку нерухомості України під час воєнного стану стикається з низкою викликів, таких як руйнування інфраструктури, переміщення населення та скорочення інвестиційної активності. Проте підприємницька освіта для ветеранів і переселенців виступає дієвим інструментом для прискорення його відновлення. Ветерани після служби, а також переселенці, які шукають нові можливості, можуть відігравати ключову роль у відбудові житла та комерційних об'єктів [1, с.30].

Ініціативи, орієнтовані на розвиток підприємницьких навичок серед ветеранів і ВПО, такі як програма "SkillLab" від Норвезької ради у справах біженців (NRC), Світового банку, SkillLab, Державної служби зайнятості, Міністерства економіки та Міністерства цифрової трансформації, допомагають ветеранам і переселенцям отримати можливості для працевлаштування та самозайнятості [2], грантові проєкти Є-Робота запустили проєкти по підтримці ветеранів [1, с.51]. Проєкт "IT Skills 4U", започаткований Amazon Web Services

спільно з Міністерством цифрової трансформації України, також показав успішність у наданні нових професійних перспектив.

Програми міжнародної співпраці, такі як ERASMUS+, надають доступ до європейської освіти у сфері підприємництва та нерухомості, що дозволяє ветеранам і переселенцям здобути актуальні знання й сприяє їх залученню до відбудови ринку нерухомості [3, с.10]. Це сприяє відкриттю нових будівельних компаній та стартапів, використовуючи лідерські та організаційні навички ветеранів.

За прогнозами Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (IER), ветерани і переселенці можуть створити до 10% нових робочих місць у постраждалих регіонах України впродовж наступних п'яти років. Їхня участь у реконструкції пошкоджених об'єктів і розробці нових інфраструктурних проектів є критично важливою для відновлення місцевих громад.

Освітні програми також вирішують питання інтеграції ветеранів і переселенців через розвиток бізнес-навичок [1, с. 61]. Наприклад, проекти на кшталт "Від бізнес-ідеї до стартапу" пропонують інтенсивні тренінги для швидкої підготовки до підприємницької діяльності. USAID Economic Resilience Activity надає ветеранам і переселенцям доступ до бізнес-інкубаторів, менторської підтримки та консультацій, що сприяє їх ефективній інтеграції у сферу підприємництва [4].

Однак, постають і певні виклики. Близько 11-30% ветеранів стикаються з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), що ускладнює їх участь у навчальних програмах. Окрім того, 60% переселенців і ветеранів відзначають нестачу стартового капіталу для запуску власного бізнесу навіть після проходження навчання. Підприємницька освіта повинна також враховувати ці виклики, включаючи питання психологічної підтримки і фінансового забезпечення для успішної реалізації бізнес-ідей.

Підприємницька освіта є ключовим фактором для успішного відновлення ринку нерухомості в умовах воєнного стану. Вона не лише сприяє економічній реінтеграції ветеранів та переселенців, але й забезпечує розвиток інфраструктури та створення нових робочих місць у постраждалих регіонах. Освітні програми, підтримувані урядом та міжнародними організаціями, допомагають цим групам отримати знання, необхідні для активної участі у відновленні економіки України.

Список використаних джерел:

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2024 рік, 86 с. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
2. Skills-First Цифровізація служби зайнятості для підтримки населення та роботодавців України. <https://skilllab.io/en-us/news/skilllab-nrc--the-world-bank-supporting-the-people-of-ukraine>
3. Програма ЄС Еразмус+ як інструмент інтернаціоналізації та впровадження домашнього завдання України на шляху вступу до ЄС. Київ. Липень 2024. https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/erasmus4ua_july_2024.pdf
4. USAID Economic Resilience Activity. "Supporting Ukraine's Economic Resilience." [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.usaid.gov/ukraine>

Гнатенко І. А., д.е.н., професор
Платонов С. М., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Алексеев А. С., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДТРИМКИ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Інфраструктура малого бізнесу включає різні елементи: фінансові інститути, цифрові платформи, освітні та консультаційні програми, підтримку державних та громадських ініціатив, які спільно сприяють розвитку підприємницького середовища. Для успішного функціонування та зростання малого бізнесу важливо, щоб ця інфраструктура була гнучкою та доступною, а також щоб використовувались сучасні підприємницькі технології, які можуть оптимізувати роботу кожного з цих елементів. Підприємницькі технології підтримки інфраструктурних елементів малого бізнесу є важливими інструментами для забезпечення стійкості, ефективності та зростання в умовах сучасної економіки. Одним з найважливіших аспектів підтримки малого бізнесу є доступ до фінансування. В умовах обмеженого стартового капіталу або недостатньої кредитної історії, багато підприємців стикаються з проблемами в залученні фінансових ресурсів. Однак сучасні підприємницькі технології, такі як фінтех-платформи, краудфандинг і мікрокредитування, допомагають подолати ці перешкоди. Вони надають малим підприємствам можливість отримати фінансування від різних джерел, зменшуючи залежність від традиційних банківських установ. Такі технології дозволяють спрощувати процедури отримання кредитів, знижувати вартість фінансових послуг і роблять фінансові ресурси більш доступними для підприємців, що в свою чергу стимулює розвиток малого бізнесу [1-2].

Діджиталізація малого бізнесу є ще одним важливим напрямом підприємницьких технологій. Використання цифрових платформ та онлайн-інструментів дозволяє малим підприємствам інтегруватися у глобальні ринки, розширювати аудиторію та підвищувати ефективність своїх операцій. Наприклад, впровадження електронної комерції через власні вебсайти або маркетплейси дає змогу підприємцям реалізовувати свою продукцію не лише на місцевих ринках, але й за межами країни. Крім того, цифрові інструменти, такі як автоматизовані програми управління запасами та системи онлайн-бухгалтерії, значно полегшують управління бізнесом і дозволяють підприємцям більше зосереджуватися на стратегічних аспектах своєї діяльності.

Технології для підтримки освітніх і навчальних програм відіграють важливу роль у розвитку підприємницького потенціалу. Малі підприємства часто стикаються з проблемою нестачі знань або навичок у певних галузях бізнесу, таких як фінансове управління, маркетинг чи правові питання. Освітні платформи та онлайн-курси, які спрямовані на розвиток підприємницьких навичок, допомагають заповнити ці прогалини. За допомогою вебінарів, онлайн-консультацій та індивідуальних програм наставництва підприємці отримують доступ до необхідних знань і досвіду, що дозволяє їм розвивати свій бізнес більш ефективно. Такі платформи також часто забезпечують мережеві можливості, що дозволяє підприємцям обмінюватися досвідом і знаннями з іншими підприємцями, розширюючи їхні можливості для співпраці.

Держава відіграє важливу роль у підтримці інфраструктурних елементів малого бізнесу через різні програми підтримки та регуляторні заходи. Важливим аспектом є надання підприємцям доступу до пільгових програм фінансування, державних грантів або субсидій, які дозволяють малим бізнесам розвиватися в умовах обмежених фінансових можливостей. Окрім цього, держава забезпечує доступ до інфраструктури бізнес-інкубаторів та технологічних парків, які допомагають малим підприємствам отримати підтримку у вигляді офісних приміщень, доступу до ресурсів і консультаційних послуг. Такі ініціативи дозволяють знижувати витрати на старт і надають малим бізнесам більше можливостей для розвитку в умовах конкуренції.

Не менш важливою є роль консалтингових послуг у підтримці малого бізнесу. Консалтингові фірми та спеціалізовані організації надають послуги з оптимізації бізнес-процесів, стратегічного планування та розробки маркетингових стратегій. За допомогою консультацій підприємці можуть краще розуміти особливості свого ринку, вивчати конкурентів, аналізувати поточні тенденції та вдосконалювати свою бізнес-модель. Консалтинг також допомагає підприємцям адаптуватися до нових технологій та використовувати їх для підвищення ефективності свого бізнесу. Такі послуги надають не тільки зовнішні компанії, але й різні громадські організації та міжнародні програми підтримки малого бізнесу, що створює можливості для залучення досвіду та кращих практик з усього світу.

У контексті інфраструктурних елементів малого бізнесу важливу роль відіграють технології, спрямовані на розвиток комунікації між підприємцями, партнерами та клієнтами. Використання соціальних мереж, месенджерів та спеціалізованих бізнес-платформ дозволяє малим підприємствам не лише ефективніше просувати свою продукцію, але й забезпечувати постійну комунікацію з клієнтами, що сприяє підвищенню рівня їхньої лояльності. Цифрові інструменти для проведення рекламних кампаній, аналізу споживацьких переваг та управління зворотним зв'язком дозволяють підприємцям точніше налаштовувати свої маркетингові стратегії і досягати кращих результатів з мінімальними витратами.

Також необхідно відзначити важливість інноваційних платформ для малого бізнесу, таких як бізнес-акселератори та стартап-інкубатори, які створюють сприятливі умови для розвитку інноваційних підприємств. Вони забезпечують доступ до ресурсів, наставників і фінансування, необхідного для розвитку молодих бізнесів, що перебувають на етапі становлення. Такі платформи допомагають підприємцям швидше виводити свої продукти на ринок, отримувати зворотний зв'язок від інвесторів і потенційних клієнтів, а також знаходити партнерів для розширення своєї діяльності.

Підприємницькі технології підтримки малого бізнесу створюють цілу екосистему, в якій кожен елемент взаємодіє для досягнення загальних цілей розвитку бізнесу. Інтеграція цих технологій у щоденну діяльність малого бізнесу не тільки підвищує його ефективність, але й сприяє його адаптації до нових викликів ринку, зменшує витрати та забезпечує стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

2. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.

УДК 338.2

Гнатенко І. А., д.е.н., професор
Святецький В. В., докторант
Рабчук С.В., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МАТРИЦІ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ КРИЗИ

У сучасних умовах, коли кризові явища стають частими й затяжними, підприємницьке середовище вимагає більш ефективних і гнучких інституційних механізмів, що сприяють розвитку інновацій. Для досягнення цих цілей необхідно розглянути декілька ключових аспектів удосконалення інституційної матриці. Удосконалення інституційної матриці інноваційного підприємництва в умовах кризи є надзвичайно важливим для стабілізації економічного розвитку та забезпечення стійкого зростання. Перш за все, слід звернути увагу на адаптацію законодавчої бази до потреб інноваційного бізнесу. Зазначене включає спрощення процедур реєстрації, ліцензування та оподаткування нових підприємств, особливо тих, що займаються розробкою інноваційних продуктів і технологій. Створення умов для легкого входження на ринок є критично важливим для розвитку стартапів та інших малих підприємств, що зазвичай є головними рушіями інноваційного процесу. Зміни у законодавстві мають спрямовуватись на скорочення бюрократичних бар'єрів та спрощення доступу до фінансування. Другим важливим елементом є підтримка інфраструктури для інноваційного підприємництва. Зазначене стосується створення та розвитку технологічних парків, бізнес-інкубаторів і центрів трансферу технологій, що надають доступ до необхідних ресурсів і експертизи. Такі інституції можуть допомогти стартапам та іншим інноваційним підприємствам знизити витрати на розвиток та тестування нових продуктів, що особливо актуально в умовах кризових обмежень на капіталовкладення.

Фінансове середовище також має значний вплив на можливості розвитку інноваційного підприємництва. Для подолання кризових явищ необхідно вдосконалити механізми державної та приватної підтримки, зокрема шляхом запровадження програм пільгового кредитування, грантів та венчурного фінансування. Важливу роль відіграють також спеціальні фонди підтримки інноваційних проєктів, що можуть функціонувати на державному або регіональному рівнях, забезпечуючи доступ до ресурсів навіть у періоди економічної нестабільності. Крім того, удосконалення інституційної матриці вимагає тіснішої співпраці між урядом, науковими установами та бізнесом. Партнерство між цими трьома секторами може стати запорукою успішного трансферу знань та технологій з наукових лабораторій у промисловість. Важливо створювати платформи для обміну інформацією та досвідом, а також стимулювати розвиток інновацій через державні замовлення на новітні технології та продукцію. Криза може стати поштовхом для таких партнерств, оскільки економічні та соціальні виклики вимагають нових рішень, що можуть бути забезпечені лише шляхом спільних зусиль. Ще одним аспектом є розвиток людського капіталу, що безпосередньо

впливає на інноваційний потенціал країни. Необхідно інвестувати в освіту, підвищення кваліфікації та перекваліфікацію кадрів, особливо у сферах, що пов'язані з високими технологіями та дослідженнями. Умови кризи змушують підприємства оптимізувати свої операції, що вимагає більшої кількості фахівців, здатних працювати з інноваційними технологіями. Освітні програми, орієнтовані на розвиток компетенцій у галузі підприємництва, технологій і менеджменту, повинні бути адаптовані до нових реалій. І, нарешті, слід підкреслити важливість довіри та підтримки з боку суспільства.

Інноваційне підприємництво може стикатися з опором або нерозумінням з боку широкого загалу, особливо у кризові періоди, коли економічні та соціальні ризики здаються занадто високими. Тому важливою частиною інституційної матриці має бути формування позитивного ставлення до інновацій і підприємництва через просвітницькі кампанії, що популяризують підприємницький дух та пояснюють переваги впровадження нових технологій для загального блага. Ще одним важливим чинником є міжнародна співпраця. В умовах глобалізації інноваційне підприємництво не може залишатися ізольованим у межах однієї країни. Кризові періоди часто змушують підприємства шукати нові ринки збуту, партнерства та джерела фінансування за кордоном. У цьому контексті міжнародні торгові угоди, програми підтримки стартапів на міжнародному рівні, а також співпраця з закордонними інвесторами можуть стати потужним інструментом для розвитку інноваційних підприємств [1-3].

Крім того, держави мають звертати увагу на розвиток екологічно чистих інновацій, які стають дедалі важливішими у світі, що стикається з кліматичними змінами та екологічними викликами. В умовах кризи багато підприємств може сприймати перехід на більш екологічні моделі як додатковий тягар, однак інвестиції в "зелені" технології можуть стати джерелом довгострокового зростання. Розробка енергоефективних технологій, перехід на відновлювальні джерела енергії та мінімізація відходів виробництва є важливими напрямками, що можуть отримати державну підтримку через спеціальні гранти та пільги [3-5].

Ефективність інституційної підтримки інноваційного підприємництва також залежить від гнучкості фінансових механізмів. У кризові періоди фінансові установи часто стають обережнішими, що призводить до обмеження доступу підприємств до кредитів та інвестицій. Тому важливо розробляти нові фінансові інструменти, зокрема краудфандингові платформи, механізми корпоративного фінансування через випуск акцій та облігацій, а також державні гарантії за позиками для інноваційних підприємств. Зазначене дозволить бізнесу не тільки вижити в умовах кризи, а й продовжувати розвиватися, незважаючи на економічні труднощі.

Таким чином, удосконалення інституційної матриці інноваційного підприємництва в умовах кризи повинно відбуватися через створення сприятливих правових, фінансових та соціальних умов для розвитку інновацій. Зазначене потребує координації зусиль держави, бізнесу та наукових установ, а також інвестицій у людський капітал та інфраструктуру, що дозволять підприємствам ефективно реагувати на виклики кризових періодів і забезпечувати стійкий розвиток економіки.

Список використаних джерел:

1. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
2. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. Економічні горизонти. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

3. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. Український журнал прикладної економіки. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.

4. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1. С. 117-124.

5. Зось-Кіор, М. В., & Калюжний, С. О. (2020). Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. Економіка та держава, (3), 23-27.

УДК 338.2

Крахмальова Н. А., к.е.н., доцент
Кажан С. С., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інформатизація та цифровізація підприємництва в системі інформаційної економіки України є ключовими процесами, що визначають напрямок розвитку бізнесу та економіки в цілому. З переходом до цифрової економіки змінюються підходи до ведення бізнесу, використання технологій і впровадження інновацій. Інформаційні технології, цифрові платформи та дані стають основними ресурсами, які визначають конкурентоспроможність підприємств. Таке явище глобальне, але для України особливо важливо через стратегічне прагнення інтегруватися в міжнародні економічні процеси і підвищити ефективність внутрішнього ринку.

Цифровізація економіки почала активно формувати нову бізнес-середу, де інформація та знання стають основним капіталом. Сучасні підприємства прагнуть впроваджувати цифрові технології в усі аспекти своєї діяльності – від управління виробництвом до маркетингу, комунікації з клієнтами та партнерськими стосунками. Використання великих даних, штучного інтелекту, хмарних технологій та автоматизованих систем управління дозволяє компаніям аналізувати ринок більш детально, прогнозувати зміни попиту та пропозиції, швидко адаптуватися до нових умов. Важливим аспектом цифровізації підприємництва є перехід до електронної комерції та впровадження онлайн-платформ для ведення бізнесу. У сучасних умовах продажі, які здійснюються через інтернет, стають основним каналом для багатьох підприємств, особливо в умовах глобальної пандемії та дистанційної роботи. Електронна комерція дає можливість виходити на нові ринки з мінімальними витратами, забезпечуючи підприємствам більший доступ до клієнтів у всьому світі. У цьому контексті Україна має значний потенціал, адже українські компанії поступово адаптуються до глобальних вимог і активно використовують можливості інтернет-продажів [1-3].

Інформатизація бізнес-процесів сприяє також оптимізації внутрішніх операцій компаній. Використання сучасних систем управління, дозволяє автоматизувати основні процеси на підприємствах, що підвищує їхню ефективність і зменшує витрати. Зазначене також створює умови для покращення якості продукції та послуг, що позитивно впливає на лояльність клієнтів та стійкість компанії на ринку. Інтеграція цифрових рішень дозволяє знижувати ризики, пов'язані з людським фактором, і підвищувати точність управлінських рішень.

Однак інформатизація підприємництва передбачає також виклики, зокрема у сфері кібербезпеки. Зі збільшенням обсягів цифрових операцій та залежності від інформаційних систем зростає потреба в захисті даних, особливо персональних і фінансових. Для підприємств важливо впроваджувати системи кіберзахисту, щоб убезпечити себе від загроз з боку хакерів, зловживань або технічних збоїв. Довіра до цифрових рішень безпосередньо залежить від надійності захисту даних, тому інвестиції в безпеку є важливою частиною процесу цифровізації. У контексті України важливою складовою є державна політика, спрямована на підтримку інформатизації та цифровізації підприємництва. Створення цифрових платформ для державних послуг, електронні сервіси для реєстрації бізнесу, податкові онлайн-системи та інші ініціативи спрощують взаємодію між бізнесом і державою, зменшують рівень корупції та бюрократії, а також сприяють розвитку цифрового підприємництва. Окрім цього, держава відіграє важливу роль у створенні нормативної бази для регулювання нових цифрових технологій, таких як блокчейн, фінтех чи цифрові валюти.

Цифровізація також сприяє розвитку інноваційної екосистеми в Україні. Стартапи та технологічні компанії активно використовують нові інструменти для створення нових продуктів та послуг, залучення інвестицій та розширення міжнародної співпраці. Існування акселераторів, інкубаторів та інших платформ для підтримки інноваційного бізнесу сприяє формуванню умов для розвитку підприємницької діяльності в цифровій економіці. Водночас участь українських підприємців у глобальних цифрових ринках дозволяє інтегрувати національну економіку в міжнародну інноваційну систему. Цифровізація також вимагає реорганізації бізнес-процесів. Підприємства повинні переглянути свої операційні стратегії, щоб відповідати вимогам нової економічної реальності. Автоматизація виробничих процесів, впровадження інструментів для управління ланцюгами постачання та розвиток аналітичних систем для прийняття рішень на основі даних – це лише деякі приклади змін, які допомагають компаніям залишатися конкурентоспроможними. У той же час підприємства повинні інвестувати у розвиток власних цифрових навичок та підвищення кваліфікації своїх співробітників, щоб ефективно використовувати нові технології. Особливу увагу в процесі цифровізації необхідно приділяти інноваціям, що з'являються в результаті технологічних змін. Створення нових продуктів і послуг, використання штучного інтелекту, блокчейн-технологій, автоматизованих рішень для управління ланцюгами постачання, розвиток віртуальної та доповненої реальності – це лише кілька прикладів того, як цифрові інновації змінюють підходи до ведення бізнесу. Інноваційна активність сприяє підвищенню ефективності підприємств, створенню нових робочих місць та стимулюванню економічного зростання. Крім того, цифровізація підприємництва сприяє розвитку екологічних та соціально відповідальних ініціатив. Впровадження "зелених" технологій, цифрові рішення для моніторингу впливу на довкілля, прозорість у питаннях корпоративної соціальної відповідальності – усе це сприяє формуванню сталого бізнесу, який відповідає вимогам сучасного суспільства та міжнародних стандартів. Використання цифрових технологій допомагає оптимізувати споживання ресурсів, зменшити екологічний слід і підвищити ефективність процесів [2-4].

Цифровізація також підвищує рівень прозорості підприємницької діяльності. Зазачене включає спрощення доступу до фінансових ресурсів, збільшення можливостей для залучення інвестицій через краудфандинг, блокчейн-технології або онлайн-платформи фінансування. Прозорість і доступність інформації про компанії та ринки дозволяє створити кращі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, який стає основою цифрової економіки.

Успішна інформатизація підприємництва в Україні також залежить від рівня цифрової грамотності населення. Навчання працівників новим цифровим навичкам, підвищення кваліфікації в сферах ІТ, менеджменту та цифрового маркетингу є критично важливими для того, щоб компанії могли використовувати всі переваги цифрової економіки. Освіта відіграє вирішальну роль у підготовці нових фахівців, які зможуть не тільки працювати в умовах цифрової економіки, але й стимулювати подальший розвиток інновацій у країні.

Отже, інформатизація та цифровізація підприємництва в Україні – це процес, який охоплює різні аспекти економічної діяльності. Він сприяє підвищенню ефективності бізнесу, розширенню можливостей для підприємств та покращенню взаємодії з клієнтами та партнерами. Одночасно цей процес вимагає від бізнесу адаптації до нових умов, інвестицій у технології та безпеку, а також активної участі держави у створенні сприятливих умов для цифрового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. Економічний дискурс. 2021. № 1-2. С. 111-121.
2. Зось-Кіор, М. В., & Брижань, К. О. (2017). Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Економічні науки, (6), 62-65.
3. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 16. С. 20-25.
4. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1. С. 117-124.

УДК 338.2

Крахмальова Н. А., к.е.н., доцент
Слонопас В. В., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

Інтегровані бізнес-структури, такі як корпорації, холдинги або стратегічні альянси, об'єднують ресурси, знання та можливості різних підприємств для досягнення спільних цілей. Основна мета управлінських технологій в таких структурах полягає в оптимізації внутрішніх процесів, підвищенні ефективності ресурсів і забезпеченні умов для розвитку підприємницької ініціативи. Одним з ключових аспектів регулювання підприємницького потенціалу є створення системи управління, яка здатна ефективно координувати різні підрозділи та учасників інтегрованої структури. Зазначене включає управління знаннями та інформаційними потоками всередині компанії, щоб забезпечити доступ до необхідної інформації для прийняття рішень на всіх рівнях організації. Управлінські технології повинні підтримувати комунікацію між різними елементами структури, щоб гарантувати синергію та

уникати дублювання функцій. Зазначене особливо важливо в умовах глобалізації, коли компанії стають більш динамічними та міжконтинентальними.

Іншою важливою складовою є стимулювання підприємницької ініціативи серед співробітників. В інтегрованих структурах часто виникає проблема бюрократії та обмеженої свободи для інновацій, що може перешкоджати розвитку підприємницького потенціалу. У зв'язку з цим управлінські технології мають бути спрямовані на розвиток підприємницького духу, формування культури інновацій та підтримку автономії підрозділів або команд. Важливим елементом тут є мотиваційні програми, які стимулюють розвиток нових ідей та проєктів, що можуть сприяти зміцненню ринкових позицій компанії [1-3].

Технології управління також повинні охоплювати стратегічне планування та управління ризиками, особливо в умовах мінливої економічної та політичної ситуації, що включає аналіз ринкових тенденцій, моніторинг діяльності конкурентів та оцінку внутрішніх ресурсів компанії для визначення найбільш перспективних напрямів розвитку. Інтегровані структури бізнесу зазвичай стикаються з високим рівнем невизначеності, тому ефективне управління ризиками допомагає мінімізувати негативний вплив зовнішніх факторів та забезпечити стабільне зростання.

Управління інноваціями є ще одним важливим компонентом регулювання підприємницького потенціалу в інтегрованих структурах. Сучасні компанії повинні постійно шукати нові можливості для розвитку та модернізації своїх продуктів і послуг. Для цього управлінські технології повинні забезпечити створення умов для ефективного управління інноваційними проєктами, що може включати впровадження нових методів роботи, адаптацію до цифрових трансформацій та застосування передових інформаційних технологій. У такому випадку інноваційна діяльність стає не просто елементом розвитку компанії, а її фундаментальною частиною, яка визначає стратегію бізнесу [4-5].

Крім того, важливим є забезпечення взаємодії між усіма рівнями організації, щоб підвищити гнучкість у прийнятті рішень та адаптацію до змін, що включає не тільки горизонтальну, але й вертикальну інтеграцію, яка дозволяє злагоджено працювати як керівникам вищої ланки, так і операційним менеджерам на місцях. Гнучкість управлінських технологій дозволяє інтегрованим структурам швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі та адаптуватися до нових умов.

Використання інформаційних технологій, таких як системи планування ресурсів підприємства або системи управління взаємовідносинами з клієнтами, також грає важливу роль у забезпеченні ефективного регулювання підприємницького потенціалу. Такі системи дозволяють інтегрувати різні бізнес-процеси, надають доступ до даних у режимі реального часу та сприяють прийняттю обґрунтованих рішень на основі аналітичної інформації. Інтеграція цифрових рішень у бізнес-процеси дозволяє оптимізувати витрати, підвищити продуктивність та покращити якість обслуговування клієнтів.

Ефективне управління інтегрованими структурами також неможливе без активної взаємодії з зовнішнім середовищем, що включає стратегічне партнерство, колаборації з іншими компаніями, науково-дослідницькими установами та університетами. Такі альянси дозволяють інтегрованим структурам розширювати свої можливості, використовувати нові технології, розробляти інноваційні продукти та виходити на нові ринки. Взаємодія з екосистемами інновацій і стартапами також сприяє розвитку підприємницького потенціалу всередині компанії, стимулюючи до запровадження нових підходів до ведення бізнесу. Ще одним важливим аспектом управлінських технологій є стратегія розвитку людського капіталу.

Інтегровані структури бізнесу залежать від кваліфікованих працівників, тому управління людськими ресурсами повинно бути орієнтоване на безперервний розвиток і навчання персоналу. Зазначене передбачає як підвищення кваліфікації співробітників у традиційних галузях, так і розвиток нових компетенцій, пов'язаних з цифровізацією, управлінням даними, креативними технологіями та інноваціями. Програми навчання та розвитку повинні стати невід'ємною частиною стратегії компанії, щоб забезпечити постійне оновлення навичок і знань співробітників [2-5].

Особливе значення має також впровадження систем моніторингу та оцінки ефективності діяльності різних бізнес-одиниць, що дає змогу виявляти проблеми на ранніх етапах, аналізувати динаміку розвитку, а також здійснювати коригування в управлінських підходах, орієнтуючись на досягнення конкретних цілей. Використання ключових показників ефективності є одним із інструментів, які дозволяють відстежувати прогрес і вчасно реагувати на відхилення від стратегічних планів. Сучасні системи моніторингу, особливо ті, що базуються на великих даних та аналітиці, дозволяють здійснювати більш глибокий аналіз і прогнозування, що дає змогу компаніям бути на крок попереду конкурентів.

Окрім зовнішніх партнерств, важливою є інтеграція корпоративної культури, яка підтримує підприємницькі ініціативи та інновації на всіх рівнях організації. Для цього необхідно створювати сприятливі умови для розвитку лідерства, впровадження ідей "відкритих інновацій", коли кожен працівник може стати ініціатором змін і пропонувати нові підходи до вирішення бізнес-завдань. Зазначене сприяє створенню інноваційної атмосфери, в якій співробітники відчують себе відповідальними за успіх компанії та мають можливість реалізувати свій підприємницький потенціал. Загалом, управлінські технології регулювання підприємницького потенціалу інтегрованих структур бізнесу передбачають комплексний підхід, що враховує стратегічне планування, інноваційні процеси, управління знаннями та ризиками, а також розвиток людського капіталу. Вони спрямовані на те, щоб допомогти компаніям не лише утримати свої позиції на ринку, але й використовувати свої ресурси з максимальною ефективністю для досягнення довгострокових результатів.

Список використаних джерел:

1. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. Український журнал прикладної економіки. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
2. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. Економічні горизонти. 2021. № 2 (17). С. 29–40.
3. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 1. С. 117-124.
4. Зось-Кіор, М. В., & Калюжний, С. О. (2020). Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. Економіка та держава, (3), 23-27.
5. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INNOVATION AND INVESTMENT POTENTIAL OF BUSINESS IN UKRAINE IN CONTEXT OF EMERGING CHALLENGES

The Russian war has a fundamental impact not only on the national economy but has created instability and upheaval in the socio-economic environment of the EU and the world. In order to face the challenges caused by the war, as well as to build strategies for the rapid recovery of the national economy, a new holistic public policy aimed at promoting deep socio-economic transformation needs to be developed.

The investments that European and global households, businesses, and governments will make in Ukraine in the postwar years will determine the way of life in Ukraine for decades to come.

First and foremost, government policy will have to set clear objectives and take prudent actions, such as investing not only in R&D and business innovation, but also in education, skills and critical physical infrastructure to reach the pre-war period of national economic development.

Analyzing the experience of EU policy on strategic directions for the development of innovation and investment potential, this policy covers several policy areas and relies on various financing mechanisms to ensure co-benefits [1]. Recent examples of this approach include the 'S417 Strategy' Navarre, the Smart Specialization Coordination and local smart specialization programs.

Taking a closer look at the S417 Strategy' Navarre, we can say that this strategy is based on the S4 governance model, which creates space for the participation of the so-called spiral of 4 components of regional development: economy, knowledge production (education and science), public administration and civil society at different stages of design, implementation and evaluation.

This model includes five main working bodies: The Steering Committee, the Civil Society Steering Committee, the Strategic Platform, the S4 Challenge Teams and the Technical Steering Group (Fig.1) [1].

Figure 1. S4 governance responsible bodies

Source: compiled by the author based on [1]

In the case of Ukraine, it is necessary to create a powerful road map for carrying out transformations in a certain direction (for example, promoting a certain industry (or a group of related industries to a sustainable development trajectory).

If we consider the Smart processes of specialized strategies, they begin with the establishment of priorities that link sectors and transformational goals. In most cases, regional European S3s are directions related to the green economy or digitalization. A recent report by Prognos and CSIL (2023) highlights the fact that “out of more than 700 out of 1018 (69%) of the 185 S3 priority areas in the EU, the majority of priority areas are related to green and digital transition topics” [2].

In the ACTIONbook, practices and tools published in 2024 under the title "Innovations for local transformations", cases of building partnerships for the development of innovation potential are clearly written. Partnership building involves the strategic management of six interrelated activities led by territorial players seeking a fair transition to green and digital technologies (Fig.2) [3].

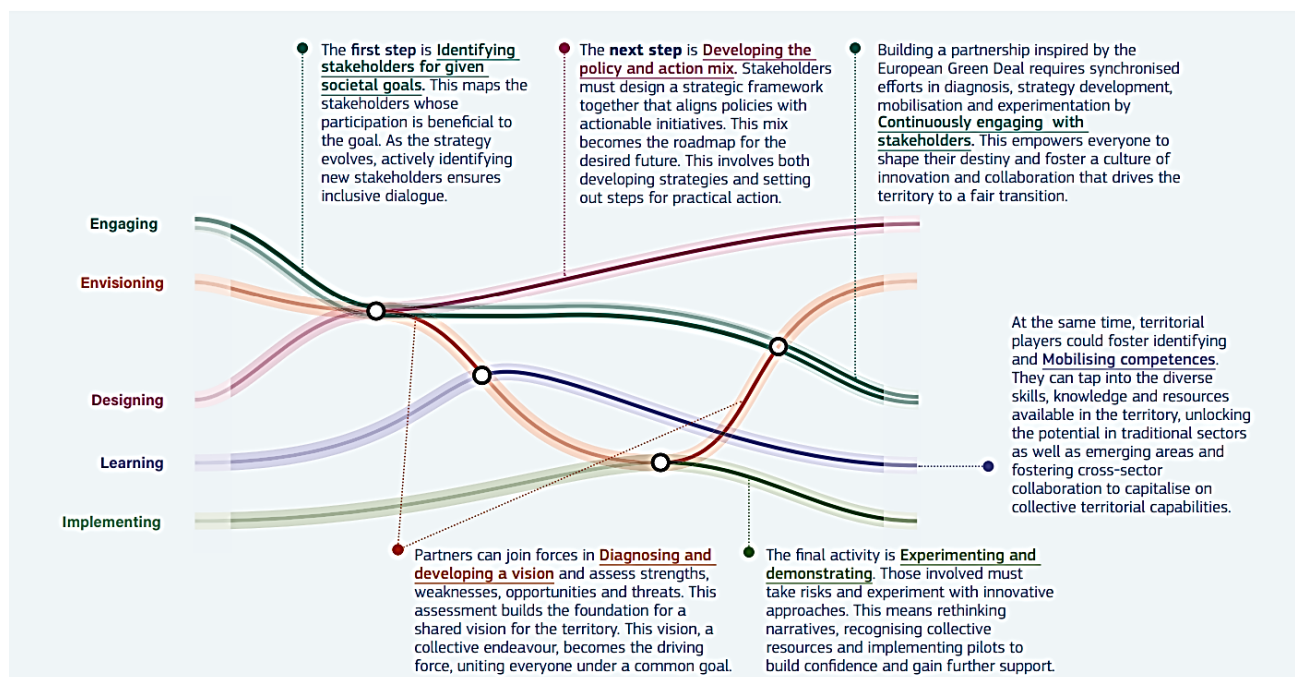

Figure 2. Building partnerships at the heart of dynamic territorial development
 Source: compiled by the author based on [3]

As a conclusion, in the Ukrainian context, the Engagement Phase, which focuses on identifying and mobilising stakeholder groups that can help develop, implement and evaluate the innovation and investment strategy and policy, should be actively implemented.

These groups will contribute their involvement, resources and strength to the strategy and to the implementation of change. These stakeholders should become change agents working together to achieve societal goals. The scale and nature of the sustainability challenges facing Ukraine's current territories demonstrate that there is a need to reach out to different groups and foster innovative, challenge-driven partnerships across different sectors of the economy.

References:

1. NAVARRA'S SMART SPECIALISATION STRATEGY PERIOD 2021- 2027. Access mode: https://s4navarra.es/wp-content/uploads/2022/01/S4EstrategiaNavarra%20_ingles.pdf
2. Follow-up study on smart specialisation strategies in the EU. Access mode: <https://www.prognos.com/en/project/follow-study-smart-specialisation-strategies-eu>

3. Innovation for place-based transformations ACTIONbook, practices and tools.
Access mode: file:///D:/JRC135826_01.pdf

UDK 061.1EC:327.7

*M. Chernysh, postgraduate student
Kyiv National University of Technologies and Design*

IMPLEMENTATION OF SMART SPECIALIZATION AT THE LOCAL COMMUNITY LEVEL: DIGITAL CASE OF THE PROGRAM

In today's Ukrainian realities, the concept of smart specialization, within which the government, business, science and society determine the strengths of the region, is very relevant.

As defined in the National Smart Specialization Strategy For Innovation-2022-2027 [1], smart specialization is an innovation policy concept developed by the European Commission that aims to stimulate regional innovation, promoting growth and prosperity by helping regions focus on their strengths (Fig. 1).

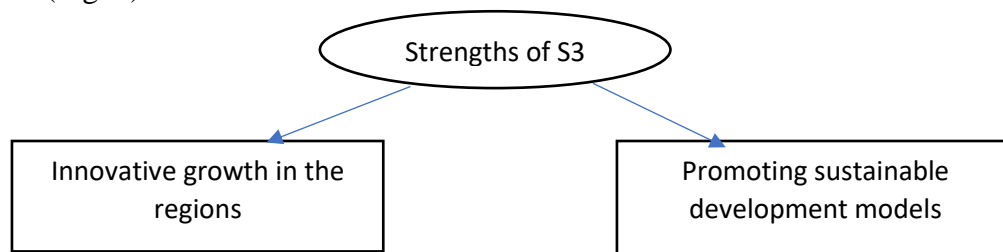

Figure 1. **Strengths according to the strategy of smart specialization in the regions**
Source: proposed by the author based on [1]

For Ukraine, the development and implementation of the S3 is a priority during the war and post-war reconstruction period, as it involves the “Entrepreneurial Discovery Process” - a type of consultation process that ensures inclusive and active involvement of all stakeholders [1].

Between 2014 and 2020, only 5 regions of Ukraine registered on the Smart Specialization Platform (S3P).

Between 2014 and 2020, only 5 regions of Ukraine registered on the Smart Specialization Platform (S3P). However, today, in 2024, despite the war, 16 regions of Ukraine are registered on the S3P (Fig.2) [2].

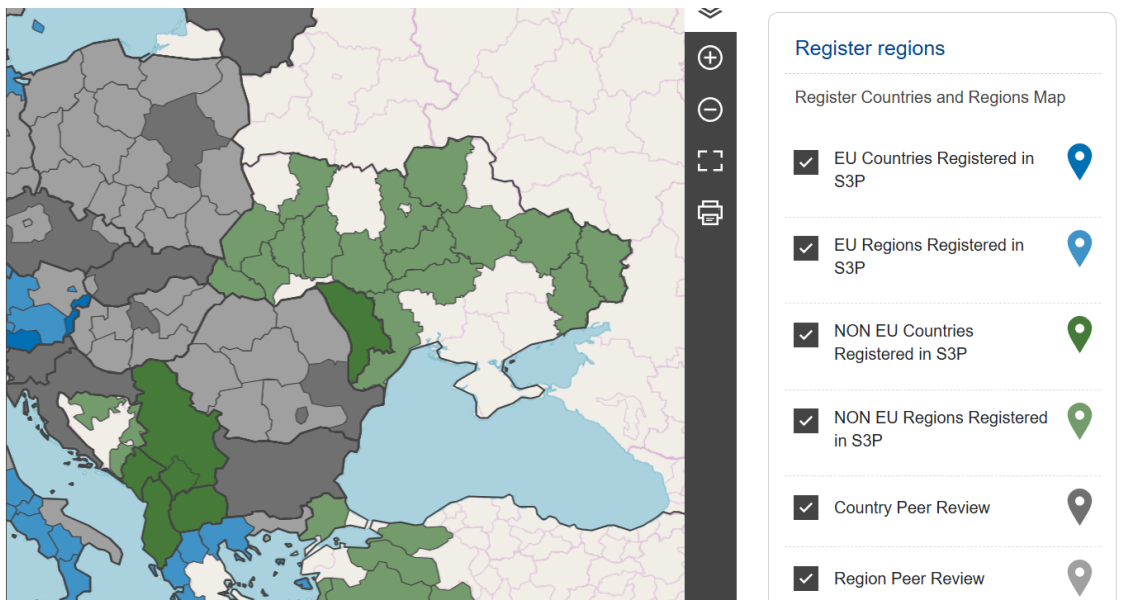

Figure 2. **Registered regions of Ukraine in the S3 Platform**

Source: compiled by the author based on [2]

However, even though so many regions are registered on the S3 platform, no region of Ukraine is represented on the map of Participation in Partnerships for Regional Investment (Fig. 3) [3].

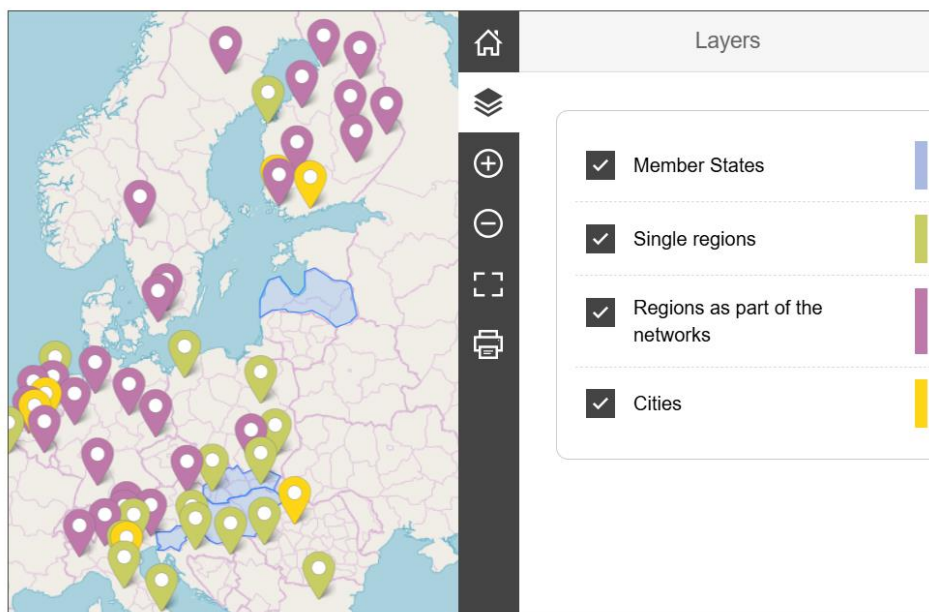

Figure 3. **Map of participation in the Partnerships for Regional Innovation**

Source: compiled by the author based on [3]

European countries have clearly learned from the experience of the global crisis caused by the COVID-19 pandemic, and a network of 200 European Digital Innovation Hubs (EDIHs) is planned to be deployed by 2027 with EU and national funds [4]. These centers should become a network support (formed by research and technology organizations, universities, clusters, industry associations, chambers of commerce, incubators/accelerators, regional development agencies and governments) that helps companies in the regions become more competitive by improving their business processes/production processes and products using digital technologies.

Therefore, implementing the EU experience in Ukraine, it is also necessary to create information and advisory regional centers as a powerful policy tool whose mission is to help SMEs in the regions of the country in the digitalization of their business on a free basis. In the future, this will help support regional and national policies in Ukraine in implementing an innovative smart specialization strategy and contribute to the rapid recovery of the national economy.

References:

1. National Smart Specialization Strategy For Innovation-2022-2027. Access mode: <https://enterprise.gov.ie/en/publications/publication-files/national-smart-specialisation-strategy-for-innovation-2022-2027-executive-summary.pdf>
2. Smart Specialisation Platform. Access mode: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>
3. Partnerships for Regional Innovation Pilot. Access mode: https://place-based-innovation.ec.europa.eu/projects-0/partnerships-regional-innovation-pilot-2022-2023_en#participation-in-the-partnerships-for-regional-innovation
4. Pontikakis, D., Gonzalez Vazquez, I., Bianchi, G., Ranga, L., Marques Santos, A., Reimeris, R., Mifsud, S., Morgan, K., Madrid Gonzalez, C. and Stierna, K., Partnerships for Regional Innovation Playbook, EUR 31064 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-52325-3, doi:10.2760/775610, JRC129327.

Платформа 4. Маркетингова освіта в Україні в епоху цифрових технологій

УДК 339.138:330.322

Жигалкевич Ж. М., д.е.н., проф.
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МАРКЕТИНГ: СУТНІСТЬ, ПЕРЕВАГИ, ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ

Маркетолог сьогодні повинен бути не тільки фахівцем з просування товарів і послуг, але і стратегічним керівником, здатним максимально збільшити доходи компанії. Важливо уміти вимірювати та аналізувати результати маркетингових кампаній для визначення їх ефективності та корегування стратегії відповідно до поставлених цілей. Маркетолог повинен приносити прибуток і збільшувати доходи компанії. Інвестиційний маркетинг є важливою стратегічною дисципліною, яка поєднує в собі методи маркетингу та інвестицій для залучення інвесторів та просування інвестиційних продуктів та послуг. Завдяки інвестиційному маркетингу компанії можуть ефективно залучати капітал та керувати своїми інвестиційними портфелями, що сприяє їх зростанню та розвитку на ринку.

У Вікіпедії надано визначення: «інвестиційний маркетинг – підрозділ фінансового маркетингу, який включає комплекс заходів, орієнтованих на реалізацію інвестиційних рішень, які найкраще співвідносяться з потребами споживачів, на яких зорієнтоване інвестиційне рішення» [1].

Згідно досліджень відомого американського дослідника М. Джеффри, спільними напрямками інвестування є: стимулювання продажів; брендинг та обізнаність; зв'язки з клієнтами; формування ринкової ніші; розвиток інфраструктури та потужностей.

Інвестиційний маркетинг має перелік переваг, які допомагають компаніям досягти успіху у залученні та утриманні інвесторів, наприклад:

- збільшення видимості та залучення нових інвесторів;
- встановлення довгострокових відносин із клієнтами;
- поліпшення іміджу та репутації компанії;
- адаптація до трендів ринку, що змінюються, і потреб клієнтів;
- ефективне використання цифрових технологій для покращення клієнтського досвіду.

Але ми маємо розуміти, що усі маркетингові кампанії вартують коштів. Основний сенс складається у тому, що бізнес, який інвестує в маркетинг, повинен вимірювати та контролювати ефективність використання вкладених коштів.

Відповідно висловлювання М. Джеффри, «фінанси – мова бізнесу, і маркетологи, які вміють нею розмовляти, заслуговують поваги керівництва» [2]. Об'єктивно оцінити успішність маркетингової кампанії складно, тому важливо відстежувати основні метрики і КРІ (Key Performance Indicators – ключові показники ефективності). Їх аналіз дозволяє приймати рішення, яка стратегія ефективніша, які канали доцільніше використовувати, яку суму варто інвестувати в маркетинг. Проте постає питання: чи відрізняються метрики від КРІ? Коротка відповідь: так. У загальному розумінні, КРІ показує ефективність бізнес процесів. Його легко відрізнити від метрик: він завжди виражається у відсотках. До основних характерних

особливостей КРІ можна віднести наступні: впливають на майбутнє компанії; згодом змінюються; впливають на управлінські рішення. Так при порівнянні КРІ компанії та середніх показників по ринку, можна зробити висновок про ефективність бізнес-процесів.

Метрики – показники, які можна порахувати. Наприклад, кількість реєстрацій на сайті або лайків в соцмережі. Їх відмінності: відслідковуються маркетингологами; вимірюються постфактум; допомагають аналізувати минуле, але не впливають на майбутнє.

Які ж показники можна віднести до найважливіших показників ефективності інвестицій у маркетинг? У маркетингу існує кілька показників, за допомогою яких можна порахувати, наскільки ефективно працює обрана стратегія [3]:

1) ROAS (Return on Advertising Spend) – окупність витрат на рекламу або конкретну рекламну кампанію. Розрахунок допомагає зрозуміти, чи отримує бренд прибуток від рекламних інструментів, залучених у кампанію, а також який відсоток доходу цей прибуток становить;

2) ROMI (Return on Marketing Investment) – показник окупності інвестицій у маркетинг. Він допомагає з'ясувати, які маркетингові кампанії працюють добре або, навпаки, не приносять прибутку. Після розрахунку ROMI можна перерозподілити рекламний бюджет і спрямувати кошти на більш вигідні маркетингові кампанії;

3) ROI (Return on Investment) – це коефіцієнт рентабельності інвестицій або окупність фінансових вкладень у бізнес. Щоб розрахувати показник ROI, необхідно отримати дані про всі витрати, що пов'язані з реалізацією кампанії (наприклад, зарплата співробітникам, оренда приміщення, закупівля товарів і технічного забезпечення тощо).

Зазначені показники не є остаточними у визначенні ефективності інвестицій у маркетинг. Так, якщо кампанія розрахована не на один рік, тоді варто скористуватися показниками, що враховують вартість грошей у часі. Основними серед таких є:

- NPV (net present value) – чиста приведена (теперішнє) вартість інвестиційного проекту;
- IRR (internal rate of return) – внутрішня норма прибутковості
- DPP (discounted payback period) – дисконтований термін окупності.

Суть всіх методів оцінки базується на наступній простій схемі: початкові інвестиції при реалізації якого-небудь проекту генерують грошовий потік, інвестиції визнаються ефективними, якщо цей потік достатній для повернення початкової суми капітальних вкладень та забезпечення необхідної віддачі на вкладений капітал [4].

У майбутньому інвестиційний маркетинг продовжуватиме розвиватися і пристосовуватися до фінансового середовища, що змінюється. Розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту та аналітики даних відіграватиме все більш важливу роль у ефективному залученні та утриманні інвесторів. Компанії прагнутимуть використовувати інноваційні методи та стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними та успішними у сфері інвестиційного маркетингу.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційний маркетинг. URL: https://ua.wikipedia.org/wiki/Інвестиційний_маркетинг.
2. Jeffery M. Data-driven marketing : the 15 metrics everyone in marketing should know. USA: Wiley, 2010. 323 p.
3. ROAS vs ROMI: рахуємо ефективність маркетингу на прикладі продажу сиру. URL: <https://mixdigital.com.ua/blog/roas-vs-romi-rahuyemo-efektivnist-marketingu-na-prikladi-prodazhu-siru/>

4. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.

УДК 339.138 +378.147 (082)

Євсейцева О.С. к.е.н., доцент
Толчинін-Бурунський Є.С. аспірант
Київський національний університет технологій та дизайну

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Вступ. Процеси глобалізації, стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, природна швидкість появи нових знань, входження України в європейське освітнє середовище зумовлюють необхідність впровадження освітніх інновацій в діяльність українських закладів освіти. Останніми роками в Україні активно обговорюється і впроваджується дуальна форма навчання - освітня модель, що спрямована на гармонійне поєднання теоретичної підготовки в навчальних закладах з практичною роботою на виробництві. Цей підхід являє собою перспективний напрям модернізації системи освіти, орієнтованої на вимоги сучасного ринку праці.

Мета дослідження. У сучасних умовах у системі освіти України відбуваються суттєві трансформації, спрямовані на побудову суспільства знань, євроінтеграції, світових стандартів освіти. Метою тези, як складової наукового дослідження, є висвітлення основних аспектів дуальної освіти в контексті модернізації освітньої галузі, а саме визначення основних принципів дуальної освіти та чинників її впровадження.

Результати досліджень. Дуальна (від лат. dualis - подвійний) форма навчання - це спосіб навчання, за якого теоретична підготовка опановується в закладі освіти, а практична підготовка - на підприємствах, в установах та організаціях для здобуття певної кваліфікації. Основна відмінність дуальної системи від традиційної полягає в тому, що практика здобувачів освіти не обмежується коротким стажувальним періодом, а становить значну частину навчального часу. На практиці здобувачі освіти можуть перебувати до 50% навчального часу, що дає їм змогу опановувати професію в умовах реального виробництва.

Однією з ключових особливостей дуальної системи є активна участь підприємств в освітньому процесі. Роботодавці виступають партнерами закладів освіти, надаючи робочі місця, менторів і можливість здобувачам освіти брати участь у реальних виробничих процесах. Компанії також беруть участь у розробці освітніх програм, допомагаючи адаптувати їх під сучасні вимоги ринку. Така модель вигідна для обох сторін: підприємства отримують можливість навчати співробітників «з нуля» з урахуванням специфіки своєї роботи, а заклади освіти - ресурс для практичної підготовки здобувачів освіти. Дуальна форма навчання надає здобувачам освіти та підприємствам низку незаперечних переваг, а саме (табл.1.):

Переваги дуальної форми здобуття освіти для здобувачів та роботодавців

Переваги для студентів	Переваги для роботодавців
Реальний досвід роботи - ті, хто навчається, отримують можливість застосовувати отримані теоретичні знання на практиці та напрацьовувати професійний досвід.	Підготовка кадрів під свої потреби - підприємства можуть навчати майбутніх фахівців з урахуванням своїх специфічних вимог і стандартів.
Працевлаштування - здобувачі освіти, які пройшли дуальне навчання, часто залишаються працювати в тих самих компаніях, де вони проходили практику. Це значно спрощує процес пошуку роботи після закінчення закладу освіти.	Зниження витрат на адаптацію співробітників - після завершення навчання здобувачу освіти вже не потрібен тривалий період адаптації – він ознайомлений з процесами та вимогами компанії.
Заробітна плата - у багатьох випадках здобувачі освіти отримують зарплату за виконання виробничих завдань під час навчання.	Покращення іміджу - компанії, які беруть участь у програмах дуального навчання, часто сприймаються як соціально відповідальні роботодавці, що покращує їхню репутацію на ринку.
Гнучкість - дуальна форма допомагає здобувачам освіти краще розуміти, які навички та знання є найбільш затребуваними на ринку, що дає їм можливість скоригувати свої освітні пріоритети.	

Попри очевидні переваги, впровадження дуальної системи в Україні стикається з низкою викликів, серед них:

- багато підприємств і закладів освіти досі не знають про можливості та переваги дуального навчання або остерігаються пов'язаних із ним організаційних труднощів;
- державна підтримка дуальної системи поки що перебуває на початковому етапі, і багато підприємств не готові нести додаткові витрати на навчання здобувачів освіти;
- питання трудового законодавства, оплати праці та забезпечення соціальних гарантій для здобувачів освіти, які перебувають на виробничій практиці, все ще потребують доопрацювання.

Для успішного розвитку дуальної форми навчання в Україні необхідно вирішити низку стратегічних завдань:

- потрібне подальше вдосконалення нормативної бази, що регулюватиме та підтримуватиме дуальні освітні програми;
- держава може розробити систему пільг або субсидій для підприємств, які беруть участь у навчанні здобувачів освіти;
- необхідні програми, які сприятимуть зміцненню зв'язків між закладами освіти та підприємствами, а також обміну досвідом і знаннями.

Висновок. Дуальна форма навчання - це перспективний напрям, здатний підвищити якість підготовки фахівців в Україні та забезпечити молоді успішне працевлаштування. Однак для повноцінного впровадження цієї системи необхідні спільні зусилля держави, бізнесу та закладів освіти.

Список використаних джерел:

1. Берлінський інститут техніки та економіки [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.htw-berlin.de/en/research/research-service-and-transfer/cooperation-partnerships/>. – Назва з екрана.

2. Д. Б. Семенов. Українська вища освіта мертва [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://medium.com/@dmytrosemenov/українська-вища-освіта-мертва-тримайтесь-від-неї-подалі-c57fd46d4842>. – Назва з екрана.

3. GfK Ukraine [Електронний ресурс]: (Проект) / Регіональне представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, Центр Нова Європа. – К.: GfK Ukraine, 2017. – Режим доступу : <https://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/news/ukrajinske-pokolinnja-z-cinnosti-ta-orijentiri/>. – Дата звернення: 24.10.2018. – Назва з екрана.

УДК 339.138

Квіта Г.М., к.е.н., доцент

Галстян М.А., аспірант,

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ДІДЖИТАЛ-СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Упродовж останніх років стало зрозуміло, що розвиток інноваційних компаній в Україні значною мірою залежить від їхньої здатності адаптуватися до цифрової епохи, особливо в контексті пост-пандемічного відновлення у світі та триваючої війни в Україні. Під впливом різких економічних змін, прискореної технологічної еволюції та глобалізації ринків, такі компанії стикаються з необхідністю швидко реагувати на нові виклики. Діджитал, або цифрові стратегії стають ключовим інструментом для підвищення конкурентоспроможності, розширення присутності на міжнародній арені та більш ефективного залучення клієнтів через сучасні цифрові платформи. Успішна цифрова трансформація дозволяє інноваційним компаніям інтегрувати новітні технології, що сприяє не лише зростанню прибутковості та покращенню бізнес-показників, але й зміцненню стійкості компаній в умовах динамічних змін та епохи глобальних потрясінь.

Оскільки діджитал-стратегія компанії відноситься саме до маркетингової складової бізнесу, її можна визначити як план дій, запроваджений брендом з урахуванням поставлених бізнес-цілей, що фокусується на залученні певних типів клієнтів за допомогою використання різних маркетингових напрямків діяльності, таких як контент-маркетинг, маркетинг у соціальних мережах, CRM-активності тощо, а також комбінації цих напрямків для підвищення ефективності проведення маркетингових кампаній [1].

Діджитал-стратегія є довгостроковим планом маркетингових активностей у онлайн-середовищі та може включати в себе наступні складові [2]:

- формулювання мети, термінів та показників розвитку бізнес-показників;
- аудит та аналітика поточних рекламних інструментів та KPI (OKR);
- аудит та аналітика основних маркетинг-показників;
- аналіз структури команди та основних процесів;
- аудит та аналіз фінансових показників;
- розробку перформанс- та медіастратегії бізнесу.

Бостонська консалтингова група, що є провідною міжнародною компанією, що спеціалізується на менеджмент-консалтингу, у своєму аналізі визначила модель діджитал-стратегії, що була створена з метою забезпечення необхідної точності на етапі формулювання мети та проектування дорожньої карти розвитку компанії. Дана модель містить п'ять складових [3]:

1) Цифрове бачення, що має відповідати на питання того, як саме цифрові технології змінюють галузь, в якій працює компанія, а також які нові клієнтські пропозиції та операційні моделі взаємодії можуть бути використані в майбутньому.

2) Оцінка конкурентних переваг, що дає розуміння того, як діджитал-технології впливають на конкурентні переваги та як себе позиціонує компанія. Ця складова також включає в себе визначення недоліків та напрямків для покращення взаємодії зі споживачем.

3) Пріоритетний список цифрових напрямків. Цифрові можливості мають відповідати бізнес-стратегії компанії та відповідати загальному напрямку розвитку, а також можливостям реалізації технологій у поточній діяльності. Крім того, важлива також пріоритизація діджитал-напрямків.

4) Аналіз прогалин. Виходячи з пріоритетного списку цифрових напрямків, необхідно зрозуміти, які прогалини потрібно заповнити в процесі реалізації стратегії для забезпечення конкурентних переваг.

5) Дорожня карта трансформації. Які часові проміжки реалізації, цілі напрямків розвитку, фінансові можливості та зони відповідальності кожної команди.

Прикладом успішної підготовки та реалізації діджитал-стратегії з використанням структурованого підходу в Україні є райд-хейлінгова компанія Uklon, яка використовує в роботі основні підходи, описані вище, але адаптовані під особливості національного ринку.

У компанії використовується комплексний підхід до формування діджитал стратегії, що базується на загальних бізнес-цілях та планах компанії. Цей план надалі каскадується на цілі для різних команд. При цьому, на кожен продукт компанії визначаються окремі цілі та діджитал-інструменти, що допомагають їх досягти. Основними рекламними інструментами є Google та Meta, що дозволяють знайти дочки дотику до якомога ширшого кола наявних та потенційних споживачів послуг. При цьому для аналітики даних використовуються такі інструменти, як AppsFlyer та Google Analytics [4]. При цьому для глибокого аналізу внутрішньої інформації та взаємодії з наявними користувачами сервісу використовуються допоміжні інструменти бізнес-аналітики та візуалізації даних, такі як Tableau, що дозволяє приймати вірні та виважені рішення на користь виконання попередньо заданих планів та проаналізувати слабкі місця в процесі їх реалізації.

Таким чином, розробка діджитал-стратегії є невід'ємною частиною інноваційних компаній у висококонкурентному середовищі. Цифрові трансформації та правильне впровадження діджитал-стратегії включають в себе ретельний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як розуміння поточних бізнес-процесів та цілей, маркетингових показників, фінансових метрик та наявних інструментів для взаємодії зі споживачем. Українські компанії успішно адаптують на практиці найкращі світові практики, що, в умовах нестабільності та війни дозволяє їм не лише зберегти позиції на ринку, а й успішно розвивати свій продукт. Діджитал-стратегія у маркетингу в час швидких технологічних змін стає не просто трендом, а необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Digital Marketing Strategy: 11 Essential Must Know Marketing Strategies. Adobe Experience Cloud Blog. URL: <https://business.adobe.com/blog/basics/digital-marketing-strategy#:~:text=What%20is%20a%20definition%20of,a%20combination%20of%20marketing%20techniques>. (дата звернення: 16.09.2024).

2. Дослідження та Стратегія. Promodo. URL: <https://www.promodo.ua/services/strategy> (дата звернення: 16.09.2024).

3. Digital Strategy Roadmap. BCG. URL: <https://www.bcg.com/capabilities/digital-technology-data/digital-strategy-roadmap> (дата звернення: 16.09.2024).

4. Uklon – український онлайн-сервіс виклику авто. Uklon Inside | Digital Marketing, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Td8kAqzmTIE> (дата звернення: 16.09.2024).

УДК: 658.8:004.67 (043.2)

Скороходов І.М., аспірант

Київський національний університет технологій та дизайну

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИМОГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах швидкої цифровізації маркетингова освіта відіграє ключову роль у підготовці фахівців, здатних ефективно працювати в умовах сучасного ринку. Швейна галузь України потребує підвищення інтелектуальної складової у маркетингу, дизайні та технологіях для кращого позиціонування продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках [3].

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що воно акцентує увагу на специфічних викликах, з якими стикається швейна галузь України в умовах цифровізації. У дослідженні розглянуто поєднання маркетингової освіти з інноваційними підходами, які можуть забезпечити конкурентоспроможність галузі. Особлива увага приділяється питанням дуальної освіти, створення інноваційних хабів та важливості підвищення привабливості швейної галузі серед молоді.

Недокомунікованість швейної галузі. Швейна індустрія в Україні має низький рівень популяризації серед молоді, що впливає на її сприйняття як застарілої галузі. Важливо реалізовувати національні комунікаційні кампанії, які змінять це уявлення та залучать молоді кадри до галузі. Проект 'Open your mind' у Європейському Союзі є прикладом такої ініціативи, яка підвищує привабливість кар'єр у текстильному, одяговому, шкіряно-взуттєвому секторах серед молоді [5].

Маркетинг як інструмент зростання інтелектуальної складової. Швейна промисловість має великий потенціал для розвитку через інноваційні підходи у маркетингу та брендингу. Це дозволить створювати продукцію з високою доданою вартістю, яка буде конкурентоспроможною на міжнародному ринку [4].

Роль освіти та впровадження дуальної системи. Маркетингова освіта потребує адаптації до нових викликів швейної галузі. Дуальна освіта є ефективним інструментом підготовки фахівців, яка поєднує теоретичні знання з практичними навичками на підприємствах [1, с. 5].

Інноваційні хаби та акселератори. Створення інноваційних хабів та акселераторів сприятиме розвитку нових ідей у галузі швейного маркетингу. Проект ELIT є прикладом такої ініціативи, яка підтримує малі та середні підприємства у впровадженні нових технологій і допомагає їм підвищувати додану вартість продукції [4].

Висновки. У результаті дослідження виявлено, що швейна галузь України має великий потенціал для розвитку через впровадження сучасних маркетингових стратегій і технологій. Дуальна освіта та інноваційні хаби можуть забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, що володіють практичними навичками для роботи в сучасних умовах. Крім того, реалізація

комунікаційних кампаній, подібних до проєкту 'Open your mind', сприятиме підвищенню привабливості швейної галузі серед молоді та покращенню її іміджу на ринку.

Список використаних джерел:

1. Бізук О. (2021). Вчитись та заробляти: що таке дуальна освіта в Німеччині - Карітас України. URL: <https://caritas.ua/news/vchytys-ta-zaroblyaty-shho-take-dualna-osvita-v-nimechchyni/>
2. Виноградська, Г. (2022). Сучасний стан підготовки кадрів для легкої промисловості на засадах державно-приватного партнерства. Професійна педагогіка. URL: https://fashionglobusukraine.com/assets/files/статья_1-Виноградська.pdf
3. Галузевий форум «Модна індустрія: розвиток і взаємодія з державою». (2021). Укрлегпром. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/galuzevyj-forum-modna-industriya-rozvytok-i-vzayemodiya-z-derzhavoyu/>
4. ELIIT. (2019). Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/textiles-ecosystem/eliit_en
5. Open your mind: What is the project about? (2020). Skills4Smart TCLF Industries 2030. URL: <https://s4tclfblueprint.eu/2020/04/tryuio/>

УДК 658.8:004

Ольшанська Я.О., аспірантка

Київський національний університет технологій та дизайну

ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОР УПРАВЛІННЯ ПОПИТОМ

Цифрові технології суттєво трансформували процес управління попитом на сучасних ринках. Завдяки швидкому розвитку інтернет-технологій і масовій діджиталізації, споживачі отримали доступ до широкого спектра інформації про продукти та послуги, що змінило їхні очікування та поведінку. Відповідно, підприємства змушені адаптувати свої маркетингові стратегії та використовувати інноваційні інструменти, такі як цифрові маркетингові технології, для ефективного управління попитом і підвищення конкурентоспроможності, що підвищує актуальність дослідження цифрових маркетингових технологій як інноваційного вектора управління попитом [1-3].

Цифрові маркетингові технології - це інструменти та платформи, що використовують інтернет та інші цифрові канали для управління взаємодією зі споживачами, стимулювання попиту і підвищення обізнаності про продукт чи послугу [2]. Основними інструментами цифрового маркетингу є:

1. Пошукова оптимізація (SEO) - забезпечує видимість веб-ресурсів у пошукових системах, що дозволяє залучати нових клієнтів через органічні пошукові запити.
2. Контент-маркетинг - створення та поширення цінного контенту, що сприяє підвищенню лояльності та зацікавленості споживачів.
3. Маркетинг у соціальних медіа (SMM) - платформи соціальних медіа, які дозволяють бізнесу взаємодіяти з аудиторією в режимі реального часу, що сприяє формуванню попиту через пряму комунікацію.

4. Електронна пошта та автоматизація маркетингу - інструменти автоматизації, які дозволяють персоналізувати комунікації з клієнтами, підвищуючи їх ефективність.

5. Штучний інтелект та машинне навчання – технології, які використовуються для автоматизації процесів прогнозування попиту, аналізу поведінкових даних та розробки персоналізованих пропозицій [2; 3].

Також цифрові маркетингові технології відіграють ключову роль у формуванні попиту завдяки своїм унікальним можливостям впливати на споживчу поведінку. Перевагами цих інструментів є:

- таргетинг і персоналізація - завдяки використанню даних про поведінку користувачів, підприємства можуть створювати персоналізовані пропозиції, що підвищує зацікавленість споживачів і стимулює їх до купівлі;

- вимірюваність результатів - цифрові маркетингові інструменти дозволяють точно вимірювати ефективність кожної кампанії за допомогою метрик, таких як конверсія, CTR (Click-Through Rate), ROI (Return on Investment), що дає змогу вчасно коригувати стратегії;

- інтерактивність - соціальні медіа, чат-боти та інші інструменти надають можливість бізнесу миттєво реагувати на запити споживачів і підтримувати постійний контакт із ними, що сприяє зростанню лояльності;

- масштабованість - цифрові платформи дозволяють бізнесу охоплювати широку аудиторію на міжнародному рівні без значних витрат, що є особливо важливим для малого та середнього бізнесу[1; 2].

Одним із найбільш перспективних напрямів розвитку цифрового маркетингу є впровадження штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації процесів управління попитом. Іншим важливим аспектом є омніканальні стратегії, що дозволяють забезпечити інтеграцію різних каналів комунікації (сайтів, соціальних мереж, мобільних додатків), надаючи клієнтам безперервний досвід взаємодії з брендом. Також значний потенціал має контент-маркетинг, який акцентується на створенні освітнього та розважального контенту для залучення та утримання клієнтів.

З огляду на швидку цифровізацію економіки та зміну поведінки споживачів, перспективи розвитку цифрових маркетингових технологій є значними. Очікується, що штучний інтелект і машинне навчання продовжать революціонізувати підходи до управління попитом, пропонуючи нові рішення для автоматизації та персоналізації маркетингових кампаній. Також слід очікувати подальшого розвитку аналітичних платформ, що дозволяють точно прогнозувати поведінку споживачів та оптимізувати маркетингові стратегії на основі реальних даних. Крім того, зростає роль етичних аспектів цифрового маркетингу, зокрема в питаннях захисту персональних даних споживачів і забезпечення прозорості маркетингових кампаній [2; 3].

Отже, цифрові маркетингові технології стають невід'ємною частиною сучасного бізнесу, пропонуючи інноваційні інструменти для управління попитом. Їх ефективне використання дозволяє компаніям не лише залучати нових клієнтів, а й підтримувати високий рівень задоволеності існуючих, забезпечуючи стабільне зростання продажів. Персоналізація, автоматизація та використання великих даних є ключовими напрямками розвитку цифрового маркетингу, які визначатимуть успіх бізнесу в умовах глобальної цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Гуцалюк О. М. Вплив маркетингових, фінансових та цифрових технологій на розвиток інфокомунікаційної сфери як складової інноваційної інфраструктури / О. М. Гуцалюк, Н. В. Гаврилова // Вісник економічної науки України. - 2020. - № 2. - С. 166-171.
2. Шевченко А. В. Особливості управління попитом на основі цифрових маркетингових технологій / А. В. Шевченко, В. В. Марчук // Проблеми системного підходу в економіці. - 2022. - Вип. 3. - С. 177-183.
3. Шевченко І. О. Застосування управлінських та маркетингових інноваційних технологій для забезпечення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках / І. О. Шевченко, І. Н. Імнадзе // Інтелект ХХІ. - 2023. - № 1. - С. 47-52.

УДК 339. 138

Євсейцева О.С., к.е.н., доц.

Шевчук П.Д., асистент

Київський національний університет технологій та дизайну

СУЧАСНИЙ АБИТУРІЄНТ: ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙ ТА ЕТАПІВ ВСТУПУ ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗА МЕТОДОМ JTVD

Вступ. Поняття освітньої послуги визначає цілеспрямовану діяльність, направлену на задоволення різноманітних інтелектуальних потреб суспільства в нових знаннях та навичках, а також на розвиток індивідуальних здібностей, що має економічний вимір [1,с.28]. В умовах вільних ринкових відносин українські заклади вищої освіти стикаються з конкуренцією не лише з боку провідних світових університетів, але й нових онлайн-освітніх платформ, які щороку посилюють свої маркетингові стратегії для залучення студентів. Глибоке розуміння мотивів та етапів прийняття рішень абітурієнтами щодо вступу до закладів вищої освіти є важливим для формування ефективних освітніх практик, що відповідають вимогам сучасного часу.

Мета дослідження. В сучасному суспільстві відбуваються значні трансформаційні процеси. Ці зміни зумовлюють необхідність переосмислення підходів в освітній сфері. Важливо дослідити мотиваційні фактори, які впливають на прийняття рішення щодо отримання вищої освіти, а також визначити, на яких етапах життєвого шляху у процесі дорослішання молодшої людини вони виникають. Такий підхід допоможе глибше зрозуміти ті процеси, що спонукають молодь до отримання вищої освіти, та покращити якість профорієнтаційної роботи у школах для підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти України.

Результати. Сучасна система вищої освіти в Україні характеризується значними змінами, зумовленими посиленням конкуренції серед закладів вищої освіти та зростанням вимог з боку абітурієнтів і суспільства. Водночас, ці зміни пов'язані з процесами децентралізації та інтеграції України в європейський освітній простір, що зумовлює необхідність відповідності українських закладів вищої освіти міжнародним стандартам. Зокрема, абітурієнти надають перевагу тим закладам освіти, які мають високу репутацію, пропонують якісну освіту та забезпечують перспективи успішного працевлаштування після завершення навчання. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення освітніх програм, підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу працівників та розвитку матеріально-

технічної бази закладів вищої освіти. Важливим фактором також є адаптація навчальних планів до потреб ринку праці, що швидко змінюється, зокрема у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та нових галузей економіки.

Процес вибору закладу вищої освіти для абітурієнтів є багатофакторним і залежить як від раціональних, так і від ірраціональних чинників. Важливими складовими цього вибору є соціальні стереотипи, особисті цінності, а також психологічний вплив, що формується на основі інформації, отриманої від близького оточення та загального культурного контексту. Зокрема, у контексті України значну роль відіграють регіональні особливості, наближеність міст до фронту, доступ до якісної освіти в різних частинах країни та питання фінансової доступності освіти.

З огляду на зазначені тенденції, заклади вищої освіти повинні адаптувати свої стратегії до змінюваних потреб ринку. Це передбачає не лише вдосконалення освітніх послуг, підвищення рівня прозорості та відкритості діяльності, але й активну взаємодію з абітурієнтами та їхніми родинami на всіх етапах прийняття рішення. Очевидно що цей процес є складним і багатоступеневим. Для кращого розуміння його етапів у рамках дослідження була побудована карта клієнтської подорожі (consumer journey) абітурієнта. Яку в спрощеному вигляді зображено на рис.1.

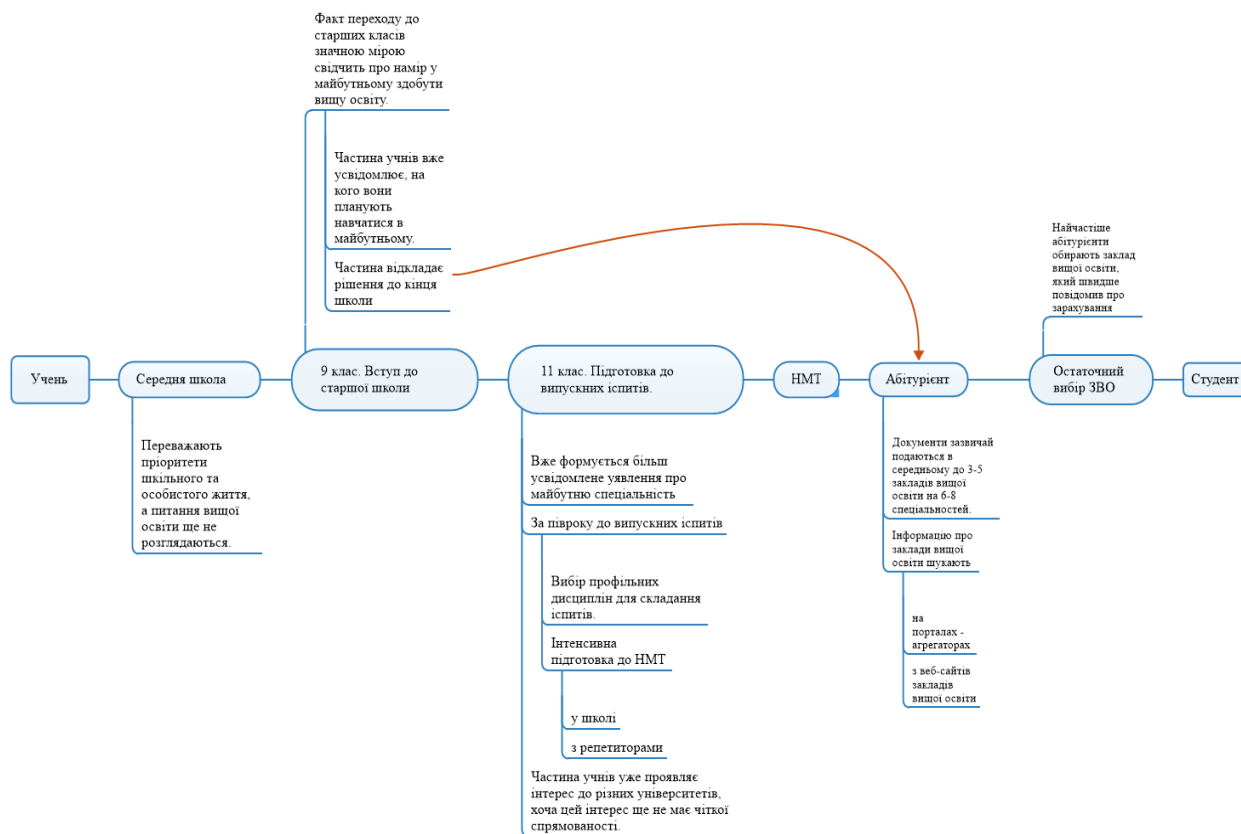

Рис. 1 Карта клієнтської подорожі (Consumer journey) абітурієнта

Встановлено, що вибір закладу вищої освіти є першим серйозним самостійним вибором молоді людини в дорослому житті. Кількісно оцінено вибір на кожному етапі карти, що дозволило побудувати граф прийняття рішень.

Серед основних драйверів що мотивують абітурієнтів вступати до закладів вищої освіти виявлено такі чинники: отримання диплома як документу необхідного для кар'єри в

майбутньому, створення мережі контактів (нетворкінг), студентське життя, соціальні стереотипи про вищої освіти як обов'язкового мінімуму, а також здобуття необхідних знань у вибраній спеціальності.

Серед основних причин вибору конкретного закладу вищої освіти були з'ясовані такі аспекти: наявність освітньої програми за обраною спеціальністю, швидкість та якість зворотного зв'язку під час вступної кампанії від приймальних комісій університетів, місце розташування навчального закладу, відомість та престижність закладу вищої освіти, вартість навчання, а також форма освіти (очна або дистанційна).

Висновки. побудована в результаті дослідження карта клієнтської подорожі абітурієнта дозволяє чітко окреслити етапи життєвого шляху молодій людині, протягом якого вона ухвалює рішення щодо здобуття вищої освіти та вибору конкретного університету. Ця карта також допомагає ідентифікувати ключові чинники, що формують рішення на кожному з цих етапів. На основі отриманих результатів можна виокремити кілька важливих висновків. Доцільно розпочинати роботу з потенційними абітурієнтами вже на етапі 9 класу, надаючи їм загальну інформацію про спеціальності, які пропонує університет. Це сприятиме зацікавленню майбутніх студентів перспективами розвитку в обраних професіях. Важливо також підтримувати ідею значущості вищої освіти як важливого чинника для досягнення успіху в сучасному світі, що може бути підкріплено історіями успішних випускників у різних галузях. У старшій школі, ще до того, як здобувачі освіти зосередяться на підготовці до національного мультипредметного тесту (НМТ), заклади вищої освіти можуть проводити професійні конкурси та олімпіади. Ці заходи не лише активізують інтерес до ЗВО, але й сприятимуть залученню найперспективніших абітурієнтів. Окрему увагу слід приділити формуванню позитивного іміджу закладу вищої освіти, підкреслюючи його престижність та відсутність корупційних проявів, що є вагомими факторами при прийнятті рішення щодо вступу.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І.М. Професійна освіта в системі економічних досліджень: Монографія. – К.: Грамота, 2014. – 384 с.

2. Kalbach, J., & Schrage, M. The jobs to be done playbook: Align your markets, organization and strategy around customer needs. Нью-Йорк: К.: Rosenfeld Media, - 271 с

УДК 339.138:00

Орел А.М., д.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

КЛЮЧОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ У DIGITAL МАРКЕТИНГУ

В умовах цифрової трансформації бізнесу автоматизовані системи стали невід'ємною частиною маркетингових процесів. Вони дозволяють ефективно управляти кампаніями, відстежувати результати, оптимізувати витрати і підвищувати рентабельність. Розвиток сучасної економіки, заснованої на використанні новітніх технологій, створенні нових матеріалів, аналізі великих масивів даних, розробці нових систем управління призводить до зміни принципів конкурентних відносин [3, с. 4]. Використання сучасних інструментів

автоматизації в digital маркетингу надає можливість бізнесам знижувати ручну працю, покращувати взаємодію з клієнтами та досягати високих результатів з меншими витратами часу. В ключовому аспекті можна виокремити ключові інструменти, які сприяють підвищенню продуктивності автоматизованих систем у digital маркетингу.

1. CRM-системи (Customer Relationship Management) – це системи для управління взаємодією з клієнтами. Вони допомагають зберігати і обробляти інформацію про клієнтів, аналізувати їхні потреби, проводити сегментацію аудиторії та налаштовувати індивідуалізовані кампанії. Використання CRM в автоматизації дозволяє спрямовувати персоналізовані пропозиції потенційним клієнтам та оптимізувати роботу відділів продажів та маркетингу.

2. Системи управління маркетинговими кампаніями (Marketing Automation Platforms) – системи автоматизації маркетингу дозволяють керувати багатоканальними кампаніями, включаючи email-маркетинг, соціальні мережі, контекстну рекламу та веб-сайти. Вони допомагають автоматично запускати рекламні повідомлення, знижуючи потребу у ручному втручанні, та забезпечують максимальну ефективність за рахунок аналізу поведінки клієнтів. Такі платформи, як Marketo, ActiveCampaign та Pardot (від Salesforce), сприяють автоматизації процесів lead generation (генерації лідів) та nurturing (підтримки взаємин з потенційними клієнтами) та сегментації та персоналізації контенту відповідно до інтересів аудиторії.

3. Інструменти аналізу даних та звітності – аналітичні платформи дозволяють маркетологам отримувати глибокий аналіз ефективності кампаній і приймати рішення на основі даних (data-driven marketing). Використання таких інструментів, як Google Analytics, Tableau або Power BI, дозволяє відстежувати поведінку користувачів на веб-сайтах, конверсії, джерела трафіку і робити прогнози на основі історичних даних для планування майбутніх маркетингових кампаній.

4. Інструменти для роботи з соціальними мережами – управління соціальними мережами є одним із ключових аспектів digital маркетингу. Інструменти автоматизації, такі як Hootsuite, Buffer або Sprout Social, дозволяють відстежувати взаємодію з користувачами, відповідати на коментарі та повідомлення в режимі реального часу та аналізувати результати кампаній у різних мережах, оптимізуючи контент і частоту публікацій.

5. Платформи для управління контекстною рекламою – автоматизація контекстної реклами є важливим інструментом для підвищення ефективності маркетингових кампаній. Системи, такі як Google Ads і Facebook Ads Manager, надають функції для автоматизації рекламних кампаній. Ці платформи дозволяють економити час, оскільки рекламодавці можуть автоматизувати процеси створення і тестування оголошень та аналізувати результати в режимі реального часу.

6. Чат-боти та штучний інтелект – штучний інтелект (AI) та машинне навчання активно впроваджуються в автоматизовані системи для підвищення продуктивності. Чат-боти та голосові асистенти, інтегровані в маркетингові процеси, забезпечують автоматизовану підтримку клієнтів у режимі 24/7 та збір інформації про потреби клієнтів та створення більш персоналізованих пропозицій.

7. Інструменти для створення і управління контентом – автоматизація контент-маркетингу також сприяє підвищенню продуктивності. Платформи, такі як WordPress, Canva або Grammarly, дозволяють швидко створювати та редагувати контент для різних каналів. Контентні стратегії, підтримані автоматизованими інструментами, дозволяють маркетологам скоротити час на створення матеріалів і зосередитися на їх якості та відповідності потребам аудиторії.

Автоматизовані системи в digital маркетингу є потужними інструментами, що дозволяють значно підвищити ефективність бізнесу. Використання CRM-систем, платформ для автоматизації маркетингових кампаній, аналітичних інструментів та штучного інтелекту допомагає маркетологам швидко адаптуватися до змін ринку, покращувати взаємодію з клієнтами та отримувати максимальну віддачу від маркетингових інвестицій. Тому впровадження автоматизованих рішень є ключовим фактором для досягнення конкурентних переваг у сучасному digital середовищі.

Список використаних джерел:

1. Голобородько А.Ю., Гусева О.Ю., Легомінова С.В. Цифрова економіка: підруч. Київ: Видавництво ДУТ, 2020. 400 с.
2. Котлер Ф., Армстронг Г. Основи маркетингу. 5-е вид. Київ: Діалектика, 2020. 880 с.
3. Слободяник АМ., Могилевська О.Ю., Романова Л.В., Салькова І.Ю. Digital-маркетинг: теорія і практика: навчальний посібник. Київ. КиМУ, 2022. 228 с.
4. Цифрова економіка: підручник / Т.І. Олешко, Н.В. Касьянова, С.Ф. Смерічевський та ін. Київ: НАУ, 2022. 200 с.

УДК 339.138:00

Городецький Ю.Д., старший викладач
Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ ГЕЙМІФІКАЦІЇ У МАРКЕТИНГОВІЙ ОСВІТІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ

Традиційні методи навчання маркетингу в освітніх закладах переважно ґрунтуються на лекціях та стандартних практичних завданнях. Лекції є основним засобом передачі теоретичних знань від викладача до студентів. Вони дозволяють охопити великий обсяг матеріалу, структурувати інформацію та донести ключові концепції та моделі маркетингу.

Стандартні практичні завдання зазвичай включають написання есе, аналіз кейсів з підручників, виконання тестів і вирішення типових завдань. Ці завдання призначені для закріплення теоретичного матеріалу та розвитку у студентів аналітичних навичок. Проте їхній формат часто залишається шаблонним і не враховує динаміку реального ринку.

Незважаючи на свою значущість, традиційні методи мають низку обмежень:

- **Пасивне засвоєння матеріалу:** Лекції часто передбачають односторонню передачу інформації, де студент виступає у ролі пасивного слухача.
- **Відсутність реальної практики:** Стандартні завдання рідко дають змогу зіткнутися з реальними маркетинговими інструментами та ситуаціями.
- **Обмежена адаптація до сучасних технологій:** Швидкий технологічний прогрес вимагає від фахівців володіння сучасними інструментами цифрового маркетингу, соціальними медіа та аналітичними платформами.
- **Недолік командної роботи та комунікації:** Реальна маркетингова діяльність часто потребує ефективної комунікації та роботи в команді.

У результаті випускники, які навчаються за традиційною системою, можуть зіткнутися з труднощами при переході до професійної діяльності. Нестача практичного досвіду та актуальних навичок знижує їхню конкурентоспроможність на ринку праці та ефективність у вирішенні реальних бізнес-завдань. Це наголошує на необхідності впровадження інноваційних методів навчання, спрямованих на подолання цих обмежень.

Гейміфікація є інтеграцією ігрових елементів і механік в освітній процес з метою підвищення мотивації та залучення студентів. У контексті навчання маркетингу це використання ігрових принципів для стимулювання інтересу до навчального матеріалу та активізації участі студентів у навчальному процесі. Ключові принципи гейміфікації включають цілепокладання та відстеження прогресу, регулярний та конструктивний зворотний зв'язок, елементи змагання та співробітництва, систему заохочень та визнання, а також створення імерсивного та реалістичного навчального середовища.

Як один з ефективних способів застосування гейміфікації можна розглянути реалізацію проектів створення сайтів або інтернет-магазинів спільно зі студентами. Цей підхід дозволяє інтегрувати теоретичні знання із практичними навичками. Студентам пропонується реальний проект – розробити функціональний сайт чи інтернет-магазин для конкретного продукту чи послуги. Вони об'єднуються у команди, розподіляючи ролі, що сприяє розвитку навичок командної роботи та відповідальності. Команди проводять маркетингове дослідження, визначають цільову аудиторію, розробляють унікальну торгову пропозицію та планують структуру сайту.

У процесі роботи студенти використовують сучасні платформи та інструменти для створення сайту із відповідним функціоналом. Вони розробляють привабливий дизайн та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, враховуючи принципи UX/UI, та створюють якісний контент – тексти, зображення, відео, що відповідають бренду та інтересам цільової аудиторії. Далі вони розвивають і керують акаунтами в соціальних медіа, вибираючи найбільш підходящі платформи для просування проекту. Студенти планують регулярний та різноманітний контент для залучення та утримання аудиторії, навчаються керувати комунікацією з передплатниками, відповідати на коментарі та повідомлення.

По завершенні роботи вони готують звіти про виконану роботу, досягнуті показники та висновки, представляючи проект викладачам та однокурсникам. Такий підхід має безліч переваг: студенти здобувають практичний досвід, застосовуючи теоретичні знання на практиці та стикаючись з реальними завданнями; розвивають технічні навички, креативність, стратегічне мислення та вміння аналізувати дані; гейміфікований формат робить навчання більш цікавим та значущим, підвищуючи мотивацію; отриманий досвід можна уявити роботодавцю, що підвищує шанси успішне працевлаштування.

Залучення студентів до реальних проектів через гейміфікацію освітнього процесу суттєво підвищує ефективність навчання. Подібні технології не лише збагачують практичними навичками, а й формують у студентів розуміння сучасних тенденцій у маркетингу та цифрових технологіях. Такий інноваційний підхід сприяє підготовці компетентних фахівців, готових до викликів сучасної економіки.

У сучасному освітньому просторі ефективність навчання є ключовим фактором, особливо у сфері маркетингу, де технології та ринкові тенденції змінюються стрімко. Порівняння традиційних та інноваційних методів навчання показує, що останні значно підвищують якість підготовки спеціалістів.

Традиційні методи навчання, такі як лекції та стандартні практичні завдання, надають фундаментальні теоретичні знання. Проте часто недостатньо ефективні у розвитку практичних навичок, необхідні успішної роботи у реальних ринкових умовах. Студенти, які навчаються за такими методиками, можуть зіткнутися з труднощами при застосуванні теоретичних концепцій на практиці, що знижує їхню готовність до професійної діяльності.

Інноваційні методи навчання, засновані на гейміфікації та залученні студентів до реальних проектів, демонструють більш високу ефективність. Практичний досвід дозволяє студентам не лише закріпити теоретичні знання, а й розвинути необхідні професійні навички. Створення сайтів або інтернет-магазинів, керування соціальними медіа та налаштування реальних рекламних кампаній з використанням інструментів Google та Meta дають можливість студентам зіткнутися з актуальними завданнями маркетингу. Це сприяє розвитку критичного мислення, творчого підходу та вміння адаптуватися до умов ринку, що швидко змінюються.

У контексті України впровадження інноваційних методів навчання у маркетингову освіту має стратегічне значення. Хоча впровадження гейміфікації та практичних проектів може мати справу з труднощами: скептицизмом викладачів, недоліком досвіду в технологіях, технічними проблемами з інфраструктурою та програмним забезпеченням, а також необхідністю оновлення навчальних планів, що потребує узгодження з академічними структурами та регуляторами освіти, країна потребує кваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно просувати українські продукти та послуги на внутрішньому та міжнародному ринках. Інтеграція гейміфікації та практичних проектів у навчальні програми дозволить посилити конкурентоспроможність випускників. Студенти з практичним досвідом будуть більш затребувані роботодавцями та зможуть зробити істотний внесок у розвиток бізнесу. Крім того, це сприяє розвитку економіки, оскільки кваліфіковані маркетингологи здатні підвищити ефективність маркетингових кампаній, що призведе до зростання продажів та зміцнення позицій українських компаній. Також цей підхід стимулює інновації в освіті: використання сучасних методик навчання підвищує загальний рівень освіти та сприяє його відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином, перехід до інноваційних методів навчання, що ґрунтуються на гейміфікації та практиці, є необхідним кроком для підвищення ефективності маркетингової освіти в Україні. Це забезпечить підготовку фахівців, готових до викликів сучасного ринку та здатних активно розвивати галузь у національному та глобальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Athanasios Christopoulos, Stylianos Mystakidis, "Gamification in Education", *Encyclopedia*, 2023, 3(4), 1223-1243, MDPI.
2. Lorena Jaramillo-Mediavilla, Andrea Basantes-Andrade, Marcos Cabezas-González, Sonia Casillas-Martín, "Impact of Gamification on Motivation and Academic Performance: A Systematic Review", *Educ. Sci.*, 2024, 14(6), 639, MDPI.
3. Minzi Li, Siyu Ma, Yuyang Shi, "Examining the effectiveness of gamification as a tool promoting teaching and learning in educational settings: A Meta-analysis", *Frontiers in Psychology*, 2023, 14, 1253549.
4. Georgios Lampropoulos, Antonis Sidiropoulos, "Impact of Gamification on Students' Learning Outcomes and Academic Performance: A Longitudinal Study Comparing Online, Traditional, and Gamified Learning", *Educ. Sci.*, 2024, 14(4), 367, MDPI.
5. S. Duval, R. Tweedie, "The impact of gamification in educational settings on student learning outcomes: A meta-analysis", *Springer*, 2023.

6. Amina Khaldi, Rokia Bouzidi, Fahima Nader. "Gamification of E-Learning in Higher Education: A Systematic Literature Review". *Smart Learning Environments*, 2023. DOI: 10.1186/s40561-022-00189-9.
7. Ilias Doumanis, Dimitrios Economou, George Sim, Stuart Porter. "The impact of multimodal collaborative virtual environments on learning: A gamified online debate". *Computers & Education*, 2023. DOI: 10.1016/j.compedu.2018.09.017.
8. Rodrigo Rodrigues Major, Miguel Mira da Silva. "Gamification in MOOCs: A systematic literature review". *Technology, Knowledge and Learning*, 2023. DOI: 10.1007/s10758-018-9353-4.
9. Samodumska, P., Sotos-Martínez, M., et al.. "Unlocking potential: A systematic review of the use of gamification in leadership education". *Education and Information Technologies*, 2023. DOI: 10.1007/s10639-021-10642-5.
10. Harika Rao. "Gamification in Higher Education: A Systematic Literature Review with Particular Reference to Octalysis as the Futuristic Framework for Further Research". *Journal for Leadership and Instruction*, 2022.
11. Byron Castillo-Parra, Byron Geovanny Hidalgo-Cajo, Milton Vásconez-Barrera, Julio Oleas-López. "Gamification in Higher Education: A Review of the Literature". *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 2022.
12. Kevin Bell. "Game On!: Gamification, Gameful Design, and the Rise of the Gamer Educator". Johns Hopkins University Press. 2018. 216 c.
13. Karl M Kapp. "The Gamification of Learning and Instruction Fieldbook: Ideas into Practice". Wiley. John Wiley & Sons, LTD. 2014. 408 c.
14. Natan Silva, Siera Adare. "Gamification in Higher Education: A How-To Instructional Guide". Taylor & Francis. 2023. 252 c.

Платформа 5. Технології віртуального обміну як дієвий інструмент забезпечення доступу до сучасної європейської бізнес-освіти у проєкті ERASMUS+ VEHUB4YOU

Ireneusz Żuchowski, PhD. Associate Professor
*International Academy of Applied Sciences in
Lomza*

JOB PLANNING IN THE LEARNED PROFESSION AND THE DEMAND FOR EMPLOYEES

The demand for company employees is a dynamic phenomenon that depends on several economic, technological, and demographic factors.

Companies in many industries in Poland are facing a shortage of skilled workers who are specialists. The demand for employees depends on the type of industry. It results from the development of the industry (e.g., retail trade) and challenges facing the industry due to EU policies such as energy digital transformation (IT, electrical, and energy, construction industries). Staffing problems for many companies also result from, among other things, a mismatch between the workforce's skills and the market's needs, demographic decline, migration balance, and voluntary unemployment [2, p. 58].

One of the natural sources of labour market inflows is secondary vocational schools and technical schools. Even though the number of pupils studying in technical schools and trade schools has increased yearly since the 2014/2015 school year in the 2022/2023 school year will amount to around 647,100 in technical schools and around 195,100 in trade schools, companies are facing staff shortages. In the thermal insulation market alone, the staff shortage is estimated to be 266,097 employees annually by 2050 [1, p. 33]. An important aspect is career planning by young people, making the right career choice that will result in a job in a learned profession.

School education aims to prepare young people for a successful career [6, p. 5]. Attention should be paid to vocational orientation, a key element in facilitating young people's career choices. A wide range of stakeholders should be involved in this process, i.e., primary and secondary schools, business environment institutions, entrepreneurs, parents, peers, governing bodies, and public institutions [3, p. 6].

The inadequacy of the professional orientation process is evidenced by, among other things:

- migration between fields of study, which, in the first year of secondary school alone, affects 2-5% of pupils depending on the field of study,
- dropping out of education in a particular subject and transferring to another school. This situation is observed in all schools and, depending on the school, affects up to 10% of students in some years.

The most important factors contributing to this condition are:

- misjudging one's professional aptitudes,
- proximity to the school and ease of access,
- opinions of colleagues and friends.

The fact that the vocational orientation process is not complete is also evidenced by the percentage of students declaring a desire to work in their learned profession or continue their education according to their learned profession. Depending on the profession, declarations in this respect vary. For example, in the case of students from the Agricultural Technical School, 66% of the

students declared that they would like to work in their learned profession [4, p. 50]. On the other hand, the author's unpublished research indicates that this percentage varies between 20 and 45% in the case of other technicians. It is also confirmed by a study on the Wirtualna Polska portal, which showed that as many as 58% of the 9.5 thousand people taking the survey do not work in their profession [5].

The misguided choice of profession and consequent failure to work in that profession after primary school has many consequences for young people:

- more frequent youth unemployment, low-wage, and low-demand employment,
- lower job security,
- lower civic participation,
- low level/lack of capacity to undertake learning and lifelong learning.

Equally important are the consequences on a national level of misguided career choices, such as:

- reduction/loss of tax revenue, national income,
- increased need for assistance from public institutions,
- reduced mobility,
- lower efficiency in spending money on education,
- additional costs associated with the need to retrain young people,
- shortage of workers - professionals in companies.

From the point of view of the economy, therefore, taking action to improve the quality and effectiveness of the process of professional orientation is an important element that will positively influence not only the availability of highly qualified employees but also increase the effectiveness and efficiency of the functioning of schools and bring many economic and social benefits. In order to achieve such an effect, it is necessary to involve the key stakeholders identified and to introduce systemic solutions encouraging stakeholders and, above all, entrepreneurs to participate in the vocational orientation process.

References:

1. Węglarz A., Gilewski P., Zdanowski P., Ogrodniczuk J., Rajkiewicz A., Twardowski J., Symela K., Woźniak I., Kus J., Strategy for meeting the demand for skilled workers in energy-efficient construction in the 2030 perspective, <https://bups.kape.gov.pl/wp-content/uploads/2024/04/Strategia-zaspokojenia-zapotrzebowania-na-wykwalikowanych-pracownikow-energooszczednego-budownictwa-w-perspektywie-2030-roku.pdf>.
2. Kruhlaya M., Molenda M., Labour migration as a way to attract workers 2009-2020, *Legal and Economic Review* 51, 2/2020, <https://doi.org/10.31743/lpe.9593>
3. Borusiewicz A., Mielnicki M., Pilcicki C., Żuchowski I., Model of educational support of primary school graduates in responsible choice of vocational school with the use of an ICT tool, http://ict.wsa.edu.pl/ankiety-files/Model%20Wersja_finalna%20do%20testowania.pdf.
4. Żuchowski I, Szmigiel N., Pilcicki C., Schuler H, Motives for choosing a course of study and educational and career plans of students of an agricultural technical school, *SCIENTIFIC JOURNAL HE-SS in Ostroleka* 4/2022(47), 40-56, <https://doi.org/10.58246/sjeconomics.v47i4.587>.
5. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Historyk-w-windykacji-czyli-kto-nie-pracuje-w-wyuczonym-zawodzie-2052177.html>
6. Neuenschwander, M. P., *Berufliche Orientierung an Schulen: Ein Projekt im Auftrag des Bildungsraums Nordwestschweiz: Kurzfassung des Schlussberichts: Pädagogische Hochschule Fachhochschule Nordwestschweiz; Institut Forschung und Entwicklung; Markus P. Neuenschwander 2010.*

IMPROVING THE QUALITY OF BUSINESS EDUCATION BY PROVIDING ACCESS TO MODERN EUROPEAN EDUCATION IN THE ERASMUS + VEHUB4YOU PROJECT

The modern business world, which is rapidly changing under the influence of globalization, digital technologies and socio-economic transformations, poses new challenges to education systems. Specialists are required to have not only deep theoretical knowledge but also developed practical skills, adaptability, creativity, communication skills, and teamwork. In this context, virtual learning and the creation of virtual business hubs open up new opportunities for the development of business education, ensuring its efficiency, flexibility and compliance with the requirements of the modern labor market.

The European integration processes and the needs of Ukraine's post-war recovery make it imperative to form a new generation of professionals with not only solid professional knowledge but also developed entrepreneurial competencies. In this context, the participation of the Kyiv National University of Technologies and Design (KNUTD) in the Erasmus+ project “International Networks of Virtual Youth Business Hubs” (2023-2025) is of particular importance.

The project is based on the concept of virtual learning using virtual reality (VR) technologies, which greatly opens the availability of education. VR gives access to education to people who, for whatever reason, cannot attend traditional educational institutions. Students from remote regions can receive quality education by participating in virtual classes and studying in programs available anywhere in the world. This makes education more inclusive and accessible, reducing geographical and social barriers. VR technologies allow creating a virtual environment that simulates real business processes and ensures active interaction of participants with the content and with each other. This approach contributes to the effective assimilation of knowledge and the development of practical skills in the field of entrepreneurship.

After analyzing the scientific literature on the research issues of both foreign and domestic scholars [1-3], we can identify the following impact of virtual learning on business education:

- Immersiveness and interactivity: VR technologies allow you to create immersive learning environments that simulate real business situations and ensure active interaction of students with the content. This contributes to better learning and the development of practical skills.
- Personalization of learning: VR platforms allow you to adapt the learning process to the individual needs of students, considering their level of training and learning style.
- Development of soft skills: VR simulations help to develop business-critical soft skills such as communication, leadership, teamwork, decision-making, and stress management.
- Accessibility and flexibility: Virtual business hubs make education more accessible to students from different regions and countries and allow them to study at a convenient time and at their own pace.

This project provides young people with ample opportunities to develop their entrepreneurial potential, gain European experience, and successfully integrate into the global economic environment. It contributes to the formation of a new generation of leaders capable of generating innovations and ensuring sustainable development of Ukraine.

The main objectives of the project will help in:

- Formation of entrepreneurial thinking: Developing students' creativity, initiative, risk-taking, and ability to generate innovative ideas.
- Transfer of European experience: Ensuring access of Ukrainian youth to the best European practices in business.
- Digital transformation of education: Implementation of VR technologies in the educational process to increase efficiency and interactivity.
- Development of international cooperation: Creation of a platform for the exchange of experience and implementation of joint projects between Ukrainian and European universities.
- Promoting European integration: Training specialists who meet the requirements of the European labor market and can successfully compete in the global economic environment.

The international exchange of experience within the project is important for:

- Broadening the horizons of students and teachers.
- Familiarization with the best European practices in education and entrepreneurship.
- Development of intercultural communication and cooperation.
- Increasing the competitiveness of Ukrainian specialists in the international labor market.

Virtual learning in cooperation with partners in the Erasmus+ VEHUB4YOU project can be a lifeline for Ukrainian educational institutions during the war.

Thus, virtual learning has become not only a necessary measure, but also a catalyst for innovative transformations. The development of virtual learning within the Erasmus+ program is especially relevant, as it provides Ukrainian educational institutions with unique opportunities to modernize the educational process, improve its quality and accessibility, particularly in the field of business education.

References:

1. Advancing innovation, global education and interconnection: virtual exchanges in higher education and youth supported by Erasmus+ VEHUB4YOU project / O. V. Cherniavska, Sh. Bayramov, N. Shmygol, M. Jarvis, O. D. Cherniavska, P. Ruto // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 року / ред. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 201-203.

2. Gagliardi A. R. The role of VEHUB4YOU project in accelerating digital transformation in business education / A. R. Gagliardi, P. Magliocca, R. Canestrino // Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 року / ред. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 199-200.

3. Transformative innovations, virtual exchange, and collaborative leadership: reshaping higher education for the global digital world Web 4.0 = Трансформаційні інновації, віртуальний обмін та спільне лідерство: переформатування вищої освіти для глобального цифрового світу Web 4.0 [Текст] / О. Cherniavska, I. Gryshchenko, L. M. Hanushchak-Yefimenko, O. Olshanska, O. Cherniavska // Менеджмент. - 2023. - Вип. 1 (37). - С. 106-117.

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ У ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку освітніх технологій віртуалізація навчання стає невід'ємною частиною глобальних процесів трансформації освітніх систем. Віртуальне навчання є особливо важливим елементом у сфері бізнес-освіти, що викликає необхідність постійної адаптації до швидкоплинних змін економічного середовища, технологій та інновацій. У європейському просторі, бізнес-освіта вважається потужним інструментом для підготовки фахівців, здатних ефективно діяти у конкурентних умовах [1; 4; 5].

Віртуалізація навчання – це процес використання цифрових технологій та мережових інфраструктур щодо надання освітніх послуг у віртуальному середовищі, яке включає дистанційне навчання, онлайн-курси, вебінари, симуляції та інші форми взаємодії, що не вимагають фізичної присутності здобувачів освіти та викладачів в аудиторіях. Віртуалізація змінює традиційні підходи до навчання, пропонуючи здобувачам освіти більше гнучкості, доступу до ресурсів та інноваційних методів засвоєння матеріалу [2; 3].

У Європі віртуалізація навчання вже давно стала домінуючим напрямом розвитку освітніх програм, особливо у сфері бізнес-освіти. Наприклад, Європейський Союз активно фінансує проекти з цифровізації освіти, зокрема програму Erasmus+, яка підтримує обмін знаннями, створення віртуальних академічних платформ і сприяє розвитку міжнародних освітніх зв'язків. Європейські університети та бізнес-школи впроваджують інноваційні підходи до віртуального навчання, що дозволяє здобувачам освіти отримувати якісну освіту незалежно від їх місця проживання [1; 2; 4].

Віртуалізація у бізнес-освіті має ряд значних переваг, зокрема:

- глобальна доступність – здобувачі освіти з усього світу можуть отримувати доступ до освітніх програм, що збільшує географічне охоплення та розширює можливості навчання;
- гнучкість у навчанні – навчальні матеріали доступні в будь-який час, що дозволяє здобувачам освіти працювати у зручному для них темпі;
- інтерактивні інструменти – використання симуляцій, рольових ігор та віртуальних кейсів дозволяє здобувачам освіти отримувати практичні навички у бізнес-середовищі;
- економічна ефективність – віртуальні платформи оптимізують витрати на навчання, пов'язані з транспортом, проживанням та використанням фізичних ресурсів.

На сучасному етапі бізнес-освіта в Україні активно розвивається, особливо після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Українські ЗВО та бізнес-школи почали адаптувати європейські стандарти навчання та впроваджувати нові підходи до викладання економічних і управлінських дисциплін (проект ERASMUS+ VENUB4YOU). Пандемія COVID-19 суттєво прискорила процес віртуалізації навчання в Україні. Вимушений перехід на дистанційне навчання продемонстрував важливість впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Багато українських ЗВО змогли адаптувати свої програми до нових умов, використовуючи різноманітні онлайн-платформи (Zoom, Google Classroom, Moodle), що стало поштовхом для більш систематичного впровадження віртуальних

технологій у сфері бізнес-освіти. Незважаючи на значний прогрес, віртуалізація бізнес-освіти в Україні стикається з низкою викликів: технічні обмеження; підготовка викладачів; соціальна нерівність [1; 5].

Впровадження європейських стандартів віртуалізації навчання є важливим кроком для активізації бізнес-освіти в Україні. Європейський досвід може стати основою для розробки національних стратегій цифровізації освіти, що дозволить українським здобувачам освіти інтегруватися в європейський ринок праці та здобувати навички, необхідні для роботи в міжнародних компаніях. Така співпраця може включати обмін програмами навчання, спільні проекти та дослідження, участь українських здобувачів освіти у віртуальних програмах європейських навчальних закладів (проект ERASMUS+ VEHUB4YOU) [1; 4].

Отже, віртуалізація навчання є потужним інструментом для активізації європейської бізнес-освіти в Україні, яка надає нові можливості для доступу до якісної освіти, розширює горизонти професійної підготовки та сприяє інтеграції України до європейського освітнього простору. Україна має значний потенціал для розвитку віртуальної освіти, і якщо цей процес буде підтриманий на державному рівні та серед університетів, він може стати ключовим чинником інтеграції України в європейський освітній простір та підвищення якості бізнес-освіти для майбутніх українських лідерів. Проте для успішного впровадження віртуальних технологій необхідно подолати низку перешкод, пов'язаних з технічними, організаційними та соціальними аспектами. Співпраця з європейськими партнерами та використання інноваційних підходів можуть стати пріоритетним стратегічним напрямом до успішного розвитку бізнес-освіти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Європейські практики віртуального навчання у бізнес-освіти та їх імплементація в освітньому просторі України / Л. М. Ганущак-Єфіменко, П. В. Пузирьова // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку : матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2024 року. – Київ : КНУТД, 2024. – С. 35-37.
2. Деніжна С. Психологічні аспекти створення віртуального освітнього простору в контексті євроінтеграції / С. Деніжна, М. Сова // Вісник Львівського університету. Серія : Психологічні науки. - 2022. - Вип. Спец. вип. - С. 94-101.
3. Лук'янова Л. Б. Соціально-педагогічні аспекти діяльності віртуальних університетів у європейському освітньому просторі / Л. Б. Лук'янова, Г. В. Товканець, Г. І. Сотська, О. В. Тринус // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2019. - Т. 72, № 4. - С. 14-25.
4. Пузирьова П. В. Віртуальна освіта: перспективи та виклики в умовах сьогодення / П. В. Пузирьова, Т. М. Власюк // Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку : матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 23 квітня 2024 року. – Київ : КНУТД, 2024. – С. 29-31.
5. Цапко А. М. Віртуалізація та можливості її використання в освіті / А. М. Цапко, І. О. Самойленко, О. С. Калініна, Л. М. Чередник // Інноваційна педагогіка. - 2023. - Вип. 61(2). - С. 228-232.

APPLICATION OF IMMERSIVE TECHNOLOGIES AND THEIR POTENTIAL IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF WAR

In today's context, when the proportion of students with physical, social or cognitive disabilities is increasing every day as a result of the Russian war, the use of immersive technologies in the educational process of Higher Education Institutions (HEIs) will create an inclusive learning environment that takes into account the needs and capabilities of each student. The use of immersive technologies in higher education can be one of the important steps in the democratization of knowledge and the positive practice of “open science”.

Immersive education can take different forms, depending on educational goals and available resources (Table 1).

Table 1

Forms	Characteristics
Training in virtual reality (VR)	Students use VR headsets to immerse themselves in a virtual environment that simulates real-life scenarios, from historical events to scientific experiments.
Augmented reality (AR) training	Augmented reality overlays digital information on the real world, improving the user's understanding of physical objects and spaces.
360-degree video	Applicants can watch 360-degree videos that transport them to different places or situations, providing a sense of presence and immersion.
Mixed reality (MR) training	MR combines aspects of both VR and AR, allowing learners to interact with virtual objects in a real-world context.
Simulations	Immersive education often includes learning simulations and gamified experiences that encourage problem solving and critical thinking.

Source: systematized based on [1]

In 2023, the Chronicle of Higher Education published an analytical note “Immersive technologies: Moving Beyond the Hype”, which explores the impact of immersive technologies and their potential in the educational institution group and beyond. The survey involved 285 college administrators, 89 percent of whom cited the ability for students to test real-world classes in low-risk situations as one of the benefits of immersive learning [2].

A study conducted in 2022 by researchers from the University of Maryland found that people remember information better if it is presented in virtual reality rather than on a two-dimensional personal computer [3].

According to the 2018 Internet2 survey “VR/AR in Science and Education”, 29 percent of HEIs in the EU are implementing virtual reality to some extent, 18 percent have fully deployed it, and about half are either testing or have not yet deployed it. Their study also shows that 55 percent of institutions have a dedicated space for virtual reality [4].

The benefits for both teachers and students of higher education institutions associated with immersive technologies are numerous. They not only help to visualize complex concepts, but also stimulate creativity and develop soft skills in students.

The above proves that education in virtual reality can be better than learning on tablets or other devices. Virtual and augmented reality technologies give students the opportunity to study disciplines more deeply, analyze the consequences of world events, participate in hazardous chemical

research without harming their health, and much more (Table 2). AR and VR allow students to gain experience that they usually do not have access to, especially during wartime.

Table 2

Positive aspects of using immersive technologies in the educational process for higher education students

Attributes	Characteristics
Visibility	In a virtual space, you can examine any process or object in detail without any obstacles, which is much more interesting and useful than looking at an image in a textbook (including an electronic one)
Focused Ness	In a virtual environment, the applicant will not be distracted by external stimuli, which will allow them to fully focus on the material
Maximum involvement	Immersive technologies provide an opportunity to fully control and change the scenario of events. The applicant can witness the practical implementation of projects, conduct experiments on their own, or solve problems in a playful and easy-to-understand way
Safety	With the help of VR and AR technologies, you can conduct a business simulation, conduct experiments with hazardous chemicals, and not harm yourself or others
Efficiency	Better understanding and memorization of the material

Source: systematized based on [5]

Immersive technologies allow students and researchers to test real-world scenarios to inform their research and practice in various fields.

These opportunities have been fully demonstrated by the ongoing educational project “VEHUB4YOU” - the organization of a network of international virtual business hubs and business training for high school, college, and university students of both economic and non-economic specialties by creating an international network of virtual youth business hubs, which will include 70 virtual international business hubs. Thus, the project promotes cooperation between schools, universities, and rural libraries in Ukraine and Azerbaijan.

Virtual spaces connect Ukrainian educational institutions with the New European Movement and its values of sustainable development, inclusiveness, and community, which is especially relevant in times of war.

References:

1. What is Immersive Education. Access mode: https://kiin.tech/blog_kiin/what-is-immersive-education/
2. Immersive technologies: Getting past the hype. Access mode: https://connect.chronicle.com/CHE-3P-WC-2022-09-29-C-Immersive_Verizon_ResearchBrief_Landing-Page.html
3. Immersive Learning at UMGC -August 2022. Access mode: <https://sway.cloud.microsoft/RyZEZBkthFHDhku7?ref=Link>
4. 2018 VR/AR in Research and Education Survey. Access mode: <https://internet2.edu/>
5. Virtualna ta dopovnena realnist: yak novi tekhnolohii nadykhaiut vchytysia. Access mode: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhe-buty-suchasna-osvita/>

**ПРОГРАМИ ОБМІНУ СТУДЕНТІВ ЯК МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР**

Виклики, які постають перед системою вищої освіти в останні роки в частині підвищення рівня адаптивності, забезпечення цифрових та зелених трансформацій суспільства, вимагають системних реформ та уніфікації підходів до безпосередньо розвитку вищої освіти, що реалізується через зміцнення засобів політичного співробітництва, сприяння інтеграції освіти та науки, поширення найкращих практик співробітництва між університетами.

Розвиток вищої освіти в країнах ЄС відбувається через формування Європейського освітнього простору (The European Education Area), яке є платформою взаємодії в частині розбудови стійких освітніх систем та створення умов для отримання синергії. Для того, щоб знання, дослідження та інновації стали основою розвитку Європи у майбутньому мають відбути інтеграційні процеси на рівні освітніх систем. Основними векторами взаємодії освітніх систем є: забезпечення якості освіти та навчання, інклюзія та гендерна рівність, здійснення зелених та цифрових трансформацій, акцент на вищій освіті та геополітичному вимірі [3].

Важливим механізмом формування Європейського освітнього простору є розвиток співпраці між державами-членами в тому числі в частині забезпечення мобільності студентів шляхом реалізації програм обміну.

Мобільність у сфері вищої освіти слід розглядати як процес здобуття за кордоном повноцінного іноземного ступеня чи знань з окремих курсів, що загалом сприяє працевлаштуванню випускника як у власній країні, так і за кордоном. Мобільність студентів – це збагачення молоді знаннями та традиціями міжкультурності, отриманими у різних країнах, що є основою розширення кругозору та професійних навичок [1]. З професійної точки зору мобільність це можливість включення здобувачів до мереж з високим дослідницьким потенціалом, створення умов для співпраці у подальшому [2].

Темпи зростання студентської мобільності, як зазначається в статті [5], завжди приблизно відповідали зростанню участі молоді у вищій освіті. У період з 2000 по 2015 роки попит на міжнародну освіту зріс принаймні вдвічі, а до 2025 року знову зросте більше ніж вдвічі, охопивши понад 7 мільйонів студентів [5]. Є низка країн, частка іноземних студентів у яких є порівняно високою: Канада (29%), Австралія (25%), Велика Британія (23%), Франція (13%), Німеччина (11%), Данія (10%) [4].

Суттєві відмінності спостерігаються між країнами і за показником частки студентів, які навчаються за кордоном: Україна (6,1%), Казахстан (12,2%), Узбекистан (19,1%), Латвія (6,5%), Китай (1,9%), Індія (1,3). Німеччина (3,8%), Франція (3,8), Болгарія (11,2%), Австрія (5,8%). У 2021 році 1,52 мільйона студентів з-за кордону здобували вищу освіту в ЄС. Понад дві п'яті (44%) студентів з-за кордону, які навчалися на вищому рівні в ЄС у 2021 році, були з Європи, 25% з Азії та 17% з Африки [6].

Найбільш системні умови для освітньої мобільності створені в ЄС. Це і Європейська система трансферу та накопичення кредитів (ECTS), додаток до диплома та Європейський реєстр забезпечення якості (EQAR), Програма Erasmus+. Ще до 2020 року передбачалось

збільшення частки студентів, які мають досвід міжнародного навчання до 20% від випускників.

Програма Erasmus+ - механізм не лише інтеграції окремих університетів в європейську інноваційну систему та підвищення висококваліфікованої робочої сили, а й форма сприяння культурній інтеграції та формуванню європейської ідентичності. Серед найбільш значимих результатів Програми є той факт, що 80% нещодавніх випускників Erasmus+ знаходять роботу менш ніж через 3 місяці після закінчення навчання. У 2022 році Erasmus+ мав загальний бюджет у 4 мільярди євро з 26 000 проектів, близько 73 000 організацій і близько 1,2 мільйона учасників у мобільності. Програми мобільності забезпечують: конкуренцію між студентами та рівні умови участі у конкурсах,

Реалізація програм мобільності передбачає узгодження між університетами змісту підготовки здобувачів. Також не повинна страждати якість освіти в умовах мобільності, оскільки можуть мати певні відмінності студенти та викладачі, які стосуються здатності взаємодіяти (навчатись та здійснювати дослідження) у міжнародних командах.

Розширення програм мобільності слід розглядати в якості механізму мотивації якості освіти в країнах зі слабкими освітніми системами, адже буде відбуватись втрата людських ресурсів. Якість освіти в країні слід також розглядати як ключовий чинник залучення іноземних студентів та збільшення доходів в умовах національної демографічної кризи. Відповідно уряди держав, які опікуються питаннями залучення іноземних студентів, збільшують витрати на вищу освіту та ініціюють програми покращення якості.

Таким чином, програми мобільності для студентів – це можливості отримати знання в рамках коротких курсів та системного навчання, покращити іншомовні компетентності, отримати досвід міжкультурного спілкування, тобто навчатись та працювати в міжнародному середовищі, що має важливе значення для повоєнного відновлення української економіки [7]. Для університетів України створення умов для програм міжнародної мобільності студентів означає уніфікацію освітньої діяльності відповідно до вимог, перш за все, європейських освітніх систем; удосконалення системи управління ЗВО; сприяння прямій міжвузівській співпраці; розвиток компетенцій викладачів та студентів щодо здійснення міжнародної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Burmann M. and Delius A. Student Mobility in Tertiary Education. URL: <https://www.ifo.de/DocDL/dice-report-2017-3-burmann-delius-october.pdf>
2. Education and Training 2020 (ET2020). URL: <https://efvet.org/education-and-training-2020-et2020/>
3. European Education Area. <https://education.ec.europa.eu/about-eea/the-eea-explained>
4. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Learning_mobility_statistics
5. Koti Sh., Lé E., Sijariya F. Academic Mobility in Higher Education. UNESCO World Higher Education Conference (WHEC2022). URL: [https://whec2022.net/resources/GSF_WHEC_WG_-_Academic_Mobility_in_Higher_Education_Policy_Brief_\(1\).pdf](https://whec2022.net/resources/GSF_WHEC_WG_-_Academic_Mobility_in_Higher_Education_Policy_Brief_(1).pdf)
6. Share of students studying abroad, 2021. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/share-of-students-studying-abroad>
7. Kasych A., Horak J., Glukhova V., Bondarenko S. The Impact of Intellectual Capital on Innovation Activity of Companies. Quality Access to Success, Vol. 22, No.182 - June 2021, pp. 3-9.

Prof., Dr.Sc. Cherniavska O.V.,

Prof., Dr.Sc. Shmygol N.M.

Dr. Bielov O.V.,

Institute of Social and Economic Initiatives

Prof., Dr.Sc. Olshanska O.V.,

Open International University of Human Development "Ukraine"

Assoc. Prof., Dr. Yarish O.V.,

Poltava University of Economy and Trade

IMPACT OF VIRTUAL EXCHANGE TECHNOLOGIES ON HIGHER EDUCATION DIGITAL TRANSFORMATION AND UNIVERSITY ECOSYSTEMS: VEHUB4YOU EXPERIENCE

Technological progress, particularly in the context of virtual exchange, is becoming a driving force behind transformational processes in higher education and university entrepreneurial ecosystems. In today's globalized society, operating in the era of Web 4.0 (European Commission, 2023 [1]), the development of digital technologies is of critical importance for ensuring sustainable growth of educational institutions, fostering entrepreneurial initiatives, and forming new models of interaction between universities, businesses, and society [2, p. 1525-1545]. The VEHUB4YOU project, aimed at virtual knowledge exchange between European and Eastern Partnership countries, serves as a unique example of how digital technologies can enhance educational and entrepreneurial ecosystems [3, p. 106-117]. This paper seeks to analyze the theoretical foundations of digital transformation and empirically assess the outcomes of the project.

According to Digital Maturity Theory [4, 947-976], an institution's capacity for digital innovation is determined by its level of digital maturity, which includes its infrastructure, digital competencies, and ability to adapt educational processes to new technologies. Virtual exchange, as a tool for supporting intercultural collaboration and expanding access to knowledge, enhances universities' digital maturity, particularly in regions where access to traditional educational resources may be limited. Concept of Open Learning and Collaboration [5, p. 274-291] emphasizes the importance of open educational resources (OER) and collaborative tools that allow the creation of knowledge networks by integrating new digital technologies into teaching and research processes. Virtual exchange enables students and faculty to participate in global academic communities, thereby promoting open learning and improving the quality of education. University entrepreneurial ecosystems can be viewed through the lens of the innovation ecosystem model, where universities act as catalysts for the creation of startups and new businesses. Digital technologies, particularly virtual business hubs, create favorable conditions for generating innovations and fostering entrepreneurial skills among students. This model underscores the importance of cooperation between universities, businesses, and public entities to ensure the sustainable development of innovation initiatives.

The VEHUB4YOU project exemplifies the practical implementation of theoretical approaches to digital transformation in higher education and the development of university entrepreneurial ecosystems. Its main goal—the creation of 70 virtual international business hubs in schools, universities, and rural libraries in Ukraine and Azerbaijan—demonstrates the substantial potential for fostering entrepreneurial skills among youth. Additionally, the

involvement of participants from Southern Europe and Africa creates a global network of knowledge exchange, enhancing educational quality and fostering new learning approaches. The project focuses on several key areas (Fig 1).

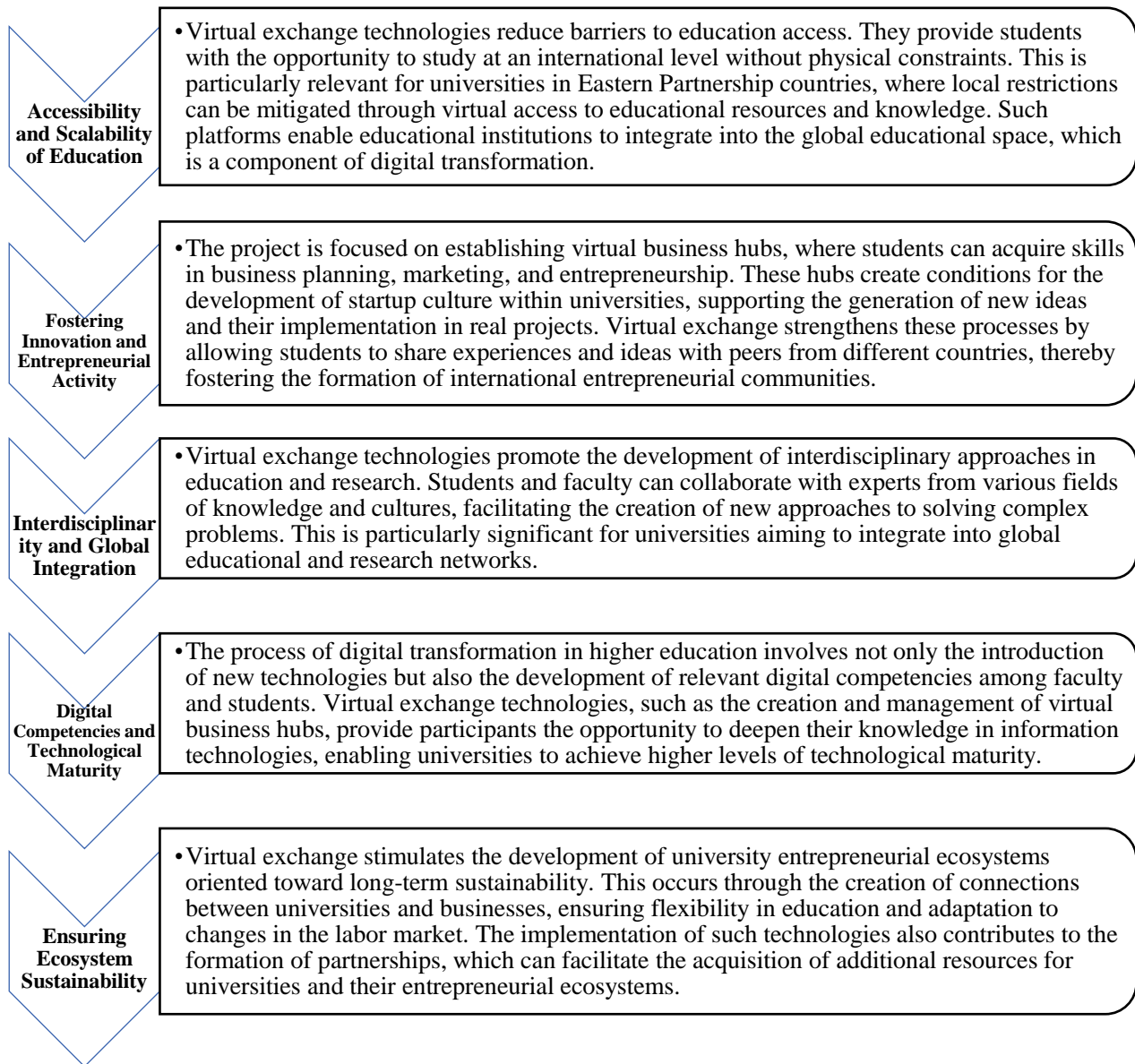

Fig. 1. The VEHUB4YOU project's key areas

Source: developed by authors

As demonstrated by the VEHUB4YOU experience, virtual exchange technologies have a significant impact on the digital transformation of higher education and university entrepreneurial ecosystems. They support the development of global educational networks, increase access to quality education, stimulate innovation, and promote entrepreneurial activity among young people. Universities that actively integrate virtual exchanges are better positioned to achieve digital maturity and effectively integrate into the global educational landscape.

References:

1. European Commission. (2023). Web 4.0 and virtual worlds: A head start towards the next technological transition.

2. Linzalone, R., Schiuma, G., & Ammirato, S. (2020). Connecting universities with entrepreneurship through digital learning platform: functional requirements and education-based knowledge exchange activities. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26(7), 1525-1545.

3. Cherniavska, O., Gryshchenko, I., Hanushchak-Yefimenko, L., Olshanska, O., & Cherniavska, O. (2023). Transformative innovations, virtual exchange, and collaborative leadership: reshaping higher education for the global digital world Web 4.0. *Management*, 37(1), 106-117.

4. Thordsen, T., & Bick, M. (2023). A decade of digital maturity models: much ado about nothing?. *Information Systems and e-Business Management*, 21(4), 947-976.

5. Adil, H. M., Ali, S., Sultan, M., Ashiq, M., & Rafiq, M. (2024). Open education resources' benefits and challenges in the academic world: a systematic review. *Global Knowledge, Memory and Communication*, 73(3), 274-291.

UDK 658.589:338.

Shkoda M. S., Doctor of Economics, Associate Professor
Kyiv National University of Technologies and Design

THE ROLE OF INTERACTIVE EDUCATIONAL PLATFORMS AS A TOOL FOR SOCIAL AND PROFESSIONAL ADAPTATION OF WAR VETERANS

The outbreak of a full-scale war leads to an increase in the number of vulnerable groups, namely war veterans. Today, there are 1.2 million registered veterans in Ukraine, and after the war is over, including family members, their number may increase to 5-6 million [2].

During the full-scale war, unfavorable conditions for the social and professional reintegration of veterans were created directly in the domestic labor market. The war increased the number of unemployed and expanded the shadow labor market in Ukraine, including at the expense of war veterans. According to official statistics, since the beginning of this year, the number of unemployed war veterans has increased by 700 people. At the same time, the number of unemployed war veterans who received services from the State Employment Service in January-September 2023 amounted to 4.2 thousand people, including 4.1 thousand registered as unemployed; 672 employed; 92 attended vocational training; and 71 received a voucher for training. The number of unemployed combatants covered by vocational guidance services in the specified period amounted to 3.5 thousand people [3]. Of course, due to a number of organizational, managerial, and psychological reasons, these statistics do not fully reflect the real situation in the field of employment of war veterans.

After demobilization, it is extremely difficult for soldiers to find a prestigious job and return to their normal lives. For many of them, the solution to this problem is to create and run their own business as a tool for socio-economic adaptation, because an important condition for returning to a full life of a Ukrainian soldier is his self-realization, obtaining a stable economic income and ensuring an appropriate social status in society [4]. This suggests the need for additional measures, namely the use of interactive platforms that will allow war veterans to fully receive qualified training and consulting services to start their own business even from a distance.

Today, the system of higher education institutions has a strong capacity for distance learning based on the use of interactive platforms, but only a few have been documented in the military environment using this educational technology.

Since the beginning of the full-scale Russian war, a very specific social group has been formed that requires constant psychological and socio-economic adaptation. Even at the beginning of hostilities, a great deal of attention was paid to the psychological adaptation of veterans to civilian life; today, assistance in the socio-economic adaptation of war veterans in everyday life has also been added.

In her research, P. Vorona notes that the main thing for veterans today is decent work, which in the vast majority of cases guarantees the success of the social integration process [1].

One way is to develop methods for professional adaptation of war veterans.

According to the focus group research “Reintegration of Veterans in Ukraine: A National Survey” conducted by the International Organization for Migration (IOM, 2022), war veterans noted that they primarily need to improve their knowledge and skills in the field of entrepreneurship. Most of them lack knowledge, especially in the field of business promotion, and need help in identifying areas for starting their own business [4].

In this context, special programs, including educational courses, trainings, and consultations, that would allow war veterans to start their own business seem relevant.

Today, it is common practice to use interactive platforms in the educational process of educational institutions, and it is advisable to apply this practice in the military environment.

An interactive platform is an innovative form of learning that provides participants with online access to digital learning resources. Digital technologies within the system of continuing education allow individualizing the learning process both at the stage of learning new material and at the stage of controlling knowledge and skills. This platform offers high-quality courses and multimedia support.

The creation of an interactive platform for distance learning, retraining, and professional development will allow war veterans to receive information about business opportunities, educational materials, and business news. In addition to online tools and resources, registered users will be able to attend educational events and business development trainings, share experiences and best practices, establish useful contacts, discuss problems and get practical advice on how to improve their business from leading experts.

Literature:

1. Vorona P. V. Shliakhy sotsialnoi rehabilitatsii uchasnykiv ukrainsko-rosiiskoi viiny na Skhodi Ukrainy: zarubizhnyi dosvid. Visn. NADU. Seriiia «Derzhavne upravlinnia». 2018. № 3 (90). S. 55 – 62.
2. Ofitsiinyi veb-portal Ministerstva sotsialnoi polityky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.msp.gov.ua>
3. Ofitsiinyi veb-portal Ministerstva u spravakh veteraniv Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/ce-kategoriya-potuzhnih-lyudej-ministr-u-spravah-veteraniv-rozpovila-pro-dopomogu-veteranam-i-yihnim-rodinam>
4. Reintehratsiia veteraniv v Ukraini: natsionalne opytuvannia. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/VETERANS%E2%80%99%20REINTEGRATION%20IN%20UKRAINE_UKR-NEW.pdf

ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОГО ОБМІНУ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

Останніми роками у світі внаслідок швидкого прогресу у сферах зв'язку, транспорту тощо значно зросли темпи глобалізації. Оскільки економіка стає все більш глобальною, міжнародний досвід стає все більш важливим для викладачів, студентів та працівників загалом. Адже кінцевий «продукт» освіти виявляється у компетенціях, які набувають студенти: знання, навички та стосунки. Після закінчення навчання при працевлаштуванні мультикультурний досвід розглядається як великий актив: від колишніх студентів очікується, що вони зможуть ефективно й результативно спілкуватися та працювати з людьми з різних країн, які мають різні звичаї, звички, а також щодня спільно вирішувати різноманітні проблеми/ситуації, що з'являються під час роботи. Для досягнення такого результату навчальний процес у закладах вищої освіти потребує сьогодні нових підходів до його організації. Зокрема, міжнародна академічна мобільність викладачів та студентів – це цілеспрямована інвестиція, яка дає можливість прищепити студентам міжнародні та міжкультурні компетенції, отримати міжнародний досвід.

Участь викладачів у програмах мобільності має низку переваг [1, 2]:

- формує у викладачів нове сприйняття глобалізації освіти і сучасного світу загалом – це, насамперед, вільний рух людей та ідей;

- підвищення рівня інтернаціоналізації університету як одного з найважливіших факторів якості освіти – викладацька та студентська мобільність, стажування та науково-дослідна співпраця є пріоритетними діями щодо підвищення рівня інтернаціоналізації університетів та одним із найважливіших викликів вищої освіти в Європі. Великий відсоток міжнародної мобільності зокрема свідчить про підвищення рівня визнання університету в Європі та зміцнення його позиції на міжнародній арені;

- зростання рівня професійного розвитку викладачів – мобільність викладачів сьогодні є абсолютно необхідною компонентою вищої освіти, яка збагачує навчальний процес за рахунок набуття ними унікальних компетенцій, що позитивно впливає на покращення якості освіти. Для викладачів участь у програмах мобільності може принести значні вигоди, пов'язані з культурним, когнітивним та особистим досвідом навчання, на додаток до підвищення знань та навичок і сприяння обміну передовим досвідом, а також підвищує привабливість професії;

- підвищення ефективності досліджень та визнання наукових досягнень у Європі тощо.

Існує три основні види академічної мобільності: фізична, віртуальні обміни та змішана мобільність.

У сучасних складних умовах життя та функціонування закладів вищої освіти, зокрема спричинених повномасштабною війною, можливістю виникнення нової пандемії, а також через особливості навчального процесу, які не завжди дозволяють викладачам прийняти участь у заходах з фізичної мобільності за кордоном, все більшої популярності набувають віртуальні обміни. Вони не замінюють фізичної мобільності, але стають реальною альтернативою їй, створюють необхідні умови для ефективної організації спільного навчання викладачів та студентів з навчальних закладів різних країн.

Віртуальна мобільність – це форма взаємодії між університетами, яка виникла на стику цифрового, дистанційного навчання та міжнародної співпраці. Зазвичай, вона організована на університетському рівні та реалізує міжнародний досвід співробітництва у контексті навчання, досліджень та викладання [1, 3].

Концепція віртуальних обмінів забезпечує широкі обміни всім, хто не має змоги брати участь у традиційних програмах міжнародного обміну. Це дає можливість збільшити кількість викладачів, які проходять навчання та підвищення кваліфікації за кордоном та отримати ті ж переваги, що і при використанні фізичної мобільності, але без необхідності виїжджати за кордон.

Для забезпечення віртуальних обмінів використовують безліч технологій: віртуальні середовища навчання (наприклад, Moodle), відеоконференції, а також різні загальнодоступні засоби масової комунікації (наприклад, форуми, чати та електронна пошта) [2, 3].

Ця сучасна концепція дистанційного навчання, по суті, означає, що навчання більше не залежить від місця розташування, а викладачі та студенти можуть проходити курси, де б вони не знаходилися: на робочому місці, вдома тощо. Крім того, усі отримують рівні можливості до навчання. Віртуальна мобільність також означає більшу свободу вибору та більшу гнучкість для викладачів. Вони отримують миттєвий доступ до експертів/колег з інших установ, до курсів, навчальних матеріалів та ресурсів (наприклад, бібліотек та лабораторій) далеко за межами свого університету, міста та навіть країни. Таким чином, експертні знання стають більш доступними та легко передаваними.

Отже, мобільність є абсолютною необхідністю у закладах вищої освіти, а віртуальну мобільність можна назвати мобільністю завтрашнього дня та майбутнім освіти.

Список використаних джерел:

1. Пічик, К & Humenna, Oleksandra & Човнюк, Л. (2021). Віртуальна мобільність як інноваційний підхід у навчанні *Virtual Mobility as Innovative Approach in Education*. DOI:10.15276/EJ.04.2020.6
2. Tsalko T., Nevmerzhytska S. Cloud Technologies: Use in the Educational Process as a Way to High Management in Business. *Higher Economic - Social School in Ostroleka. SJ-Economics*. 2023. Vol. 50 № 3. DOI: <https://doi.org/10.58246/sj-economics.v50i3.633> – URL: <https://ojs.wsa.edu.pl/index.php/sj-economics/article/view/633>
3. Tsalko T., Olshanska O., Nevmerzhytska S. Monitoring of Local Requirements, Needs and Expectations of Young People in Creating an International Network of Virtual Youth Business Hubs / *Modern Science – Moderni věda*. – Praha. – Česká republika, Nemoros. 2023. № 4. P. 53-65. – URL: <https://sried.eu/modern-science-moderni-veda-%E2%84%96-4-2023/>

UDC 004.946

Bebko S. V., Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National University of Technologies and Design

VIRTUAL REALITY AS AN EFFICIENT EDUCATIONAL TOOL

Today, it is impossible to imagine modern life without computers and information technologies that penetrate all spheres of human life, including education. Modern higher education is facing new challenges that require mastering the latest technologies and teaching methods. One of these prospective methods is computer-simulated virtual reality.

Virtual reality is a world created by technical means and transmitted through the human senses of perception of the world [1]. Computer systems provide visual and sound effects that immerse the user in the imaginary world behind the screen. The term "virtual reality" was first proposed by the American scientist and futurologist Jaron Lanier in 1989, although the first attempts to create such an environment appeared in the sixties of the twentieth century [2].

Virtual reality can be categorized into three main types [3,4,5]:

1. Non-immersive virtual reality. In this form, users remain aware that they are interacting with a simulated environment. A common example is video games, where graphics, sound, and tactile feedback create an authentic yet clearly digital experience.

2. Semi-immersive or mixed virtual reality. This type blends virtual and physical elements, allowing users to interact with both simultaneously. It's widely used in industries, such as flight simulators that incorporate a real cockpit setup with digital displays replacing windows, offering a high level of interaction and realism.

3. Fully immersive virtual reality. This is the most advanced form, offering an experience where the distinction between the digital and physical worlds becomes almost seamless. It typically involves wearing a VR headset connected to a computer, along with motion sensors placed on different parts of the body to create a highly realistic experience.

The scientific aspects of the use of virtual reality programs for teaching higher education students are studied by such scientists as S. Kavanagh, A. Maroukias, Y. Trach, etc., but the potential and prospects for the introduction of virtual curricula for learning different subjects in higher education institutions have not yet been sufficiently studied.

Virtual reality has tremendous potential as an educational tool, capable of creating innovative learning environments that emphasize practicality and enhance the overall student experience.

Educational environments that focus on cognitive experiences and improved concentration can be more effective than traditional memorization-based methods, and virtual reality can play a crucial role in achieving this.

Virtual reality capabilities are being widely used to train specialists in such fields as aviation, medicine, military, social sciences etc. New programs are also emerging to help learn foreign languages. An example of such a program is the Mondly VR app, which helps you learn a foreign language in virtual reality. The platform helps to immerse yourself in the language environment by communicating with virtual interlocutors. At the end of the conversation, the user immediately receives an assessment of his or her pronunciation and instructions for improving vocabulary [3]. Other virtual projects for learning foreign languages include Second Life, Avatar Languages, Language Lab, etc. [1, 3]. These programs can be used in the educational process of higher education institutions in practical core or optional foreign language classes, as homework, etc.

The main benefits of virtual reality as an efficient educational tool includes [1, 3, 5]:

- Boosting creativity: by presenting educational content in a more visual, clear, rapid, and effective manner, virtual reality can significantly enhance students' creative thinking.

- Facilitating complex learning: VR allows detailed study from various perspectives, making it easier to grasp complicated concepts. This is particularly beneficial in fields like surgery or industrial training, where it enables safe and efficient practice in a virtual setting.

- Supporting training: Virtual reality experiences are based on adaptive learning, which is especially helpful for students with special needs, as it allows them to progress at their own pace and eliminates learning barriers.

However, there are also certain disadvantages of using virtual programs in the process of learning [1, 2, 4]:

- economic aspects (the use of virtual programs requires the purchase of special expensive equipment, namely VR headsets - helmets, gloves, glasses, etc.);
- technical problems (e.g., computer or internet failures; lack of technical skills, etc.);
- deterioration of human connections (excessive use can damage interpersonal connections between people).

Thus, the use of virtual reality curricula can be an effective tool for learning different subjects in higher education, so this area of research is promising for further research.

Literature:

1. Kavanagh, S., Luxton-Reilly, A., Wuensche, B. & Plimmer, B. (2017). A systematic review of Virtual Reality in education. *Themes in Science and Technology Education*, 10(2), 85-119. <https://www.learntechlib.org/p/182115/>.
2. Immersive vr and embodied learning: The role of embodied affordances in the long-term retention of semantic knowledge. *Proceedings – 2020 Conference on Virtual Reality and 3d User Interfaces*, vrw 2020. <https://doi.org/10.1109/vrw50115.2020.00120>
3. Al-Ansi, A. M., Jaboob, M., Garad, A., & Al-Ansi, A. (2023). Analyzing augmented reality (AR) and virtual reality (VR) recent development in education. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1), 100532. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100532>
4. Maroukhas, A., Troussas, C., Krouska, A., & Sgouropoulou, C. (2023). Virtual reality in education: a review of learning theories, approaches and methodologies for the last decade. *Electronics*, 12(13), 2832.
5. Трач Ю. В. VR-технології як засіб і метод навчання. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4 (18-19). С. 309-322.

УДК-378.1

Кипич І.В. к.ю.н.,
Київський національний університет технологій та дизайну

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Надання якісних освітніх послуг в Україні в період воєнного стану було і залишається важливим, актуальним питанням державної політики. І зараз в період повномасштабного вторгнення використання інструментів дистанційного навчання є необхідним кроком на шляху забезпечення якісної та безпечної освіти. Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1] Це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування. Дистанційна освіта надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, надає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, набуття та вдосконалення різноманітних професійних навичок, дозволяє викладачам використовувати концептуальне та математичне моделювання явищ і процесів, а також

абсолютно нові форми та методи навчання. Впровадження. Дистанційна освіта має низку незаперечних переваг. Зокрема, вона дозволяє здобувачам вищої освіти навчатися у відносно автономному темпі, у зручний час, у звичному середовищі. [2].

Ще однією перевагою дистанційної освіти в Україні, безперечно, є безпека. Повномасштабна війна стала серйозним викликом для освітньої галузі, з'явилися нові фактори впливу, до яких ніхто не був готовий. Однак, незважаючи на всі страшні виклики - ракетні обстріли, бомбардування, людські трагедії - вища освіта в Україні існує і розвивається. Значна кількість студентів та викладачів українських закладів вищої освіти вступили до лав Збройних Сил України, частина потенційних студентів України переїхала до інших країн, значна кількість приміщень та матеріально-технічної бази українських закладів вищої освіти зазнали пошкоджень, що зумовило необхідність використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні студентів, як в аудиторіях, так і у віддалених районах. Саме тому одним з головних орієнтирів розвитку освіти в період дії воєнного стану є удосконалення новітніх інформаційно-комунікативних технологій і впровадження дистанційної освіти якісної в тих регіонах, де цього потребує ситуація.

На превеликий жаль та дистанційна форма навчання, яка застосовується зараз має не лише переваги, алей багато недоліків. Для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Для прикладу, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є на сьогодні можливість доступу до мережі Інтернет або зв'язку, часті відключення світла. Ще один недолік це втрата безпосереднього контакту між викладачем та студентом [1]. При тривалому дистанційному навчанні студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти.

Досвід використання дистанційної форми навчання виявив іще одну особливість, а саме – велике навантаження на зір у зв'язку з необхідністю тривалий час перебувати за комп'ютером. Тому, застосовуючи дистанційну форму навчання потрібно урізноманітнювати її види. Найбільш поширеними є наступні види дистанційних технологій: - чат-заняття, які проводяться синхронно, коли всі учасники мають одночасний доступ до чату; - онлайн-заняття, або дистанційні лекції, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету.

Одна з головних проблем запровадження інноваційних форм навчання є вибір оптимального співвідношення найкращих традицій наявної освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій. Як свідчить практика і деякі дослідження, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання (blended learning) як процесу, котрий створює комфортне інформаційне освітнє середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію [1]. Отже, на сьогоднішній день дистанційна освіта розвивається, удосконалюється та охоплює різні групи населення, адже для сучасної воєнної економіки України – «економіка знань» надзвичайно важлива.

Суттєво змінилась з початком повномасштабного вторгнення в навчальному процесі роль викладача. Вони відповідають за координацію навчального процесу, координують навчальні курси, консультують щодо індивідуальних навчальних планів та керують навчальними проектами. Вони допомагають студентам у професійному самовизначенні. Особливості дистанційної освіти з точки зору комунікації між викладачем і студентом включають наступні характеристики: - самоосвіта; -

спілкування викладача і слухача за принципом «один до одного», що відповідає за формою і змістом індивідуальній консультації; - спілкування і взаємодія «один до одного» не виключає взаємодії «одного до багатьох»; - взаємодія «багатьох до багатьох» означає, що можливе одночасне спілкування безлічі студентів, які обмінюються між собою досвідом і враженнями. Виходячи з цього, дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом і викладачем, зручний графік та місце роботи [1].

Впровадження дистанційних технологій під час війни у навчальний процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як: комунікативні (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно). Як показує практика, якщо студент не навчиться самостійно приймати рішення, визначати зміст своєї навчальної діяльності та знаходити засоби її реалізації, він не зможе якісно оволодіти тією чи іншою дисципліною. Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію – сприяє формуванню провідних якостей особистості: активність, самостійність, самовдосконалення, творчість, що є надзвичайно важливими якостями на сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження положення про дистанційне навчання №1115 від 08.09.2020 Наказ Міністерства Освіти та Науки України URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
2. Наука і навчання в епоху цифрових технологій. URL: <https://osvitoria.media/wp-content/uploads/2019/11/191030-Schule-148x210-ukr>
3. Розвиток освітньої системи: європейський вектор : матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції ХНУБА. Харків : ФОП Панов А.М, 2019. 196с.
4. Поясок Т. Б. Застосування інформаційних технологій в навчальному процесі вищої школи : науково-методичний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів економічного профілю / Т. Б. Поясок. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2020. – 104 с.

УДК 339

Грицун В.В. аспірантка
«Академія фінансового управління»

ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОГО ОБМІНУ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ У ПРОЄКТІ ERASTMUS + VENUE4YOU

Сьогодні, усі освітні заклади на усіх освітніх рівнях переживають зміни навколишнього середовища, починаючи з появи цифрових технологій і впровадження нових просторів і методів. Було проведено кілька досліджень щодо впливу COVID-19. Усю увагу було зосереджено на тому, як і які зміни з часом принесе впровадження цифрових технологій у секторі освіти. Було проаналізовано переваги та недоліки як для викладачів так і для студентів, і єдиний висновок, який можна зробити з упевненістю, це те що COVID-19 та війна глибоко

змінив освітній сектор. Ці зміни торкнуться і бізнес-освіти було б більш простим і привабливим, ніж традиційні освітні підходи.[1]

ERASTMUS + це програма ЄС для підтримки освіти, навчання, молоді та спорту.

Бюджет програми становить 26,2 мільярда євро плюс 2,2 мільярда євро із зовнішніх інструментів ЄС. Це майже вдвічі більше фінансування порівняно з попередньою Програмою (2014-2020). Програма на 2021-2027 рр. приділяє значну увагу соціальному залученню, переходу на зелені та цифрові технології та сприянню участі молоді в демократичному житті.

Він підтримує пріоритети та заходи, визначені в Європейському освітньому просторі, Плані дій цифрової освіти та Європейській програмі навичок. Програма також: підтримує Європейський стовп соціальних прав, реалізує Молодіжну стратегію ЄС 2019-2027, розвиває європейський вимір у спорті.

Програма Erasmus+ спрямована на те, щоб допомогти поколінням європейців стати активними громадянами, маючи навички, знання та досвід для вирішення викликів, з якими стикається наше суспільство як зараз, так і в майбутньому.

Ці виклики включають зростання безробіття, зміну клімату, економічну та постконфліктну міграцію, цифровізацію, глобалізацію, відсутність фізичної активності та багатомовну структуру об'єднаних, але різноманітних націй Європи.

Програма Erasmus+ фінансує проекти, які допомагають нам рухатися до більш замкнутої, зеленої економіки, де мало витрачається даремно, а забруднення мінімізоване. Інші проекти сприяють розвитку демократичного процесу в Європі та його впливу в усьому світі. Деякі проекти спрямовані на залучення тих, хто є соціально чи економічно маргіналізованим, а інші допомагають підготувати сучасну молодь до все більш цифрового світу. Єврокомісія має шість політичних пріоритетів на період 2019-2024 років. [2]

Проект VENUB4YOU використовує цифрові технології для передачі бізнес-знань з Європейського Союзу молоді зі східних країн-партнерів. *Метою проекту VENUB4YOU є підвищення якості бізнес-тренінгів шляхом полегшення доступу до сучасної європейської освіти.* Це буде досягнуто як на організаційному рівні, шляхом сприяння підприємницькому навчанню, так і на рівні окремих учасників проекту через набуття навичок планування бізнесу, маркетингу продукції та отримання ресурсів, необхідних для відкриття бізнесу. Кінцевою метою буде оновлення освітніх програм шкіл, коледжів та університетів відповідно до останніх тенденцій віртуального навчання, що підвищить ефективність віртуальної освіти. Як просувати та керувати різними типами віртуальних обмінів (мета проекту VENUB4YOU), щоб дозволити молоді отримати користь від міжкультурного та міжнародного досвіду? Які основні прогалини в дослідженні і потенційних напрямках розвитку цієї галузі літератури?

У відповідь на запитання щодо перших досліджень у цьому огляді використовується тематичний аналіз цілей проекту VENUB4YOU. Web of Science і Scopus від Clarivate Analytics є найбільш часто використовуваним через її широке охоплення в області бізнесом.

По-перше пошук за ключовими словами за назвами статей, анотаціями та ключовими словами, що повторюються в наступний пошуковий рядок: (TITLE-ABS-KEY («цифровий технолог») або TITLE-ABS-KEY («бізнес-освіта»)), було інфіковано 58 документів, які були додатково скорочені за мовою. У результаті 56 статей були оцінені на відповідність заголовку, анотацій та ключовим словам, поки автори вручну не вибрали навчання та міжкультурний обмін, підвищення міжкультурної компетенції студентів, студенти стають учасниками навчальних занять завдяки підвищенню гнучкості навчальної діяльності та розширеним можливостям інтерактивного навчання.[3]

Отже, враховуючи вище перераховане, дослідження надають цінну інформацію, зацікавленим у програмах VEHUB4YOU та ERASTMUS +, а також просуванні різних типів віртуального обміну та розвитку навичок спілкування в освітньому секторі. Надаючи огляд існуючих знань, цей огляд сприяє глибшому розумінні важливих механізмів віртуального обміну для доступу до сучасної європейської освіти. Крім того, він визначає потенційні напрями дослідження та наслідки для усього сектору освіти, які прагнуть покращення прогалів в можливостях навчання та багато інших видів дискримінацій та дисбалансу. Програма ERASTMUS + яка працює для людей і нікого не залишає позаду.

Список використаних джерел:

1. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25935/1/PIONBUG_2023_P199-200.pdf
2. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>
3. <https://www.vehub4you.com/>

УДК 330.675

Онофрійчук Я.І., асистент кафедри підприємництва та бізнесу
Сльозкіна Д.В., магістр
Київський національний університет технологій та дизайну

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ОСВІТА ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Відбудова економіки України після військових дій потребує комплексного підходу, в якому підприємницька освіта може відіграти провідну роль. Малий і середній бізнес (МСБ) завжди був основою економіки, а в повоєнний період цей сектор стане рушійною силою для відновлення країни, створення нових робочих місць та інноваційного розвитку. Одним із ключових завдань повоєнного відновлення є навчання нових підприємців та вдосконалення навичок існуючих бізнес-лідерів для успішного відновлення бізнесів, створення нових підприємств та залучення інвестицій.

Після війни в Україні збільшиться кількість підприємств, які будуть потребувати нових управлінських підходів та інноваційних рішень для успішної реінтеграції в економічний простір. Підприємницька освіта в цьому контексті стане каталізатором змін. Освітні програми з акцентом на підприємництво зможуть допомогти молодим бізнесменам розвинути ключові компетенції, такі як управління ризиками, стратегічне планування, залучення інвестицій, цифрові технології та інноваційні бізнес-моделі. За даними досліджень Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), 73% підприємств вважають, що недостатня підготовка кадрів та брак знань про сучасні тенденції є однією з основних перешкод для розвитку бізнесу після кризи [1]. Сучасні підходи до підприємницької освіти виходять за межі традиційного навчання. Однією з ключових тенденцій є використання цифрових платформ, що надають можливість доступу до інтерактивного навчання, реальних бізнес-кейсів та симуляцій. Наприклад, платформи на зразок Coursera та ERASMUS+VEHUB4YOU пропонують інтегровані програми для навчання, обміну досвідом та отримання нових знань у режимі реального часу [4].

Крім того, розвиток менторства та бізнес-інкубаційних центрів дозволить молодим підприємцям отримати необхідні ресурси для започаткування та масштабування своїх бізнес-ідей.

Важливим аспектом також є впровадження модулів з корпоративної соціальної відповідальності, що допоможе підприємствам стати не лише успішними, а й відповідальними учасниками ринку, враховуючи потреби місцевих громад. Основними викликами для МСБ після війни в Україні стануть руйнування інфраструктури, обмежений доступ до фінансів та зменшення попиту на деякі продукти й послуги. За даними Міністерства економіки України, понад 60% підприємств на тимчасово окупованих та звільнених територіях зазнали значних збитків або повністю припинили діяльність. У зв'язку з цим підвищення рівня підприємницької освіти стане життєво необхідним для адаптації підприємців до нових умов і викликів [2]. Одним з ключових інструментів підтримки буде фінансова грамотність і навички управління інвестиціями, оскільки багато підприємців зіштовхнуться з проблемами пошуку фінансування для відновлення бізнесу. Також важливо навчати бізнесменів адаптувати свої моделі до змінюваних ринкових умов, впроваджуючи цифрові рішення та розширюючи електронну комерцію. Післявоєнне відновлення потребує державної підтримки підприємницької освіти. Уряд має створити сприятливе середовище для розвитку бізнес-програм і залучати міжнародних партнерів, таких як Світовий банк, ЄС та МВФ. Спільні освітні ініціативи та фінансові гранти допоможуть підприємцям отримати доступ до нових знань і технологій, що прискорить відновлення економіки.

Проекти на зразок ERASMUS+ VENUB4YOU відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до європейської підприємницької освіти, сприяючи обміну передовими практиками та інноваціями. [4] Це дозволить українським підприємцям бути в авангарді нових тенденцій і посилити конкурентоспроможність на глобальному рівні. Інноваційні методи навчання, цифрові технології та партнерство з міжнародними організаціями сприятимуть швидшій реінтеграції малого та середнього бізнесу в економічний простір, створенню нових робочих місць та загальному зростанню економіки. Водночас важливо не тільки навчати нових підприємців, а й надавати постійну підтримку існуючим бізнесам через програми менторства, інкубатори та доступ до фінансування [3]. Для успішної реалізації цих завдань потрібна скоординована підтримка з боку держави, освітніх установ та міжнародних партнерів. Підприємницька освіта в Україні має бути націлена на довгострокові зміни, що забезпечать не лише відновлення економіки, а й сталий розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів та невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко О. М. Підприємницька освіта як чинник сталого розвитку малого і середнього бізнесу в Україні // Вісник економіки та управління. – 2023. – Т. 9, № 2. – С. 33-39.
2. Плосконос С. В., Шульга Н. Ю. Роль підприємницької освіти у формуванні сучасних підприємців України // Науковий журнал "Економіка та держава". – 2023. – № 5. – С. 46-50.
3. Творча методичка: Посібник менторської програми для підтримки молодих підприємців URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Tvorcha-methodychka_posibnyk-Mentorskoyi-programy-2.pdf
4. Erasmus+ Програма Європейського Союзу з підтримки освіти, навчання, молоді та спорту URL: <https://erasmusplus.org.ua>

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

4 ЖОВТНЯ 2024 РОКУ

Редактор М. С. Шкода
Відповідальний за поліграфічне виконання Л. Л. Овечкіна

Підп. до друку 20.09.2024 р. Формат 60x84 1/8.
Ум. друк. арк. 32,54. Облік. вид. арк. 25,48. Наклад 33 пр. Зам. 2091.

Видавець і виготовлювач Київський національний університет технологій та дизайну.
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ-11, 01011.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 993 від 24.07.2002.